המודיע

בטאון אגודת ישראל העולמית — ירושלים

בס"ד יום ו' ערש"ק, פ' לך לך י"ב מרחשון מ"ז (14 בנובמבר 86)
דף היומי: בבלי — בבא קמא נ"ג; ירושלמי — יבמות מ"ג

שנה ל"ח גליון 10636 — 80 אג"ח כ' מע"מ

רייגן אישר שנשלח ציוד צבאי לטהרן

וושינגטון — הנשיא רייגן אישר אישית, זו הפעם הראשונה, כי אכן נשלח ציוד צבאי אמריקני לאירן והוא הצדיק את הפעולה הזאת כאמצעי לקשירת יחסים עם יסודות מתונים במדינה זו. על כך מסר אתמול העתון האמריקני "ניו יורק טיימס", בצטטו דברים כפי שמסרו פקידי הבית הלבן האמריקני.

"מצבנו יהיה בלתי נסבל אם חומייני ימות ואנו לא נעשה עד אז את ההכנות הדרושות לקשירת קשרים עם המשטר שיבוא אחריו. הנשק היה דרוש למטרה זו", אמר אחד הפקידים, בסכמו את דבריו של הנשיא רייגן.

לדברי אותם פקידים אמר הנשיא רייגן עוד, כי הוא רואה תקוות מסוימות שהמגעים הסודיים יוליכו לשחרורם של שני בני ערובה אמריקניים נוספים. העתון מצטט את דבריהם של הפקידים אשר סיפרו, כי רייגן טען שארה"ב פתחה במגעים חשאיים עם טהרן, משום שסיעות מסויימות במדינה זו נחשבות כמתונות ובעלות אינטרס גדול יותר בקשרים עם ארה"ב. (עי"ר וע"ץ)

אניות דניות מובילות נשק לאירן

קופנהאגן — מספר רב של אניות דניות עסוקות בימים אלה בהובלת משלוחי נשק מן הנמל הספרדי לאס פלמאס, באיים הקנריים, לעיר הנמל האיראנית בנדאר עבאס. על כך מסר אתמול נשיא איגוד הימאים בדנמארק, פרבן מולר האנסן.

כפי שנודע מדובר בין השאר בהובלת טילים, והאניות עושות את דרכן דרך כף התקווה הטובה, משום שחל איסור על הובלת טילים דרך תעלת סואץ. (עי"צ)

T.D.Y שרותי טיסה בינלאומיים בע"מ

משלוח חפצים אישים

ניו יורק, לונדון, פריס
דרום אמריקה, אוסטרליה

בלבל עוד השם?

03-376658/9, 376232/3
04-661137/8

הערכת מחיר חינם!

שר הבטחון על אספקת נשק ושיחרור בני ערובה:

נסייע למדינות ידידותיות לשחרר בני ערובה

ישראל אף פעם לא מכרה נשק אמריקאי או נשק ישראלי עם מרכיבים וידע אמריקאיים, מבלי שקיבלה לכך אישור של ארה"ב, ואין יסוד לכל הסיפורים המתפרסמים בימים האחרונים בעולם על מכירת נשק ללא אישור כזה — אמר אתמול שר הבטחון, יצחק רבין.

השר הוסיף, כי לגבי מכירת נשק ישראלי, שאין לו קשר לארה"ב או שאינו בתחרות עם ארה"ב, אנו ריבונים למכור למי שנרצה, ואיננו רואים את עצמנו חייבים דיווח על כך למישהו בעולם. "אני מכיר את כל "יפי הנפש" בעולם המטיפים בתחרות למי ואיך למכור נשק, אך לא מפיהם נשמע תוכחה" אמר. הוא ציין, כי הוא מגיב בכך על סיפורים שונים המתפרסמים בארה"ב ומפי נציגים אירופאיים.

בהקשר זה הדגיש, כי אם מדינה ידידותית מאד פונה אלינו בבקשה לסייע לה בשיחרור בני ערובה שלה, הנמצאים בידי ארגוני טרור — נסייע לה בדרך זו או אחרת. נעשה זאת אם אין בכך כדי לפגוע בבטחון אזרחי ישראל, או בבני ערובה שלנו, וייתכן שיש בכך להגדיל את הסיכוי לשיחרור בני הערובה שלנו. עם זאת העיר שלא ימסור פרטים בנושא זה, כי עוד אותה מדינה ידידותית לא פירסמה זאת.

מר רבין ציין, כי לא רק ישראל, אלא גם מדינות אחרות מתנסות כיום בנושא של בני ערובה הנמצאים בידי ארגוני טרור מסוגים שונים, כולל ארגונים לבנוניים־איראניים. אם למדינה כזו אין אפשרות לנקוט באופרציה צבאית כדי לשחררם, ישראל אינה יכולה להציע לה להפקירם. מחובתנו לעזור לאחרים, כשם שאנו רוצים שאחרים יעזרו לנו.

הדובר הזכיר שיש גם חילופים כאלה בין מדינות, כגון בין ארה"ב וברה"מ, ובמסגרת עיסקה ביניהן שוחרר אנטולי שצ'רנסקי. כן הדגיש, כי הוא בא על מבצע החילוף באנטבה, אך מאידך הוא שלם עם ההחלטה על שחרור המחבלים תמורת 3 חיילי צה"ל, למרות המחיר הכואב. יש להעדיף מבצע צבאי לשיחרור בני ערובה, אך בהעדר אופציה כזו אין להשאירם בסכנת חיים ולא לשלם מחיר תמורת שיחרורם. (עתי"ם)

שר האנרגיה:

השכונות החדשות בירושלים יחוברו לרשת החשמל בישראל

שר האנרגיה, משה שחל, צידד בחיבורן של כל השכונות החדשות בירושלים לתחנת החשמל הישראלית.

בתשובה לשאלת כתב עתי"ם שלמה חדד אמר השר, כי זכיונה של חברת החשמל המזרח ירושלמית מסתיים בדצמבר 87 והזכיון לא יחודש ללא הצגת תוכנית אב, בה יהיו תשובות לבעיות הטכניות, כדי לדעת אם החברה מסוגלת לעמוד בהתחייבויותיה.

שחל מאשים את החברה המזרח ירושלמית, כי לא פיתחה מספיק את מקורות החשמל שלה והחשמל שהיא מספקת יקר, דבר הגורם לה לצבור גרעונות המסתכמים ב־16 מיליון דולר.

השר הבהיר, כי בכל הסדר שיהיה, הוא יעמוד על כך שהשכונות החדשות בירושלים יחוברו לחברת החשמל הישראלית.

סופרנו המדיני מוסיף: אין מנוס מהלאמת חברת החשמל המזרח ירושלמית — נמסר מחוגי משרד האנרגיה בעקבות השיבושים באספקת חשמל בשכונות היהודיות החדשות בירושלים.

הנשיא הרצוג הגיע לטונגה

סובה, איי פיג'י, — נשיא מדינת ישראל חיים הרצוג, קרא אתמול לעמים החיים באיי דרום האוקינוס השקט להזהר מפני חדירת לוב לאזור זה של העולם.

"יש סכנה לכל מדינה המסתבכת עם לוב", אמר הנשיא הרצוג במסיבת עתונאים, בתום ביקור של יום אחד באיי פיג'י.

להלן הודיע הנשיא, כי ישראל החליטה למנות שגריר נודד לאזור דרום האוקינוס השקט, ומקום מושבו יהיה בקנברה.

במהלך ביקורו באיי פיג'י נועד הנשיא הרצוג עם ראש הממשלה דאטו סיר קאמיססה מארה. בתום ביקורו הקצר יצא מר הרצוג לביקור באיי טונגה. (עי"ר וע"ץ)

רבין מגיע היום לז'נבה

ז'נבה — שר הבטחון, יצחק רבין, עומד להגיע היום לז'נבה לביקור פרטי — נודע אתמול ממקורות יודעי דבר.

ראש המשלחת הדיפלומטית של ישראל בז'נבה נתבקש להגיב על ידיעה זו, אך הוא נמנע מכל תגובה מטעמי בטחון. הוא ציין, כי תנועותיהם הבלתי רשמיות של שרי ממשלת ישראל, פרט לשר החוץ, נשמרות בדרך כלל בסוד.

עם זאת נודע, כי מר רבין יבוא לשווייץ במסגרת מבצע המגבית בקרב הקהילה היהודית בשווייץ. (עי"צ)

הפתעה הצעה שכמוה עוד לא היתה

לתושבי ב"ב והציבור החרדי

אלכסנדר ברק

מוכר לך את הטוב ביותר

להגנת ביתך ובני משפחתך בפני פורצים

אל תהסס ופנה מיד למשרד טל' 776227, 766758

יעוץ והדרכה ללא התחייבות

פלדלת רב־בריח

סמינר בית יעקב למורות ולגננות חיפה

ת.ד. 5341

הודעה דחופה

הרינו מודיעים בזה
לכל תלמידות הסמינר ומשתלמות:

א. משרדי הנהלת הסמינר עבר לרחוב מיכאל מס' 8 טלפון 666786

ב. מיום ראשון י"ד בחשון תשמ"ז (16 בנובמבר 86) נעתיק את הלימודים מבית ספר שערי תורה לרחוב מיכאל 22 טלפון 663768

ג. מיום שלישי ט"ז בחשון התשמ"ז (18 בנובמבר 86) יתקיימו הלימודים לכל כתות המשתלמות ברחוב מיכאל 22

ההנהלה

חיים ברי"ד רבינוביץ — ירושלים, ישיבת באבוב, בורו פארק
שיינדל קעניג — ניו יורק

מאורשים

בס"ד, אור ליום י"א חשון תשמ"ז

משה שרייבהאנד — בריזל
יפה לבקוביץ — בני ברק

מאורשים

בס"ד, אור לי"ב בחשון תשמ"ז

בית הספר לבנות רמות פולין

ירושלים

הרחיבי מקום אהלך ויריעות משכנותיך יטו

ברגשי תודה והוקרה מביעים אנו בית ברכותינו הנאמנות למכובדנו הדגול, איש רב פעלים לתורה ולחסד, לצדקה ולחסד

הרה"ח ר' **מרדכי דויטש** הי"ו
מנכ"ל קופת רמבעה"נ — כולל פולין
מקימה ומייסדה של "רמות פולין" ומוסדות החינוך בה

ולמכובדנו, היקר, רב המעש וברוך הכשרון

הרה"ח ר' **מרדכי מונטג** הי"ו
מנהל בית הספר

על שפעלו ללא לאות ובמסירות למען בניית בית ספרנו ולאיכלוס התלמידות במבנה החדש של בית הספר

ברוכים תהיו!
משמים תבורכו בכל ברכות הטוב

המנהלת, המורות, המזכירה והתלמידות

מזלא טבא וגדיא יאה

שלוחה בזה לידידנו וחברנו היקר הבחור המופלג ומושלם במדות ויראת שמים חריף ובקי טובא, בר"ס באורייתא ודחלא, נושא חן לשמים ולבריות, רודף צדקה וחסד פאר המעלות המיוחדת ...

הבה"ח **חיים גשטטנר** הי"ו

לרגל אירוסיו עב"ג בשעטו"מ

בורא עולם בקנין השלם זה הבנין ותזכה להקים בית נאמן בישראל כשאיפתך הטהורה על פי דרך התורה והיראה הסלולה לנו מבית מרן אדמו"ר שליט"א עדי נזכה לביאת ינון אמן

מעתירת חבריך וידידיך

בישיבת חכמי לובלין זכרון מאיר בני ברק

גם אנו בין המברכים: החתן א. א. ואזנר, י. פרידמן, י. וירצברגר, א. ת. פרידמן

בית מדרש גבוה

בעיה"ק ירושלים תובב"א

★ כולל לאברכים מצוינים ★ הכשרה לרבנות ודיינות ★ מכון לבירור הלכה

מלא חפניים ברכות

נשגר אל מול כהדר"ג נשיא וראש בית מדרשנו ומפעלי התורה שלידו, דגול מרבבות קדש שלשלת היוחסין, הגאון הגדול המפורסם

כש"ת **מוהר"ר אהרן ברנשטיין** שליט"א
חבר בד"צ אנ"ש בעיה"ק ת"ו

ולחתנו הגדול, מעוז ומגדול, רועה נאמן לבית ישראל, הגאון הצדיק המפורסם

כקש"ת **אדמו"ר אבד"ק מונקאטש** שליט"א

★ולכל משפחתם הרוממה

לבוא הנכדה — הבת המשכלת והמושלמת תחי' בקשרי שידוכין
עב"ג החתן העילוי המפואר אוצר כל כלי חמדה

הרב יוסף הורביץ שליט"א
מבחורי בימ"ד גבוה מליקוואד

בן הגה"צ המפורסם עטיר היוחסין ואיש האשכולות
כש"ת מוהר"ר **יחזקאל הורביץ** שליט"א
אבדק"ק ויטא דבורו־פארק

ענבי הגפן בענבי הגפן דבר נאה ומתקבל

בורא עולם בקנין ישלים זה הבנין לבית גדול ונשא לתפארת ישראל, מתוך רוב נחת דקדושה והרחבה ברוח, כשאיפתם הטהורה

וכעתירת

ההנהלה ראש הכולל והאברכים

על החותמת הזאת אפשר לסמוך בעיניים עצומות

על הסמל הזה פרי תנובה **אפשר להתענג בכל הארוחות**

ניתן כבר להשיג כל סוגי השימורים
ריבות ותרכיזים תוצרת פרי תנובה ברמיות

טל' להזמנות 08-452478, 03-913067

לתשומת לב! לתשומת לב!

הודעה חשובה

מחנות הירקות שברח' חנה 11
שנמצאת תחת השגחת העדה החרדית
אנו מודיעים על

מבצע הוזלות

מחירים לדוגמא:
גזר — 1.60 ש"ח
תפודים — 1.80 ש"ח
קלמנטינות — 2.20 ש"ח
בצל — 1.00 ש"ח

ניתן להזמין בטלפון 02-826752
★ מתקבלות הזמנות מהר נוף ומרמות ★
★ נשמח לשרת אותכם ★!

חדש חדש

סלון "ביוטי"

רחוב חבקוק 2 פינת הרצל 18 ב"ב

★ תסרוקת לנערות לכל הגילים
★ עצוב שיער אופנתי
★ ציוד חדיש

להתראות

חדש מחירים נוחים חדש

הצעת עבודה בשדה החינוך

לתלמוד תורה מבוסס באחת הערים הגדולות בארה"ב דרוש:

★ **מנהל רוחני** ★

התנאים הדרושים: אברך חסידי, ת"ח ויר"ש, דינמי, בעל אופקים וידע בחינוך בנים

בדבר פרטים נא לפנות לטל. 02-527761
בין השעות 5 — 3 אחה"צ

— סודיות מובטחת —
— תנתן עדיפות לבעל נסיון —

שני מחבלים חוסלו על ידי חיילי צה"ל

שני מחבלים נהרגו אתמול לאחר היתקלות עם חיילי צה"ל מצפון לצפיה שבדרום לבנון. אין נפגעים לכוחות צה"ל.

כתב עתי"ם מוסר, כי כח צה"ל נתקל במחבלים, פתח באש והרגם.

ליד המחבלים נמצא נשקם, רובי קלשניקוב ואמצעי לחימה.

תחזית מזג האויר

תחזית מזג האויר להיום בהיר. תשקיף למחר — דומה.

טמפרטורות החזויות: ירושלים 6 עד 14. חיפה 8 עד 12. תל אביב 8 עד 21. באר שבע 3 עד 21.

שרות הבריאות: השתלות כבד יימשכו

שרת הבריאות ש. ארבלי־אלמוזלינו, אמרה אמש כי למרות כשלון שני ניתוחי השתלות הכבד — יימשכו השתלות הכבד בישראל.

חילול שבת המוני צפוי שוב מחר באיצטדיון רמת־גן

נציגי אגודת ישראל פנו לראש הממשלה למנוע חילול השבת והפרה מחודשת של הסטטוס־קוו ★ הבטיח לפעול בנושא

מאת סופר "המודיע"

חילול שבת המוני צפוי להיות מחר שוב באיצטדיון רמת־גן, לאחר תקופה ארוכה שלא התקיימו במקום משחקי כדורגל בשבת. בעקבות זאת פנו נציגי אגודת ישראל בדחיפות אל ראש הממשלה, שהבטיח לפעול למנוע את חילולי השבת.

קיום משחקי הכדורגל השבת באיצטדיון רמת גן לא היו מתוכננים, אך לאחר ש־4 קבוצות כדורגל מתל־אביב ומפתח־תקוה נוכחו לראות, כי לא נקנו כרטיסים רבים למשחקים שעמדו לקיים, החליטו להעביר את המשחקים מת"א ומפ"ת לאיצטדיון ר"ג, במטרה למשוך יותר מעשרות אלפים איש.

נודע, כי כל אלו שקנו כרטיסים היו צריכים להחליף אותם לאור שינוי מקום המשחקים.

חילול השבת הענקי עורר זעם והתמרמרות בבני ברק ובשכונות הצפוניות התארגנו חברי הועדה למען השבת, כדי למחות על קיום המשחקים תוך חילולי שבת כה גדולים, כשהמטרה היחידה היא להרוויח כסף רב יותר.

ח"כ הרב אברהם יוסף שפירא פנה אתמול בבוקר אל ראש הממשלה, יצחק שמיר, ודרש למנוע את חילולי השבת. "לאחר תקופה ארוכה של המשך שמירת הסטטוס־קוו באיצטדיון, לא יתכן לפרוץ אותו מחדש, צריך להשפיע על ראשי אגודות "מכבי" שלא יקיימו את המשחקים בשבת במקום" אמר. בתשובה ענה ראש הממשלה, כי יפעל בכל יכולתו בנושא זה.

ח"כ הרב מנחם פרוש פנה אף הוא אתמול לראש הממשלה, ותיאר את הסערה הגדולה שחילול השבת המחודש מעורר בציבור החרדי. הוא הזכיר שהאיצטדיון נבנה על אדמת בני ברק ובעת החכרתו היתה ההתחייבות שלא תחולל בו השבת. הוא דרש שמר שמיר ינצל כל כח השפעתו למנוע את חילול השבת.

נציגי אגודת ישראל פנו גם לראש עיריית רמת־גן, ודרשו לסגור את האיצטדיון בשבת.

אמש נמסר, כי שר הפנים, הרב יצחק פרץ, פנה אף הוא לראש הממשלה ולראש עיריית רמת־גן ודרש למנוע את עריכת המשחקים בשבת.

● טריפולי — בלוב החל מסע נרחב לביצור הערים וקוי ההגנה לאורך כל החוף הלובי.

	ירושלים	תל אביב	חיפה
הדל'	4.05	4.23	4.13
מוצש"ק	5.18	5.20	5.19

מוצש"ק לשיטת ר"ת 5.56

ספרים קונים בתפוצה!

נפטר אליהו שרייך מושתל הכבד השני

הכבד נלקח מהרוצח שהרג את אמו, אחיו ובתו

אליהו שרייר, בן 59, מושתל הכבד השני, נפטר אתמול בשעות אחר הצהריים במחלקת ההתאוששות וטיפול נמרץ שבמרכז הרפואי רמב"ם בחיפה.

כתב עתי"ם בחיפה מציין, כי הכבד שהושתל בגופו של המנוח נקלט והחל לתפקד, אך החולה לא התאושש מאז הניתוח. במשך ימים רבים הונשם באורח מלאכותי, כשהרופאים נאבקו על חייו וניסו לייצב את מערכות הגוף השונות שתיפקודן הידרדר והלך.

הכבד שהושתל בגופו של אליהו שרייר הוצא מגופתו של שמואל בולדו, שהתאבד בירייה, לאחר שרצח את אמו, אחיו ובתו בת ה־11 ופצע אנושות את אשתו, שהיא עדיין מחוסרת הכרה.

לדברי ביה"ח, ההשתלה התאפשרה עפ"י ההליכים החוקים הקבועים בחוק האנטומיה והפתולוגיה. (עתי"ם)

מכון חינוכי חיפה
מיסודו של ארגון "יד לאחים"

לרגל יום הזכרון למנהל הנערץ הרב הגאון ר' י. פלונצ'ק זצ"ל

תתקיים עצרת זכרון והתעוררות במכון חינוכי חיפה, רח' התשבי, מס' יוסף, ביום חמישי י"ח במר חשון בשעה 5.30 אחה"צ.

בהשתתפות רבנים ואישים נכבדים
לאחר משניות וקדיש ע"י בן המשפחה

דברים לזכרו ישאו הרבנים הגאונים:

הרה"ג **שאר ישוב כהן** שליט"א — הרב הראשי לחיפה
הרה"ג **בקשי דורון** שליט"א — הרב הראשי לחיפה
הרה"ג **ש.ב. ליפשיץ** שליט"א — יו"ר "יד לאחים" חבר ועד המכון
הרה"ג **ד. כץ** שליט"א — רב דרמות רמז וראש ישיבת "משכן יעקב"
הרה"ג **ש. אוחנה** שליט"א — ראש ישיבת יגדיל תורה בחיפה
בשם המשפחה: הרה"ג **ג. פלונצ'ק** שליט"א — ר"מ בישיבת סלבודקה ב"ב חבר ועד המכון
הפותח הרב **פ. קליך** שליט"א — מנהל המכון

מוקירי זכרו מתמנים — הנהלת המכון

כוס תנחומים

מביעים אנו בזה את תנחומינו הכנים
לידידנו ועמיתנו היקר

ר' **גרשון לידר** הי"ו
מנכ"ל בית חולים לניאדו

על פטירת אביו היקר

הרה"ח ר' **לוי יצחק** ז"ל

"המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים ולא תוסיפו לדאבה עוד"

ועד הנאמנים העולמי — הנהלה וצוות ביה"ח
מרכז רפואי צאנז — קרית צאנז ע"ש לניאדו

הקמת מצבה

לבעלי אבינו וסבינו היקר ראש משפחתנו

הרה"ח ר' **יוסף נתן הכהן רוטנברג** ז"ל
חתנו של הרב **אברהם יוסף פסח** זצ"ל
מקווינס ניו יורק

ולבתנו ואחותינו ואמנו היקרה
מרת **פריידא מילר** ז"ל מלונדון

תתקיים ביום ראשון י"ד מר חשון תשמ"ז (16.11.86) בשעה 10.00 לפנה"צ בבית הקברות ארץ החיים בצומת שמשון

המשפחה

"הדייג"

האחים רוזנר בית מסחר לכל סוגי הדגים
(בפיקוח ויסרנר) שוק מאה שערים, עין יעקב 24
טלפון 02-287222, 02-287445

מספרי הטלפון שלנו הוחלפו

ומיום ראשון 17.11.86 מספרינו הם:

829445
829222

נ.ב. משלוחים כל יום שלישי וחמישי בשעות הצהריים וביום רביעי אחרי הצהריים

בתודה ולהתראות!

מרי פופינס

חנות נעלים ותיקי בית ספר

רח' הרב קוק 1 פינת ר' עקיבא 46 בני ברק

מכירת חיסול!

מוחלטת עד הזוג האחרון
במחירים מתחת לקרן עד סוף החודש
או עד גמר המלאי

כל הקודם זוכה

חדש

הזדמנות בלתי חוזרת בהר נוף

בס"ד

בקריה החסידית
היוקרתית
ב־הר־נוף
בניה עצמית ברמה גבוהה

ב־**מחירי מציאה!**

למכירה דירות פאר

*4 חדרים (אחד קטן) .... החל מ־ $52,000.—
*4½ חדרים (מרווחת במיוחד) ..... החל מ־ $62,000.—
*פנטהאוז (מרווחת במיוחד) .... $79,000.—

** מפרט טכני מעולה **

לפרטים פנו
למשרדי "דור־נוף", רח' יעקב־מאיר 9,
גאולה, ירושלים

דור־נוף

02-24-30-21 : 22-86-33

הדר היום

יומרה שלא עמדה במבחן

מ/ת. שמונה עשרה ימים אחרי שבוצעה השתלת הכבד השניה בבית החולים רמב"ם בחיפה, נפטר אליהו שרייר ע"ה, לפניו נפטרה גם מרים שיכמנטר ע"ה שהיתה הראשונה שעברה את ההשתלה. הכל שותפים לצערם ולאבלם של בני המשפחות. איש אינו יודע לומר, מה היתה תוחלת החיים שלהם אלמלא בוצעה ההשתלה שנגד ביצועה התקוממו לא רק רבנים פוסקי הלכה שקבעו בהחלטיות, שיש כאן שאלה של אובדן חיים של שתי נפשות, גם זה שממנו הוצא הכבד וגם של זה שקבל את הכבד. פסיקה זו לא היתה שונה גם אם השניים היו שורדים את ההשתלה בהצלחה, המנתחים נטלו את הסיכון ומדת אחריותם לא פחתה גם לאחר שהיו להם שותפים המשפחות וגם כאשר החולים עצמם היו מודעים לסכנה האורבת לחייהם.

לא היינו חוזרים לדון בשאלה זו אלמלא אותם הכרזות יומרניות של כל אותם אישים שנתנו את ידם למעשה זה, שלא יידתעו גם בעתיד מלהמשיך בנסיון הרפואי על גופם של אנשים חיים, הכרזות שלא נעדר מהן נימה צורמת המסתמכת על הנסיון של מרכז רפואי גדול בארצות הברית וסטטיסטיקה על שיעור ההצלחות.

דל מכאן את הפסיקה ההלכתית שאינה שנויה במחלוקת, אסור להתעלם גם מן הדעות שהשמיעו רופאים בכירים במערכת הרפואית, שמתוך שיקולים שונים בהחלט הביעו דעה שלילית נגד יומרתו של המרכז הרפואי בבית החולים רמב"ם, שיקולים שמדברים על סדר עדיפויות של המערכת הרפואית בישראל. שיקולים שהיו ראויים להתייחסות יותר רצינית מאשר זו שגילתה הממונה על משרד הבריאות. שאף היא נתקפה באותו שגעון הגדלות של התקדמות המחקר הרפואי, כאשר יש הזנחה של המערכת להצלת חיי אדם הקיימת עדיין בנושאים שכרוכים עם פיקוח נפש ממש.

צריך לחזור ולומר בכל לשון, כי אין עוד מי שחרד על הצלת נפש אחת מישראל, כמו פוסקי ההלכה שעומדים על קיומה של ההלכה, שפיקוח נפש דוחה אפילו שבת, כאשר קיים אפילו ספק גדול שאפשר להציל חיי אדם. ואין לך צביעות גדולה יותר להאשים אותם מחוסר רגישות להצלת חיי אדם, כי הרי הם אמונים על הכלל של: "כל המציל נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא" ופסיקתם נובעת דוקא מנקודת ראות זו החרדה אפילו מפני עצימת עינו של גוסס שאסור לקרב את מותו מתוך אותה נקודת ראות של פיקוח נפש.

אין אנו רואים צורך לחזור ולברר את הגישה ההלכתית, ולוא רק מפני שאין הדיוטות מוסמכים ומסוגלים לעשות זאת. אנו מסתפקים בהפניית הקורא אל המאמר המאלף והמעמיק של אחד מגדולי הפוסקים, שהוא גם קרוב מאוד לבעיות הרפואיות הכרוכות בשאלה זו, (ראה מאמרו של הגאון הגדול רבי אליעזר יהודא ולדינברג שליט"א בעמוד ה') המשיב להתקפות שהופנו נגד פוסקי ההלכה. אנו כהדיוטות די לנו להזכיר בצד זה, את דעתם של רופאים גדולים שהתקוממו נגד ההרפתקאה היומרנית מנקודת המבט המקצועית שמדבר גם על סדר העדיפויות שהמערכת הרפואית צריכה להציב כנגד עיניה, ואם מעמידים זה מול זה את הסיכונים והסיכויים להציל נפשות, בודאי שיש מקום להרהור שני לאחר מותם של השניים. מה עוד כאשר הסיכוי להציל את חייהם היה גבוה יותר; לכל הדעות, אם הניתוח היה מתבצע במרכז הרפואי בפיטסבורג. לא כל מדינה, אפילו בסדר גודל גבוה ממדינת ישראל הקטנה והעניה, לא מתימרת להתחרות בנושא זה.

חייהם של בני אדם, אפילו במצב של סכנה ממשית, אינם יכולים לשמש מטרה לניסוים נועזים מסוג זה. הממונה ממשרד הבריאות היתה חייבת להתיחס לנושא ביותר אחריות למיכלול הבעיות הכרוכות בנסיון זה, גם לפני הכשלון ובודאי לאחריו. נכיר רק את הטענה שנשמעה בימים האחרונים מצד רופאים, שלא נבדקה עוד מדת ההשפעה של מבצע ההשתלות על תיפקודו הרגיל של בית החולים שבין כתליו יש מספר גדול חולים שחייהם תלויים להם מנגד והם מצפים שלא יסיחו את הדעת מהם. אנו רואים ביותר הבנה את מדת התיסכול והאכזבה של הצוות הרפואי ברמב"ם, מאשר אותם הכרזות יומרניות של שרת הבריאות, הכרזות שמהם נשמע קריאת תגר בבחינת אחטא ואחזור ואחטא. האמנם נאמרו הדברים רק כדי לקנתר את אלה אשר החרדה על חיי אדם טבועה בנפשם והיא נר לרגליהם בפסיקה ההלכתית?

מלאים צער ויגון אנו מבכים את פטירתה של האישה הצדקנית רודפת צדקה וחסד

מרת חיה וינברג ע"ה

ומביעים אנו את תנחומינו לבנה הדגול והחשוב מאד ביתו פתוח לכל מסור בלב ונפש להקמת מוסדות סלונים באמריקה, גיסנו

הרה"ח ר' **יהודה נח וינברג** שליט"א

ולמעלת כבוד אביו מנכ"ל מוסדות סלונים איש תבונות רב פעלים ומעש

הרה"ח ר' **י. דוד וינברג** שליט"א

ולכל המשפחה הנכבדה שיחיו

המקום לשבורי לב ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים

ולא תוסיפו לדאבה עוד

שמעון משה שטרנברג ומשפחתו - קוז'ניץ

דאגה סביב המחיר הנדרש תמורת שחרור בני הערובה בלבנון

לה מונד: צרפת לכודה במשחק שבו יש לה שליטה מוגבלת בלבד

פאריס, — על רקע צהלות השמחה סביב שחרורם של שני בני הערובה הצרפתיים שהיו שבויים בלבנון, מעלים פרשנים את השאלה מהו המחיר שראש הממשלה ז'אק שיראק יאלץ לשלם תמורת שחרורם של שלשת בני הערובה האחרים שעדיין שבויים במדינה זו.

שני המשוחררים — קמיל דר נטאג, בן 84, ומרסל קודארי, בן 54 — הוטסו ביום ג' בערב לנמל התעופה אורלי בפאריס, וזכו לקבלת פנים נרגשת מצד בני משפחותיהם ולחיבוקים מאת ראש הממשלה ז'אק שיראק.

עם שחרורם של שני בני הערובה מגיע לארבעה מספר הצרפתים ששוחררו מידי תוקפים מוסלמים קיצוניים, מאז עלות שיראק לשלטון במארס שעבר. הוא הכריז אז, כי יחזק את הקשרים עם סוריה ועם איראן, כאמצעי לשחרור בני הערובה.

אולם העתון רב ההשפעה "לה מונד" מציין, כי כל הסימנים מעידים שהחוטפים מתכוונים לאלץ את פאריס לשלם מחיר גבוה תמורת כל בן ערובה שהם משחררים. העתון מציין, כי בעבר עמדה הממשלה הצרפתית על כך שכל בני הערובה ישוחררו תמורת "נורמליזציה" של היחסים עם איראן. אולם עתה מוכנה הממשלה לקבל את השבויים חזרה טיפין-טיפין.

"נשאלת השאלה מה יהיה המחיר שתדרוש איראן במו"מ על גורלם של שאר הצרפתים החטופים", כותב העתון. "בלי לזלזל בתוצאות שהושגו, מתקבל הרושם שצרפת לכודה עתה יותר מאשר אי פעם בעבר במשחק שבו יש לה שליטה מוגבלת בלבד".

שעות ספורות לפני שובם של בני הערובה המשוחררים הודיע שר החוץ ז'אן-ברנאר ריימון, כי צרפת ואיראן יחתמו בקרוב על הסכם שלפיו תשלם צרפת תשלום ראשון של 330 מליון דולר לאיראן, כחלק מישובו של סכסוך בענין החוב.

למרות ההאשמות בדבר כניעה לטרור, מתקבל הרושם כי ראש הממשלה שיראק זוכה לתמיכה נרחבת מצד בני עמו למדיניותו במזרח התיכון, בעקבות שיחרור שני בני הערובה. דיפלומטים אמרו כי לשיראק היה קל יותר להגן על מדיניותו, נוכח הידיעות כי ארה"ב מכרה נשק לאיראן כדי להשיג את שחרורם של שלושה אמריקנים חטופים שהיו כלואים בלבנון.

בתוך כך נמסר מניו יורק כי קרוב לוודאי שארה"ב תמשיך במגעים עם איראן בענין שחרור בני הערובה האמריקניים בלבנון, למרות דברי הביקורת שהושמעו בקונגרס ומצד בעלות בריתה במערב. העתון "ניו יורק טיימס" המוסר על כך מוסיף, כי פקידי ממשל מסרו לו שהנשיא רייגן החליט להמשיך במדיניות זו, אשר כללה אספקת נשק לאיראן. הפקידים ציינו, כי הממשל מעריך שמדיניות זו עשויה להוליך לשחרורם של בני הערובה תומאס סאתרלנד וטרי אנדרסון, אשר שניהם מוחזקים בידי קבוצות פרו-איראניות בלבנון.

בראיון ששודר בטלוויזיה הגרמנית אמר סגן נשיא סוריה, עבדול חלים חאדאם, כי הוא מבטיח לצרפת שדמשק תמשיך לעשות את כל המאמצים למען שחרורם של שאר בני הערובה הצרפתיים בלבנון. הוא אף הצהיר שאין לסוריה כל קשר עם הטרור באירופה.

משקיפים פוליטיים ופרשנים בביירות מציינים, כי בעיני העולם הערבי השיגה סוריה נצחון ניכר בעימות שלה עם המערב, על רקע הידיעות על העסקות החשאיות בענין בני הערובה בלבנון.

"הנשיא האפז אל אסד הצליח להפוך אסון פוטנציאלי לנצחון תעמולתי ניכר על האמריקנים והאירופים", סיכם דיפלומט ערבי בביירות. (ע"ר וע"צ)

חנוכת מרכז בוסטון בהר נוף — ירושלים

בימים אלו נשלמות והולכות ההכנות להגיגה המשולשת אשר תיערך בע"ה במרכז חסידי בוסטון בהר נוף — ז' כסליו תשמ"ז.

במרכז החגיגות יעמדו חנוכת בית המדרש המרכזי "גבעת פינחס" שנבנה על שם האדמו"ר הזקן מבוסטון הרה"צ רבי פינחס דוד הלוי הורוויץ זצוקללה"ה. וכן חנוכת המקוה טהרה הראשונה בהר נוף הקיימת על יד ביהמ"ד.

כמו כן יערך סיום והכנסת ספר תורה תרומת משפחת גולדמן מבוסטון לע"נ אביהם ז"ל לקראת החגיגות יופיע בשערי עיה"ק כ"ק האדמו"ר שליט"א אשר לפני כשנתיים החל להקים בשכונת הר נוף את מוסדותיו הק'. ואת דירתו אשר שוהה בה במחיצת חסידיו ומקורביו מספר חודשים בשנה.

לאחר הדרשות והברכות מאת גדולי התורה יערוך הרבי את סעודת ההילולא למחותנים, לכבוד יום השנה של האדמו"ר הזקן מבאסטאן, זצוקללה"ה, במהלך הסעודה יערך סיום הש"ס אשר נלמד במשך השנה ע"י חברי כולל בוסטון ומוקירי זכרו. למחרת היום יעלה האדמו"ר לציון הק' בהר הזיתים.

בנתיים נחנכה מקוה הטהרה שע"י מרכז המוסדות מקוה שהיא הראשונה שנפתחה לציבור בהר נוף.

בתמונה: בנין מוסדות בוסטון המורחב.

בישיבת ועדת התכנון והבניה בי"ם

הומלץ לאשר תכנית להקמת בית תרבות לנוער יהודי־ערבי בעיר

המבנה שייבנה ביוזמת מועצת פועלי ירושלים ממוקם ליד קבר שמעון הצדיק מול שכונת בית ישראל ובסמיכות לשכונת מעלות דפנה ★ הועדה המחוזית תדון בקרוב על פרטי התכנית ובמשך חודשיים תתאפשר הגשת התנגדויות

ועדת התכנון והבניה שעירית ירושלים המליצה לאשר תכנית להקמת בית תרבות לנוער יהודי־ערבי בשכונת שייך ג'ראח ליד קבר שמעון הצדיק.

לכתבנו נמסר כי לועדת התכנון והבניה הוגשה תכנית מפורטת של בית התרבות ביוזמת מועצת פועלי ירושלים במבנה של 2 קומות בסך כולל של 1076 מ"ר בנוסף למגרש כדורסל.

בעת הדיון בועדה התפתח ויכוח בין הנציגים הדתיים בועדה לבין יו"ר הועדה מר א. כחילה ונציגי סיעת ירושלים אחת.

נציג אגודת ישראל בועדה הרב מאיר פרוש אמר כי נוסף להתנגדותו העקרונית להקמת בית תרבות משותף לנוער יהודי־ערבי, הרי מבחינה תכנונית, המקום בו מוצע להקים את המוסד אינו מתאים, מאחר והוא ממוקם מול השכונה החרדית "בית ישראל" ובסמיכות לשכונת "מעלות דפנה".

כאחראים על תכנון העיר, הוסיף חבר הועדה הרב פרוש, אנו שוגים במיקום המוסד באיזור זה וע"כ עלינו לדחות את ההצעה לאישור התכנית.

כאמור החליטה הועדה להמליץ על התכנית בפני הועדה המחוזית לתכנון ובניה שתדון בקרוב בהמלצת הועדה המקומית ולאחר אישורה תופקד התכנית לעיון הציבור אשר במשך חודשיים תנתן האפשרות להגיש התנגדויות לתכנית.

יו"ר אגודת ישראל בירושלים הה"כ הרב מנחם פרוש פנה אל מזכיר ההסתדרות מר ישראל קיסר בו הוא דורש לקיים עמו פגישה דחופה יחד עם חברי סיעת אגודת ישראל בעיריה ומזכיר מועצת פועלי ירושלים.

כתבנו מוסר כי בישיבת מועצת העיריה אשר תתכנס בקרוב בה אמורה המועצה כוועדה מקומית לאשר את המלצת המשנה לתכנון ובניה, אמורים שלושת נציגי אגודת ישראל לדרוש מניעת אישור הקמת בית תרבות משותף לנוער יהודי־ערבי.

אקינו השיגה סיוע כלכלי מיפאן

טוקיו — נשיאת הפיליפינים קורזון אקינו השיגה ביום הראשון לביקורה ביפאן סיוע ראשון בסך 250 מליון דולר וגם את תמיכת ראש הממשלה נאקסונה בשיקומה של ארצה.

צירי מפלגת "הירוקים" מותחים ביקורת על תערוכה אנטישמית פלשתינית

בון, — שמונה חברי פרלמנט של מפלגת הירוקים במערב גרמניה פירסמו הודעה המוקיעה בחריפות תערוכה שנערכה על ידי אחד מסניפי מפלגתם, ואמרו כי היא משקפת את "המסורת של אנטישמיות גרמנית".

התערוכה נערכת בקלינגהאוזן, עיר קטנה ליד דיסלדורף, ושמה "תמונות של ציירים פלשתינים".

צירי הפרלמנט ציינו כי בתערוכה קריקטורות המשוות את היהודים לנאצים. התערוכה אורגנה על ידי הסניף המקומי של מפלגת הירוקים, ואמורה להיות מוצגת גם בערים האגן ודורטמונד.

דוברת של סניף הירוקים בקלינגהאוזן, אמרה כי תערוכה זו לגיטימית בהחלט, לאור האירועים במזרח התיכון.

בתערוכה תמונות בנוסח ה"שטירמר", ובהן יהודים רשעים בעלי חוטמים ארוכים, המוצגים כמדכאי הערבים.

כן נמסר כי חבר של סיעת הירוקים בפרלמנט המערב גרמני, יואכים מילר, השתתף לראשונה בכנס השנתי של אגודת הידידות גרמניה־ישראל.

בנאומו גינה מילר את התנהגות משלחת המפלגה כאשר ביקרה לפני שנתיים בישראל והאשמה באנטישמיות.

מילר אמר כי הוא וחברים רבים במפלגתו מבקשים לקדם את הידידות עם ישראל ועם העם היהודי.

הוא הגן ברוחות על זכות ישראל להתגונן מפני תוקפנות. כאשר נשאל אם עמדתו משקפת את המדיניות הרשמית של מפלגתו, אמר כי "הירוקים" מכבדים השקפה של אדם פרטי יותר מאשר החלטות של הרוב.

מילר גם הופיע אותו יום בקבלת פנים של שגריר ישראל בבון. (עסס"א)

שווייץ מציעה פיצויים וצעדים אחרים בעקבות זיהום מימי נהר הריין

ציריך, — שווייץ הבטיחה לשכנותיה לאורך נהר הריין, כי תשקול תשלום פיצויים על נזקים שנגרמו בשל זרימת חומרים כימיים רעלים לנהר, וגם הודיעה כי תחמיר בתקנות לגבי הורמת חומרים כימיים מסוכנים.

סטאנלי קלינטון דייוויס, הממונה על איכות הסביבה מטעם השוק האירופי המשותף, אמר לעתונאים כי נשיא שוויץ, אלפונס אגלי, עשה ויתורים חשובים בשאלת הפיצויים לאלה שנפגעו מזיהום חמור של הריין, בעקבות דליקה שהשתוללה לפני 11 יום במחסן של חומרים כימיים בבאזל.

"אגלי אישר כי מגיעים פיצויים לנפגעים... אך לא היתה התחייבות ברורה לגבי הגורם שישלם אותם", אמר.

נמסר כי השווייצים גם הסכימו לבדוק אם להתאים את חוקותיהם לתקנות של השוק האירופי, אשר אושרו לאחר אסון הזיהום ב־1976 בבית חרושת בעיירה סוסו באיטליה, שהיה שייך לחברה כימית שווייצית אחרת, הופמן־לה רוש.

נמסר כי השרים לעניני איכות הסביבה ישובו וייפגשו ברוטרדאם ב־19 בדצמבר, כדי להמשיך בדיון בבעיה.

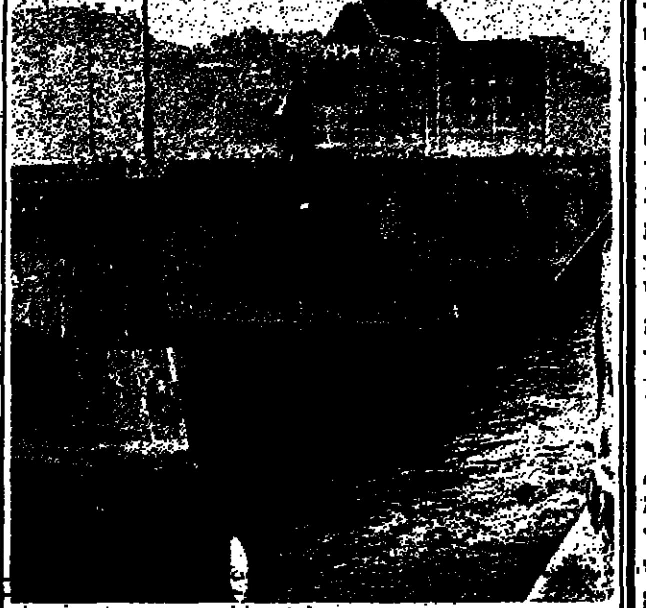

באזל — אחת הערים המזוהמות בשווייץ — המשבר של הריין. צילום: פריץ

מנהיג הסוציאל־דמוקרטים בגרמניה לא יפרוש

בון, — יוהנס ראו, מועמד להפקיד קאנצלר מטעם האופוזיציה הסוציאל־דמוקרטית דחה את הטענות כי הוא מתכונן לפרוש בעקבות התבוסה הצפויה של מפלגתו בבחירות במדינת המבורג.

ראו אמר בפגישה עם ראשי מפלגתו, כי הוא ימשיך להיות מועמד לתפקיד ראש הממשלה, ויעשה ככל אשר ביכלתו כדי לבצר את הלמוט קוהל בבחירות שיהיו בסוף ינואר.

הבטחתו של ראו להמשיך מנעה משבר חמור במפלגה הסוציאל־דמוקרטית, חודשים בלבד לפני הבחירות הכלליות.

ניסתיים הסיבוב "הפרודוקטיבי ביותר" בשיחות הנשק הגרעיני

ג'נבה, — ארה"ב וברית"מ סיימו ביום רביעי את סיבוב השיחות "הפרודוקטיבי ביותר" ביניהן על נשק גרעיני ונשק חלל, אולם נותרו חילוקי דעות משמעותיים, אמר ראש המשלחת האמריקאית מקס קמפלמן לעיתונאים.

"השגנו התקדמות חשובה", אמר במסיבת עתונאים. "זה היה סיבוב מועיל ופרודוקטיבי, הפרודוקטיבי ביותר עד היום".

שתי המשלחות יחדשו את השיחות ב־15 בינואר, ובינתיים ייפגשו מומחים לנשק בנסיון לצמצם את הפער, אמר קמפלמן.

ראש המשלחת הסובייטית ויקטור קארפוב חזר על האשמה של הקרמלין, כי האמריקאים מנסים לסגת מהסכמים שהושגו בפיסגת איסלנד באוקטובר.

בהודעה לכתבים סובייטיים אמר קארפוב, "הצד האמריקאי רחוק מלהפגין הבנה לגבי מה שנתרחש ברייקיאוויק, עשה כל אשר ביכלתו כדי לגנוז מה שהושג שם".

נציגים אמריקאים וסובייטיים הביעו מאז הפיסגה באיסלנד דעות סותרות על מה שהושג שם בין הנשיא רייגן וגורבאצ'וב.

קמפלמן ציין כי "הסובייטים הסכימו עתה כי למערכות הנשק הגרעיני של בריטניה וצרפת אין מקום במו"מ זה". הדרישה הסובייטית לכלול גם את הנשק הגרעיני של שתי המדינות המערב אירופיות בשיחות בין שתי מעצמות־העל, מנעה עד כה התקדמות בשיחות. (ע"ר)

הזנחה בחלקה הצבאית בבית־העלמין במעלות

החלקה הצבאית בבית העלמין במעלות, בה טמונים 12 חללי צה"ל מתושבי המקום, שנפלו במערכות ישראל, מוזנחת והגישה אליה כמעט בלתי־אפשרית.

כתב עתיי"ם מוסר, כי כל הפניות של המועצה למשרד הדתות, האחראי לאחזקת בית העלמין, להעביר את הסכום שהובטח לפיתוח המקום — עלו בתוהו.

עתון כוויתי: ארה"ב תאפשר פעולה צבאית ישראלית נגד סוריה

כווית — העתון "אלראי אלעאם", המסתמך על מקורות מצריים, יודע לספר, כי ראש ממשלת איטליה, בטינו קראקסי, ביקר בקהיר, דן עם ראש הממשלה, עלי לוטפי (שבינתיים התפטר), בכמה נושאים ובראשם התגובות האפשריות במקרה של תוקפנות ישראלית נגד לבנון או סוריה בתמיכת ארה"ב.

המקורות הוסיפו, כי קראקסי אמר לאחראים המצריים דברים, מהם משתמע כי בני בריתה של ארה"ב במערב קיבלו ממנה לפני שבוע ידיעות, כי היא נחושה בדעתה לתת לישראל "אור־ירוק" לפעולה צבאית נגד סוריה, כתגובה על מעורבותה בתכנון נסיון הנפל לפיצוץ מטוס "אל על" בלונדון. (ע"מ).

ברכות מקרב לב לבננו

ד"ר **ליפא בודנר** הי"ו

רופא שיניים

מומחה לניתוחי פה ולסת

לרגל פתיחת

המרפאה החדשה

רח' רש"י 3 בני ברק

שתהיה בעזרת ד' שליח טוב

לכל הזקוקים לעזרתך

מאחלים ההורים

מוניות "צומת רמות"

טלפון 826666 4 קווים

גדלנו לצי מוניות

ונשמח לשרת אתכם באמנות ובמסירות!

לא בשבתות וחגים

בברכה

מוניות "צומת רמות"

סוכנות המודיע אשדוד

משפ' לוי

רח' חטיבת הנגב 302/31

לשרותכם מעתה טלפון חדש

31945

מקבלים לפרסום מודעות שטח ולוח.

מודעות משפחתיות עד 10.30 בלילה

לשומרי שמיטה

חשוב מאוד!

לתושבי בני ברק

הגיעו פרחים חיים יבוא מהולנד ללא חשש שמיטה

ניתן להשיג בחנותינו:

פרחי ר' עקיבא 75

היבוא מתבצע על ידינו להזמנות סיטונאיות

טל. 78 32 38

בס"ד

שפע ברכות ואיחולים לבביים לידידנו

ד"ר ר' ליפא בודנר הי"ו

לרגל פתיחת

מרפאת השיניים החדשה

ברח' רש"י 3 בני־ברק

בתקוה להמשך שיתוף פעולה פורה

צפורי שרותי מזון

מסעדה ושרותי קייטרינג לשמחות ואירועים

רח' ז'בוטינסקי 16 בני־ברק

טל: 03-785238

טעם טוב

רח' ההגנה 25 פ"ת

מאחורי החניון ע"י צרכנית "בשעריך ירושלים"

"טעם טוב"

מטעמים סיניים ואירופיים

גלאט — כשר בהנהלה חרדית

אוכל מוכן הביתה

• כל סוגי הבשרים והתוספות
• ממולאים וסלטים למיניהם
• דגים מסוגים שונים
• מרקים למיניהם
• ומבחר מטעמים סיניים

קידוש

חמירות שבת?

פרסום בעמוד אחרון

צרכנית חסדי ירושלים

רח' חסד לאברהם 3 ר"מ בתי הדר, טל: 284212

מבצע ארבעים

אחוז הנחה!!

נעלי ילדים ROMIKA

עד מס' 25 סה"כ 25 ש"ח

נעלי ברזל:

רגיל 58 ש"ח במקום 97 ש"ח

מוקסין 62 ש"ח במקום 108 ש"ח

כמו כן - נעלי אתונין בהנחות מדהימות

חסדי ירושלים -

נעלי איכות בזול הזול!!

ברכת מזל טוב נאמנה

למכבדינו הנעלים והנצלים

הרה"ג ישראל אריה זלמנוביץ שליט"א

ולחתנו הרה"ג צבי אלימלך פנט שליט"א

לרגל אירוסי הנכדה-הבת תחי'

יהי רצון שתרוו מהם רב נחת ואושר

מאחלים

יוסף ולאה גליק

עכו — בני ברק

דפוס הדיק גנון

הדפסת ספרים וחוברות

מסור כתב יד

וקבל ספר כרוך

ביצוע מהיר, יעיל וזול

משה עקיבא דרוק

חברת ריקבון לישראל בע"מ

כמה שמות מפורסמים המציגים קשת רחבה של עובדי ציבור, אנשי עסקים לרבות בעלי מעמד בכיר באקדמיה הרפואית, קבלו בימים האחרונים פרסום גדול כאשר הושבו על ספסל הנאשמים בין עבריינים פליליים. כמה מהם עדיין בחקתם חשודים עד שיורשעו. אולם חזקה על היחידה לחקירת אונאות במשטרה, שלא היתה מסבכת את עצמה סתם הנאשמים, מבלי שיהיו לה הוכחות שיש בהן יותר מחשד כתוצאה מהלשנה. הרשימה ארוכה מכדי שנח־זור עליה. יש גם מקום למידה רבה של זהירות המחייבת מלהכשל בעוון של לשון הרע ורכילות. אבל אי אפשר להסתיר את התחושה הכבדה, המלווה רבים בציבור, בעקבות הגל החדש של עברייני צמרת בצווארון ובחלוק הלבן, העשויים לסיים את הקאריירה שלהם מאחורי חומות בתי הכלא של ישראל.

כבר נשאלה השאלה: האם אלה שהגיעו לספסל הנאשמים, הם יוצאי הדופן או שהם כשלו ונפלו בפח, כיון שהם נתפסו וקלונם נתגלה ברבים מפני שלא נזהרו מספיק כמו אחרים במעמד דומה; אלה שעושים מעשיהם ביותר תבונה וזהירות. יודיהם של העוסקים בחקירות מלאות. כוח האדם של המשטרה מוגבל ולעתים אנו שומעים. ולא רק ברמזים, שאין שעתם הפנים להרחיב את שטח הפעולה. טענה שנשמעת לעתים קרובות מן המ־מונים על המשטרה, שידם קצרה מלהגיע לכל האנשים המעורבים בעבירות פליליות. גם המערכת המשפטית טרודה ועסוקה כל כך, עד שאינה יכולה שלא להיכשל בעינוי הדין, שהיא גורמת גם להלבנת פנים ברבים. במקרים אחרים גוברים עורכי דין מפולפלים שבכשרונם המקצועית נראית טובה בהרבה מהכשרתם המשפטית של אלה אשר בידיהם נמסרה החקירה, אנשים שקשה להם להתמודד עם התכסיסים והתרגילים של עמיתיהם המקצועיים.

במקרים רבים שבהם העבירה שקופה, קשה לגייס את ההוכחה המשכנעת, הם יוצאים זכאים. לא נעמיד את עצמנו במקומם של השופטים הכפופים להוראות הקפדניות של החוק, אף על פי כן, אסור לציבור לעבור לסדר היום מבלי שיעשה החשבון הציבורי. לא רק של הנאשמים והחשודים, כי אם גם של אלה אשר הכשילו את האנשים שבהולשתם. לא נִמְנֹר בפני הפיתויים הקורצים להם, ולוּא רק על פי הכלל של: לאו עכברא גנבא, כי אם חורא גנבי. אי אפשר להתעלם מן ההרגשה הרווחת בקרב חוגים רחבים, שאין דבר שאין לו מחיר, גם אם אותו דבר כרוך בעבירה פלילית.

אחת מן התופעות הללו הוא השבוע באה בלהות, בעקבות מקרה שבו נאשם רופא בכיר במעשי הונאה, שאינם אלא גניבה של כספי ציבור. לעבירות מסוג זה צריך שני שותפים, כי גם הנותן וגם המקבל שותפים לדבר עבירה, עבירה כפולה. לא רק שהיא מוכה אותם בעריפות, אלא יש בה גם כדי לדחות אחרים לשולי התהו, כך שיש כאן גם ענין של פיקוח נפש. אבל תופעה זו של פגיעה בטוהר המידות, כאשר היא הופכת להיות נורמה חברתית שרבים מסתגלים אליה מתוך הברח, או מתוך ידיעה שאי אפשר להשיג דברים, אלא על ידי פגיעה בטוהר המידות, מעידה על ריקבון חברתי שיש בו כדי לערער את יסודותיה של חברה מתוקנת המבקשת לשמור על העקרון של שוויון חברתי, שהוא כלל ראשון במידות שבין אדם לחברו.

* * *

יש מי שמבקש לזקוף את גילויי גל השחיתות ליעילותה של אותה יחידה משטרתית שבחלקה נפלה המשימה הלא נעימה, להיכנס לדירותם של "אנשים חשובים" שהם עלולים ביום מן הימים להזדקק לשירותם, ולבלבל את ידיהם של בעלי הבית ולבדוק את תכולתו על מנת למצוא הוכחות. ויש גם כאלה שמטילים ספק ביעילות זו ותולים את הגילויים בצווארם של מלשינים אשר לא תמיד נקיים מנגיעות. תופעה שלא תמיד מתקבלת בעין יפה, על ידי אנשים שאינם יכולים להעיד על עצמם, "ידינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו". העיניים הציבוריות אינן עצומות לעתים קרובות, אף שהמציאות מנקרת את העיניים. מי שזמנו פנוי לקרוא בין השיטין של דו"ח מבקר המדינה או דוחו"ת של מבקרי מוסדות ציבוריים וממלכ־תיים, מכיר תופעה זו, נגע ממאיר זה, שאינו מגיע לכרוניקה הפלילית, אבל בהחלט שיש בה כדי לחזק חשדות רציניים על דרך קבלת החל־טות ושיקול דעת שנודף מהם ריח רע של העדפות, גם אם יש להן גושפנקא חוקית לכאורה.

בימים האחרונים הופנתה תשומת הלב למשבר הכספי של המוסדות להשכלה גבוהה, שבחלקה הגדול הוא תוצאה ישירה של חלוקת הטבות לאלה הקרובים לצלחת, הטבות שיש להם כאילו גיבוי חוקי, שנקבע על פי הכלל של: "שמור לי ואשמור לך". תופעה דומה נתגלתה בכל כיעורה גם במערכת הבנקאית, מקום בה ניתנו משכורות וטובות הנאה גדולות לאנשים המתקיימים ממוס־דות שורק זה מקרוב, נתגלה כי הם כשלו בתפקידם והכשילו רבים אחרים.

הנפגעים הראשונים הם דווקא השכבות החלשות ביותר, אלה שאינם יכולים להערים על מערכת המסים הממלכתית, אלה הרואים ועיניהם כלות למראה העושר שצוברים לעצמם אנשים העוסקים בעבודה ציבורית, שאינם נרתעים מלנקר את עיניהם של רבים בדירות פאר, בנסיעות לחוץ לארץ לעתים תכופות, ואיש אינו שואל; האם כל זה בא להם ממשכורות שרבים וטובים מתקשים לסיים בה את החודש. לא ייפלא הדבר, שרבים אחרים מגיעים לכלל מחשבה, שהחותרה הרצויה. פעם בעבר הלא רחוק כל כך, רעשו אמות הסיפים של החברה, כאשר איש ציבור בנה לעצמו וילה שנראתה מפוארה לפי מושגי הימים ההם, ועלובה לפי המושגים של היום.

יותר מדי משברים כספיים עוברים על מפעלים כלכליים ומגזרים ציבוריים. רק בשבוע האחרון הופנו הזרקורים אל מפעל גדול כמו "מנועי בית שמש", שצבר גרעונות תוך למימון ותמיכה ממ־שלתית רחבה, משבר שלא נמנע גם אחרי שפוטרו רבים מעובדיו בשנים האחרונות, פיטורים שלא היה בהם כדי לפגוע בפעילות התקינה והיקף ייצורו. איש לא ניסה לפתור את החידה המיסתורית.

מפעל זה אינו אלא דוגמא למה שמתרחש במיגזרים אחרים, כלכליים וציבוריים. היוזה וקימת עוד מדיניות "יד פתוחה" מתוך הנחה, שהתברה כמוטעית. מיסודה, שאי אפשר לקיים מפעלים מבלי שהקופה הציבורית תתן להם יד סומכת, שאולי היה לה מקום בזמנו, אבל היא פיתחה נורמה פסולה.

חברת התנופה הלאומית הגיעה לרווחיות וי־עילות גדולה יותר, רק לאחר שנתמנה לה כונס נכסים, שמכתיב המצב הגדיב בה קיצוצים, שאילו הונהגו לפני כן לא היתה מגיעה עד משבר. וחברה זו אינה אלא פרט אחד. אי אפשר לנו שלא לציין, שחברת התעופה הלאומית הגיעה לרווחיות, על אף שהפסיקה את הטיסות בשבת, וצריך להוסיף, שהפסקה זו היא גם שותפה לרווחיות זו, מכיון שהפסיקה אותן טובות הנאה מוגזמות שהעובדים קבלו בעד "עבודת שבת". בזמנו, הצביעה חברת ביקורת אמריקאית על העבודה שכל מטוס המבקר בזמנים בשבת, גורם רק נזק כספי לחברה. עובדה זו מוסתרת בהרבה, על ידי אלה המשיכים לתבוע הפעלת החברה בשבת. האם לא היתה זו שחיתות שקבלה גושפנקא חוקית שנקראת "שכר שבת", שכר שפגע קשה במפעלים שרמסו את קדושת השבת.

אין זו אלא דוגמא אחת מני רבות, נדמה זו גרמה גם לפגיעה קשה במוסר העבודה. אם אפשר להתעשר, לקבל שכר גבוה ללא מאמץ מיוחד, מדוע להתאמץ, מדוע ינהג האדם הקטן אחרת?

הלהיסות להתעשרות קיבלה, אמנם, מימדים גדו־לים בתקופת הפריחה שעברה על החברה הישרא־לית, כאשר הבורסה היתה פיתוי גדול, אבל להיטות זו להתעשרות היה בה כדי להעביר אנשים רבים וישרים על דעתם שהדברים נעשו להם כהיתר. רמת החיים קפצה למעלה מבלי שיהיה לה כיסוי כשר ואיש לא העיז להתריע על כך. שתיקה זו התפרשה כהודאה, שאין כל פסול בהתנהגות חרי־גה. איש לא שאל אותם מהיכן לוקחים האנשים את הכסף להחליף מכוניות פרטיות מדי שנה, מפני שהנורמות החברתיות המוסריות נשתנו לבלי הכר. רדיפת הבצע טרפה את דעתם של רבים מבין עובדי הציבור שהם חלק מן החברה, ובאדירה זו נתמעטו מאוד שונאי הבצע.

* * *

תופעות אלה גברו ככל שהחברה שיקעה את עצמה ברדיפה אחרי החמרנות וגסות הרוח, ומה יעשה הבן ולא יחטא, כדי להשיג ולהדביק את רמת החיים הגבוהה. רמת חיים שהיא תוצאה של קנאה ותחרות. גם העובדה שאלה אשר נכשלו ונתפסו לא הוקעו מן החברה, היה בה כדי להאיץ את התהליך המושחת שפגע גם בריקמות העדינות והתפשט כנגע ממאיר. ההנחה שיד החוק לא תשיג אותם האיצה את התהליך, ובלתי אפשר להצמיד לכל איש מנגנון או עסקים, מבקר או שוטר שיעקוב אחריו.

איש לא טרח לבדוק, אם יש קשר בין המשברים הכספיים שפקדו מיגזרי משק שונים, לבין הפסקת הסיבסוד שלא תמיד נהנה ממנו דווקא מי שזכאי לו לפי הכללים החוקיים. אין לנו כלים לבדיקה זו עד כדי הוכחות משפטיות לכן לא נסתכן בתביעה על הוצאת דיבה, כדי להזכיר מיגזרים שקורסים עתה תחת תוכנות גדולים ומושיטים יד לסיוע.

משרד האוצר נאבק בכל כוחו כדי לקצץ תקציבי משרדים, אולם הוא מעלה חרס בידו. הממשלה מחליטה, למשל, לקצץ חמישה אחוזים מן המענ־קים למשקיעים, מענקים שגם בעבר לא היו תמיד מוצדקים. רק לפני זמן קצר הביא שר החקלאות לכנסת הצעת חוק לקיצוץ דומה במענקים למשק־יעים בחקלאות, אולם חברי הכנסת שנכחו בי־שיבה, לא נדהמו כאשר בסיכום הדיון, אמר שר החקלאות "אני אהיה בהחלט אסיר תודה לחברי הכנסת, אם הם יעמדו על כך שהקריאה השניה והשלישית לא תעבורנה". איש מחברי הכנסת לא תבע את כבודה של החלטת הממשלה, מפני שרוב הנוכחים, אם לא כולם היו אינטרסנטים, מייצגי המיגזרים החקלאיים השונים, חברי קיבוץ ואנשי מושב.

שר החקלאות שבודאי גם הוא מתנגד לקיצוץ תקציב משרדו, לא רק כחקלאי, ניסה להצדיק את עצמו, שאין לקצץ במענקים שניתנים למשקיעים בחקלאות, אם לא יינתן לחקלאים אותן פריבילגיות הניתנות לתעשיינים בהשקעת הון לייצוא, שהם ויתור על מס הכנסה, כלשון החוק "הקלות במס הכנסה", או מענק נוסף כפי שהוא קיים בתעשיה. לכאורה, הכל זהו וחלק. הכל כשר לפי החוק אבל בכל זאת מסריח, כאשר שר מעודד מרד בין חברי הכנסת, גם אם היינו מקבלים את הטענות כפשוטן. מה יעשה אזרח שנאלץ לשלם מס הכנסה בשיעור גבוה כאשר אין לו מי שמייצג אותו.

* * *

המסקנה הבלתי נמנעת היא, שאנו חיים בחברה שמידותיה הרקיבו, האוירה היא מתירנית, יש מי שטיפח מתירנות זו. הוא הנחיל בהרס ערכי היהדות, וגרף אחריו את כל הערכים. הממשלה והכנסת אינן ערוכות לשינוי ערכים.

מי שעוקב אחרי מעשי אנשי השורה נוכח לדעת, שהם ממשיכים לטפח את המידות הרעות, לספק תאוות לבם של ~~אותם הבים האינם מוכנים~~ להתמתב כדי להחזיר את החברה לתיקונה. איש מהם אינו רוצה להיות בלתי פופולרי בעיני מעצבי דמותה של החברה, כפי שהם מתבטאים בכלי התיקשורת. מערכת החינוך כמו המשטרה, אינה מוכנה להתמודד עם בעיות היסוד של חברה מרקיבה. ומי שמוח לו בקודקד צריך לראות את הסכנות האורבות לחברה שהשחיתה את דרכה על הארץ. העבריינות לא התחילה עם קבלת שוחד ועבירות על חוק המס, ראשיתה בהרס נורמות מוסר שהיו נכסי צאן ברזל של החברה היהודית.

ט. להב

הגַ'יס החמישי

כל התעוררות לאומית או מלחמת שחרור הצ־ריכה תמיד הירתמות בתחום הבטחוני. גיבוש צבא חדש וקליטה של מתנדבים אליו — עזרה מאז ומעולם את הסכנה של התרבות פנימית. העשויה לשים לאֵל את הישגי ההפיכות הלאומיות. כך ארע כאשר זָרם צבא מתנדבים למלחמת ספרד, כך במהפכות עקובות הדם באפריקה ה"משתחררת", וכך גם במאבק לקוממיות לאומית במדינת ישראל.

הכול יודעים כי בהידה של מהגרים עשויה להיות מחסה טוב למהפכים, האלה יתארגנו בבוא העת ויערערו את אשיות המשטר, בשליחותה של מעצמה זרה או אידיאולוגיה כל שהיא. חשש זה מפני תוהו ובוהו, העשוי לערער את הממלכתיות ולהביא למלחמת אחים — הוזה את ההצדקה לפירוק הפלמ"ח מצד אחד ולקרת ב"אלטלנה" מצד שני על ידי בן גוריון והנוהים אחריו.

שחזור המהלך ההסטורי מאז היתפגות הסו־ציאליסטית בסגירה ועד לסיוע לאשי"ף מבית — מעיד כמאה עדים על שיטה רעיונית בשורותם של אויבים. כאשר הכריז בן גוריון "בלי חרות ומקי"י" — שכח את מקי"י־בצור־כבש, זו השמאלנות שעטתה אדרת ציונית לצורכי הסוואה. פליטי המהפכה הבולשביקית, שהגיעו ארצה לטעת כאן את הסוציאליזם המרכסיסטי בהשראת "שמש העמים" — עשו זאת על הרוב מטעמים אידיאו־לוגיים, על פי מה שלמדו בבתי ספר שזה של המהפכה האדומה. עד היום הם כורכים ציונות עם אחוות עמים ושוקדים על ישום רעיונות של צדק קומוניסטי. אבל כיום מתעורר הרושם כי חֵלֶק מנושאי חזון הקדמה הושתל כאן כדי להכשיר בבוא העת מהפכה בסגנון השמאל. סך כל הבגידות בארצנו, אשר מרביתן יצאו מקבוצת השמאל ויותר מהשקפותיו (אהרן כהן, אורי אביב החושד (ענוש) — מעיד ~~בית~~ הבית של ... דיו, ... שהבגישה בגודים חסרי מצפון. כדי להגיע לידי מכירת סודות בטחוניים כמוסים, המסכנים את קיומה של מדינת ישראל, חייבת לקדום תשתית רעיונית עקבית ומתמשכת, העושה נפשות לעצמה באמצעים מתוחכמים, מוסווים או גלויים. להקלת פריסתן של רעיונות אלה, הם חייבים להשמע נאורים ומתקדמים; מערכת בלתי נלאית של שטיפת מוח, היוצרת את המשוואה: כמו הוא שפוי, ושפוי הוא שמאלן — מסייעת להבשלתם של מוכרי בטחון עמם. השלמת המערכת על ידי משוואה מקבילה: לאומי הוא פאשיסט, ודתי הוא חשוך — מסבירה את הדינמיקה של בית הגידול לבוגדנות לאומית.

אך הואיל והמגזר ההבדתי המכונה "התחובי" או "המוּך העם" אינו פתוח לרעיונות מרחיקי לכת כאלה (שהרי כל לאומי הוא פרימיטיבי, ולהפך) — יש לפנות אליו בדרכי השפעה אחרים, מתוך תכמים לא פתוח: אפשר להטעים אותו ממנעמי ההפקרות של החברה המתירנית המתפרקת במערב (לענין זה המערב הוא טוב) — להפוך הפקרות זו לסממן של קדמה, ולהרדים את מודת הרוח העשויה להתעורר למראה הבטחון הלאומי ה... לחם ושעשועים היו כבר ברומא העת... להסחת דעת ההמונים מעוולות המש... זיקה רעיונית בין תמונות תועבה, ... שמאלנות, אבל בשורות השיטה הג... דָבָרֵי השמאל לתועמלנים ראשיים ... ומיאוס, כמו גם למצדיקי הפשפשות ... מגרשי כדור רגל פורעים ושאגנים.

אין זה מקרה שכל הבוגדים כמעט ... השמאל, אותו שמאל שעקר את ה... ואתה יחד את ההצדקה המוסרית ל... — עקירה שהוליכה באופן טבעי ... לישותינאים ולתמיכה בעניים. אבל ... למחתרת ולעשות את מלאכת ההרס ... העדיף השמאל, על הרוב, את הפע... בחיק הדימוקרטיה הסתבלנית. ואם ה... למנטרי הדל לא אפשר לו צבירת הי... *חוקית* — השתלט על שני מוקדי הכ... התקשורת והמשפט.

דרכם של מהפכנים אלימים, שהם שתלט קודם כל על בתי השידור. ה... מאפשרת לנווט את התנהגות הצבא ... כאחד. גם את ההטעיות המכוונות א... באמצעות ערוצי התקשורת, ויצירת תנ... הרגעתם ייתכנו אף הם בעזרתה. באו... במהפכה אלימה להשגת יעד חיוני־ הרדיו והטלויזיה כבר נשלטות על השמאל, והם עושים במדיום כבתוך גם השליטים האמיתיים על הכנסת ועל באמצעות שוט הסלקציה בזוזה על של אלה. די רק להזכיר את תכיפות ה... כוכבי תקשורת שמאלנים, העומדת ... למשקלם הממשי בכנסת ובציבור.

בעקבות התקשורת, הלכה גם מעו... ועטתה גוון שמאלני. הדבר התרח... פחד מכוחה של הממלכה השביעית ... על הפופולריות, הקריירה, והורצת ... מתוך ששמאלנים פשוט השתלטו בדיוק כפי שקרה באוניברסיטאות ה... בותי, מכאן ואילך — "צלותה" הפ... רוח לאומי, הגמדת צה"ל והשמ... הקתצבוזים הלאומי בתחום השב"כ, א... אצל ציותני חוץ, ועועור השלום בב... ידי שיסוי קבוצות אוכלוסיה אלה בא... למעשים שבכל יום.

ביום כבר יודעים הכל כי "שלום ... היתה תנועת מרי עממית ספונטנית. ... שכירים של המערך, שלא השלים עם ... פוזיציה, ועשה הכל — כולל מכירת ... צבא ובטחון — כדי לשוב לשלטון. ... השורה סברו באמת ובתמים — ... מוח הולמת — כי אוריינטציה שמא... את העם מוללי הדם, הגבולים העומ... השאורלטנים האמיתיים היו המנהיגים בחוטים הנסתרים, אשר פעלו בציניות, מקורות כספיים אשר טיבם ומקורם מעולם. כך ארע גם בקיבוצי השמאל, כחוש השורה הערכי בציבור החי...

י. שפיגל

בן־גוריון וה"מרות החילונית" במרכז עולמו

באחד מפרקי הספר "הקרקע הבוער", כרך ג', מן הביוגרפיה "קנאת דוד", מביא מחברו, שבתי טבת, קטע מדברי דוד בן־גוריון שאמר במושב מרכז מפא"י בשנת 1941 (תש"א): "בדקתי את כל הרשימות הראיונות, קראתי את כל הפרו־טוקולים, ולי יש זכרון בעניינים אלה, אני זוכר את הדברים, ומצאתי שהוא [ויצמן] ראה מיניסטרים, דיבר אתם על עניינים שונים, אך לא דיבר אתם על הגנת ארץ־ישראל ועל צבא ארץ־ישראלי אף במלה אחת, אף ברמז אחד, וזה היה בתקופה כאשר חשבנו: מחר־מחרתיים תהיה פלישה... ואם בספטמבר 1940 הוא נפסל אצלי מבחינה פוליטית, הרי עכשיו [ב־1941] הוא נפסל מבחינה מוסרית".

לרגע ניתן לרמות, שהנה לפנינו מקור תיעודי בלתי־צפוי להוכחת הטענות הקשות נגד ד"ר חיים ויצמן, נשיאה הראשון של המדינה, בדבר מחדלי־ההצלה בימי השואה. אמנם, ב"ג מתייחס אך ורק לשאלה המצומצמת של הסכנה לגורל הישוב היהודי בארץ, אך אולי ניתן ללמוד מכללא, כי הביקורת נגד ויצמן היא גם על ההתעלמות שלו ממצב יהדות אירופה, שבאותה תקופה (בשנים 1941־1940) עמדה כעיצומה ההשמדה הקות־הדמים הנוראה שלה. אבל, זו רק אשליה לחשוב כך. ב"ג לא נבדל מויצמן במאומה, באשר לדאגה או לעשיה על ולמען יהדות אירופה שדמי בניה ובנותיה גואים כאוקינוס ביבשת האירופאית. כעסו של ב"ג מתמקד במחדלו של ויצמן מלדבר ומ־לעשות למען צבא ארצישראלי, ואם, אכן, הוא גם מזכיר את "הגנת ארץ־ישראל", הרי זה מפני שללא ישוב שם, אם, חלילה, יישמד מחמת פלישה נאצית, לא יהיה, כמובן, ממה להקים גם "צבא ארצישראלי".

את הקטע מדברי טבת מצאנו באחד הפרקים מספרו שפורסמו במוסף מיוחד של העתון "ידיעות אחרונות" אשר הוקדש למלאות מאה שנה להולדתו של ב"ג. ואריך זה שימש הזדמנות לכמה וכמה עתונים לפרסם מוספים ושפע של מאמרים על דמותו, אישיותו ופועלו. במבול הדברים הללו ניתן למצוא הרבה דברים מוסכמים על כולם. אין מי שחולק על כך שהיה מנהיג כריזמטי, בעל אופי חזק, עקשן ועומד על שלו. אין גם מי שחולק על חלקו המכריע בהקמת המדינה. ומצד שני, יש בזומר שפורסם הרבה מאוד ביקורת על תכונות־נפש קשות שהיו לו; על היותו איש ריב ומדון, הכר שהוא עצמו לא נרתע מלומר; יש גם מי שחולקים קשות על ההכרעות היסודיות שבהן פסק לגבי דמות המדינה במובן החברתי והפוליטי, על כך שראה בממלכתיות חזות־הכל וחיסל למען זה את הזרם העצמאי־חברתי, לרבות פירוק הפל־מ"ח ודחיקת מפקדיו וחיליו מכל השפעה על עיצוב דמות המדינה ומהלכיה בעתיד.

אבל לא מצאנו בכל מה שפורסם, ולו מלה אחת, על ההתעלמות המוחלטת שלו מגורלם של מיליוני יהודי אירופה שהיו נתונים עם התפרצות הר־הגעש הנאצי בסכנה של השמדה טוטאלית. אם לומר שלא היה מודע למה שהנאצים מסוגלים לעולל כבר בשלב כה מוקדם של המלחמה, בשנת 1941־1940, הרי שאותו קטע שהבאנו למעלה מדבריו במרכז מפא"י סותרים הנחה זו, שכן הוא מדבר אז בחרדה גדולה על סכנת פלישה נאצית לארץ, למה, איפוא, חרדה רק לישוב היהודי בן 400 אלף הנפש בארץ, ושום חרדה ודאגה, שלא ~~לדבר כבר על פעולה ועשיה~~, על ולמען מיליוני יהודי אירופה?

* *
*

התעלומה הזו אינה קשה לפיענוח, וכך הוא הדבר גם לגבי ההתעלמות ממנה בכל מאמרי ודברי הכותבים עליו, שכאמור אינם נרתעים מלמתוח עליו ביקורת, ולפעמים חריפה וקיצונית ביותר. הוא היה מרוכז במטרה אחת, להשיג את הקמת המדינה היהודית, וראה לנכון לנצל את התקופה ההיא, על כל הטראגיות שבה, כדי לה־תקדם למחוז־חפצו הנכסף. ב"ג שהה בארה"ב תקופה ארוכה, מנובמבר 1941 עד ספטמבר 1942, והיא התקופה שבה טבעה יהדות אירופה בנהרות הדמים שלה, אבל הביוגרף שלו, שבתי טבת, יודע לציין כי "עשרת החודשים שעשה בארצות־הברית... היו מהחודשים המכריעים בחייו המדיניים של בן־גוריון: חודשים של פעילות קדחתנית, שבהם ידע לא מעט רוגז ומנה גדושה של כאב. מטרותיו הפעם היו בהירות וחדות: ליצור חזית יהודית מאוחדת, של ציונים ולא־ציונים, שתדרוש יהודיה וצבא יהודי, ולשכנע את נשיא ... הברית ואת ממשלתו, לתמוך בדרישות

... עם באו לאמריקה, — ושוב הימים הם ... שואה הנוראה — פותח ב"ג במיתקפה על ... התקשורת: "ליהדות אמריקה יכולה להיות ... גדולה ומכרעת על הממשלה האנגלית". ... על מה? להיזתם להצלת יהודים לקוחים־? להרתם את בנות־הברית למשימה של ... הבאים והכבשנים העשנים באושוויץ, ... וסוביבור? ב"ג ממהר לפגוש בראשי־ ... את הקולונל ויליאם ג'. דונובן, "מנהל ... המודיעין", והוא מסביר לו ביסודיות "את ... צבא היהודי". כל מאווייו של ב"ג נתונים ... שעה להגיע לפגישה עם הנשיא רוזבלט ... ובעצמו, ולאיזה צורך?

... טבת בהמשך דבריו: "לפתע פתאום ... של מאורע ששינה את פני־העולם. ב־7 בד־ ... 1941 תקפה יפן בהרעשת־פתע את בסיס ... האמריקני בפרל־הארבור. זה היה הרגע ... (ב"ג) ולו ציפה, כביטחונו, שמעורבות ... הברית במלחמה תגדיל את השפעתה ... בבריטניה, ויגדילו גם הסיכויים לצבא יהודי ... היהודית"...

... שוב לטעון: עדיין אין בכך כל הוכחה ... בין השניים, היינו הקמת צבא יהודי ומדינה ... מצד אחד, ופעילות למען הצלת יהדות ... הגוועת במסע־ההשמדה האכזרי של ... הלא, לכאורה, יכול היה ב"ג עצמו ... בשני הדברים בצורה נפרדת, או שדגל ... הפקידים: הוא כתמקד. במסגרת הפקיד ... בזכרונה הציונית, בחלק הזה ואחרים מת־ ... בחלק אחר, אלא שלא כן הדבר. ושוב אנו ... לציטוט ממאמר אחר של הביוגרף שבתי ... והוא הרבה יותר מפורש ונחרץ:

"... צרת היהודים שהלכה והחריפה לנגד עיני ... זה לידי מקור של כוח לציונות, וב'אין

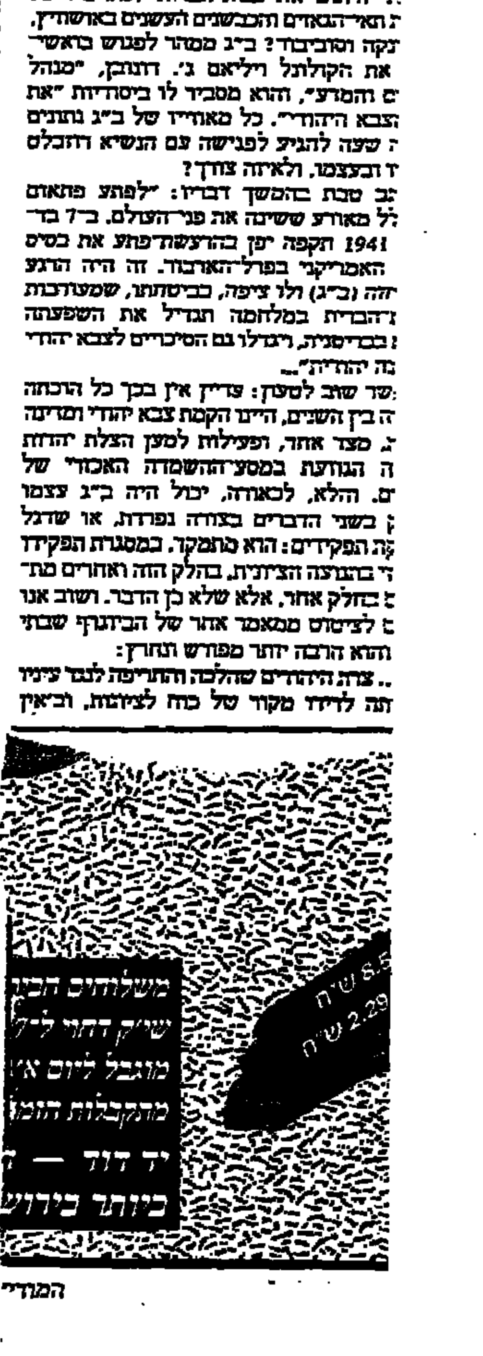

בריתה' הוא ראה מנוף להקמת המדינה. לא היה מי שהשכיל כמוהו לנצל אוצר טבע זה, שההיסטוריה העתירה כשפע על העם היהודי, לטובת הציונות"!!!

* * *

פרק השואה הוא ללא ספק אחד הדברים הנוראים ביותר המבצבץ לעינים עם קריאת שפע החומר שפורסם על ב"ג, אך הוא משתלב היטב בתפיסת המטרה הכוללת של הציונות על השגת הקמת מדינה יהודית כתכלית שאין למעלה ממנה. ובמיוחד בולט הדבר בביוגרפיה של ב"ג, שיותר מכל מנהיגי הציונות האחרים התמסר למטרה הזו. מומחים שונים לתולדות־חייו מציינים את כושר הריכוז המופלג שלו בענין אחד, כשהוא מסוגל לבטל כל דבר אחר שצץ ועולה ועלול להפריע למטרה המרכזית.

כזו נראתה בעיניו הדאגה לגורל היהודים באי־רופה, אבל לא מחוסר ידיעה, אלא דוקא מתוך ידיעה ממשית ומקיפה. "צרת היהודים שהלכה והחריפה לנגד עיניו", כותב טבת, אבל לא רק שאלת פעולה לעשות דבר־מה לצעירת "צרת היהודים" אינה עולה על הפרק, אלא הדבר הופך ל"מקור כוח לציונות", כדברי הנ"ל, הוא מהווה "אוצר טבע". ב"ג, אכן, מצליח גם בימים כאלה שלא להפסיד את כושר־הריכוז שנתברך בו, כדי שלא להסיח את הדעת מצבא יהודי ומדינה יהודית, ע"י הזדקקות ל"שאלה צדדית" כמו עשיה למען הצלה של יהודים באירופה הזורעה מוות ושטופה שכול־אימים.

בן־גוריון מסתבר היה הרפתקן גדול. ואולי לא היה עוד כמותו מנהיג הרפתקן בעם ישראל. משפע הדברים להערכת דמותו ופועלו עולה התמונה, כי מדובר באדם שנטל על עצמו את היומרה וההעזה להמר בגורלו של עם ישראל, לכופפו ליסודות חדשים משעליהם נבנה וחי אלפי שנים, ובכדי להשיג את מטרתו זו. מוכן היה לשעבד את הכל, כולל הימנעות מכל יוזמה ועשיה להצלה בתקופה שבה היתה כה חיונית.

זהו קו כללי העובר כחוט השני לאורך כל תיאורי תולדותיו. פועליו ומעשיו במהלך קרוב לששים שנה של עסקנות ומנהיגות. "תיקון העיוות המרכזי בחיי העם, על־ידי החזרתו למולדתו וכינון עצמאותו המדינית, זאת היתה משאת־נפשה של הציונות מיום היווסדה... עיקר תורתו של בן־גוריון היא ייסוד מרות חילונית, שהחל בה בשנות כהונתו בהסתדרות, שרק על אושיותיה יכול היה להקים את המדינה. זו היתה גולת הכותרת של מפעלו, ובזה יש לראות את ייחודו ההיסטורי". דברי שבתי טבת.

* *
*

טבת משכיל לנסח במשפט קצר את כל ה"תורה" של בן־גוריון, את כל מה שהניע אותו, כי מכאן נוכל להבין הרבה מגישותיו, הנראות לפעמים גם סותרות, אלא שהקו הזה, "מרות חילונית", עובר כחוט־שני בכל היסודות שהציב, לפעמים בחלוקת שתי המלים בנפרד, היינו "מרות", וזה נוגע לפעולותיו בהטבעת האניה "אלטלנה", פירוק הפלמ"ח, הקמת לשכות עבודה ממלכתיות, חיסול כל הזרמים בחינוך, פרט לחינוך הדתי. ואם מדובר ב"מרות חילונית", הרי זה מתייחס לכפיה האנטי־דתית בחינוך, להעברה הסיטונית על הדת של מאות אלפי העולים בשנותיה הראשונות של המדינה, ולא פחות מזה גם ל"ידת הממלכתית", כדי שתהיה כפופה תחת ה"מרות החילונית".

מבקריו של ב"ג מן השמאל מותחים עליו ביקורת חריפה, על שהותיר בידי הדתיים "אחוזה" עצמאית של השירותים הדתיים, השאיר להם זרם עצמאי בחינוך, הסכים לחוקי אישות עפ"י ההלכה וכפה כשרות במחנות הצבא. הגדרת הדבר ככניעה עומדת בסתירה גמורה להצגתו כאחד המנהיגים החזקים ביותר בעם היהודי בדורות האחרונים. אכן, אפשר שבמידה מסויימת היה יוסר של ויתור בחלק מן הדברים, במיוחד כאשר הסכים לאפשר את קיום הישיבות ולאפשר דיחוי־גיוס ללומדיהן, כמו גם ויתור על גיוס בנות דתיות לצבא.

אך בהרבה דברים אחרים היה זה חלק מן התכסיס שלו. פרופ' ישעיהו ליבוביץ טוען כי ב"ג אמר לו באחת משיחותיהם: "אני לעולם לא אסכים להפרדת הדת מן המדינה, אני רוצה שהמ־דינה תחזיק את הדת בידיים", ומשפט זה משתלב במדוייק בתיזה המרכזית של "מרות חילונית" על הכל, כולל העניינים הדתיים, הרבנות הממלכתית, השיפוט הרבני וכל שירותי הדת.

אם הסתת־דעת התרשלות מניצול "אוצר הטבע" של "צרת היהודים", היינו השואה, ע"י פעילות־הצלה, היתה עלולה להפריע למטרה המ־רכזית של הקמת מדינה, הרי השארת יהודי תימן על זקניהם ופיאותיהם, השארת כל יהודי ארצות־המזרח: עיראק ומצרים, מארוקו, תוניס ואלג'יר ועוד ועוד, על מנהגיהם ומסורותיהם — עלולה היתה לסכל לגמרי את כל ה"חזון" של ייסוד "מרות חילונית" ולשנות לחלוטין את הדמות המתוכננת של המדינה, "מדינת חוק ולא מדינת הלכה", כפי שהכריז לעתים קרובות, ואזי אין מנוס מלהפעיל מנגנונים מיוחדים ל"טיפול חברתי" במאות אלפי העולים, ובמיוחד בנוער ובדור הצעיר, שיפסיק מללכת בדרכי־אבות.

* *
*

גם אם יש, לכאורה, סתירה בין עיקשותו של ב"ג לייסד "מרות חילונית" לבין הוויתורים המע־טים שעשה לדתיים, אין הדבר צריך להתמיה יתר על המידה. מנקודת־ראות חילונית הוא אולי נכשל בחוסר־ההערכה של תוצאות ויתורים אלה. השארת זרם דתי בחינוך, למותר השונים המשך קיומן של הישיבות, העניקו מרחב־מחיה לפריחתה של יהדות דתית חזורית, וב"ג בודאי לא רצה בכך.

אבל מבחינתו לא היתה כל סתירה בדבר, אלא רק טעות. זו לא היתה סתירה, כי הוא לא רק חשש מלימות חזיתי קשה מדי עם שומרי־התורה, גם אם היו מעטים בלבד בתקופה הראשונה של המדינה. אלא ביקש את עזרתם ושותפותם, ביודעו שאז תהיה התנגדות גדולה למדינה ביהדות־התפוצות. הוא העדיף אפילו חזות דתית מינימלית למדינה לצורך זה, ולא חשש שזה יחבל במטרה המרכזית של "מרות חילונית".

פעמים רבות הכריז, כי אין צורך במלחמת־תרבות, מפני שתוך עשרים שנה ייעלמו הדתיים מהארץ. הוא האמין במהלך של ההעברה הכפויה על הדת, במישרין ובעקיפין; מה שלא יעשה החינוך החילוני העיקר אמונה יעשו התרבות החילונית, התקשורת הכפירתית וההווי הכללי של הניתוק ממסורת ומורשת ישראל.

והאמת המרה היא, כי למעשה הצליח גם בחלק זה. אף כי לא בשיעור שלו ציפה. העובדה שכיום אוכלוסיית המדינה ברובה היא חילונית מקורה בהעברה המתוכננת על הדת. ב"ג רק נכשל בהערכת מה שיישאר מן היהדות הדתית. תקוותו היתה שלא תישאר אלא איזו שמורת־טבע קטנה, אך לגבי הרוב — תקוותו, למרבה הדאבון, הת־גשמה.

(מאמר ראשון)

העל הא...

מה קרה לאלוף שמחוני?

מי שהיה אלוף פיקוד הדרום במלחמת "קדש" נפל עם מטוסו בשטח ירדן ונהרג - האם מישהו היה מעוניין במותו?!

בשובו מ"מסדר הנצחון" שהתקיים בשארם א שייך עם סיום מלחמת "קדש" לפני שלושים שנה, התרסק האלוף שמחוני במטוס פייפר עמו עשה דרכו חזרה לארץ.

גם היום, שלושה עשורים אחר אותו אסון טרגי, שבו מצא את מותו מי שהיה אלוף פיקוד הדרום והוביל את צה"ל לתוך סיני ואף כבש כמעט את כולה, מוסיפים לדבר על הדברים המוזרים שקרו עם שמחוני עד לרגע שבו נפל עם מטוסו בשטח ירדן דאז קרוב לעיר שכם.

עובדות: דיין, שהיה אז הרמטכ"ל, רתח מזעם על שמחוני שהכניס את חטיבה 7 לסיני ללא קבלת אישור ממנו. ראש הממשלה ושר הבטחון דאז, ד. בן גוריון, דרש כל עת המלחמה לשמור על פרופיל נמוך של הקרבות. כדי לתת אפשרות למימוש הצהרה צרפתית־בריטית שלפיה יכבשו כוחות שתי מדינות אלה את תעלת סואץ מידי הצבא המצרי, לאחר שנשיא מצרים נאצר הלאים אותה מידי חברות השייכות לצרפת ובריטניה.

משום כך השאיר דיין כמה חטיבות בגבול ישראל־מצרים בעתודה וציוה על שמחוני שלא להכניס אל סיני, אך שמחוני, אשר שמע ברשת הקשר כי חטיבה 4 נתקלה בהתנגדות קשה והפריצה לקסיימה התעכבה, הורה לחטיבה לבוא לעזרת החטיבה המותקפת.

דיין כעס, התלונן אצל בן גוריון והלה הזמין את שמחוני לבירור. שמחוני לא יצא בזוף משר הבטחון והמשיך לנהל את המלחמה כמופקד על כל חזית סיני. נוצר נתק מוחלט בין אלוף הפיקוד לרמטכ"ל.

מה שקרה אחר כך לא מוכחש עד היום: עם סיום המלחמה נערך מסדר נצחון בשארם, אליו הוזמנו צמרת הפיקוד העליון של צה"ל, אישי ציבור ומפקדי הכוחות. דיין הזמין את אלה והעמיד לרשותם מטוס "דקוטה" שהביא את האורחים לשארם והחזירם לתל אביב. את שמחוני הוא לא הזמין למרות היותו המפקד העליון בשטחי הקרבות. שמחוני, שלא רצה להיות נעדר ממסדר הנצחון, "אירגן" לעצמו מטוס קל מדגם "פייפר", טס עמו לשארם ועמד לצידו של דיין על בימת הכבוד, אבל בדרך חזרה... טעה המטוס בדרכו והגיע עד להרי שכם בשטחה של מדינת ירדן. המטוס הופל או נפל. לא ברור עד היום מה האמת, שכן שלטונות ירדן לא התירו לבדוק את שרידי המטוס.

השמועות הופצו בכל צה"ל ומחוצה לו — "היה מי שרצה ששמחוני ייעלם מהשטח" — אמרו. לא נעים לעמוד מולו לבירור אצל ב.ג., שכן שמחוני היה אהוב עליו והמפקדים רבים עמדו לצידו בשעת המלחמה ולאחריה. למעשה, טענו היה שמחוני אלוף הנצחון...; למה נתנו לו לטוס בפייפר במזג אויר סוער — שאלו. שאלות נוספות לא זכו למענה עד היום.

עובדה! מדברים, מספרים, ושואלים. וכבר אמרו הבריות: "לא מספיק שמדברים — אתם רוצים שזה יהיה גם אמת?!...

יוד מם.

אירון עמודה מאחורי ההתקפה הרצחנית של המחבלים של ג'ורג' חבש בבית הכנסת "נוה שלום" באיסטנבול. שלטונות טורקיה הממשיכים בחקירותם בנושא זה העלו שההחלטה על כך נתקבלה בשגרירות האירנית בבירות בפגישה בה נכחו השגריר, הנספח האוירי בשגרירות ומנהיג החיזבוללה שיך מוחמד פאדלה ועוד כמה אנשים. החוליה הורדה מאירן לגבול טורקיה מהאזור הכורדי ואנשיו של מולה מוסטפה בראזני ביניהם בנו הדריכו את האנשים כיצד לחצות את הגבול. אם כי יתכן שלא ידעו על כך דבר. סוכנ הארץ בלונדון המוסר על כך מציין כי השלטונות הטורקיים עומדים לפרסם בקרוב הודעה על גלוייהם בפרשה זו, התמונה זו שהגיעה באופן בלעדי להמודיע צולמה בימים האחרונים ובה נראים בבירור נזקי ההתקפה הראשונה בבית הכנסת נוה שלום לאחר ששופץ בהשקעה גדולה. (קר"ד)

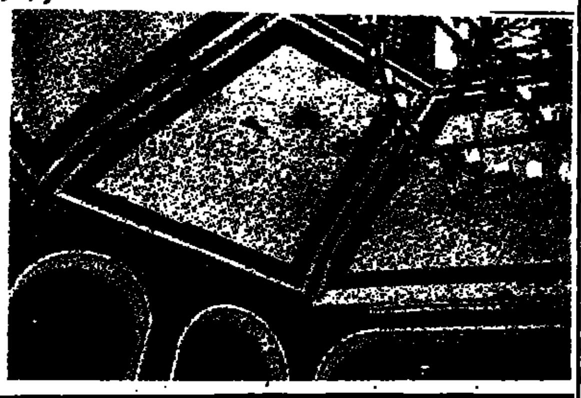

סוף טוב: בית הספר בית יעקב ברמות קיבל את המפתחות...

מזה שבועות ארוכים שבנין בית הספר בית יעקב לבנות ברמות פולין עומד על תילו, בשרק התלמידות לא מגיעות אליו. מדוע? סידורי הבטיחות לא השביעו את רצון עיריית ירושלים שסירבה לקבל את מפתחות הבנין עד להשלמת כל הסידורים.

בינתיים. נאלצו 250 התלמידות ללמוד במבנה האשקרביות שבשכונת רמות א', כאשר מים נוטפים מתקרתו הסדוקה בכמה כיתות. עד כדי כך הגיעו הדברים, ש־3 כיתות נאלצו ללמוד ב"משמרת שניה".

בסוף השבוע הסכימה העיריה לקבל את הבנין ממשרד השיכון "על תנאי". התנאי הוא שהקבלן האחראי ומשרד השיכון יתקנו את הליקויים עליהם הצביעה העיריה.

ואכן, המפתחות נמסרו ממשרד השיכון לעיריה, מהעיריה להנהלת בית הספר וסוף טוב יש לתלמידות מבנה משלהן, אחרי זמן רב.

ש. אמיתי

כיצד אטמו את קירות מקוואות הטהרה בזמן הבית?

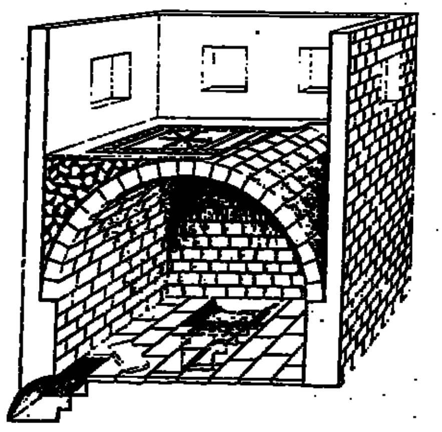

ציור חותך מקוה חצובה בסלע בקומת קרקע של בית מגורים

באיזה חומר השתמשו בימי קדם כדי לאטום את קירות מקוואות הטהרה בירושלים בזמן הבית? השאלה מעניינת בוודאי את הבנים, האדריכלים, המהנדסים ואנשי המקצוע.

הארכיאולוג מאיר בן דב, שהשתתף כידוע בחפירות עיר דוד ואיזור הכותל הדרומי, גילה בהרצאה שנשא באחרונה כי בוני המקוואות בירושלים היו מערבבים שמן זית בתוך הטיח של הסיד ושל המקוואות וכך היו מצליחים לאטום אותם מנזילות.

בן דב מגלה כי בחפירות נתגלו מקוואות רבים מאד באזור זה. בבית אחד נמצאו חמש מקוואות טהרה כשרים, לשימושם של עולי הרגל להר הבית שהיו מיטהרים לפני עלייתם.

ירושלים היא אולי העיר היחידה שהיתה מקבלת אורחים שמספרם גדול יותר מאשר מספר התושבים הקבועים.

בבורות ובמקוואות גילו החופרים כלים רבים, ולדעת הארכיאולוג היו אלה כלים שנזרקו לתוך המים בתוך תקווה להצלתם מידי הכובשים, שלא יטמאו, וכדי שיוכלו להשתמש בהם שנית בשעה שיחזרו לבתיהם, מה שמלמד על תקוותיהם ומחשבותיהם של עולי ירושלים.

ד. ירושלמי

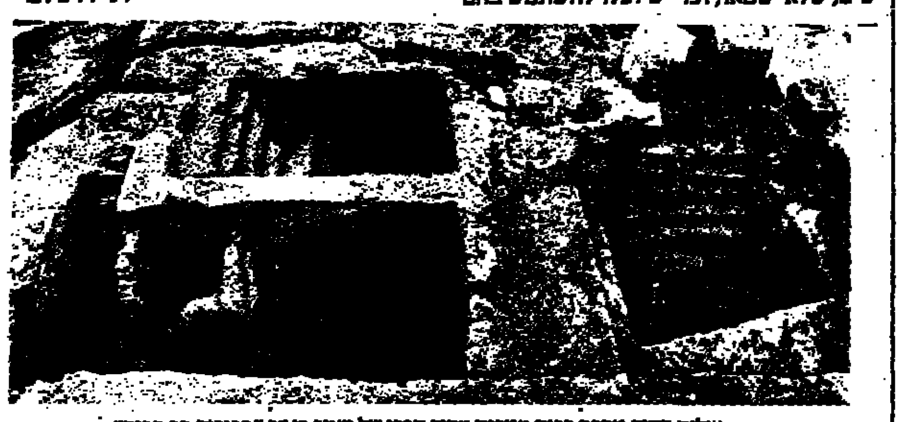

צילום מקוה טהרה בבית מגורים מתוך ספרו של מאיר בן דב "חפירות הר הבית"

למה ווזיה עולי בריה"מ ימינה? — נוגד ל"שמאל"

אליאב השיב לתופעה זו, ...וא הוא טוען ...לים אלה אתר ...זורה בתשובה מסגרת הת־ שנה ומנוגדת העוינת, היא ...רוסיה לנטייה

למרות שכא־ ...ין יהודי בריה"מ ...שימה משלו העשירית וה־ ...ה"מ לא נהרו ...לובה אליאב הוא בהחלט ...ה בתשובה" ...רתיע אותם ...אל שוטמי

המאמר אין אליאב. הוא מתמודת של עולי בריה"מ תהליך ארוך סורב העליה

היהודי בברית המועצות כשאין אלטרנטיבה באופק: נסיון לחיפוש המקורות, חיפוש חומר קריאה על יהדות, הליכה לבית כנסת כמקום מפגש יהודי ראשון ויחידי, הסתגרות הדרגתית בתוך הדת, לאומיות שהופכת אט אט ללאומנות ואחיזה בה כדי להתמודד עם סביבה עוינת, מתוך חיפוש נואש אחר זהות יהודית"

אולי יביעו קוראי "על המשמר" למסקנה שונה מאשר כותב רשמו — שדווקא "החיפוש אחר המקורות היהודיים והאחיזה בהן" היא היא שיוצרת את היהדות עצמה אשר בגללה הם רוצים בכלל לעלות ולהשתקע בארץ ישראל. אולי יתחילו סוף סוף להבין שבאין מקורות — אין ארץ; באין יהדות — אין עם; באין הסתגרות בתוך הדת — אין התמודדות עם סביבה עוינת!

אולי — והלואי!

יוד. מם.

ההשבעה ברחבת המערבי בהרהור שני

...ים התעורר ...אשך קיומם ...ה של טירו־ ...מערבי, לא ...בטחוניים ...ות הפיגוע ...לאחר טכס

...ל"המשמר" ...בה מעלה ...ני מנקודת ...טכסים ליד ...דבריו, אין ...זה, שאין בה ...קום הקודש, ...הלים בצורה ...באווירה של

עריכת הטכסים בתכיפות רבה מדי, הופכת את הרחבה לרחבת מצעדים רעשניים וקולניים, שמתערבים בקולות התפילה העולים מן הרחבה, בזמנו נערכו הטכסים רק בעת השבעת צנחנים, אולם. לאחרונה, גם יחידות צבאיות כמו, "גבעתי" "גולני" ואחרים, מקיימים טכסים כאלה, ולדעתם של קצינים קשה לאבטח את האיזור מפני פגיעות בלתי צפויות. לדבריו, אין זה הולם את אופיו של המקום הקודש לערוך שם, טכס צבאי.

מ. ירושלמי

על דא...

מי מפחד משומרי שביעית כהלכתה

מספר החקלאים שקבלו לשמור שביעית כהלכתה, מבלי להזדקק להיתרים, גורם מצד אחד שמחה לשלומי אמוני ישראל אולם, מסתבר, שיש גם חוגים המגלים ממש "חרדה ודאגה" ומבקשים להתמודד נגד תופעה זו שהתפשטה גם על ישובים שלימים שמעולם לא שמרו שביעית כהלכתה והשתמשו בהיתר המכירה.

המרכז הארצי לחקלאים שומרי שביעית, מעדיף בשלב זה לא לתת פרסום לשמות הישובים, מחשש שמא יופעל עליהם לחץ מצד אותם חוגים דתיים, שהם מגלים אדיקות יתרה בהיתר המכירה שלכל הדעות היה רק בבחינת "הוראת שעה".

גם הקיבוץ הדתי, ראה צורך להתמודד, כנראה, עם נטייה זו של חברי קיבוץ וחקלאים בודדים שהגיעו למסקנא, שהמציאות החדשה מחייבת רביזיה בעמדה, וכי החידושים הטכנולוגיים בחקלאות יוצרים אפשרות חדשה להשבית את השדות ככתוב, "ושבתה הארץ שבת לה'".

למאבק זה גוייס גם הירחון "עמודים" בטאון הקיבוץ הדתי, שהקדיש הפעם גליון שלם "לקראת שנת השמיטה". בחוברת זו יש לקט ממה שפורסם בבטאון זה במשך שנות דור. זו השמיטה התשיעית מאז שראשוני הקיבוץ הדתי התיישבו בארץ. בגליון 7 מאמרים מאז שראשוני הקיבוץ הדתי התיישבו בארץ, בגליון 7 מאמרים ויש בהם הדים לפולמוס הכוח, ומטרתו, לפי המערכת, לשקף את ההתלבטויות. לדבריה, חילוקי הדעות נובעים בעיקרן "מהשקפות עולם שונות בתוך הקיבוץ, ביחס למבנה הכלכלי החברתי והפוליטי של ישראל".

"החוברת תאפשר לקורא לעמוד על הלך הרוח, על ההתלבטויות ועל הנסיבות בהתמודדות עם קיום מצוות השמיטה מתוך השקפת עולם ציונית".

הרבנות הראשית מתייצבת במערכה

מתוך מודעה גדולה שפורסמה בימים האחרונים בעתונות הכללית בחתימת ועד השמיטה של הרבנות הראשית, אנו למדים גם, כי זו החליטה להתמודד בתקיפות נגד התרחבות התופעה, שיהודים דתיים מכל החוגים, מעדיפים להקפיד לקנות פירות וירקות אך ורק בחנויות שמספקות תוצרת שאין עליה חשש של ספיחי שביעית.

לפי אומדן זהיר, מגיע מספרם של משפחות כאלה לכרבע מליון נפשות.

במודעה זו, נקרא הציבור לקנות פירות וירקות רק במקומות שבהם מוכרים רק תוצרת יהודית שצמחו על אדמות שנמכרו באמצעותה על פי "היתור".

במודעה נכלל כסעיף חמישי שלכתחילה יש להשתדל לקנות ירקות ופירות מאוצר בית דין של אדמות יהודיים ששמטו קרקעותיהם ולסייע בידי גיבורי כח עושי דברו. אולם בסעיף השישי יש "שוכר בצידו" של הוראה זו, שמכיון שבתקופה זו יש תוצרת מועטת של אוצר בית דין, ולכן החזרת ועדת השמיטה, "יש לקנות תוצרת מיהודים, ובכדי לחזק הוראה זו מצטטת ועצת השמיטה של הרבנות הראשית משפט מתוך ספר "שכיל עברי" שעל פיו, "אלה שמחמירים על עצמם לאכול רק מפירות העמים יצא שכרם בהפסדם", דברים שנכתבו בזמנם, ומטרתם לפגוע באותה תופעה שבהם נתרבו דווקא המחמירים על עצמם, גם מתוך חוגים הקרובים לרבנות הראשית. לאחר שהם השתכנעו כי "היתר המכירה", היתה רק "הוראת שעה".

מ. יעקובי

מצית התחנה בירושלים איש שמאל חבר ר"צ?

חשיפת הנער שהודה במשטרה בהצתת תחנת אוטובוס בשכונת רמות אשכול בירושלים לפני שבועיים — הסירה עלילה מעל הציבור החרדי והורתה כיוון אחר לגמרי בחקירת הנושא כולו.

משום מה, העדיפה המשטרה להציג את הנער שהודה כ"בלתי יציב" ומשום כך, טען דובר המשטרה, לא ניתן לייחס לנער מקרים נוספים של הצתת תחנות, ואין טעם לחפש אחר שולחיו.

אולם בכל שעובר הזמן נחשפים פרטים נוספים. מכיוון שהנער טרם הגיע לגיל 18 אסור לפרסם את שמו, נודע שהוא תלמיד רגיל בהחלט באחד מבתי הספר התיכונים היוקרתיים בירושלים וחבריו מגחכים לנסיון להציגו כ"בלתי שפוי".

ויותר מכך: נראה שלנער יש השקפות שמאליות והוא אף השתתף בהפגנות נגד הדתיים בשכונת רמות אשכול. יש אפילו שמועות שהוא חבר פעיל בתנועת ר"צ.

דובר משטרת מחוז הדרום וירושלים, פקד רפי לר, שמע אף הוא על האפשרות שמדובר בחבר ר"צ, אולם לדעתו "כל זה אינו רלוונטי והמשטרה חוקרת את ביצוע העבירות בלבד". למשטרה לא ידוע אם מישהו הפעיל אותו למטרות פוליטיות.

כאשר נשאל אם הוארך מעצר הנער, ענה הדובר בשלילה. כאשר נשאל מדוע נעצרו חרדים שדיססו תמונות תועבה בצבע והוא לא, ענה: למשטרה יש שיקולים משלה...

לנו יש עוד כמה שאלות: אם בחור חרדי היה מודה בשריפת תחנת אוטובוס, גם הוא היה זוכה לכזה "יחס" של "שיקולי משטרה"? והעיקר: מדוע כל העניין הושתק בכלי התקשורת, האם הם חוששים כל כך לעשות עצמם ללעג מול כל פרסומיהם בעבר, שהצביעו על הציבור החרדי כאחראי להצתת התחנות?

ש. אמיתי

האוניברסיטאות חיות מן היד אל הפה ומאכילות את הפרופסורים בפה מלא

"אנחנו לא יכולים לחיות מן היד לפה ומירידות מהמותר" — דברים אלה אמר בימים האחרונים הפרופסור משה מן, יו"ר ועדת החירום של המוסדות להשכלה גבוהה, שהתארגנו כדי לדרוש מן הממשלה עזרה תקציבית כדי למנוע התמוטטות.

ראשי האוניברסיטאות בארץ מהלכים באהרגה אימים: סכנה תמוטה להשכלה. ואם זה לא מפחיד מספיק, הם מיד יודעים להסביר מה יקרה: מחסור בבעלי מקצוע מדעיים, ברופאים טכנאים, מהנדסים, עו"ד, רו"ח ומה לא. התמוטטות מוחלטת של כל המערכת השלטונית והציבורית. נו, וכיצד לא יעורר כל זה התרככות אצל האוצר שיסכימו להקציב עוד מאות מליונים על אלה שכבר נותנים להם.

תקציב האוניברסיטאות בארץ מגיע לכ־600 מיליון דולר, מהם נותנת הממשלה טבין ותקילין 250, הגרעון של התקציב להשכלה גבוהה מגיע לפחות ל־100 מיליון. ראשי האוניברסיטאות גורסים 140 מיליון, תלוי כמובן אם יצליחו להשפיע על מישהו שיקציב להם מימון לכיסוי הגרעוני. שיעור ההשתתפות הממשלתית מגיע לכ־5% מכלל התקציב הלאומי.

בעצם מה עושים עם תקציבי הענק? מסתבר שהם לא מתיכי המציאות, יש עוד מי, (אפילו בתוך המערכת עצמה), שמצליח לשים ידו על נקודות התורפה. כך מגלה מבקר האוניברסיטה העברית בדו"ח האחרון שלו על פרופיסור שיצא להשתלמות בחו"ל, ולשם כך קיבל מימון ואחזקה על חשבון האוניברסיטה העברית. בסך הכל של 70 אלף דולר: אלו כלל הוצאות נסיעה לאיש ולמשפחתו, שכר דירה, ושכר לימוד לבני הבית ולפרופיסור עצמו. וזה כנראה לא המקרה היחיד אגב, על פי חשבון שערך דו"ח מגיעה ההוצאה הרגילה של האוניברסיטה על הפרופיסורים ל־60 אלף דולר, כאשר לכיסו הישיר (שכר נטו) מגיעים רק כ־15 אלף דולר. כל השאר כוללים מיסים, הפרשות סוציאליות, קרנות, השתלמות, פנסיה, רכב, טלפון וכו'.

מבקר האוניברסיטה בירושלים מצביע על הגדלת תקציב ההנהלה של המוסד ב־24 אחוז, לעומת קיצוץ בכל יתר הסעיפים. הפיחות הוא מצביע כמובן גם על הסיבות כמו מכסות רכב כפולות מן הנהוג, דמי יצוג הבגד כפולים, שעות נוספות ללא פיקוח והגבלה, נסיעות לחו"ל ביחידות ובצוותא, בתקופה מסויימת שהו כל אנשי הצמרת האוניברסיטאיים בחו"ל, ומשם ניהלו שיחות גוביינא ארוכות לבתיהם על חשבון... משלם המיסים, חשבוני ותשבונך.

בעקבות הביקורת קבעה ההנהלה נהלים חדשים של אחריות אישית וצימצמו מספר כלי הרכב הצמודים, וכן מספר השעות הנוספות. ההנהלה דוחה את הטענה על גידול בתקציבה, "ההיפך הוא הנכון". מה שאנחנו לא מבינים הוא מהיכן לקח המבקר, שגם הוא איש אוניברסיטה את הנתונים? האם מישהו הטעה אותו? מישהו צריך להסביר הסתירות בנתונים.

יד"ד

"מעשה ציוני" ציני ביותר

"לא ידעתי כי לנסוע לאוסטרליה כיועץ פרטי של עשהי"ד גד רווה ולמשקיעים אמריקאיים, תמורת שכר של 400 דולר, הוא "מעשה ציוני" או שליחות ממלכתית" — כתב יו"ר ועדת עובדי "קרן קיימת" ליו"ר התאחדות האכרים וחבר הנהלת הקק"ל שיצא להגנתו של מנהל מינהל הפיתוח ד"ר חיים צבן ב"קרן קיימת לישראל".

יו"ר ועד העובדים גיורא פישר. "נדהם" מתשובתו של יו"ר התאחדות האכרים, והודיע, כי לא יניח להתחמק מדיון ומסקנות בשאלה, האם העובד הבכיר ביותר במינהל הפיתוח, בדרגת מנכ"ל, ראשי מבחינה ציבורית וענינית להתפרנס בנוסף למשכורתו המכובדת, גם מיעוץ פרטי לחברות בארץ ובחו"ל, להקים חוות חקלאיות באוסטרליה. לא יתכן שזה יוגדר כמעשה ציוני.

אכן למדנו, פרק במושג "מעשה ציוני".

מ. דרור

מי מפחד מגידול הציבור החרדי בירושלים?

במשרד השיכון והבינוי לא רוצים להגדיל את מספר הדירות לתושבים הערביים. גם שר הפנים עיכב את אישור התכניות לבנות 8000 דירות, הוא טען כי מספר זה גדול מן הצרכים וזה יעודד הגירת ערבים מיהודא ושומרון.

ההצעה המקורית היתה של ועדה משותפת של משרד השיכון והעיריה, אותה ועדה הציעה גם לבנות שכונה חרדית מצפון לגבעה הצרפתית. אולם משרד השיכון מחפש לו אמתלאות כדי לדחות את בנין השכונה החרדית, מחשש שבא מההורי־לבנים של פקידים שמא תגרום השכונה לחיכוכים עם השכנים החילוניים בשכונה הסמוכה. כדי להסוות מגמה זו, נתלו גם בטענה, שהקמת שכונה מבודדת תגרום להוצאות תשתית גדולות.

נוצר הרושם, שהעיריה הממשלה מתייחסים לבעיות הדיור של היהודים והערבים, מתוך שיקולים פוליטיים מכיון שהילודה אצל הציבור החרדי גדולה, כמו במיגזר הערבי.

הצעה לבנות עיר חרדית מחוץ לגבולות העירוניים של ירושלים הועלתה במשרד השיכון. אולם דוקא העיריה מתנגדת להצעה זו, מתנגדים העיר אמנם ניב, חושש, שאם יוציאו את הציבור החרדי מירושלים, זה יפגע באיזון שבין יהודים וערבים.

מסתבר, שמצוקת הדיור של זוגות צעירים חרדים, אינה מהווה שיקול אצל הממשלה והעיריה.

השכונה החילונית בפסגת עומר שמצפון לגבעה הצרפתית, כבר נבנתה, אולם, הציבור החרדי צריך להמתין עד שבמשרד השיכון, או בעיריה ישכנו לבדוק אם אכן צריכה האוכלוסיה החרדית דירות עבור בניה.

א. ירושלמי

נוכלים הוציאו במרמה אלף דולר מיהודי תמים

תושב שכונת סנהדריה, תמים, שלא ידע על מעשי התרמית של נוכלים נפל אף הוא קרבן לתרגיל מתוחכם של שני נוכלים "מוכרי שטיחים" והפסיד אלף דולר טבין ותקילין.

זוג הנוכלים הציע לו לשמש

"שיקול הדעת" של יו"ר הכנסת

בתחילת השבוע פורסמה | הדסן וכיצד...

חיים אשר ברגמן

סוף שבוע

חילופי היוצרות:

לפני ארבעים שנה, ביקשו יהודי ארץ ישראל הבהרות מהשלטונות הבריטיים, על העלמותם ומאסרם של יהודים ע"י המשטרה והבולשת הבריטית.

היום מבקשים הבריטים הבהרות מהשלטון היהודי בארץ ישראל, על העלמותו של יהודי מאדמת בריטניה והמאסרו בבית סוהר ישראלי.

★

להיטותם של העתונאים הישראלים, לבחוש בנושאים שהשתיקה יפה להם, לא יודעת שבעה, וגם לאחר הגילוי הרשמי על מאסרו של וענונו בארץ, ימשיכו בחישתם בנושא מכל זוית אפשרית ואולי רק התעוררות פרשיה רצינית חדשה יהא בכוחה להרפות מעט מפרשיה זו.

★

לצרפתים יאמר: לא ביקשנו מכם כל הבהרות, על סרובכם להטלת סנקציות נגד סוריה בשל מעורבותה בטרור, ולכן אין כל הצדקה וצורך בטפילת עלילות שוא על מעורבות ה"מוסד" הישראלי בנסיון הפיגוע החבלני של המחבל הינדאווי במטוס אל על בלונדון.

★

אם לשפוט עפ"י נסיון העבר, הרי קרוב לודאי ששדרן הרדיו מאיר שלו מכין תכנית רדיו נוספת שתכלול ביזוי כל הקדוש והיקר לנו ובתכניתו אף יזלזל בעינוי שאיחד את כל הכנסת על תכניתו המרושעת הראשונה.

★

עתונים בשרו בכותרות ענק על מעצרו של הפקיד הבכיר, הממונה על מחוז ירושלים. אולם, אם לשפוט ע"פ רמזים שכבר נשמעו בפרשה, נראה כי פקיד זה הינו דג רקק לעומת הדגים השמנים שעשויים ליפול ברשת שנפרשה.

★

השר ויצמן חגג השבוע, סוף כל סוף, הוא קיבל תפקיד כלשהו, ממלא מקום שר החוץ השוהה בחו"ל.

★

השבוע שמענו כבר את המומחים למיניהם, מביעים חשש שאם ימשך החורף בקצב כזה, עשויה הכנרת לעלות על גדותיה...

★

מושלב
הבית שלך עם הרהיטים ש
פתחנו

רח' בר־כוכבא 8, בני־ברק.
טל: 03־786756.
טוב

הרב אליעזר יהודא ולדינברג

באיסור השתלת לב וכבד

בהמשך לגילוי דעת שפרסמתי אודות איסור השתלת לב וכבד, למען התועלת באתי במאמרי זה להוסיף כמה אמרים שיש שתקפו מהם דעת התורה שעיקר חיות האדם קשור עם הלב יותר מעם המוח, ושאין להתחשב על פי ההלכה עם דעת רופאים שמנסים לקבוע להיפך, וכמו כן שהפסקת הנשימה דרך האף קובעת רק לאחר שאין דופק בלב.

בדבר הזה אם חיות כל בעל חי תלוי במוח או בלב נחלקו קדמוני חכמי או"ה.

גאלינוס קבע שהחיות תלוי במוח ואריסטו סבר ההיפך שהכל תלוי בלב. ובא המורה הגדול הרופא האמיתי רבינו הרמב"ם ז"ל והכיר בדעת אריסטו שהחיות תלוי בלב, וכל עוד שיש חיות בו דין חיים על היצור הזה.

ברור שלנו קובע דעת הרמב"ם ז"ל, והוא הסוף פסוק בזה לגבינו וכך אנו מוצאים להגאון החכם צבי ז"ל בתשובותיו סימן ע"ז, שקובע מסמרות בזה, ומוסיף חיזוק לומר דאף הסובר שהתנועה הוא במוח, מכל מקום מודה הוא שאין החיות תלויה אלא בלב כי בזה לא נחלק אדם מעולם, ומסיים בלשון: "והחילוק שבין מתנועע ומפרכס — לחי, הוא מבואר לכל איש חי".

וכך מצינו להרשב"ץ ז"ל בספרו יבין שמועה שמנה תפקידי הלב המוח והכבד בקרב בעל חי, וכותב: חז"ל "ויש בבה"ח שלשה אברים ראשיים והם הלב והמוח והכבד סימן להם מל"ך, והראש לכולם הוא הלב ומשם משתלחים אל המוח ואל הכבד כחות, כח המוח הוא החוש והתנועה וכו', וכח הכבד הוא כח ההזנה וכו' ואלו הכחות קרוים כחות טבעיות, וכח המוח קרוים כחות נפשיות, וכחות הלב הם כח החיים כי לפעמים יתקיים האדם בלא מזון ויתקיים בלא חוש ותנועה, אבל אם יתבטלו מתנועותיו ויתעקר הבה"ח ימות, והוו וימת לבו בקרבו ויהי לאבן וכן כתוב מכל משמר נצור לבך כי ממנו "תוצאות חיים" יעו"ש.

וכן מביא החכם צבי בתשובתו האמורה בשם האר"י ז"ל בתנא דמסייע שעיקר החיות קשור בלב וכותב וז"ל: גם "הרב האלקי כמוהר"ר יצחק לוריא זצוק"ל אשר רוח אלקים דיבר בו הסכים למה שהוא מפורסם לכל אנשי העולם שהלב הוא משכן לנפש החיונית והוא המת לאחרונה אחרי מיתת כל האברים הרחוקים והקרובים אליו".

וכאשר אמרו חז"ל ביומא ד' פ"ה דעיקר החיות הוא באף כדכתיב כל אשר נשמת רוח חיים באפיו, וזה מטעה לחשוב שאם נשימת החוטם נפסקת — שרוצים לקבוע שזה בא כתוצאה מהפסקת פעולת המוח, אזי הוא נחשב למת, ולהוכיח מזה שהחיות תלוי במוח, הנה המכוון האמיתי של חז"ל בזה הוא לחומרא, כשזה בא לאחר שדפיקת הלב נפסקה. וכך מבאר בהדיא רש"י ז"ל ביומא שם וז"ל: ומר אמר עד חוטמו דזימנין דאין חיות ניכר בלבו וניכר בחוטמו עכ"ל.

והגאון החכם צבי ז"ל בתשובתו שם השיב לשואלו על כך, באריכה מהגמ' ביומא שם ראיה שהכל תלוי בלב, אלא דלפעמים אף שהנשמה עדיין תוך הלב אין הדפיקה ניכרת בלב, ר"ל מבחוץ על הווה כיון שהדפיקה חלושה היא מבפנים. אבל הנשימה היוצאה מן הלב דרך הריאה היא ניכרת כל עוד שהלב חי, וזה דבר ברור מאד שאין נשימה אלא כשיש חיות בלב שממנו ולצרכו היא הנשימה וכו' ודרך החוטם יוצא האויר החם מן הלב ונכנס בו אויר קר לקרר הלב, ואם אין לב אין נשימה יעו"ש.

ותורה היא על כן מה ששמעתי מפיו של הרב שטורים מבה"ח שע"צ, שמסר למנהל מהולקה כי מכובדי הגדול הגאון האדיר כקש"ת מוהר"ר יצחק יעקב הויס שליט"א רב ואב"ד בפעיה"ק ת"ו שם בפיו למסור לו בשמו את פסקו כי כל עוד יש דופק בלב או נשימה דרך הריאה נחשב זה חי ממש לכל דיניו.

וכן קובע גם הגאון הגרי"ש נאטאנזאהן ז"ל בספרו דברי שאול על יו"ד סימן שצ"ד בהמשך דבריו שם כי ברור כשמש דקביעת החיות הוא הדופק על הלב והנשמה אף ע"ש.

מעתה אחרי שיוצא לנו הדבר בבירור גמור כי על פי הדין וההלכה עיקר החיות תלוי בלב, אין מקום של ספק כי כל עוד שישנו בהתורם פעימות לב עצמית הרי הוא כחי לכל דבר, והמוציא או את לבו ממנו דינו כרוצח.

ודעת רופאים לשינוי פני הדברים ממה שקבעו לנו חז"ל הקדושים אין בהם בכדי לשנות כלל וכלל בהיות וגילויהם ומסקנותיהם עומדים בניגוד לחז"ל. וזה חוץ מה שידועים אנו עפ"י נסיונות רבים מקדם ומאז שקביעות הרופאים בעניני רפואה ע"פ חכמתם וגליותיהם המה תמיד לא סוף פסוק, ומה שלפנים קבעו שזה תרופה מציאותית קובעים לאחר זמן מה שהוא חוסר ישע, ועוד כמזיק, והוא דבר שגם הרופאים לא מסתירים זאת ומכריזים על כך בכמה הזדמנויות שיתכן וקרוב לודאי שכעבור כמה שנים יקבעו אחרת לפי תגליות נוספות.

ולא מלבי אני אומר זאת, פוק חזי לאחד מגדולי הראשונים הריב"ש ז"ל בתשובותיו סימן תמ"ז שקובע בבואת, כי דברי רופאים לא יכולים לשנות בעל פי ידיעתם בחכמת הרפואה ממה שקבעו חז"ל, ולשואל שם הוא משיב דברי נגידים ודברים קשים כגידים לאמור: "ידע האדון שאין לנו לדון בדיני תורתנו הקדושה ומצותיה עפ"י חכמי הטבע והרפואה שאם נאמין לדבריהם אין תורה מן השמים חלילה, כי כן הנחתו הם במופתיהם הכוכבים, ואם תדין בדיני הטריפות ע"פ חכמי הרפואה שכר הרבה תטול מן הקצבים כי באמת יהפכו רובם ממות לחיים ומחיים למות ויחליפו חי במת וכו' ואנחנו על חז"ל נסמוך אפילו יאמרו לנו על ימין שהוא שמאל שהם קיבלו האמת ופירושי המצוה איש מפי איש עד משרע"ה, ולא נאמין אל חכמי היוונים והישמעאלים שלא דיברו רק מסברתם ועפ"י איזה נסיון מבלי שישגיחו על כמה ספיקות יפלו בנסיון הכו' יעו"ש."

וממנו, מרבינו הריב"ש ז"ל, נקח ללמוד להתנהג כאמור בחיק ובק"ו כאשר מדובר לטעות מדברי חז"ל בדברים הנוגעים אל הנשמה, בקביעת חיים או מות לנפש האדם, וממש מה שהריב"ש קובע לנו "כי באמת יהפכו ברובם ממות לחיים ומחיים למות ויחליפו חי במת", אנו רואים שקיים כך אצל הרופאים בקביעת חיי האדם, ברור ההשכלה, בתקופת החת"ס ז"ל רצו להחליף מת בחי ולעכב קבורתו מספר ימים, והחת"ס ותעימיה לחמו נגדם בכל תוקף ועוז וכעת הגדילו חטא ופשע להחליף חי במת ולרצוח נפשות למען "לעשות להם שם בארץ".

והנה רואים אנו כי כבר קבע לנו הריב"ש ז"ל מה שבא וקבע החת"ס ז"ל (שציטטתיו בגילוי דעתי שלי) שכל מה שקבעו לנו חז"ל בזה מקובל היה זה בידם איש מפי איש עד מרע"ה ולכן עלינו לסמוך עליהם אפילו יאמרו לנו על ימין שהוא שמאל, ובהוספת אזהרה חמורה שאם נאמין בכאלה לחכמי הטבע והרפואה "אין תורה מן השמים חלילה".

כזה וכיוצא בזה כותב גם הגאון בעל אורים ותומים ז"ל בספרו כרתי ופלתי בסימן מ' סקי"ד וז"ל: "ומה בכך שמכחיש תוקות הטבע וכי ע"י יצא תורתה כמו שיש לחוש אם נכחיש כללות התורה בטריפה אינה חיה וכדומה, ובפרט יסודות חכמי טבע בנויים עפ"י נסיון, היום היתה הסכמה כך, וכאשר באו אנשים שראו ההיפך אף הם מורד אחור מהסכמתם ועשו כלל אחר, וכן תמיד עד כי עכשיו ע"י נסיון בזה נודד אחור ממש מכל הנחות גלילות אורסט"ו וכדומה ובחור הנחות ויסודות חדשים" עכ"ל.

הרי לנו שהגאון בעל כרתי ופלתי ז"ל אינו מתפעל כלל אם אפילו מוצאים כללי הלכה שנוגדים חוקות הטבע, דלנו דיני התורה הוא הטבע היסודי המקיף את כל החיים ובאור פני אלקים נתן לנו תורת חיים, ובפרט כאשר לעומת זה כל יסודותיהם של חכמי הטבע והרפואה בנוים על אבני־תהו, ומה שזה בנה כעת בא זה לאחר זמן וסותרו, ומה המה אפילו חלמישי־צור כאלה נגד החיי עולם, היא תורה שבעל פה, שנטע נותן התורה בתוכנו.

פרשה מיוחדת היא ענין נאמנות הרופאים, הדבר תופס ידיעה נרחבה בספרות ההלכה עד היכן נאמנותם מגעת, ואין ברצוני להתעכב על נושא זה כאן כדי שלא תתפרש — כאשר כבר רוצים לפרש — כאילו מניעי ההתנגדות להשתלה נובע מכח בעיא זאת, כאשר לאמיתו של דבר אפילו אם נקבל את נאמנותם בזה גם כן איסור ההשתלה של כבד ולב הנלקח מאדם שלבו־פועם פעימה עצמית וטבעית במקומה עומדת כאשר נתבאר הדק היטב.

ההבהרה נוספת על כל האמור יש להבהיר כי חומרת הבעיא היא לא רק לגבי התורם, כי אם לגבי הנשתל אשר כורתים ממנו לבו הטבעי או את כבדו השלם, ולא רק אם לאחר מיכן הוא נפטר בזמן קצר דאזי הוא רצח ממש, אלא אפילו אם נשאר בחיים וחי כמה חדשים או אפילו שנה ויותר, והוא במקרה והנשתל הוא עדיין איננו לפי מצבו בגדר טריפה לפי ההלכה — ויש להניח שבהרבה מקרים הוא בכזה — דהרי על ידי שכורתים לבו הטבעי מקרבו הוא נעשה עי"כ (אם לא בגדר של נבילה) לכה"פ בגדר של טריפה, וה"ה ככה בכבד והדעת נותנת שעל ידי ששותלים במקום זה בקרבו לבו או כבד של איש אחר אין מוציאים אותו עי"כ מגדר זה של טריפה, כאשר כותב בדומה לזה הכרתי ופלתי שם כאשר ניטל הלב מבעל חי אע"פ שנמצא בגופו אבר אחר כדמותו וכתבניתו ובו משכן לזה חיזוי וממלא תפקידו של הלב ונותן לו החיות בכל זאת אין זה מוציא אותו מגדר של טריפה, היות ועב"כ ניטל ממנו לבבו הטבעי כדיעו"ש, ואי"כ הוא הדין ואולי הדבר עוד במכש"כ שנקבע בכואת כאשר כורתים ממנו לבבו וכבדו הטבעי ומשתילים בקרבו לבבו או כבדו של אדם אחר, וכאשר רואים אנו כי הגוף לוחם בכל כחו נגד זה ודוחה אותו בכל מדת היכולת.

ואם אנו צודקים בהאמור שעושים אותו טריפה ע"י כריתת לבבו או כבדו הטבעי, תשאר במצב כזה. ואצל אדם הרי לא קובע מה שחי יותר מי"ב חדש להוציא אותו עי"כ מגדר טריפה, דאדם אית ליה מזלא כדכותבים התוס' בכמה מקומות בש"ס (יעויין בתוס' גיטין ד' מ"ז ע"ב. זבחים ד' קט"ז ע"א, ובעוד מקומות) אם כן הרי ישנם כמה מגדולי הפוסקים ורוא"ח דס"ל להלכה דהעושה אדם טריפה חייב עליו (יעוין ביד רמה סנהדרין ד' ע"ח, ושו"ת ריב"ש סימן תנ"א, ובספר למודי ה' לימוד קס"ח, וכן בסדר פתח הדביר על אור"ח ח"ב סימן קצ"ט יעו"ש והדברים ארוכים ואין כאן המקום להאריך בזה).

ועוד זאת דבמקום שהוא ודאי טריפה גם בבעל חי (ולא רק באדם) לא מועיל מה שחי יותר מי"ב חדש להוציא אותו עי"כ מגדר של טריפה, כאשר פוסק הרמ"א ביו"ד סימן נ"ז סעי' י"ח, ולא מהני אפילו אם הוא מרבה כחול ימים יעו"ש בש"ך ואכמ"ל.

לזאת כאשר מראשית כזאת הודעתי, יש להודיע על פנה־ההתדרדרות לחזור לנסות כאן בארצנו הקדושה להשתיל לבבות, ובהוספת חטא על פשע גם להשתיל כבד, דלפנינו רציחות נפשות, דבר שצריך להחריד כל לב תפש, ואין להתברך ולומר שלום יהיה לי. אלא יש להתקומם נגד זה במלוא הישות ולהרעיש עולמות על כך השכם והערב, ולא לתת מנוח למבצעי רציחות כאלה, ולמסייעים בידם, אשר רק היצר הישן נושן של "נעשה לנו שם" הסוכן באדם הוא זה שדוחף אותם להתדרדר במדרונים מסוכנים כאלה, והסמור את עיניהם מלראות נכוחה כי דרכי השתלות כאלה דרכי שאול המה ויורדות אל חדרי מות ופותחות גם פתח פתוח נרחב כללי לזלזל בחיי אדם, ולהזל כזה שעוד לא היה כמוהו, ד' ירחם.

מי יתן ויפקחו עיני עורים ההולכים בדרך חתחתים ויראו ויבינו את אשר לפניהם, ואז צדיקים יראו וישמחו, ויקוים בנו במהרה חזון הנביא (ביחזקאל ל"ו): ונתתי לכם לב חדש ורוח חדשה אתן בקרבכם והסירותי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר ואת רוחי אתן בקרבכם ועשיתי את אשר בחוקי תלכו ומשפטי תשמרו ועשיתם, וישבתם בארץ אשר נתתי לאבותיכם והייתם לי לעם ואנכי אהיה לכם לאלקים אמן.

תבונה מדינית כיצד?

השבוע יצא הניו־יורק טיימס בתקפה קשה על הבית הלבן לאחר שנתגלה כאילו היה הממשל שותף למשלוחי נשק לאירן תמורת השפעתה של זו בשחרור החטופים האמריקאים בלבנון.

להלן המאמר במלואו:

"מה בדיוק היא המדיניות האמריקאית כלפי הטרור, כלפי אירן וכלפי סוריה? כרגע הכל מלא סתירות.

מחד, מכירת נשק אמריקאי לאירן אסורה בתכלית האיסור, ולא עוד אלא שבפברואר הקרוב יעמוד לדין גורל ישראלי ואחרים בגין האשמות שניסו למכור לאירן נשק אמריקאי בשווי של מיליוני דולר. מאידך, מזה שנה שהבית הלבן משגר נשק אמריקאי למשטרו של הנשיא חומייני, באמצעות שירותיה הטובים של ישראל.

מחד, מכריז ריגן השכם והערב שחלילה לנו מלהכנע לסחיטה של הטרור, ועתים אחריו שולץ ומספר ריגן — "אל לנו לשלם דמי חסות למדינות התומכות בטרור. מדינות בנות תרבות חייבות להתלכד". מאידך, אישר הבית הלבן שיגור משלוחים ניכרים של נשק לאירן, לפתות בחלקם כדי להביא לשחרור החטופים בלבנון.

מחד, מכריזה ארה"ב על נייטרליות כלפי המלחמה הנמשכת מזה שש שנים בין אירן לעיראק, ומטיפה לשלום ללא מנצחים ומנוצחים. מאידך, העזרה הישירה המוגשת לאירן, ניתנת ללא כל דרישות כלפי המלחמה או הטרור.

מחד, כאשר יפגשו שרי החוץ של הקהיליה האירופית, דורשת מהם ארה"ב לתמוך ללא סייג בבריטניה, על ידי כך שיטילו סנקציות על סוריה בשל חלקה בנסיון לפרוץ את מטוס אל־על. מאידך, מה תענה ארה"ב אם יציבו לה מדינות אלה את השאלה — "ומה בדבר הסנקציות שאתם כביכול מטילים על אירן?"

נראה כי שוב שולט המזל הרע בטיפול בענין האירני. הבית הלבן שוב אינו מצליח להתמודד עם שליחויות סודיות באירן, ומסעו של יועץ הנשיא לשעבר לענייני בטחון לאומי, מקפרליין, נכשל.

מטרת מעשיו של הנשיא בודאי חיובית ואפילו ראויה לציון, ואין מי שלא יבין ללבו כאשר הוא מנסה לשחרר את החטופים. אין לשכוח שאירן נתונה במאבק כה, ובודאי יש להעריך את מאמצי הממשל לקשור קשרים עם אלה הנוטים להביא לקץ בידודה של אירן. הטיפול בטרור אינו יכול ואינו צריך להתנהל בשיא הזוהר והטוהר, ויש לחפש דרכים לא מקובלות ואף לא נעימות.

אך אין אנו קובלים על חוך ולהר, אלא על מידת התבונה. עד כמה שידוע נעשתה שוב שגיאה גסה, שתעודד סחיטה נוספת מצד הטרור ותסיכן להוסיף אנשים נוספים. האם יתכן ורק הידוע לא מובן? האם ישנה יד נעלמה המכוונת וקושרת את כל פיסות המידע הנראות כסתירה? למשרד החוץ אין תשובה. "תשאלו את הבית הלבן" אומר שולץ הנפגע. אוהדי ארה"ב וידידיה בעולם מחכים להודעתו של הנשיא".

(ד"ף)

יומן סיעת אגודת ישראל בכנסת

תמוז: סיעה דתית יחידה המצליחה להעביר חוקים בנושאי דת

הפעילות המסיבית של חברי סיעת אגודת ישראל בכנסת, ח"כ הרב אברהם יוסף שפירא וח"כ הרב מנחם פרוש, להעביר בכנסת הצעת חוק המשביעה תוקף חוקי מלא לחוקי עזר עירוניים בנושאי שבת, הוא המשך לפעילות הסיעה בתחום החקיקה מזה זמן רב.

פעילות זו הגיעה בחודש תמוז לשיאה, כאשר חוק המצות, שהוגש לכנסת ביזמתו של הרב שפירא, אושר בקריאה סופית במליאת הכנסת, לאחר שכבר עבר קודם לכן קריאה טרומית, קריאה ראשונה וקריאה שניה. החוק החדש, שנועד למנוע הצגת חמץ ברשות הרבים בפסח, הינו הישג חשוב של סיעת אגודת ישראל, ולאחר אישורו בכנסת, לחצו חכ"ים רבים את ידיו של הרב שפירא על הצלחתו. להצעת חוק זו היה שותף גם ח"כ אבנר שאקי מהמפד"ל.

מן הראוי להזכיר שוב, כי העברת חוק בנושאי דת בכנסת הנוכחית, כאשר הקואליציה מורכבת מ־90 חברי כנסת של המפלגות הגדולות, אשר אינן זקוקות עוד להצבעות לידיהם של חברי הכנסת מהמפלגות הדתיות, קשה עתה יותר מתמיד. ואם בעבר הגיעה סיעת אגודת ישראל בכנסת להישגים בתחום החקיקה, כאשר השתתפה ב"קואליציה צרה", של 62 חברי כנסת, הרי שהעברת חוק בקואליציה הנוכחית, שאינה זקוקה לקולות הדתיים, היא הישג מיוחד וגדול.

לא פעם נמנעת בעזרת הסיעה פעולות חקיקה אנטי־דתיות. כך למשל מנע ח"כ הרב שפירא קבלת תיקון לחוק הביטוח הלאומי, הפוגע בתלמידי הישיבות. התיקון היה אמור להטיל על בני הישיבות תשלומים גדולים בהרבה מאלה הנהוגים היום לביטוח הלאומי. הרב שפירא, שנזעק מישיבה אצל שר האוצר, מנע את קבלת התיקון.

ואם בפעילות מעשית — הנה עוד אחת. ביום שישי נודע לח"כ הרב פרוש, כי משמרת מיוחדת של פועלים נקראה לעבודה במפעל "תדיראן", כדי להספיק לייצר מוצר מסויים שהוזמן מארצות־הברית. הרב פרוש פעל במהירות אצל כל הגורמים האחראים לנושא זה והסביר את חומרת הענין, מלבד העבירה על החוק שיש בכך. ואכן, תוך שעות ספורות בוטלה העבודה והפועלים לא נאלצו לחלל שבת.

בענין זה אמר הרב פרוש בדיון שהתקיים בכנסת על משרד המשפטים: "חוקי המדינה צריכים להתבסס על המשפט העברי ועל חוקי התורה, ולא על חוקים נכריים, זרים לעמנו". תפיסתה של היהדות הנאמנה ברורה, והיא שיש להשתית את חוקי המדינה על חוקי התורה.

הרב פרוש מעלה על סדר יומה של הכנסת את הפרות החוק של ח"כ ש. אלוני, העורכת טקסי "נישואין" פרטיים בניגוד גמור לחוק המדינה. ויכוח חריף מעורר הנושא במליאת הכנסת, אך ברוב קולות מחליטה המליאה להעביר את הנושא לדיון במליאת הכנסת, כפי דרישתו של הרב פרוש: "אם זו מדינת חוק, לא יתכן שחוק אחד יקיימו וחוק אחר לא. אין לעבור על הפרת חוק חמורה זו בשתיקה ועל הכנסת לומר את דברה בנושא".

ועוד הישג מעשי: עם החלפת שיטת הפעלת המונים במרכזות הטלפונים, יזם הרב שפירא הצעה פה־אחד של כל חברי ועדת הכספים, לפיה גם להבא תיחשב שיחה אל "קול הדף", ללימוד הדף היומי, כשיחה אחת ולא כמספר שיחות, בהתאם לזמן פעולת המונה בשיחות רגילות.

אם הזכרנו עד כה את ההישגים — כדאי לציין שוב, שרק השפעה אישית של חברי הסיעה ושיחות ארוכות עם חכ"ים וראשי המפלגות, מנעה לא פעם קבלת הצעות חוק אנטי־דתיות המורדות לדיון בהצעות לסדר היום בנושאים דומים. אלא שלפעמים גם זה לא עוזר. כך היה כאשר ח"כ ג. כהן מסיעת "התחיה" הגישה הצעה לסדר היום. הקוראת לממשלה לגייס את בני הישיבות ולהפעיל שרות לאומי על כל הבנות. כל סיעות האופוזיציה מיהרו לתמוך בהצעה, וכסיוע חכ"ים מהמערך, בעוד רבים מחברי הליכוד וכמה חכ"ים דתיים נעדרים — הועברה ההצעה לדיון בועדת החוץ והבטחון של הכנסת.

הרב שפירא והרב פרוש הביעו זעזוע על העברת ההצעה, למרות שאין לכך כל משמעות מעשית. לפני כן, כאשר הציע להסיר את ההצעה מסדר היום, אמר הרב פרוש: "כשם שהנושא לא היה על סדר היום כל הזמן — כך אין לדון בו מחודש עכשיו. חברי הכנסת צריכים לזכור, איזה סערות ציבוריות ברו לות התחוללו בעבר. כאשר היו כאלה שניסו לכוף גיוס בנות וכל גדולי ישראל קבעו שזה בבחינת "יהרג ואל יעבור". בודאי ובודאי שצריך לחשוב, מה יקרה ח"ו אם מישהו יעלה הצעה לגיוס בני הישיבות".

חברי סיעת אגודת ישראל בכנסת משתתפים בישיבה נוספת של המועצה המורחבת להידברות בין דתיים ולא־דתיים. בישיבה זו אומר הרב שפירא: "אם לא נטפל בחינוך הנוער, לא נוכל לדבר עם הדור הצעיר בעוד זמן לא רב. על הרוב החילוני להתחשב בצרכי המיעוט הדתי ולא להתעלם מכך". הרב פרוש אמר: "עד כה מנע קיום הסטטוס קוו זעזועים וסערות. יש להקפיד על שמירתו ולמנוע הפרתו. אין ספק שלו היתה הדברות הדו נמנעות בעיות רבות בנושאי דת".

בימים אלו, לקראת סיום מושב הקיץ של הכנסת, השמיעו הרב שפירא והרב פרוש את דבר יהדות התורה במליאת הכנסת בנושאים רבים ומגוונים, העלו הצעות לסדר היום ושאילתות — בכולן עמדו על משמר זכויות הציבור החרדי ומניעת קיפוחו, המשיכו בפעילות השוטפת של טיפול בפניות אלפים מכל רחבי הארץ אליהם בענינים שונים.

נזכיר רק 2 שאילתות בנושאים שעמדו על הפרק: הרב שפירא דרש לברר האם שעון הקיץ גרם דווקא לעליה במספר תאונות הדרכים והנפגעים, וזאת לאור ריבוי התאונות בעת האחרונה, הרב פרוש תבע מהמשטרה לחקור את מקרי הבריונות נגד בתי כנסת בירושלים.

(רשימה שתים עשרה)

הורים יקרים!

בטרם תביאו את בניכם בברית האירוסין פנו לאגודת דור ישרים בבדיקות דם ניתן למנוע מחלות גנטיות ת"ו האגודה פועלת ע"פ ברכתם של גדולי הדור בארה"ב ובארץ

ביניהם: הגרש"ז אוירבך שליט"א הגרי"ש אלישיב שליט"א הגר"ש וואזנר שליט"א והגר"נ קרליץ שליט"א

טל: 02/864274 02/520369 03/792352

הרב אברהם יוסף שפירא

לקחי ההצתה בבוהוש והפיצוץ באנטוורפן

היום לפני 48 שנה, בחשון תרצ"ט, בלילה שבין ה־9 ל־10 בנובמבר 1938, היה "ליל הבדולח" בגרמניה. קבוצה 200 בתי כנסת הועלו באש באותו לילה ארור.

היום — 48 שנה לאחר אותו אירוע — "ציין מצלים, באש בתי־כנסיות ובתי־מדרשות באירופה. לפני שבועיים בבהוש שברומניה, אתמול באנטוורפן שבבלגיה.

ככה עתה, בראשית הדברים אני מבקש לומר, כי יש לתת אימון בהודעתה של ממשלת רומניה, שהאירוע בבהוש היה על רקע של חוליגניות. באשר לאירוע באנטוורפן עדיין אין הודעות מוסמכות ומוקדם מדי לקבוע עמדה חד משמעית בענין.

יהיו הסיבות אשר יהיו ברור דבר אחד: גם כאן וגם כאן, גם אז וגם עכשיו — מכלים הגויים את זעמם, בראש וראשונה, בבתי הכנסת, בבקום הם רואים בבתי מקדש מעט אלה את מבצר העת של עם ישראל. בכל הזמנים ובכל התקופות היה בית המדרש המוקד שמסביבו התנהלו חיי העם. בית הכנסת היה לא רק למקום תפילה, אלא גם למקום בו למדו תורה, למקום בו חישלו את רוחו של עם, מקום שהעניק עוז והעצמות־נפש בימים של חשכת הגלות.

השגריר האמיתי של עם ישראל בעולם אלה הם בתי־הכנסת. אם הגויים זורקים פצצה על בתי הכנסת, צריך לדעת שזורקו פצצה על מדינת ישראל. אם אנחנו אומרים שהעם היהודי הוא אחד — ותמיד צריך לדעת שבכל דור ודור עמדו עלינו לכלותנו, בכל דור ודור קם הישלו אחד — צריך לבדוק בפיקוח אם לא הולך וקם בשקט המטלטליש, ולא לראות את האירוע כדבר לוקאלי.

כך התחילו הדברים בגרמניה ב־1938. לא התחילו בפגיעה במפעלי תעשיה של יהודים, ולא בבתי כל־בו, אלא התחילו בפגיעה בבתי־כנסת.

בוהוש מבחינת התודעה היהודית ההיסטורית איננה עיירה נידחת ברומניה. בהוש תופסת מקום חשוב בתולדות החסידות. בהוש היתה בימים עברו עיר ואם, מרכז תורני חסידי חשוב, מקום אשר הפיץ הרבה תורה והרבה אהבת ישראל. העיר בהוש היתה מרכז של חסידות רוזין אשר הצטיינה באהבת ישראל ובאהבת ארץ־ישראל.

האדמו"ר מבהוש הרב יצחק פרידמן שליט"א, זקן אדמו"רי ארץ־ישראל החי עמנו היום בתל־אביב — החדיר בלבות חסידיו לא רק אהבת הבורא ואהבת התורה, אלא גם אהבת ארץ־ישראל. שלוש אהבות אלו היו טעם החיים של ההויה היהודית בבהוש.

ממשלת רומניה בלטה ביחסה ההוגן כלפי הקהילה היהודית ברומניה. בכל הידוע לנו, מתקיימים שם חיים יהודיים מלאים, הכוללים חינוך דתי, כשרות ומצוה לגולה באין מפריע. הרב הראשי ליהדות רומניה הרב ד"ר משה רוזן פועל באופן נמרץ כדי לשמר את גחלת היהדות בקיבוץ יהודי זה שנשאר לפליטה.

ואת יש לזכור: ממשלת רומניה השקיעה מאמצים רבים מאוד כדי לדכא גילויי אנטישמיות. יש להעלות על נס את תרומתו האישית של הנשיא צ'אושסקו בכל הקשור לאפשרות שניתנה לקיום חיים יהודיים ברומניה.

עם זאת, חובתנו לציין, כי באחרונה אנו עדים למספר אירועים ותהליכים שיש בהם כדי לעורר תמיהות ושאלות. אציין מספר דוגמאות:

ברומניה, כמו גם במקומות אחרים באירופה, מתפתח "יצר חדש" בחקר ההיסטוריה, שעיקרו הכחשת השואה. מומחים העוקבים אחר הספרות הרומנית מעירים, כי ישנה נטיה בין כותבי ההיסטוריה ברומניה להצדיק את התנהגותו של המישטר הקודם בראשותו של אנטונסקו כלפי היהודים בתקופת השואה. כך למשל "הוכיח" "החוקר" רומני, כי בעיר יאסי נרצחו רק 500 יהודים, כאשר למעשה בפוגרום נטבחו 12,000 יהודים הי"ד. ממשלת רומניה לא מצאה את הדרך הנאותה להעמיד לדין את ה"חוקר" או לדחות את ממצאיו. קולו האמיץ של הרב רוזן נשאר כקול בודד במדבר הגדול של שנאת ישראל.

כאשר [illegible] אנטי־יהודיות מעין אלה מתפרסמות וקונות שביתה בלבם של אזרחי רומניה, מה הפלא שהדבר מחיה רגשות אנטישמיים קיימים, שכן הלכה בידוע שעשיו שונא ליעקב.

בגלל יחסינו הטובים עם רומניה; בגלל הידידות השוררת בין שתי המדינות ורצונו של הנשיא צאושסקו לתרום תרומה חיובית לתהליך השלום במזה"ת — אנו פונים לממשלת רומניה לנקוט בכל האמצעים הדרושים כדי למנוע כל אפשרות להתעוררות גילויים אנטישמיים ומעשים חוליגניים.

חז"ל בראייתם המעמיקה תוו, כי "עתידים בתי־כנסיות ובתי מדרשות שבבבל להקבע בארץ־ישראל. "בבל" במקרה זה סמל לגלות. זכתה בהוש שברומניה לעלות ולהקבע בארץ־ישראל וכאן שוב היא היה וקיימת כבעבר. ליהודי אנטוורפן אנו מבקשים להזכיר, כי הפיגוע בבית־הכנסת שבאנטוורפן אירע בשבוע בו אנו קוראים בתורה את פרשת "לך לך". פרשת "לך לך" אקטואלית ליהודי הגולה בכל זמן. אינני יודע כמה תיכוחות מהדיניות "ללייל הבדולחי" של אז צריכות עוד להיות — כדי שהיהודים יבינו, שמקומו של יהודי הוא כאן, בארץ־ישראל. (דב"ב בכנסת)

מראה פנים היכל בית הכנסת באנטוורפן וטקיי

צילום: פיץ

יוד מתתיהו

ברכה בדבר הסמוי מן העין

כבר קבעו חכמינו ז"ל: "אין הברכה שורה אלא בדבר הסמוי מן העין" — אין לשקול ואין למנות ולא לספר דברים שהברכה שורה בהם.

ואם ירדו גשמים, וקל וחומר אם סערות עוז הביאו עמהם הנשיאים, ואוצרות גשמים נמטרו על פני כל הארץ — על אחת כמה וכמה שאין להעמיד כלתוצאות מדידה בכל אוצר ובור מים כדי למדוד כמה מים כבר ירדו.

ואם חברת "מקורות" חפצה לעקוב אחר משק המים בישראל — טוב תעשה אם תשמור לעצמה את מדד כמויות המים באגם זה או אחר. מוטב שתתריע על בזבוז המים, או על מחסור במצרך חיוני זה — זאת כדי להעמיק את תודעת הציבור לחסכון במים — מאשר תבשר בכל מהדורת חדשות כמה מים התווספו בשעה האחרונה ואף תנסה כוחה לנבא על גשמים נוספים העתידים לרדת.

בכלל, "מקורות" הדוברה בגשלו. כשניסו כוחם בנבואה — לא חלפו כמה ימים מאז הסתכן (ואולי חשב שהוא באמת יודע) אותו מתברה זו, כאשר אמר וחזה שבחורף הבא עלינו לטובה ולברכה לא ירדו גשמים ואפילו פחות משנה שעברה, והתברר שהוא התבדה ועמו התבדו גם אלה שהאמינו לו.

לכן מוטב שכל מודדי המים — בכינרת, במאגרי המים המוזנים בעמקים ובמישורי הנגב — יפסיקו לערכן אותנו על זרימות המים וטעינות העננים עם מי גשמים. כולנו רואים את הגשם העננים, חשים היטב את המטרים הרבים המרטיבים אותנו עד לשד עצמותינו. בודאי אלו העושים דרכם בכבישי הארץ, הבין עירוניים והתוך־עירוניים, חווים על רכבם וגם בשרם את מי הגשמים שאינם רוצים להתנקז במהירות אל תוך בורות הניקוז.

למה לנו להתעדכן מדי שעה בשעה כמה מים ירדו; בכמה סנטימטרים עלה מפלס הכינרת; איזה אגם התמלא ואיזה קרוב למילוי, איזה סכר כבר נסגר ואיזה עומד להיסגר — כאילו שרק באמצעות התעדכנות זו נדע שאמנם ירדו גשמים. כלום בני־שטיא הם הציבור שלא יודעים שגשמים מומטרים על הארץ — והלוא השמים מעידים על כך, דרכים מאותו ציבור אף "סובלים", כלומר, מוכנים לסבול, ואם הוא לא ישמע ולא יתבשר על הגשמים — הוא לא ידע עליהם?!...

את מי בכלל זה מעניין לדעת בדיוק כמה גשמים ירדו בעיר זו או אחרת, באיזור זה או אחר. כולם שמחים עם ברכת הגשם. הכל מצפים לו בערגה ובתפילה. ואם חסד עשה עמנו שוכן מרום המתייק, במפתח של גשמים — כולנו מקבלים זאת בשמחה ובתודה. ולמה למדוד ולחזור ולמדוד, יום אחר יום ושעה אחר שעה, ולבשר קבל עם ועולם את כמויות המשקעים שירדו.

כולנו שמחים עם הגשמים — אל תספרו לנו כמה! הגשמים ברכה הם לחיים — הניחו להם לרדת כיד ה' הטובה עלינו, השאירו אותם סמויים מן העין והיו הטל והמים לברכה.

* *

באותה מידה של סמיות מן העין חייבים לנהוג גם בדברים נוספים, כמו מספר נפשות של משפחה וכמה מיליונים שווה פלוני או אלמוני.

את מי זה מעניין כמה אחים ואחיות יש לאישיות פלונית, בין אם נתפס בעבירה ובין אם זכה בפיס. ולא עוד אלא שמספרים לנו בני כמה כל אחד ואחד מבני הבית. וזו לנו לציבור כאילו שהוא מתעניין בכך.

לבד מהרכילות המטופשת שבדבר, אין מן הראוי לספור נפשות — כך לימדונו רבותינו. ולא זו בלבד אלא שכל עם ישראל חייב לשמוע בכלי התקשורת כמה שוקלת תינוקת פלונית שנולדה, וכמה ימים סובים עברו על האם בבית החולים.

קיימת לשכה מרכזית לסטטיסטיקה שליד משרד ראש הממשלה. זו מפיצה הודעות כמעט מדי יום ביומו על רוב הנושאים של המדינה: משק וכלכלה, ריבוי אוכלוסין, תנועת אוכלוסין, בריאות הציבור, סחר חוץ וסחר פנים ועוד — נושאים בהחלט מעניינים, אבל רק את המשודרים הנוגעים בדבר.

למה לפטם את המאזינים והקוראים עם מידע מפורט כל כך בדברים שאין הברכה מצויה בהם אלא אם כן סמויים מן העין. לדוגמא — משרד הבריאות חייב לדעת על מחלה פלונית שצומצמה בצורה דרסטית, למה וצריך חייב כל עם ישראל לדעת על כך, הלכה המחלה תעלמה יחד כל בעלי המשפחות שיותר לא יחלו בה.

דוגמא בולטת יותר — משום מה מתבשר הציבור מדי רבע־שנה על סך האוכלוסין של ישראל — כמה מתה משפחה ממוצעת באחוזים ובפסיקי אחוזים. איזה אוכלוסיה או מוצא הילודה רבה בה או מועטה.

את מי זה בכלל מעניין, אם לא את הכתבים והעתונאים המחפשים חומר למילוי כל שעת חדשות ובינייהן, או סתם מסויים בעתונים.

הניחו להם לישראל לגדול ולהתעצם — אל תמנו ואל תספרו כמה ולמה!

* * ■

זה מזכיר את מוצאי יום כיפור, בריווחים שהגיעו בעתונות ובכלי התקשורת על הילודה באותו יום קדוש, נדמה שכל מערכת שלחה עתונאי לכל בתי החולים בארץ למנות את הוולדות שנולדו, ואלה עשו עבודה עתונאית מדרגה ראשונה — הבהיקו לציבור מידע שכאילו שם את כל מעייני סקרנותו רק בהתבשרות של מספר הנולדים באותו יום.

זה יותר מלעג לאינטליגנציה הממוצעת של העם היושב בציון.

מה זה מוסיף לידיעתו של הציבור לדעת־ או מה יגרע ממנו אם מידע זה לא יגיע אליו...

איננו מתייחסים כלל במסגרת זו לרכילות לשמה שבהפצת מידע מפורט על חיי הפרט של אישיות כל שהיא שעלתה לכותרות, אלא לזכותו של הציבור שלא רוצה לדעת על כך. הוא אינו רוצה שישקלו את בני ביתו או נכסיו, אינו חפץ להיכנס לקטגוריה של נמדד ונשקל — הוא מבקש להישאר סמוי מן העין כדי שהברכה תשרה בו, בביתו, בנכסיו ובפועל ידיו.

זו זכות לגיטימית של כל אזרח מאזרחי המדינה, וגם זכותה של המדינה על נכסיה ואוצרותיה.

אף אחד לא יפגע אם מכלל הידיעות על הנעשה ברחבי הארץ לא יכללו מנין ומספר של אוצר או אסם מכל סוג שהציבור נהנה ממנו. השאירו את אוצרות המים, וכל האוצרות שניחנו בהם מקורם, להתמלאות ברכה עד בלי די!

ספרים ☆ סופרים ☆ ספרות

ליפא לזנובסקי

מסכת שביעית עם שיטה מקובצת החדש (שמ"ח) - כל בו שביעית

כנסת ישראל עברה תקופות שונות בשלשלת קבלת התורה מסיני, שנמסרה ממשה ליהושע, ומהנו לזקנים, נביאים, אנשי כנה"ג, תנ־אים, אמוראים, גאונים, ראשונים ואחרונים. הדור שלנו הוגדר ע"י אחד מגדולי הדור כ"דור המכב־סים". עבודות רבות היקף נעשו בכינוס החומר התורני ע"י ת"ח יחידים או קבוצות של ת"ח והור־דפסו כבר הרבה ספרים מסוג זה לתועלת הלומדים והמעיינים. היה מקום לחשוב שאין מה לחדש יותר בסוגי עבודות הכינוס, והנה בא "מכון מערבא" ומפתיע — הוא מגיח על כל סטנדר אוצר ספרים שלם!!!

"מכון מערבא" נוסד לשם עריכה והוצאה לאור של ספרי יסוד הנחוצים במיוחד ללומדי תורה. חברי המכון באו לעזרתם של לומדי מסכת שביעית, המ־תקשים בלימוד מחמת חסרונם של המפרשים הרגילים בש"ס, וחידשו "חידוש עצום", גם בשטח זה של הכינוס. "נקודת החידוש" היא — כינוס דבריהם של כל הגאונים והראשונים, כלשונם, מכל פירושיהם לש"ס ומכל הספרות העצומה של השאלות והתשובות, ספרי הפסק, פירושי התורה, ספרי כללים ועוד, על מנת להגישם לפני הלומד והמעיין, כשהם מסודרים בסדר נפלא "על הדף", על כל משנה ומשנה. כך ניתן לשים בקלות "ספריה שלמה" של מאות ספרים על שולחן אחד. אין צורך להכביר במילים על הסיוע הרב שיש מכך ללימוד התורה בהיקף ובעומק. דבריהם של גאוני הדורות שלא נדפסו על סדר אותה מסכת, או שהיו ספונים וטמונים בכתבי יד בדפוסים נדי־רים בגנזי ספריות, נתונים תחת מרבדים של אבק וקורי עכביש, שבים ומאירים ושמ"חים כתינו־קם. רבים מהספרים אינם מצויים תחת ידו של כל צורב ובן ישיבה, מלבד זה כמובן אי אפשר להק־דיש זמן רב ויקר לשם חיפוש דברים על נושא או סוגיא מסוימת ב"אוקינוס" העצום של מפרשי הש"ס והפוסקים; ואילו כעת יכול הלומד והמעיין לעבור בקלות מגאונים לראשונים ומהם לפוס־קים ולאחרונים והכל תוך כדי דפדוף מהיר. כל הזמן והמאמצים שהוקדשו עד כה ל"חיפוש" יכולו להיות מופנים ללימוד ביתר הספק ויתר העמקה מתוך שלוות הנפש שמ"חה.

"מכון מערבא" מגיש לציבור הלומדים את ביכורי פרי עבודתו הוציאו לאור עולם עתה בכרך שני — את ה"שיטה מקובצת החדש" (שמ"ח) על מסכת שבי־עית וכל בו בשביעית. שני הכרכים יחד מכילים ביחד כ־1,100 (אלף ומאה!!!) עמודים גדולים.

בדרך כלל נרתעים הלומדים מללמוד משניות שאין עליהן גמ' מתלמוד בבלי, בהיותן "לחם" ללא "בשר". עורכי הספר אספו את כל הסוגיות מהש"ס הבבלי שדנות במשניות שביעית, וסידרו אותם על פי סדר המשנה, ו"פנים חדשות" באו לכאן...! מסכת שביעית היא כבר לא "משניות" גרידא, היא כבר "מסכת מהמניין", עם גמ', רש"י, תוס', רמב"ן, רשב"א ושאר הספרים המקובלים בלימוד ש"ס.

חברי המכון, נאמנים לשיטתם, עברו לצורך הוצאת ספר זה על יותר מ־1,000 (אלף!!!) מספרי הגאונים והראשונים ולקטו מתוכם את כל דבריהם הנוגעים למסכת. כל מה שהודפס בדפוסים ישנים ובאותיות שבורות, כך שהיה קשה ללמוד מתוכם, עבר "הסבה" והודפס באותיות מרובעות ומאי־רות עיניים.

אחת מהעבודות המפרכות שהיו לחברי המכון, ושעמדו בה בהצלחה מרשימה, היא עריכת מאות רבות של הגהות על מפרשי המשנה, ובעיקר על פירושי הר"ש והרמב"ם, שהם הביאורים היסו־דיים למשנה. כידוע הגרסאות בפירושים אלו משובשות מאד ומבלבלות את כל הלומד בהן. חברי המכון הגיהו את הגרסה האמיתית וקבעוה על פי דפוסים ישנים וכתבי יד שונים. הם לא חסכו מאמץ והשוו את התרגום העברי של פירוש המשניות של הרמב"ם שלפנינו, למקור שנכתב בערבית. בכדי שההגהה תהיה מושלמת, העתיקו גם מאות תיקו־נים בכתב יד שציינו לעצמם על גליונות הש"ס רבינו בעל ה"קה־לות יעקב" זצ"ל, ולהבחל"ח מרן הגאון הרב חיים קנייבסקי שלי־ט"א. כל ההגהות הללו הוגשו לנוחיות הלומד על הדף — באו־תיות מיוחדות, בבהירות ובדייק־נות.

חידוש נוסף נמצא בקונטרס "איידי דזוטר". כמעט שלא ידוע ללומדים שישנם עשרות מגדולי הדורות שנדפסו חידושיהם והג־הותיהם על המשניות — זאת מכיון שמדפיסי הש"סים והמש־ניות הדפיסו אותם בסוף הש"ס, בזה אחר זה, או שהם נדפסו בספרים שונים ומפוזרים. בהוצאה זו הם "קמו לתחיה". חברי המכון כנסו יחד שבעה עשר מחיבורים אלה על סדר המשניות דבר דבור על אופנו. כך שהמעיין יוכל ללמוד בהם בנחיות. בין המחברים "שינבאלו" מתהום הנשיה נוכל למצוא הגהות והערות של "הפרי חדש", הריעב"ץ, רע"א, השואל ומשיב, המלוא הרועים ועוד, זאת בנוסף על הגהות הגר"א, הרש"ש וגליון הש"ס, שהודפסו כסדרם. אף עד מרן בעל ה"קהלות יעקב" הגיעו, בכוללם בחיבור זה גם את הערותיו על פירוש הר"ש שנדפסו כאן לראשונה מכ"י.

הכרך הראשון מוקדש לפרקים א־ה, והשני לפרקים ו־ט. אולם בכל אחד משני הכרכים של המסכת מודפסים כל משניות שבי־עית עם פירושי הר"ש והרמב"ם, כל התוספתא, וכל פסקי הרמב"ם — זאת לתועלת המעיינים בכרך אחד שיוכלו לעיין, ללא טרחה יתירה, גם במשנה או בהלכה שנ־זקוק לה, ואשר שייכת לכרך השני. גם מקומם של התלמוד הירושלמי המשניות עם פירושי הרע"ב. תוס' יו"ט ותפארת ישראל, לא נפקד, ואלה מודפסים כסדרם.

בנוסף לאסיפת כל דברי הגאו־נים והראשונים, הדפיסו המו"לים — בסוף הכרך — עשרים ושלושה! מפירושיהם הקלסיים של גדולי האחרונים מפרשי המשנה, שכל אחד מהם קובע ברכה לעצמו — מספרי החיד"א ורבי דוד פארדו — עד לספרי הריעב"ץ, רבי נתן אדלר והגר"א, וגם הספר הנפלא "יד דוד", לרבי דוד זינצ־היים.

בכרך השני מובאים ספרי הי־סוד בהלכות שביעית שנכתבו ע"י גדולי הדורות: "כפתור ופרח" — ביאורי גבולות הארץ, "שערי צדק" — הלכות שביעית לבעל החכמת אדם עם בינת אדם, ו"פאת השולחן" עם פירוש בית ישראל. גם המחפשים "לומדות" ימצאו את מבוקשם. בכרך זה נדפסו כל ה"תורת זרעים" על שביעית, לי־קוט עניני שביעית מהספר "מקדש דוד", ושבע עשר סימנים מלוקטים מכל ספרי ה"קהלות יעקב", הש־ייכים לשביעית שלא הודפסו בקה"י שביעית.

העורכים רצו להוסיף על כל הנ"ל עוד ליקוטים ממאה ועשרים (!!) ספרים של האחרונים אלא ש"קצר המצע מהשתרע", והם נאלצו להסתפק בעריכת מפתח מפורט על סדר המשניות לדבריהם של כל האחרונים הנ"ל, מבלי להביא את הדברים כלשונם.

לכאורה נראה שאי אפשר להוסיף על מה שנכתב לעיל, אך העורכים ממשיכים להפתיע. וכי המעיינים בספר צריכים להיות רק ת"ח מופלגים, והוא יהיה חתום בפני בעלי בתים יודעי ספר? או שמא תלמידי החכמים צריכים להיות רק צורבא ב"דרבנן"? לא ולא, כל הפרשיות שבתורה שנ־אמרו על שמיטה מובאות בכל בו הענקי הזה, כשנוספות עליהם דרשות התנאים בתורת כהנים ובספרי עם פירושי הר"ש, הראב"ד ורבינו הלל. כל פסוק ופסוק שבפרשה מוקף בביאורי הראשונים שנלקטו מעשרות מספרי הראשונים וסודרו על סדר הפסוקים.

נוכל לספר לקוראים, שכאשר שאלו את חוות דעתו של מו"ר הגאון הרב חיים קניבסקי שליט"א, אמר: "דבר אחד אגיד לך — אני שמתי הצידה את כל הספרים שלי ואני לומד רק בספר זה". כן ידוע לנו שכמה מגדולי הדור אומ־רים את שיעוריהם בהלכות ובמ־סכת שביעית מתוך ספר זה.

הגמ' בסוטה (בדף לז.) אומרת, שיש בכל מצוה ארבעה חלקים — ללמוד, ללמד, לשמור ולע־שות. מבואר בהקדמתו הנפלאה של ה"אגלי טל" זצ"ל, דאף אלו שאינם יכולים לקיים את המצוה בפועל ממש, בכל זאת יש בידם לקיים את שלושת החלקים של ללמוד וללמד ולשמור.

נמצא שאף חובשי בתי המדרש ושאר ה"יודעים" — שאינם עובדים את עבודת הקרקע ממש והם יכולים לקיים בפועל רק את דיני קדושת שביעית, סחורה, בי־עור וכדומה — יכולים לקיים ע"י לימוד עניני השמיטה, את כל ענפי המצוה. אין שום ספק בכך שע"י הלימוד בכרכים אלו יזכו כל הלומדים "לקיים" כך, ביותר הי־דור, את מצוות השמיטה על כל פרטיה ודקדוקיה, כפי שנאמר — "ונסמכו" — מסיני.

הלומדים שיעיינו ב"אוצר הספרים" המוגש להם על מסכת שביעית — וגם העורכים — חייבים את תודתם לספריה התור־נית הענקית של בני־ברק (ברמת־אלחנן) וראשיה שהקדישו את מיטב מרצם ועזרתם למפעל ענק זה.

המהדורה הראשונה של הכרך הראשון נחטפה תוך מספר ימים מההופעה, והשבוע עומד לצאת לאור הכרך השני. אנו מאחלים לחבר תלמידי החכמים המופלגים של "מכון מערבא" שיזכו לסדר ול־הוציא לאור את "אוצר הספרים המוקטן" על שאר מסכתות הש"ס, ולציבור הלומדים שיזכה להרחיב ולהעמיק בלימוד המסכת האק־טואלית לשנה זו, בעזרת שני הכרכים שכבר יצאו לאור עולם על מסכת שביעית.

בצלאל לנדוי

בירור הלכה

"בירור הלכה" כשמו כן הוא. לא רק הלכה פסוקה אלא גם דעות הפוסקים בקשר לאותה הלכה, החל ממקורותיה הראשונים. המחבר, צעיר לשנים ואב לחכמה, הגאון ר' יחיאל אברהם זילבר, שקד לברר את ההלכה ואת מקורה עד היסוד, ופרי עמלו הריהו לפנינו בחמשה כרכי "בירור הלכה", שלושה הכרכים על שו"ע אורח חיים, כרך אחד על יורה דעה וכרך נוסף על אהע"ז וחו"מ.

מגיל צעיר הצטיין הגר"י זילבר בכשרונותיו. בראשונה עסק בע־יונה של תורה ותיכה — את הרבים בספריו "זה כסף" על מסכתות, ובהם הבריק בדרך העיון וההבנה בנוסח הישיבתי המקובל. עבר לבירור ההלכה — לעולם ילמד אדם תורה במקום שלבו חפץ "כי אם בתורת ה' חפצו", ופרי עמלו לפנינו, מספריו "בירור הלכה" אנו למדים על הדרך המ־יוחדת שסלל לו בבירור ההלכה, כאמור.

את הכרעותיו על פי שו"ע או"ח סידר בעקבות בעל "משנה ברורה", הפוסק האחרון המקובל בבית ישראל, שסיכם את ההלכה וב"שער הציון" הוסיף את מקורו. על פי המשנה ברורה נוהגים בכל תפוצות ישראל, ועל כן הציב אותו כיסוד לספרו, תוך בירור דבריו ביסודיות. יש שהוא מביא הוכחות נוספות מדברי ראשונים, ולעתים לא נמנע מלציין מקורות הנוגדים להכרעה זאת, כמובן תוך זהירות מיוחדת, וכבר בהקדמתו הוא מציין שהוא אינו בר סמכא כלל ומגיש את הספר לפני מלכים, מאן מלכי רבנן, הם שידעו בחזום האיתנה מה לרחק ומה לקרב והם שיקבעו גם את ההלכה, להורות לשומרי אמונים את הדרך בה ילכו בארחות חיים.

זכה המחבר להסתופף בצילם של גדולי הדור האחרון, מרנן בעל ה"חזון איש" ובעל "קהילות יעקב". אף אביו יבלח"ט הגאון הצדיק ר' בנימין זילבר נודע בשערי ההלכה והם שעמדו לו, שמנעוריו שקד לבירור ההלכה ביסודיות וכל עמל לא היה קשה לפניו. כותב הטורים יכול להעיד על שקידתו באהלי ספר, והדבר משתקף בציוני ההגהות, כפי שהם מובאים בעשרות מקורות. הנה לפנינו בסי' ל"ט בקשר לתפילין שכתבו אפיקורס. בשו"ע מביא מרן את שתי הדעות "ישרפו ויש אומרים יגנזו", אך בבירור ההלכה הוא מביא את כל דעות האחרונים שנחלקו בזה, ואינו מסתפק בכך אלא מציין את הגירסא המקורית בטור. היו לפניו כמה כתבי יד קדומים של הטור, ובעינו הבהירה הבחין כי במהדורה אחת שבדפוס הכניסו המדפיסים הגהה וכתבו "ישרפו", בעוד שבכתבי יד היתה הגירסא "יגנזו", ואח"כ האחרונים הגיהו את הגירסא "למסקנא" של בעל ה"בית יוסף", שבאותה שנה, (ש' לאלף השישי), עדיין לא הופיע ספרו "בית יוסף" בדפוס, וייתכן שהיה לפניו בכתב יד, או שטרם הועלה על הכתב, ואותו מגיה הגיע למסקנה זו מדעת עצמו.

המחבר עסק גם לבירורי גר־סאות בספרי הרמב"ם, וכאן נעזר בצוות מומחים העוסקים בדבר, וכדוגמא נציין בסי' רכ"ה בדיני ברכת שהחיינו, כאשר הוא מביא כי בכתב יד הרמב"ם הגירסא "בא"י אמ"ה מחיה המתים", ואת על פי מהדורות פאג"י ירושלים, וכן עיקר הגירסה הוא מביא בשם הרי"ד מ"ש בכתביו על פי כתבי יד רבים.

המחבר שקד ועמל על גילוי מקורות בספרי הראשונים, שלא הובאו בספרי "נושאי הכלים", וכך הוא מציין בראש דיני נטילת ידים בסעודה לגבי דברי השו"ע, שאם אינו אוכל פחות מכביצה יטול ידיו ולא יברך, ה"חפץ חיים" אף אינו מכריע להקל לכך לפחות מכזית, שלא יצטרכו לנטילה אפילו כאשר נמצא במקום נידח כגון במחנות צבא כדבריו בספר "נדחי ישראל". המחבר מביא מדברי ראשונים שהשיעור לענין חיוב נטילת ידים הוא כזית. וכאן מקום לציין את עמלו של המחבר לעסוק בבירורי השיעורים, ובכך קנה את עולמו. בספרים שלפנינו, בעשרות ציונים, אם לא במאות, מופיעה עמדתו של המחבר הצ־עיר, ואם כי לפעמים הוא מעיר לדעות האחרונים, לא עשה זאת אלא לאחר שהיו לו יסודות ברורים ומקורות נאמנים.

יצוין לשבחו של המחבר כי לא הפליא בין המחברים, כבודו של כל אחד כערכו וכחשיבותו לגבי הפסק, הוא הביא את כל המקורות שהיו לפניו, וכבר הד־גשנו שהשתדל לזכותם בדברי־הם. עמל רב השקיע בכך שהביא את דברי הפוסקים כלשונם, אמנם בין השיטין ניכרת עמדתו הוא, אך כיון שדברי הפוסקים עצמם לפנינו, שוב מחוורת ההכרעה לידי הפוסק או מורה ההוראה שיכריע בשעת המעשה.

ענין מיוחד בבירור המקיף בקשר לחתימת ברכת בורא נפ־שות, בעל "משנה ברורה" מביא את דעת הגר"א לחתום בשם "כמו שמוזכר בירושלמי". ראשונים רבינו ירוחם והרשב"א כבר כתבו שלא נהגו לסיים בברכה, ובעקבות רבינו יונה הפוסק שמספק אין לחתום בשם מסיק כך גם בעל ה"בית יוסף": "וכן ראוי לנהוג".

המחבר מסתמך על סידורים ומחזורים קדומים מימי הגאונים והראשונים, שבהם חותמים בשם, כגון: סידור רס"ג, סידור רש"י, מחזור ויטרי, פרדס הגדול, ראב־י"ה, תוספות רבינו יונה ורבינו פרץ, תוספות הרא"ש, אגודה, אור זרוע, הרוקח, הרי"ד תבו"ז הריא"ז עד רבי עובדיה מברטנורא. לפנינו גם תשובות שפורסמו זה עתה מכתבי יד, ובסוף הוא מוצא מקום לשתי הדיעות אם מצד ההלכה; ואם מצד המנהג, ואלו ואלו דברי אלקים חיים.

הזכרנו כבר שהוא מביא מדברי ראשונים ותשובות גאונים, ומהם שלא הובאו לדפוס אלא בשנים האחרונות, ולעתים הוא מביא גם מספרי חסידות כדוגמת שולחן הטהור לאדמו"ר מקאמארנא. בכמה מקומות הוא מזכיר את רבינו אלימלך צבי (הוא בעל בני יששכר), ומשלב גם את ההכרעות של פוסקי הדורות האחרונים כגון מהרש"ם, בעל "תכלת השורש", עד בעל "זוהב מישרים" והאד־מו"ר מגור ב"מכתבי תורה".

בשעת הצורך הוא משתמש גם בספרי מוסר, ולא נכנס פה לשאלה עד כמה אפשר להסתמך להלכה על ספרי מוסר ותוכחה, אולם נציין פה את הדיון בקשר להחזרת ספרים בביהמ"ד למקומם לאחר הלימוד.

עוד לפני כשלושים שנה היו שעוררו את החשש כי אלה שאינם מחזירים את הספרים למקומם, עוברים על הלאו של "לא תרדה בו בפרך", לגבי השמש או הממו־נה על סידור הספרים. הגרי"א זילבר מצא יסוד לכך בדברי רבינו יונה שהביא ב"שערי תשובה" את הפסוק הנ"ל, כדי להוכיח "שלא ישתעבד אדם בחביריו ולא יצוה אותם לעשות קטנה או גדולה אלא לרצונם ולתועלתם, ואפילו להחם צפחת מים או לצאת בשליחותו אל רחוב העיר לקנות כיכר לחם" וכן מציין בעל "יוסף אומץ" שגם בבני ביתו יכול לעבור על הלאו הנ"ל. המחבר דן אם בזמן הזה נוהגת הלכה זאת, וכבר נסתפק בציון דברי ה"חזון איש" באגרותיו (ח"ב פ"ט) המסתמך על דברי שערי תשובה "ויש בזמנינו לאו לא תרדה בו בפרך".

ארכו הדברים וקצר המצע להאריך, אולם כל מי שיטול את הספר לידו יזכה בעושר העצום שבספרי "בירור הלכה", ונסתפק בהסכמתו של אביו הגדול המציין בשבחי בנו ר' יחיאל אברהם, שעלה ונתעלה ולאחר שהצליח בדרך העיון וההבנה, הצליח אף לסלול בעצמו דרך לבירור ההלכה, להעמיק ולהרחיב את דבריו של בעל "משנה ברורה" ולברר את המקומות הסתומים בהם. וכדבריו "האותיות יגידון ומעידין שיש בספר עמקות ובקיאות, ונאמנה עלינו עדותו "הספר יקל מאד ברוב המקורות והעיון שבו, להעוסקים בפסק הלכה למעשה".

● לוד — תושב לוד נמצא ללא הכרה על הכביש, לא רחוק ממפ־על סופרא בלוד, ולידו טנדר הפוך. הוא אושפז בבית החולים אסף הרופא, אך כאשר התאושש מפ־גיעתו נעצר כחשוד בגניבת הטנ־דר.

עיון בפרשת השבוע - לך־לך ה. אבן־שהם

זרעו ישראל, כעפר הארץ

"ושמתי את זרעך כעפר הארץ", כך מבטיח הקב"ה לאברהם אבינו, "אחרי הפרד לוט מעמו", ובמקראות אחרים מצאנו שהקב"ה מבטיח לאבות שיהיו ישראל "ככוכבי השמים", ובעקידה מצאנו שברך הקב"ה את זרעו של אברהם ויצחק להיות "ככוכבי השמים, וכחול אשר על שפת הים" — כשניהם. לפי פשוטן של דברים, אמורים שני הדימויים האלה, הכוכבים והעפר, לגבי ריבויים של ישראל מב־חינה מספרית, אמנם חכמינו ז"ל אמרו (מגילה טז.): "אומה זו, משולה לעפר ומשולה לכוכבים — כשהן יורדין, יורדין עד עפר; וכשהן עולין, עולין עד לכוכבים". בכך הבינו חכמינו ז"ל את משמעות "כוכבים" וגם "עפר", לא לגבי הריבוי המספרי בלבד, אלא גם לגבי המעמד והערך והמעלה של העם הזה בקרב העמים, ואם כן יכול שתאמר שאין בדימוי אל העפר ברכה לישראל כלל, ומבחינת המעמד והמעלה, ומה אם כן מבטיח הקב"ה לאברהם "ושמתי את זרעך כעפר הארץ"; וליעקב (בראשית כח, יד) — "והיה זרעך כעפר הארץ"?!

גם אם באמת כדרשה המפרשת את הדימוי של ישראל לעפר, הוא דימוי לישראל כשהם במצב של "יורדין", ת"י, ברכה גדולה יש כדבר הזה, ולא רק כדוגמא ומשל אל הריבוי במספר, אלא אפילו כמשל ודוגמא אל המעמד ומצב הקיום של ישראל בין העמים, שכך דרשו רבו־תינו ז"ל, גם על הכתוב האמור כאן באברהם — "ושמתי את זרעך כעפר הארץ", כדבר הזה (ב"ר מא.ט. ושם סט, ה), ואלו דבריהם כפי שהם אמורים בפרשתנו שלנו, בתוספת דברי ביאורנו בין השיטין (והשלמות בנוסחא מילקוט, ומבמ"ר ב. יג):

"והיה זרעך כעפר הארץ" — ולא המשיל כאן את זרעו של אברהם לכוכבי השמים, כבמקראות אחרים, אלא לעפר הארץ, ולא אמר "והרבתי את זרעך כעפר הארץ", אלא "ושמתי" (וכן ביעקב, לא אמר אלא "והיה"), הרי שבא גם לומר שחוץ מלענין הריבוי יהיו גם משולים במהותם לעפר הארץ, לטובתם ולתועלתם, ולומר לך — מה עפר הארץ — קיים ומפוזר תמצא — מסוף העולם ועד סופו — כך בניך יהיו מפוזרים, וקיימים תמצאים, בעת גלותם, כי "צדקה עשה הקב"ה בישראל שפזרן לבין האומות (פסחים פז:); ומה עפר הארץ, אינו מתברך — לתת פריו — אלא במים, אף, ישראל — אינן מתברכין — בדורות ממשיכים את קיומם לעולם — אלא בזכות התורה — שהם לומדים, ומלמדים את בניהם, ומה עפר הארץ, מבלה, מכלה ומחליד, את כלי מתכות, והוא קיים לעולם, כך ישראל — כל העמים בטלים, והם קיימים; ומה עפר הארץ, עשוי דייש לכל באי עולם — כולם דורכים ודשים על העפר, אף בניך, ישראל, עשוין דייש לכל באי עולם, הדא הוא דכתיב — על כוס הנקמה שיתן ה' לעתיד בידי מלכויות הרשעה (ישעיה נא, כג): "ושמתיה ביד מוגיך, אשר אמרו לנפשך שחי ונעבורה, ותשימי כארץ גוך וכחוץ לעוברים", מה הוא "מוגיך"? אלין דממיגין מכתיך, דמל־חלחין מחתיך — אלו שהם ממיסים את מכותיך ומרסיסים את מלקותיך, ומיסרין אותך ומתישין את חוכך — מדיחים ושוטפים ומנקים אותך מענותיך, היך מה דאת אמר (תהילים סה, יא): "ברביבים תמוגגנה" — הרי כי "המגה" הוא המסה מתוך שטיפה.

כך ראו חכמינו ז"ל, את הברכה הטמונה בדימוי ישראל אל "עפר הארץ" גם כשהם יורדים ומפוזרים בעולם: נמצאים "על המפה" מסוף העולם ועד סופו, וקיימים בכך לנצח; אינם עושים "ברכה" אלא בדברי תורה; מבלים ומכלים ומחלידים את כל "המתכות"... החזקים ומאיימים; והם עשויים דיש ומרמס תחת מגפי רגלי המלכויות ובכך מתמרקים מכל עוון ומכל חטאת, לצאת זכים וטהורים ונקיים כסולת נקיה.

ואם תרצה לדעת עד היכן הגיעה רמיסה ודישה זו של "מלכות־הרשעה" על גבם של ישראל — המשך באותה דרשה:

"אשר אמרו לנפשך שחי ונעבורה" — מה היו עושים להם? מרביצים אותם בפלטריות, ומעבירים רדיה עליהם — מושיבים אותם בכברות העיר ומעבירים עליהם עגלות וכרכרות מושכות כלי חרישה חרישה, כדי להוסיף "שע־שוע" למשחקי מרוץ המרכבות ברחובותיה של רומי, על גביהם של שבויי ישראל! וזהו: "ות־שימי כארץ גוך, וכחוץ לעוברים" — נעשו כמשטח רצפת רחבת השוק למעבר המרכבות.

ואם תרצה להבין, מה ברכה יש בדימוי "אכזרי" זה, שהקב"ה מצווה לאברהם את זרעו "בהבטחה" שיהיו מרמס כעפר הארץ, וכמשטח רצפת רחבת העיר למרוץ מרכבות — גם זה באותה דרשה האמורה:

רבי עזריה, בשם רבי אחא אמר: סימן רע, סימן טב — סימן זה, סימן טוב הוא לישראל — מה פלטיא זו, מבלה את העוברים ואת השבים, והיא קיימת לעולם, כך בניך מבלים את כל אומות העולם, והם קיימים לעולם.

אותן "פלטיות" מרוצפות במרצפות רוויות דם ישראל, עדיין קיימות להן ברומי וביון, ובכל הערים העתיקות של אותם "מלכויות הרשעה", בכל מקום שהן, כמוצג ארכיאולוגי לראוה, בובות לעיני התיירים המטיילים בין שורות מרצפותיהן: "על גבינו רמסו אופני מרכבות שחקני יון ורומי את גוום של בני ישראל הדוויים ומושפלים"; וגם צוחקות ולועגות להם: "אנו בילינו את חומותיה ומגדליה וארמנותיה של עיר המבצר הזו, את מלכיה שריה ורוזניה, "חכמיה" גבוריה ועשיריה הגאים והעריצים, ואף את "המלכות" הזו בעצמה, על כל גאוותה וכוחה, עם כל חוקיה וספריה ותימר־סיה, וגם את כל התיירים הרבים העוברים ושבים עלינו מדור דור, בילינו, ואנו קיימים לעולם", וכך אומרות אותיות התורה לעומתן: "ושמתי את זרעך כעפר הארץ" — ישראל. עוסקי התורה ולומדיה, אלה אשר שמים לארץ גוום למען כל אות ואות מאותיות התורה, אשר הרוו את מרצפות כברות רומי ובנותיה בדמם, ואנו אותיות התורה, בילינו את כל מה שמרצפה. כברות אלו בילו, ועוד נבלה את המרצפות האלו עצמן, אנו קיימים לעולם — בכל מקום ובכל זמן, בכל מצב ובכל אופן, "מה עפר הארץ קיים לעולם, גם בניך קיימים לעולם", קיימים כעפר הארץ, עד אשר יפקדו ויקומו ויתנערו ויעלו להיות ככוכבי השמים.

א. איסר

העילוי רבי אליעזר זוסמן אלטמן זצ"ל הי"ד עם הוצאת ספרו "נבכי נהרות" ע"ס מועד

רבה של ק"ק סעגדא אשר במדינת אונגריין הי"ה הגאון הצדיק רבי שמשון אלטמן זצוק"ל הי"ד זכה במתנת שמים, וביתו אשר בו זריזים מקדימים ועושים תשובה שנת תרע"ה לפ"ק נולד בנו בכור אשר נשמה גדולה שכנה בקרבו, וכפי שהעיד עליו אביו הגדול "הוא קדוש מרחם אמו וכל מעשיו בלתי לה' לבדו", ויקרא שמו בי־שראל אליעזר זוסמן על שם אבי זקינו הגאון הגדול רבי אליעזר זוסמן סופר זצ"ל שהיה רבה של ק"ק, והתפרסם בעולם בחיבוריו הכבירים: "עם סופרי" "המקנה" "ילקוט אליעזר" ועוד.

ויגדל הילד ויגמל ומיד ניכר בו גינוני קודש, על פניו הרכים שרה אצילות ועיניו שלא מעלמא הדין. עם כניסתו למקרא בתלמוד תורה שבקהילה, ניכרה בו הכמי־הה העצומה לדעת את תוה"ק. נטיית בני הנערים למשחקים ול־מעשי קונדס לא שלטה בו, גם את שעות ההפסקה ניצל בהצנע ללי־מוד תורה. המלמד הבחין בסב־עת עינו שילד זה נועד לגדולות, והיה מזהיר את הזאטוטים הרכים לנהוג כבוד ודרך ארץ בזיסל (כך היה נקרא בפי כל בדרך חיבה) ועל הכיסא של זיסל לא ישבו אחרים.

גם הנהגתו בבית היתה פלאית, צנוע וביישן, אוכל הוא את אשר מגישה אמו הרבנית, אך לא גילה מעולם נטיה לתבשיל מיוחד, ולא ביקש תוספת ממין מסויים, הכל היה שוה לטובה להחיות את נפשו לעבודת הי"ת.

בהיותו בגיל עשר שלחו אביו הגדול, לבית זקינו הגה"צ רבה של ק"ק פאקש רבי שמעון סופר זצ"ל שהיה מכונה בפי כל בשם "שמעון הצדיק". במחיצת זקינו הגדול עלה ונתעלה בתורה ובק־דושה, בהגיעו לעול המצוות חזר לבית אביו ולישיבתו. ועם פטירת זקינו רבי שמעון סופר זצ"ל נבחר אביו רבי שמשון אלטמן למלאות את מקומו, ולקח עמו את בנו המופלג אליעזר זוסמן ושם בי־שיבתו הרמה והמפורסמת עלה ונתעלה כאחד הגדולים אשר בארץ למרות היותו רך בשנים. שקידתו בתורה היתה להזיון בלתי נפרץ, את כל מעייניו השקיע בעסק התורה אליה נקשר באלפי נימין שבליבו הטהור. מבורך היה בכשרונות נדירים, זיכרון מפליא עם חריפות וסברא ישרה, אשר הפליאו רבים וטובים. יראתו קדמה לחכמתו, ובכך זכה להיע־שות כמעין המתגבר הנובע שאינו פוסק, וחידש חידושים נפלאים בסוגיות רבות בש"ס. כך שבגיל י"ד־ט"ו רשם קונטרס בסוגיות חמורות במסכת שבת ובמסכת מקוואות ועוד, וכן המשיך מידי שנה בשנה להעלות את חידושיו על גבי הכתב, והכל בשפה ברורה ונעימה ובכתב יד מפליא בזקן ורגיל.

בעיני בני הישיבה היתה דמותו של "זיסל" דמות של קדושה וטהרה, דמות מופרשת מהעולם הזה ומתענוגיו, מעולם לא הגביה את קולו בדיבוריו, גם עם קטני התלמידים דיבר ברוך ובהכנעה. לא נשא את עיניו הטהורות אל מחוץ לארבע אמותיו. התלהבותו ודביקותו בתפילה ימים ימימה היתה מעוררת התרגשות אצל הסובבים אותו, בעת עריכת תיקון חצות שהיה נוהג לערוך בישיבה ביחד עם ראש הישיבה, היו עיניו זולגות דמעה כנחל. ובימי הסליחות ובימים הנוראים השתוממו העומדים במחיצתו לראות את דפי הסידור רטובים וספוגים בדמעות שהזיל כל עת שהסתיר את פניו בסידור או במחזור.

ערום ביראה היה, ולכך בפסח אכל את הכופתאות (שרויה) שה־גישה אמו לפניו, יען שהחשיב את זאת להידור במצות כיבוד אם. ע"י מקרה התגלה לסובבים אותו שמתחת לבגדיו אזר את גופו באבנט. מספר ש"כ רבי שרגא צבי טננבוים שליט"א שלמד בי־שיבה בימים ההם והיה חברותא של רבי אליעזר זוסמן, בני הישיבה נסעו באחד מימי הפגרא לטייל באיזור שם היתה מערה נפלאה [כעין "מערת הנטיפים" בפורמט גדול יותר] ניסו לשדל את זיסל שגם הוא יצטרף אליהם, ואף ני־מוקם עימם שהזדמנות זו מתאימה להתבונן בגדלות הי"ת, אך זיסל לא שעה אליהם להפסיק ממשנתו, רק כאשר אמו הרבנית התערבה וביקשה זאת ממנו, הסכים לה־צטרף לנסיעה, אמנם דאג לכך שילמד עם החברותא הנ"ל מתוך הספר כל זמן הנסיעה.

הלומדים והתלמידי חכמים שבקהילה העריכוהו ללא גבול, גם תלמידי חכמים רבים שלא מבני הקהילה, ניצלו את הזמן ששהו בקהילה לרגלי סיבות שונות, ללימוד עם בנו העילוי של המרא דאתרא, הציעו לפניו את מבוכתם בסוגיא פלונית או בהלכה פלונית, והעקוב היה למישור והרכסים לבקעה. לימים אף היה לשיחת היום בפי הבריות, ומעשה שהיה כך היה: אביו רבה של הקהילה לימד את הסוגיא בחברת ש"ס שהיו מסבים בה מסלתה ומשמנה של הקהילה, בלטה ביניהם דמותו של רבי יצחק מאיר צובעל זצ"ל שהיה לכשעצמו גאון בתורה וביראה. התיפול מלחמה, מלחמתה של תורה בין המרא דאתרא ובין רבי יצחק מאיר בפירוש של דיבור תוס' מוקשה, בני החבורה מצדדים זה בכה וזה בכה, והנה המלכים נועדו עברו כבר את זמן סיום השיעור בזמן זמנים טובא ועדיין לא הגיעו לעמק השוה. לפתע השלך הס, רבי יצחק מאיר הקשיש דפק על השולחן ובפנותו אל זיסל רך השנים הכריז: כתלי בית המדרש יוכיחו, הבה ונשמע את דעתו של זיסל בפי' התוספות כאשר שמע שגם זיסל מפרש את התוספות כדרך אביו הגדול, ביטל את דעתו, ויהי לפלא.

בהגיעו לחי' שנים קראו הגה"צ רבי אהרן פרסבורג רבה של ק"ק באניהד להשתעשע עמו באהבים בימי חוה"מ, לאחר מכן הסמיכו בהורמנא דרבנן, גם חברי הבד"ץ דק"ק פעסט ה"ה הגה"צ רבי אפרים פישל זוסמן סופר זצ"ל והגה"צ רבי יונתן שטייף זצ"ל סמכו את ידיהם עליו. בימים ההם קבלת "היתר הוראה" מהגאון רבי יעקב מטליב זצ"ל בעמח"ס שו"ת "ויגל יעקב" רבה של ק"ק חסידים במישקולץ היותה מן הקשות, הלה הסכים לבחון רק יחידי סגולה, ורק לאחר שהוזה על קנקנם במשך שבועיים ויותר הסכים להוציא היתר הוראה מתחת ידו. נשתנה למעליותא רבי אליעזר זוסמן שלאחר ששהה במחיצת הגדול הנ"ל יומיים או שלשה, יצא מעו־טר בהורמנא דרבנן.

בהגיעו לפרק האיש מקדש בא בברית הנישואין עב"ג הצדקנית מרת מלכה בתו של הגה"צ רבי יצחק סיגרמן הי"ד רבה של ק"ק בעקש־טשאבה. גם בשעת שמחת נישואיו לא פסק פומיה מגירסא ההדרן עלך והדעתן עלך לבל יתנשי מלימוד התורה. בהיותו סמוך על שולחן חותנו המשיך בעבודתו הקדושה בכפליים לתושיה. עם שהסתגר בד' אמותיו, בחדר אשר הקצו לו בבית חותנו ושם ארון מטה שולחן ומנורה, נתקיים בו "חכמות בחוץ תרונה" ואם אם כשמן תורק שמו הטוב התפרסם בין אנשי הקהילה. גם חותנו התפלא להבחין מידי פעם בברק נוסף שבמרגלית היקרה. שבביתו, ובאיגרותיו שערך לבנו ששהה אז בארץ מרוקים הביע את התפע־לותו מחתנו העילוי "בוש אני לעומתו בידיעותיו בקדשים". "אחרי הסתכלות של שלש שנים נוכחתי לדעת כי אין סברא בספרי הראשונים והאחרונים שאינה נהירה לו, ועדיין איני מכירו".

לבקשת רבים נעתר ללמוד עם צעירי הצאן שבקהילה, והדריכם בסבלנות מרובה לשחות בים התלמוד. כשראה תלמיד שליבו נוטה שובב מעסק התורה, התחנן לפניו שיחוס על זמנו ועל חייו וינצלם לעסק התורה. ואם אבן הוא נימוח מרוב תחנוניו, דברים היוצאים מלב קודש וטהור.

בשנת תש"ד חושך ענן וערפל כיסו את שמי מדינת אונגריין. עם פלישת הגרמנים הארורים ימ"ש לשם. באותם ימים שהה רבי זוסמן בבית אביו הגדול בק"ק פאקש, שוב לא התאפשרה לו החזרה אל ביתו וביחד עם הוריו הקדושים נלקח אל העקידה ביום המר וה־נמהר י"ז בתמוז, ויקדשו שם שמים במותם כבחייהם. גם זוגתו הרבנית מלכה ע"ה נספתה על קידוש ה' ביום ז' תמוז תש"ד עם כל יוצאי חלציהם הרכים והענ־גים, ולא נותר שריד ופליט מהאי גאון וקדוש, הי"ד השפוך וכיפר אדמתו עמו.

★ ★ ★

חלפו למעלה משלושים שנה מאז עלותו על מוקדה, ומחברת כת"ק שכתב בעת היותו בגיל י"ז שנה הגיעה לידי אחי המחבר מוהר"ר משה אלטמן שליט"א ומוהר"ר שרגא צבי אלטמן שלי־ט"א ובשנת תשל"ו העלו על מזבח הדפוס ספר חידושי סוגיות של אחיהם זצ"ל הנקוב בשם "נבכי נהרות". הספר מכיל חידושים ופילפולים בי"ב סוגיות שונות בש"ס. גדולי תורה ותלמידי חכ־מים מובהקים קיבלו בחיבה יתירה את הספר המלא ברכת ה' בחריפות ובקיאות.

בהשגחה פרטית נפלאה התג־לגלו לידי מהר"ר רבי שרגא צבי אלטמן שליט"א קונטרס חידושי סוגיות שהיה מונח בארה"ב, וקו־נטרס חידושי סוגיות ומכתבי תורה שהיה מונח באוסטרליה, ומתוך אותם קונטריסים ליקט אחי המחבר את הסוגיות השייכות לסדר מועד וערך לפנינו ספר חשוב "נבכי נהרות" על סדר מועד, המחולק לשני חלקים. חלק ראשון: חידושי סוגיות. חלק שני: מכתבי תורה וליקוטים. בין הסו־

(המשך בעמוד י"ד)

הוצאת "אומן" ת.ד. 6072 ירושלים (טל. 03־228671)

בימים אלה יצא לאור הכרך החמישי של

"פַּרְפְּרָאוֹת לַתּוֹרָה"

מאת מְנַחֵם בֶּקֶר

אֲמָרוֹת, מִדְרָשִׁים וְסִפּוּרִים

לְסֵפֶר דְּבָרִים (351 עמ')

הפצה ראשית: "ספרי המרכז" פינס 11 ירושלים טל. 248478

רכוש לביתך ולידידיך את חמשת הכרכים
של הסדרה בקופסה מהודרת!

מסוד חכמים — יעקב ב. פרידמן

פרקים במשנת חייהם של גדולי ישראל

ליום הזכרון של מרן בעל "חזון איש" זיע"א — ט"ו תשרי

"כנור בלב כל אנוש..."

מרן החזון איש זצוק"ל

"יעצה כללית שוה לכל נפש אני יודע. הרי מציאות הבורא ית' מתגלית בכל מציאות הנבראים. וזה סוד העולם הנעלם מכל הנהדפים בזרם החיים... וככל שמרבה לצאת מהשקר ולצייר בלבו ציור אמיתי כי אמנם ניתן לאדם להתקשר במחשבתו עם עילת כל העילות, וקרוב ה' לקוראיו. וזה נהיר ליוצרו, אשר הוא כולו סוד, ואין בכח שכל אנושי לציירו ציור אמיתי, אבל אמנם כנור תלוי בלב כל אנוש, ונהנה הוא מנעימות זמירותיה, ומה נפלא הדבר כי ביכולת האדם להשיח דאגותיו לפני אדון עולם ית', כאשר הוא משיח לרעהו, והמקום ב"ה מכנהו: ילד שעשועים!..."

(קובץ אגרות מרן החזו"א ח"ב אגרת ב')

מיר, עיירה קטנה בגבול ליטא־פולין, החלה הודפת לילה מצומרר. בעלי־מלאכה השכימו מכבר לבית הכנסת "הקר" (דער קאלטער). את תפלתם סיימו כאשר בני הישיבה עדיין עסקו בפסוקי "ובא לציון". עתה היו אי אלו מהם, שעטותם בידם מתבוננים ביראת הרוממות אל פנים ההיכל, ומכוונים עיניהם ולבם אל כתל המזרח, זה שאת מרכזו פארה — עטורה בטליתה ותפיליה — דמותו ההמידה של ראש הישיבה.

היכל התורה המיראי התייחד עתה עם קונו. טורי ספסלים וסטנדרים סדורים היו שורות כבמסדר צבאי, וגדודים גדודים של עמלי תורה, שאך לפני שעות אחדות סיימו את מלחמת־התורה של יום האתמול, זימנו עתה עצמם ל"קדושא דסדרא" שלאחר שמונה־עשרה.

"...ואתה קדוש יושב תהלות ישראל, וקרא זה אל זה ואמר..."

רעם אדיר זעזע את היכל הישיבה. מיר הקריבה את הכתר לנותן התורה:

"קדוש קדוש ה' צב־אות מלא כל הארץ כבודו!..."

רבי אליעזר יודל הגביה את עיניו והשיט את מבטו על־פני האולם רחוב הידיים. ה"הכתרה" המרהיבה הזו, הפעימה מדי בקר את לבו... מבטו המלבב דלג על־פני הטורים המתנועעים, ונעצר בתמהון־גדול היכל שניצב לו דוד שלמה, מותיקי הישיבה במיר. ענין זה לא נשא חן מלפני רבי אליעזר יודל.

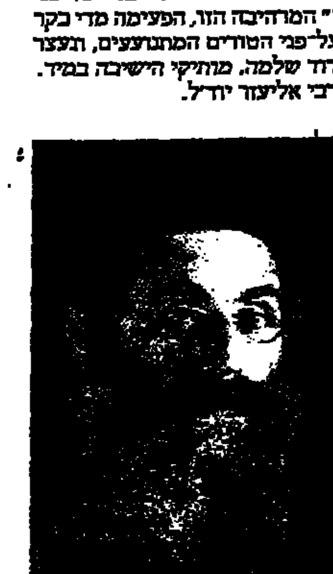

מרן הסבא רבי אליעזר יהודא פינקל זצ"ל, בצעירותו.

דוד שלמה, זה ששב לא מכבר מבקור בארץ הקודש, היה היחיד מבין תלמידי הישיבה שראה צורך להתרומם ממושבו בעת אמירת "קדושא דסדרא". כיצד זה רואה עצמו תלמיד מן המנין — "ותיק וחסיד" ככל שיהיה — ראוי לשנות מסדרי התפלה הנהוגים כאן?! חייל — סבור היה רבי אליעזר יודל — המשנה, ולו רק את צורת משמרתו, מתחייב בנפ־שו... כל סדר מסדריו של ה"גדוד" המיראי טבוע היה בחותמו המפואר של מאה ועשר שנות מלכות. סדרי העמידה והישיבה בתפלה של חול חוקקו אף הם מראש מקדם. מיר לא ראתה לנכון לעמוד על רגליה בעת תפלת "ובא־לציון"!.

כאשר זימן, כתום התפילה, את דוד שלמה אל חדרו, עמד הלה וסח בפניו דברים כהוייתן:

★ ★ ★

החזון־איש מתייחד עם אלוקיו.

ניחוחו חריף של שחר בני־ברקי פשט בחלל האפלולי. יוקדה טורד שהוקדים השנה, ליטף את הזגוגית, והטה אף הוא אוזן לצקון־לחשו של רבי אברהם ישעיה.

המנין שטרח מדי בקר להתכנס במעונו, טרם התכנס; אך דמותו הזקופה של בעל "חזון איש" כבר ניצבת היתה, עטורה בטליתה ותפיליה לפני ה"עמוד" והתרפקה על דודה. "ילד השע־שועים" של שומע־תפלה היה פוקט בערגה על "כנור" לבבו, והדי הנעימות שנקלטו סביבותיו — יכלו לאוירה הסגרירית שדלפה פנימה.

דוד שלמה, תלמיד הישיבה ממיר שנזדמן לקיהותו של החזון־איש בשעת כושר זו, ניצב שעה ארוכה מרותק בפנת החדר, והרחיב את "כליי" קבולו לקלוט עוללות מן החזיון הנשגב: החזון איש בתפלה.

כאשר סיים החזו"א את תפלת "ברוך שאמר" נתיישב במקומו, ולא עמד עד לתחלת "ישתבח". במשך כל שעת התפלה רחפה בחלל קול דממה דקה; החזו"א לא הגביה את קולו, ולא זעזע את אבריו. לעתים אף היה משעין בנינוחותא את ברכו הימנית על של שמאל, והיה שוטח בשום־לב את זהב לבבו לפני אביו שבשמים. רק בעת קבלת עול מלכות שמים התיישב על כסאו, הישיר את רגליו והכפיף לפנים את גוו הזקוף, והיה קורא בהתלהבות עצומה שמע באותיותיה, מכל סדרי התפלה, תפסה "קדושא דסדרא" את לבו של דוד שלמה, האורח ממיר.

כאשר עמד החזון־איש והחל בקריאת פסוקי "ואתה קדוש" התרומם על רגליו, ושוב לא נתיישב עד שסיים את תפלתו. שמץ תמיהה נדקרה בלבו של האורח על כי דוקא בפסוקי "ובא לציון", לגביהם קיימת שיטת רי"ץ גיאות כי בעת אמירתם יש לשבת — מתרומם בעל חזו"א ממקום מושבו.

כאשר נסתיימה התפלה, החזו"א קדם את פניו בחמימות, אזר האורח עז, ושטח את אשר עם לבו.

עיני התום של בעל החזון איש לבבו את איש שיחו; מעטים היו אלו שזכו להתגלות לב נדירה מעין זו:

"...על קדושא דסדרא שואל מר? עם זיצט זאך מיר נישט!..."

★ ★ ★

ספורו המופלא של התלמיד מארץ־ישראל, הפעים את לבו המעודן של רבי אליעזר יודל ראש הישיבה דמיר, וימים ארוכים לאחר מכן היה מהלך תחת רושם ההתבטאות המרוממת.

...ומני אותו יום היה רבי אליעזר יודל, זקן ראשי הישיבות בליטא הפולנית, מכוון מדי בקר בבקר אף הוא את רגליו עם של תלמידו הצעיר, ומתרומם בלב נרגש ממקום מושבו בעת אמירת "קדושא דסדרא". אם אין בכחו של בעל "חזון איש" לשבת... בכחו של רבי אליעזר יודל על ששים שנותיו — לעמוד!...

הרב לייב בארון, מאנטריאל

דברי מחשבה

טשטוש הגבולין

הלכה פסוקה בתורתנו הקדו־שה שאסור להוסיף על המצוות הכתובות בתורה ומפני זה נאסר לכהן — "כשמברך את ישראל בנשיאת כפיו — שלא יוסיף מברכותיו שלו על נוסח הברכות המצוות שנזכרות בתורה כמבואר בר"ה כ"ח, ולכאורה הדבר מתמיה מאד, דמאי איכפת לנו אם אחד שהוא שומר תורה בכל אהבת נפשו, שמשתוקק לקיים מצוות התורה בכל מאודו ורוצה להוסיף מצוות אחרות עליהן למה נגביל אותו? ואם כהן אוהב הבריות כאהרן הכהן ומתאוה בכל רגשו־תיו להוסיף ברכות אחרות על הברכות שנזכרו בתורה כדי לברך את ישראל באהבה. למה יאסר בדבר זה?.

וכדי לבאר את זה בעזה"ה נראה לי להביא לשונו הזהב של הרמ־ב"ם בריש הלכות ע"ז, וז"ל, בימי אנוש טעו בני האדם טעות גדולה ונבערה עצת חכמי הדור ואנוש עצמו מן הטועים היה, וזהו היתה טעותם, אמרו, הואיל והאלקים ברא כוכבים אלו וגלגלים להנהיג את העולם ונתנם במרום וחלק להם כבוד והם שמשים המשמשים לפניו, ראויין הם לשבחם ולפארם ולחלוק להם כבוד, והוא רצון הקל ברוך הוא לגדל ולכבד מי שגדלו וכבדו, כמו שהמלך רוצה לכבד העומדים לפניו וזהו כבודו של מלך. כיון שעלה דבר זה על לבם התחילו לבנות לכוכבים היכלות ולהקריב להם קרבנות ולשבחם ולפארם בדברים ולהשתחוות למולם, כדי להשיג רצון הבורא בדעתם הרעה. וזה היה עיקר עבודת כוכבים וכך היו אומרים עובדיה. היודעים עיקרה, לא שהן אומרים שאין שם אלוה אלא כוכב זה. ואחר שארכו הימים עמדו בבני אדם נביאי השקר ואמרו שהא־ל צוה ואמר עבדו כוכב פלוני ועשו צורתו כדי להשתחוות לו כל העם הנשים והקטנים ושאר עמי הארץ, וכיון שארכו הימים נשתכח השם הנכבד והנורא מפי כל היקום ומדעתם ולא הכירוהו. ונמצאו כל עם הארץ הנשים והקטנים אינם יודעים אלא הצורה של עץ ושל אבן וההיכל של אבנים שנתחנכו מקטנותם להשתחוות לה ולעבדה. ולהשבע בשמה, והחכמים שהיו בהן כגון כהניהם מדמין שאין שם אלוה אלא הכוכבים והגלגלים שנעשו הצורות האלו בגל־לם ולדמותן. אבל צור העולמים לא היה אדם שמכירו עד שבא אברהם אבינו הכירו, עכ"ל.

והשתא תא חזי שדור אנוש אע"פ שכוונתם במוטעה היתה לכבד את ה' ולכן בחרו מלבם הוסיפו על אמונתו שיותר נכון לכבד את ה' ע"י שיכבדו שמשיו וגלגליו מלכבדו ישיר בלי שום מתווך את ה', ומה קרה לבסוף? שלאחר שארכו הימים נשתכח מלבם העיקר ונשארו אצלם רק הטפל, ומזה אנו למידין עד כמה צריך האדם להזהר מלהוסיף על עיקרי התורה אע"פ שכוונתו רצויה. מפני שזה מביא לידי קלקול, שירדה התורה לסוף דעתו של אדם שה־הוספה על עיקרי התורה תביא את האדם לבסוף לידי שכחת העיקר והאדם נידון על שם סופו.

ובשבת ס"ג אמרינן: אם עם הארץ הוא חסיד אל תדור בש־כונתו, ורש"י ביאר משום שאינו יודע בדקדוקי מצוות ואין חסידותו שלמה וסופו ללמוד ממנו, ולכ־אורה הוא דבר פלא שחז"ל תיארו אותו בשם חסיד, והיינו שעושה לפנים משורת הדין שהוא החסיד שמתכר בחז"ל כמבואר במפר־שים, אע"פ שאינו יודע בדקדוקי מצוות ומן הסתם אינו מקיים אותן, והיינו ג"כ מפני שהוא מטשטש הגבולין שהלפנים משורת הדין שהוא טפל נעשה עיקר ודקדוקי מצוות שהוא עיקר נעשה טפל ומפני חסרונו בידיעת התורה הוא מעדיף את הטפל על העיקר ובמשך זמן יקרה שיקיים את הטפל ויעבור — מפני חסרון ידיעתו — על העיקר. ועתו שדר בשכונתו ישפע ממנו שגם הוא יעדיף את הטפל על העיקר ולכן אל ידור בשכונתו.

ובזה עלה בידנו לבאר בעזה"ה גדר האיסור דבל תוסיף, והיינו שאם יותר לאדם להוסיף על מצו־ות התורה, כל אחד ואחד יוסיף מצוות חדשות לפי מוחו, דעתו ומחשבתו, ומצוות החדשות של זה לא כמצוות החדשות של זה, והא כשם שפרצופיהן של אדם משונות כך דיעותיהן משונות, ובודאי יבא לידי קלקול גמור, שהתורה תעשה כהרבה תורות שלכל אחד ואחד תהיה תורה משלו ובמשך הזמן ישתכח מלבו הגבול בין מצוות החדשות משלו למצוות הכתובות בתורה ויטשטש הגבולין לגמרי שהעיקר יעשה כטפל והטפל כעיקר, וזה בודאי היה גורם ג"כ פירוד גדול לכלל ישראל. וכבר אמר בעל חפץ חיים זצ"ל, שמה שנצרך לאדם לתקן את מדותיו, התרופה נמצא בתוך התורה הקדושה, דבראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין, ואם הרופא מצוה לחולה שיקח שלש גלולות ליום בודאי צריך לשמוע להרופא ולקבל הוראותיו בזה, ולא להוסיף נופך משלו שאם לא יעשה לפי ציוויו הוא יסכן את עצמו, וכן הוא ממש בעניננו, שהתורה היא תרופה לכלל ישראל ואם כל אחד יוסיף על התרופה יסכן בזה את האחרות של כלל ישראל וגם יגרום טשטוש הגבולין.

ומה נעמו בזה דברי הר"ן בנדרים כ"ב על הא דאמרינן, שם: כל הנודר כאילו בנה במה. וז"ל הקדוש, תראה בעיני דלהכי מד־מינן לה לבונה במה משום דסליק אדעתיה דנודר, דמצוה קא עביד, דרחמנא אסריה במילי דאיסורא ואיהו נמי אסר אנפשיה, וקאמר דטעי, דאדרבה לבונה במה דמי, דנהי דרחמנא אזהריה לאקרובי קרבנות בפנים, אזהריה דלא לוסיף עלה לבנות במה ולהקריב בחוץ, הכי נמי דרחמנא אסר עליה דברים האסורים, כי מוסיף איהו אמאי דאסר רחמנא פשע, כענין שאמרו בירושלמי בפרק פסחים, לא דייך במה שאסרה תורה אלא שאתה אוסר עליך דברים אחרים, עכ"ל, וראה זה פלא, שאם אחד מחמיר על עצמו ומוסיף איסורים על אי־סורי התורה הוא פושע.

ונראה שהיא ג"כ מאותו הטעם, דכמו, כשאחד בונה במה אע"פ שכונתו ומחשבתו הוא לשם שמים, להקל על עצמו ולאפשר לו להקריב קרבנות לה' בקביעות, בכל עת שירצה, שלא יצטרך ללכת לירושלים שלפעמים ריחוק המ־קום מונע אותו מלמלא רצונו להביא קרבנות לשם שמים, [illegible] אסורה תורה לבנות במה, והיינו משום שגם בזה אם יותר לכל אחד ואחד לבנות במה לעצמו והוא כמו בית המקדש מעט לכל אחד ואחד יתרבו על ידי זה הרבה בתי מקדשים בין בני ישראל, וזה בודאי יגרום פירוד גדול שכל אחד יאמר שבית המקדש שלו יותר קדוש מבית המקדש של חבירו. וגם יטשטש הגבולין. שבמשך זמן ארוך, בית המקדש שהוא העיקר יעשה טפל והבמה שהוא טפל יעשה עיקר, וכן הוא בדין נודר שרוצה להחמיר על עצמו ולהוסיף איסורים על איסורי התורה, חכמינו מייעצים לאותו המחמיר שאין זה נכון, שאם כל אחד יוסיף תוספות משלו, התורה תיעשה כהרבה תורות, וזה יגרום פירוד וטשטוש הגבולין.

נתן גילרנטר

שמור לי ואשמור לך...

הסוד של פני הספרות העברית: אם המבקרים היו מבטלים את כותב הזבל הראשון — היה כל העסק מתחסל ומי היה מקבל את הפרסים ואת המילגות? כך בא אחד משבח ומקלס את השני על "יצירותיו" ושניהם מועמדים לזכות בפרס ישראל לספרות

לפני שמר פרס פינה את כסא ראש הממשלה, הוא העביר ל"סופרי ישראל" מתנת פרידה בצורת מענק של מליוני דולרים-עבור מילגות ופרסים.

לצבור החרדי המתרחק כמובן מהספרות והתרבות החילונית, אין מושג מה מתרחש שם, ולמי מחלקים את המילגות והפרסים. אך לפי הרעש והפירסום וההילה סביב אנשי הספרות, אולי יש בינינו כאלה העלולים לחשוב שבכל זאת יש שם משהו.

מוספי התרבות הספרותית של העתונות החי־לונית מלאים מאמרי הערכה, בהם משתפכים בתהילות ותשבחות כדי לעטר בעטרת תפארת את ראשו של "הסופר" או "המשורר" אשר זיכה את עם ישראל בפרי עטו המבורך, בספר סיפורים חדש או בספרון שירים טרי. כמו כן ממלאים טורים רבים בדשים דברי ליקוק נוטפי דבש ונופת צופים, לרגל יובל החמישים או הששים של בכאי ומתואי פלוני או של שחקן ובדרן אלמוני, שעודדו ורוממו את רוח הבריות, ושה"מסר" שלהם חולל מהפכה בחיי התרבות, ומי יודע מה היה קורה בלעדיהם...

* * *

וב"ערבי ספרות" יושבים סופרים ומשוררים, פרופסורים ואנשי הגות, ומנתחים ומעריכים ומסבירים ומפארים ומעריצים את יצירותיהם "הנצחיות" של הסופר קישקושבסקי, היושב על הבמה במכנסי ג'ינס מרופטים וחולצה "זרוקה" ומוצץ מקטרת, ושל המשוררת "האלמוניות", החותמת בארבעה שמות משפחה: אחד שם המשפחה שלה מלידה, והשאר שמות המשפחה של שלשת בעליה, אנשי עט דגולים שמהם התגרשה במשך שלשת השנים האחרונות. והמרצים החשובים חושפים בפני קהל המאזינים את "הרעיונות הגאוניים" הטמו־נים בספריהם של השניים, "הפותחים אופקים חדשים בפני הדור הבא ועלולים לחולל מיפנה בהיסטוריה האנושית"...

* * *

מישהו הראה לי פעם מאמר ביקורת של מבקר ספרות ידוע, פרופיסור בא בימים, על יצירותיה של משוררת "לאומית" צעירה שכולם ניבאו לה גדולות ונצורות. במאמר שהשתרע על פני חצי עמוד, העלה הפרופיסור השערות שונות מדוע השתמשה המשוררת בשיר מסויים במילה "חתול", הוא ניתח את תכונותיו של החתול, כיצד הוא מלקק את החלב בלשונו, ואיך הוא צועק "מיאו", ומה מסמלות ציפורניו ומה מביעות עיניו, ואיך הוא רודף אחרי העכב־רים... בעל המאמר התגבר אפילו על איסטניסותו וסקר בפרטי פרטים כיצד נובר החתול באשפ־תות... והכל כדי "לרדת לסוף דעתה" של המשוררת ולהבין את המסר שלה...

שאלתי את איש שיחי למה זה כל כך חשוב לעם ישראל לדעת מדוע השתמשה המשוררת במילה "חתול"? וחוץ מזה הרי היא עדיין חיה וקיימת ואפשר פשוט לשאול אותה למה התכ־ונה...

אך הוא אמר לי שאני לא מבין כלום בשירה. שהרי כלל ידוע הוא, שאף פעם לא שואלים סופר או משורר למה הם התכוונו ביצירתם, כי הם בעצמם אינם יודעים... רק מישהו מן הצד מסוגל לפענח את תעלומת היצירה ולהבין את פשרה...

הוא הביא לי לדוגמה שיר קטן של משורר מפורסם שהוא כבר שוכן עפר, ושיריו משמשים כחומר לימוד בבתי הספר הממלכתיים. השיר הכיל ארבע שורות בסך הכל:

אני הכסף
כמו שניים אחרים
אני מצפצף עליו
והוא מצפצף עלי.

ואת השיר הזה הציג אחד המבקרים כיצירת מופת מהודרת, וכתב עליו מאמר הערכה נלהב, בדרשו על כל תג ותג תילי תילים של כוונות וסמלים ודמוים ומסרים. מה זה "אני"? ומה מסמל "הכסף" ומה פירוש "שנים אחרים"? וכיצד יכול כסף לצפצף?

* * *

בשבוע שעבר הופיעה כותרת גדולה במוסף הספרותי של "דבר": כבר מוזמן מגיע פרס ישראל לפשה פשגל!

שמעתם פעם שם כזה? גם אני לא. מה עשה הפשה הזה שמגיע לו פרס ישראל? האם המציא תרופה נגד סרטן? האם חתם על הסכם שלום עם ירדן וסוריה? האם הפסיק את ייצור הנשק האטומי?

מתוך ארבעת הכתבות הנלהבות המספרות על הפשה פשגל הזה, לא ברור בדיוק מה עשה האיש בימי חייו עלי אדמת ישראל. מסתבר שההישג הגדול ביותר של פשה פשגל "הנערץ", הוא שהגיע זה עתה לגיל ששים! כך כותב בהתפעלות חיים חפר (בעל פרס ישראל). במשך כל השנים הללו לא חיבר שום ספר ולא ביים שום מחזה, אלא "הסתובב" מסביב לאמני הבידור, חולל וסבא עמהם כמנהג מבלי עולם חשובים פה. ועל כך חייבים לו תודה שחקנים ובמאים וסתם מלחכי פנכה שכירכרו ופיזזו סביבו. "כולם עברו במשרד המטונף שלו וליד שולחנו המשוגע" כותב חיים חפר "והיו רוצים ללכת אתו כך לפחות עד מאה ועשרים".

ומי קבע ש"כבר מוזמן מגיע פרס ישראל לפשה?" השחקן הזוהיק חיים טופול! ב"פוא־מה" ענקית במרכז העמוד ב"דבר" כותב חיים טופול שיר תהילה לחתן היובל, ובו הוא מונה את כל מעלותיו ומעשיו הטובים בכל ימי חלדו. בין השאר הוא כותב שמגיע לפשה תואר אקדמי על הצטיינותו במשחקי קלפים, מקצוע שרכש בימי שירותו בצבא הבריטי. על יכלתו של פשה בשטח הזלילה והסביאה מעמיד טופול "שני עדים נאמנים" שהגיעו פעם עם פשה לסטקייה המפורסמת של רוסר־לוי: "שלשתנו חיסלנו תריסר וחצי (סטייקים) בלי לשבת אפילו — כך בעמידה. כל סטייק בתוך פיתה משוחה בחומוס וטחינה עם פלפל חריף ובתוספת סלט — ובדי שכל זה ירד חלק פנימה, שתינו מיץ טרי טרי שזה עתה נסחט — שמונה עשר מנות ולא זורקים הלחם, ועד הסוף מוצצים ומכרסמים כל כבש... ופשה בעצמו חיסל את היתר"...

אך לא על הלחם לבדו יחיה פשה. הוא גם שורף על הכדורגל ואוהד מושבע של "מכבי", ויודע לצווח ולצרוח במגרש עם כל הלב...

* * *

"הסופר הכפופסם" בעל "המעשים טובים" הידוע, דן בן אמוץ, גם הוא בין המברכים. הוא מתאר כיצד זללו וסבאו במסיבה שנערכה לרגל היובל. "שגעון! שגעון של מסיבה!" מתמוגג בן אמוץ. כבד קצוץ, קורקבנים, לשון, שפונדרה, מרק קורפניק, סלט ביצים, עוף צלוי, רגל קרושה, חומוס... והמשקאות נשפכו כמים: "הויסקי" ו"גוני ווקר" ארגזים שלמים. החבורה צהלו ועלזו עד שהתגוללו על הריצפה וכמעט התעלפו מצחוק, "מישהו שכב על הארץ וצרח "אני מת! אני מת!"

(על המעללים הנוספים הנוקפים לשבחיו של פשה פשגל אנו חייבים לדלג בגלל הריחוק מן הכיעור).

ועל כל "המעשים הטובים" האלה דורש "דבר", בטאון פועלי ישראל, להעניק לפשה את פרס ישראל!

* * *

וכשאנו שומעים על ההינגות המחוללות סביב עגל הריקנות וההתפרקות, נשאלת מאליה השאלה: לאן התדרדרו "סופרי" ישראל המתי־מרים לעצב את פני דור העתיד? האם סמו עיניהם מראות? מדוע הם לא מרגישים עד כמה הם מגוחכים? כיצד מסוגלים סופרים ו"אנשי רוח" אינטליגנטיים "ללקק" זה את זה בדברי שטות כאלה על חתולים וקורקבנים? האם נסתרה בינתם לגמרי?

מצאתי תשובה לתמיה זו. כשנזכרתי בתמיהה דומה לזו שנתקלתי בה לפני שנים רבות כשהייתי במילואים.

במסגרת השרות עבדתי אז במטבח ונקלעתי ליחידת נהגים. היינו בשדה, ובלילה ישנתי באוהל גדול יחד עם עוד 11 איש. עם כיבוי האורות התחילו הנהגים לספר מעשיות ואירועים שקרו אצלם. פתח אחד וסיפר שבהיותו בצבא הבריטי נהג בג'יפ בעת ההתקפה הגרמנית באל־עלמיין, והוא לבדו לקח בשבי פלוגה שלמה של חיילים וקצינים גרמניים עם שני גנרלים...

עמד נהג שני וסיפר כיצד הסיע במכוניתו את גולדה מאיר לרבת עמון באישון לילה לפגישה חשאית עם המלך עבדאללה בארמונו, והמלך נתן לו מתנה "נרגילה עתיקה"...

קפץ נהג שלישי וסיפר איך נאבק לבדו עם עשרה זאבים שהתנפלו עליו בערבה. כשיצא רגע ממכוניתו לתקן משהו — והוא הצליח להתגבר עליהם...

כך קלחו הגוזמאות וסיפורי הבדים, כשכל גוזמה גדולה מחברתה, עד לאחר חצות. ואני שכבתי לי על דרגשי כפיתני מבלי להוציא הגה, כשכולי מלא פליאה. כיצד הם מקבלים את סיפורי הכזב כאמת לאמיתה, ואף אחד אינו מנסה להכחישם?

* * *

למחרת שאל אותי שכני החייל ששכב ליד מיטתי מדוע שתקתי אמש כל הזמן ולא סיפרתי שום סיפור. "האם לא נאה לך לדבר אתנו?"

ואז שאלתי אותו: "תגיד לי דוגרי האם אתה מאמין בכל הסיפורים האלה של הנהגים?"

"איפה!" אמר החייל "אני לא מאמין לאף מלה. הכל בלוף אחד גדול"...

"ומדוע השתתפת גם אתה בעסק?" הקשיתי "למה לא אמרת להם שאתם לא תינוקות וש־יספרו את הסיפורים לסבתא שלהם?"

"בוא ואגלה לך את הסוד" הסביר לי החיל "אילו היינו קמים תיכף ואומרים לנהג הראשון שסיפורו לא היה ולא נברא, ושהכל שקר וכזב, וכי יפסיק לבלבל לנו את המוח — היה כל העסק" מתפרק מיד, וכולם היו משתתקים... ומה היינו עושים עד חצות? אבל כשבלענו את ה"לוקש" הראשון ללא עירעור, יכול אח"כ כל אחד מאתנו להמשיך עם הבלוף שלו, והכל הלך למישרים... וכך יכלנו להעביר את הזמן בנעימים"...

* * *

אותו הדבר קורה כנראה בחבורה האינטלי־גנטית הגבוהה שלנו. מישהו כותב שיר על חתול. אם היו מבטלים אותו מיד וקובעים שזה זבל, היה כל "העסק" מתחסל — ומי היה מקבל אז את הפרסים ואת המילגות? אבל כאשר בא מישהו שני ומסביר את "הרעיון העמוק" הטמון בחתול, יכול הוא עצמו לכתוב אחר כך שיר על הכסף המצפצף... ולקבל תמלוגים... אחד כותב בהערצה על השני כיצד הוא צווח וצורח במגרש הכדורגל כדי שיבוא השלישי ויכתוב עליו שהוא חיסל סטייקים וקורקבנים וסובא "וויסקי" ו"גוני ווקר" — ושניהם יזכו בפרס ישראל!

וכך "העסק" הולך... שמור לי ואשמור לך... לקק לי ואלקק לך... והריקנות חוגגת וההתבהמות מתגברת, ומשרד החינוך והתרבות ממשיך להזרים את הדולרים...

רחף עמודי אור ואמת

מעל לנחלי היגונים

מאת צבי יאיר

אלקי הנועם והרצון
חפץ ויתאו
לשלח מעיני שמים
בנחלי ארץ
אל מחוז עדן.

ויצו על הנחלים לאמור:
לכו באפיקי מישור
אשר סללתי לפניכם
ולא תסטו ימין ושמאל.

ויעשו כן נחלי אמונה
ויהרו ברנה
באפיקי צדק
אל המחוז הנכסף.

אך היו נחלים נלודים
אשר המרו עצת עליון
ויעבטו אורחותם
וילכו אובדי דרך
בנבכי תעתועים.

אולם הרחום וחנון
המקים מעפר דלים
ומקצוי אבדון
מקבץ נדחים,
חשב מחשבות
לשום גם לנבוכים
פליטה ושארית
בנחלת הנצחים.

ותחת אפיקי מישרים
אשר מאסו הממרים,
הוא פלס ערוצי פדות
להשיר ולהנחות
הנחלים האובדים
אל מחוז חפצו.

ואלה אפיקי הישע
אשר חצב להולכי עקלקלות:
ערוצי נדד וגולה
ערוצי סבל ובהלה
ערוצי מצור ומצוקה
ערוצי גוחם וזעקה.
[illegible]
ובמשענת רחמיו
דרך נתיבי התלאות
אל חבל הנפלאות.

ואף גם זאת
בהלוך נחלי המרי
הלך ילכו ובכה
בביא היגונים
עמודי אור ואמת
נלוו אליהם
בארחות סבלם
ברחפם בחמלה ותוחלת
ממעל למסעי הנהרים
בדרכם אל מחוז
נועם הנצחים.

קלונימוס ריכטר, ניו־יורק

ומוצא שפתי לא אשנה

יש באמת מקום לברך על הופעת הספר "חזון ישעיה" לכ־בודו ולזכרו של מרן הגאון ר' ישעיה פירסט זצ"ל, שבו נכללו ונדפסו כתבי יד של מנהיג תורני גדול זה להיות לזכרון עולם לדורות הבאים.

רבינו ישעיה פירסט זצ"ל כיהן שנים רבות כרב קהל עדת ישראל בוינה (השיף שהול), ששימש מרכז ראשי ליהדות החרדית בעיר זו. השיף שהול לא היה רק בית־כנסת ובו קהל גדול של יהו־דים חרדים, ובראשו רב ודיין מפורסם, אלא היתה זו גם קהילה בהיקף ובדוגמה של הקהילות המפורסמות בהונגריה.

אין בדעתי לכתוב כאן הערכה על אודות הספר ואין אני מרגיש את עצמי ראוי לכך. אין זו גם תכלית המאמר לעמוד בשורות אלה על אישיותו הגדולה של רבינו. הוא מפורסם למדי בעולם התורה ועדיין ב"ה חיים בתוכנו הרבה מתלמידיו ומעריציו.

אבל, עם כל מלוא ההערכה לעבודה הגדולה בהוצאת הספר. אי־אפשר לחשות על העוול שנעשה כך בסילוף תולדותיו, ואת ע"י העלמת עובדות היסטוריות. מתקבל הרושם, כי מוציאי הספר

רוצים להוכיח "צדקותו" או "חסידותו" מדומה, על־ידי העלמת "מילתא דעבידא לאגלויי" הידו־עות היטב, רק משום שזה עומד בהתאמה עם הקו שלהם כיום. גישה זו אינה תואמת בכלל לרוח המסורת שלהם עצמם ובודאי שאינה לרוחו של רבינו ר' ישעיה פירסט זצ"ל.

הואיל ונזדמנה לי הזכיה לשמש את הרב כמעט כל יום, במיוחד לאחר שהנאצים השתלטו על וינה ועד נסיעתו ללונדון, אינני יכול לשכוח את מבטיו ואת ברכתו האחרונה. ולכן אין אני מסוגל להחשות, כאשר תולדות חייו הוצגו והועמדו באור בלתי נכון.

כידוע, היה רבי ישעיה פירסט לא רק אחד מן הגדולים הרבים שהשתלבו באגודת ישראל, אלא הוא היה גם אחד מהיוזמים וה־מנהיגים הראשונים בקטוביץ, אשר קראו לשומרי־התורה להת־ארגן ולהשתלב בעבודת אגודת ישראל. יתרה מזו: לא רק שהוא השתתף בעצמו באופן פעיל בשתי הכנסיות הגדולות בוינה, אלא גם — ואת בהיותו בגיל המופלג של בן שמונים — הוא העמיס על עצמו את הטירחה הקשה בנסיעה ארוכה מוינה למריינבד, כדי ליטול חלק בכנסיה הגדולה השלישית.

מחברי הספר "חזון ישעיה" טורחים למתוק עובדות אלה ומתעלמים לחלוטין מאותה התקשרות של ר' ישעיה ומעמדתו הנלהבת למען אגודת ישראל.

למעשה הם ניסו אפילו, בחלק הראשון של הביוגרפיה שלו, "תולדות רבינו המחבר", לעקם ואף לסלף את יחס רבי ישעיה פירסט זצ"ל לאגודת ישראל. אבל לרגל המחאה הציבורית הם ויתרו על כך. אולם איך גם לסלוח על הה־שמטה של עובדות היסטוריות. הנה, למשל:

בערך לפני 60 שנה, תיכנן "חבר הלאומים" בג'נבה להנהיג את שינוי הלוח העולמי, דבר שהיה מביא לכך כי השבת תחול בכל שנה ביום אחר. דבר זה היווה סכנה חמורה לשמירת השבת. אגודת ישראל העולמית הקימה אז ועדה בראשות ר' ישעיה פירסט והרב טוביה לוינשטיין מציריך ע"מ להשתתף בדיוני הועדה־חבר־הלאומים ולנהל מערכה נגד הרעיון. מחברי הספר אמנם מז־כירים כי הרב השתתף בדיוני ועדה, אך הם מעלימים כי הוא ייצג בזה את אגודת ישראל.

עוד עובדה: מתנגדים מסויי־מים של ה"שיף־שול" בוינה, בה־נהגת הרב מאירוף, ביקשו לאחר מלחמת העולם הראשונה להקים בוינה אגודת ישראל שתעמוד במערכה נגד השיף־שול. הזמינו אז אסיפה שעליה החתום גם הגאון ר' יוסף ענגיל זצ"ל, שהתגורר אז בוינה. אבל רבי יוסף ענגיל עמד על כך, כי האסיפה לא תיפתח בלי רבי ישעיה פירסט; ואמנם חיכו לו, ובינתיים הרב מאירוף כבר עזב הלך. העובדה אמנם מוכרת בספר, אבל הסיבה לאותה אסיפה ומטרתה המיועדת אינה מוכרת. הכל מפני שאצל מוציאי הספר שמה של אגודת ישראל הוא "טריף", לא יזכר ולא יפקד שרצו

רבי ישעי' על בימת הכנסיה הגדולה השניה בוינה, ראשון מימין בשולחן השמאלי

לייסד סניף של ארגון עולמי שהיה כה חשוב וכה קרוב ללבו של רבנו ישעיה פירסט.

והרי עוד דוגמה: בהסכמתו ובעזרתו הפעילה של רבנו, נפתח בוינה סמינר של בית יעקב. הרב בעצמו השתתף אישית בכל הבחי־נות של בית יעקב, למורות ע"י סוקיף המרהבים. ועד כמה החשיב את סמינר בית יעקב, ניתן ללמוד כמכתב ששלח להנהלתו:

כבוד מנהלי וראשי בית הוד מד למורות בית יעקב אשר בוינה!

הנה ראיתי לדעה את הבית אשר בו מחנכים מורות דתיות בשביל בתי הספר לב־נות חרדיות המכונות בשם בית יעקב ונוכחתי ע"י הבחי־נה שבחנתי את התלמידות, הן המורות העתידות, שמפעל גדול נעשה בתוך כותלי הבית הזה. בכל התלמידות מצאתי ידיעה רבה ובדושה בכל מק־צועות היהדות והדת כולן חדורות ברוח ישראל סבא והדור העתיד שיוצא ע"י אמהות כשרות כאלו בו ישראל יתפאר ועליו תהא גאותנו. מנהלי המפעל יכולים להתגאות במעשה ידיהם ועל כל העוזרים והמסייעים להצלת בנות ישראל מכלי־ רוחניות תבוא ברכת ה' ויתו־ברכו בכל טוב, ואם דברי אלה יעזרו לעודד קצת את רוח הפעלים והעוסקים בתקופה חמורה כזו שאנו עומדים בה ישמח לבי גם אני והנה אני חותם, בכל רגשי יקר ותפארת

הק' ישעיה פירסט
אב"ד קהי שיפשוהל
[illegible]

מכתב זה מוכיח, כי ביחד עם רוב גדולי ישראל תמך בשיטת חינוך בית יעקב ומוסדותיה. אבל למוציאי הספר "לא נאה" להביא מכתב זה ולהזכיר את עמדתו החי־יובית של רבינו לתנועת בית יעקב. הם מנסים בכל מאודם להסתיר את האמת מהציבור, למרות שי־דוע, כי אפילו מי שמתחילה לא הסכימו לחינוך בית יעקב לבנות ישראל, הקימו מאוחר יותר בעצ־מם מוסדות לבנות באותה רוח. כמובן מאליו שלאותם חוגים לא היה נאה לקרוא למוסדות שלהם לחינוך בנות בשם "בית יעקב" והם קראו להם בשמות אחרים, כדי שחלילה לא ייאלצו להיות מזוהים עם "בית יעקב", התנועה שהוקמה בעזרתה ובסיועה של אגודת ישראל. אבל צריכים לסלק את יחסו של הרב פירסט לבית יעקב, כפי שהיה במציאות?

היינו צריכים להאריך מאוד, אילו רצינו להזכיר כל מה שהשמיטו מוציאי הספר במכוון מתולדות חייו של רבנו זצ"ל, אבל הנה מזכיר עוד מקרה. הם מזכי־רים, כי הרב יצא בפניה לרבני אמריקה להשיג רשיונות הגירה עבור יהודים מאוסטריה. אבל הם משמיטים את הידוע כל כך, כי היה זה באמת מפעל של אגודת ישראל שהרב טרח והתייגע לת־מוך בו.

האירוניה שבדבר־הוא, כי למו"לים הצעירים של הספר־יש יחוס אגודאי, וכאן אני רוצה לומר, כי יחס כזה מצדם בודאי איננו לרוחו של זקנם, ר' שלמה שרייבר זצ"ל, שהיה מהבעלי־בתים הח־שובים ביותר של השיף־שול בוי־נה. הוא היה תלמיד־חכם דגול ואגודאי נלהב. בראש השנה שנת הרפ"ד כיבדו אותו להגיד את השיעור הראשון בדף היומי באו־לם צעירי אגודת ישראל בוינה. אינני בא לשלול מן המחברים את זכותם ללכת בדרכים אחרות, אבל זה לא מצדיק להם את הזכות לסלף את תולדות רבה הגדול של וינה כפי שהם היו במציאות.

הדבר אולי נשמע אישי, אבל אני רואה עצמי נאלץ לגלות את הסוד, כי המחברים קיבלו ממני חומר לכתיבת תולדות חייו של רבי ישעיה פירסט, אבל הם השת־משו בו רק במידה וזה לא נגע לעמדתו החיובית לאגודת ישראל. וכאשר נודע לי עוד לפני ההדפסה על הסילופים ההיסטוריים הללו שיש בדעת המחברים לעשות, מחיתי בפניהם. במענה לכך שלחו לי בחזרה את התרומה ששלחתי

(המשך בעמוד י"ד)

רבי לייב בעל היסורים, וציונו הקדוש

במלאות מאה וחמישים שנים להסתלקותו - ט"ו במר־חשון תקצ"ז-ט"ו במר־חשון תשמ"ז

מאת: שאול ברמן

בתכוכי בית העלמין העתיק בעיה"ק צפת תו"ב. בסמוך ונראה לציוניהם הקדושים של האר"י הק' וגוריו, בסמוך לציוני מקובלים וגאונים, קדושים וטהורים, בצד ביה"ק הצבאי, עומד לו ציונו הקדוש והטהור של האי גברא רבה ויקירא המקובל האלוקי, האפוף ביסורין ובמסתורין, הלא הוא הרה"ק רבי לייב בעל היסורים זצ"ל, זיע"א מעיר חברון.

איש קדוש זה, אפוף מסתורין בערפל, ושני פרטים בלבד ידועים אודותיו, והם שנחרתו על מצבת קברו. מקום מגוריו היה בעיר האבות — חברון. ויום פטירתו חל בט"ו לחודש מר־חשון, בשנת תקצ"ז, פרט נוסף הידוע עליו הוא, כי הוא היה בעל יסורים גדול בימיו. ועל שם כך נקרא בפי כל רבי לייב בעל היסורים.

* * *

כיצד נתגלה ציונו הקדוש? דבר ידוע הוא ואף נכתב כבר בספרים כי המקובל האלוקי האר"י הק' זיע"א גילה בחייו (בשנה וחצי שהיה גר בארץ ישראל) קברים רבים של תנאים ואמוראים, גאונים ומקובלים שלא היו ידועים עד ימיו. ואומנם, קברים רבים נשארו עד היום מכוסים עדיין מעמנו. באשר האר"י ז"ל לא גילה אותם וע"כ לא הציבו ציון על קברים אלו. בין קברים אלו שלא נתגלו ע"י האר"י מצוי היה קברו של רבי לייב בעל היסורים. מכיון שהוא נסתלק לאחר הסתלקות האר"י... קברו נשאר נעלם רבות בשנים, עד כי (לפי המסורת החס־ידית) בא מרן בעל ה"אמרי־אמת" זיע"א מגור, וגילה את קברו הקדוש עבור המוני העם. ציון העומד בשיפולי בית העלמין בצפת, תלפיות, שכל פיות פונים אליו.

רבי לייב, היה באמת בעל יסורים בכל שנות חייו, פרט זה הנכתב ע"ג המצבה מאפיין את אישיותו הכבירה, לפי מעט הידי־עות, ועל פי הנמסר מדור דור, ידוע כי היה האיש בעל יסורים מאין כמוהו. יסורים רבים סבל ואת הכל קיבל באהבה בלא שום טרוניה כלל. ביסורים אלו הגן על הדור ואף נפטר מתוך יסורים אלו בשנת הרעש, קודם בואה בעיה"ק צפת.

רבי לייב, חפץ להגן כאמור על בני הדור, בשנת תקצ"ז התחולל רעש עצום בצפת. העיר ממש נחרבה והיתה לעפר ועיי חרבות, ואולם, במותו שנה, בתחילת השנה, ביום ט"ו לחודש מרחשון, נסתלק רבי לייב לבית עולמו, ובכך הצליח להוריד את "הדינים" מעל העיר. בעקבות דברים שאמר כי ביסוריו היה מקוה כי יורידו יסו־רים מאנשים אחרים גם כי אל־פים, אלפים מבקשים אצל קברו הקדוש בעד הפרט, ובעד יסורי העם כולו שכן, מובטח להם כי הבטחת הצדיק תעמוד להם להינצל מכל חולי ופגע רע בכל החיים.

* * *

ציונו הקדוש מהוה אבן שוא־בת, מקום בו שופכים המוני בית ישראל את תפילותיהם ואת בקשותיהם לפני מי שאמר והיה העולם, כי יעזרם לטובה לברכה לישועה ולגאולה. בכל עת ובכל זמן אפשר למצוא במקום אנשים נשים וטף המסתובבים את הציון הקדוש ואינם סרים מן המקום במשך שעות ארוכות. על אף הגישה הקשה אל המקום, אין איש מתיאש והכל באים להשתטח על הציון הקדוש, במיוחד מלא המקום בערב שבת קודש לאחר חצות היום. בעת זו באים אנשים רבים, שכן המסורת אומרת כי אז טוב ונכון לומר את כל ספר התהילים מהחל ועד כלה ליד קברו הקדוש, דבר העוזר וה־מועיל לכל דבר. ומן המציאות אפשר להוכיח כי אכן קברו היה תל־תלפיות על אף רוב המסתורין שבו.

העובדות מרובות מבד עצמן, אנשים רבים נושעו בצורה מפליאה לאחר שנשתטחו ליד ציונו הק־דוש. אנשים רבים שסבלו צרות ויסורין, מכל פינה ועבר, יודעים לספר על שינוי לטובה בכל הענ־ינים. בכלל ובפרט לאחר שנשתטחו על קברו הקדוש ושפכו צקון לחש, לא הייתי מתייחס במאמרי זה לפרט הישועה והפקידה לטובה בזכות התפילות על קברו הק־דוש. אלמלא עובדות וסיפורים ידועים. והרי כמה מהם, (בלא להוכיח שמות או פרטים מזהים אחרים).

א. יהודי חשוך בנים שודש ברופאים וברפואות ולא הועילו: "ניסה את מזלו" ועלה לצפת להשתטח על קברו של רבי לייב בעל היסורין. ליד קברו אמר את כל ספר התהילים ואף את התפילה להפקד בזש"ק (הכתובה בס' שערי דמעה). ואומנם, נושע במהרה — למרבה הפלא...

ב. איש ידוע חולי ויסורים רבים נסע לבקש על הציון הק' בצפת, ליד הציון אמר את התפילה הנודעת (הכתובה בשמו"ע של יהכ"פ) "אלוקי, עד שלא נוצרתי" וכו'. — בתפילה זו הרי אנו מבקשים "אבל לא ע"י יסורים וחלאים רעים" — כמה וכמה פעמים ואמנם ניצל מיסוריו הר־בים.

ג. מעשה שהייתי (כותב הטו־רים) עד לה, משפחה שלה בן שחלה במחלה רעה וממארת רח"ל נסעה כלה לבקש ולבכות אצל קבר רבי לייב בעל היסורים. לאחר מכן שב ונסע אבי המשפ־חה לבקש ברכתם של גדולי האד־מו"רים. להפתעתו שמע מפי אחד מן האדמו"רים: "הן היית כבר אצל רבי לייב בצפת והוא ביקש עבורך מן השם יתברך"...

ד. צדיקים ואדמו"רים רבים האיצו ואף הציצו לחסידיהם כי בודאי רבי לייב לסמוך עליו בשעת הדוחק, וכי אצל קברו הקדוש אפשר לפעול טוב יותר כאשר במקום אחר.

* * *

גם ביום הילולא שלו באים רבים להשתטח על הקבר הקדוש ביום ט"ו במר־חשון ביום זה כלא המקום עד אפס מקום, בכל שעות היום והלילה, "תל־תלפיות" — פשוטו כמשמעו: שכל הפיות פונים אליו ביום זה (ואף בשאר ימות השנה) להתחנן ולבקש בדבר ישועה ורחמים. ומעשה בשני יהודים שנפגשו בעיה"ק צפת ביום ט"ו בחשון, שאל האחד לחבירו: "היכן בקרת כבר בעיר יפה ונאה זו?" והשני משיב: אילו לא באתי לכאן אלא כדי להיות אך ורק בקברו הקדוש של רבי לייב בעל היסורין דייני"... — "כמה אמרים דבריך"? חזר הראשון ושא־לו — "ברצונך, אספר לך דברים

(המשך בעמוד י"ד)

בוטיק שיק
לאשה ולילד
הלבוש עושה את האדם
ובוטיק שיק — את הלבוש
בוטיק שיק — מלתחת החורף
המושלמת לאשה ולילד
הנחות ומבצעים עד 15%
שיק — הבוטיק המקדים את כלם
רח' יפו 51 בחצר
מול בנין העמודים ירושלים
בהנהלת יעל ועליזה

בצלאל לנדוי

רבי אשתורי הפרחי־ראש וראשון לבירור ההלכות התלויות בארץ

מקום מושבו בבית שאן ושבע שנים וסבב בארץ לקביעת גבולותיה ותחומיה — כתובת פסיפס הלכותית שנתגלתה ברחוב (עמק בית שאן) — בירור הגבולות בין ציון וירושלים — הכרעתו ברורה: כניסה כיום לתחום הר הבית חיוב כרת — ספרו בכתב יד כבר נפוץ בין גדולי הפוסקים בדורות האחרונים.

"מפני מה נתאוה משה רבינו ליכנס לא"י, וכי לאכול מפריה או לשבוע מטובה הוא צריך? אלא אמר: הרבה מצות נצטוו ישראל ואין מתקיימין אלא בא"י. אכנס אני כדי שיתקיימו על ידי (סוטה י"ד ע"א). אף בברכת "מעין שלש" הנוסח הוא "ובנה ירושלים עיר הקודש במהרה בימינו, והעלנו לתוכה ושמחנו בבנינה ונאכל מפריה ונשבע מטובה" והמטרה היא "ונברכך עליה בקדושה ובטהרה".

הימים הרבים, שהפרידו בין תפוצות הגולה בסוף מערב לבין ארץ הקודש אשר במזרח, לא יכלו לכבות את אהבת העם יהודי לארץ אבותיו, המרחקים העצומים לא יכלו לפגוע בחבלי האהבה שנ־משכו מהתם להכא בכל הדורות. יחידי סגולה שזכו לעלות לארץ העבירו באגרותיהם אשר הריצו לתפוצות ישראל את חיבת ארץ הקודש לאלה שנשארו לפי שעה בגולה.

לפני כ־800 שנה מציין הרמ־ב"ם בהלכות שמיטה ויובל פ"י ה"ו לגבי חישוב שנת השמיטה "שנת השמיטה ידועה ומפורסמת אצל הגאונים ואנשי ארץ ישראל". כמאה שנה לאחר מכן בזמן שעלה הרמב"ן לאר"י בתחילת האלף השישי, ומדבריו משתמע ששמרו את השביעית "שנת השמיטה מפורסמת בא"י היום ומנהג אבו־תיהם להשמיט קרקע כלומר שנוהגים בה כל קדושת שביעית" (חידושיו למס' גיטין לו ע"א).

מתנוי עפרות ארצנו שעלו אליה קיימו איפוא את המצוות התלויות בה, אולם גם מרחוק, באשר הם שם, שקדו שומרי אמו־נים על בירור ההלכות התלויות בארץ. על יסוד אותה שבועה על נהרות בבל "אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני" הרבו נוטרי מורשה להרבות בתפילה "ובנה ירושלים". אף המשיכו לעסוק בהלכות התל־ויות במקדש בבחינת "ונשלמה פרים שפתינו", כשעיניהם נשואות בתפילה ובתחנונים "ותחזינה עי־נינו בשובך לציון ברחמים", ובלבבם התקוה והאמונה "מהרה יבנה המקדש".

אם לגבי הלכות התלויות במק־דש עדיין עינינו נשואות בתפלה, "והשב את העבודה לציון עירך וסדר העבודה לירושלים", הרי ההלכות התלויות בארץ הפכו להיות נושאים אקטואליים ביותר, לא רק בבית המדרש אלא גם בבית ובשדה, ועדים אנו לכך שמספר החקלאים הנזקקים להלכות אלו גדל והולך משמיטה לשמיטה.

בעל "פאת השלחן" הלכות התלויות בארץ לא נכללו בטור ושו"ע

רבי ישראל משקלאב המפרש בהקדמתו ל"פאת השלחן" את שלשלת הקבלה ושילוב תורה שבעל פה להבנת תורה שבכתב "כל עיקר יגיעתינו ועמלינו לברר ולחזור התושבע"פ, ולשאוב מים קדושים ממעיני הישועה, הוא ים התלמוד הקדוש, ינחזו אבהן דעלמא רבותינו הקדמונים נוחי נפש, אשר השתמשו בשימושה של תורה, ושקלו וטרו הרבה בשני התלמודים הבבלי והירושלמי, ע"פ שכלם הזך, והבהיר והחוב חכמת לבבם; שהיה לבן כפתחו של אולם, ועפ"י קבלתם מרבו־תיהם, שיטתם וגירסתם ופירושם בכל הסוגיות, ואסוקי שמעתתא אליבא דהילכתא גברוותא ורבתא, וקבעו בעלי אסופות כמסמרות נטועים הלכות פסוקות על כל סדרי התורה שבע"פ.

"ראשון בקודש — הוא פותח — היה האדם הגדול הגאון משה איש אלקים, רבינו הרמב"ם בחי־בורו ספר משנה תורה, הלכות קבועות וסדורות, תורה תמימה ניתנה, ואחריו קמו רבותינו בעלי השו"ע, הגאונים הבית יוסף והרמ"א. והעריכו ארבע שולחנות בכל הדברים הנוהגים בזמן הזה, ע"פ לשונו של הרמב"ם, והוסיפו חי־דושי דינים שנתחדשו ונתוספו מגאונים אחרים, שהיו בימיו וחלקו עליו, או מגאונים שהיו אחריו, והמה האירו את עיני כל ישראל להוראת הלכה למעשה, ואחריהם כל גדולי גאוני האחרו־נים".

כמובן שהוא מזכיר את רבנו הגר"א "אשר פירש טליתו על ארבע שולחנות, וחיברם להתל־מודים וספרי התנאים ורבותינו הראשונים, והאיר עיני כל החכמים בהכרעותיו, בעומק דעתו הקדו־שה, מה טוב ויפה אף נעים מעשה השולחן הטהור, בו מלכים ימלוכו, בו שרים ישורו, בו נגידים ידבו, כולם נכוחים למבין וישרים למוצאי דעת".

אולם — הוא ממשיך — "כל אלו השרים והמלכים ורבנן קדישין הניחו מקום שידר פאה לעני שבישראל כמוני, באשר לא הכ־ניסו בשולחנם כמה הלכתות בהלכות א"י, לא סידרם הטור וה־שו"ע והאחרונים", וניתן להבין אותם כיון שבעיות אלו לא היו אקטואליות בימיהם. בטור ושלחן ערוך מצויים שני סימנים בלבד בעניני הלכות התלויות בארץ: ס' של"א בשו"ע יורה דעה ובחושן משפט ס' ס"ז בעניני שמיטת כספים.

בשנת תר"ס הובא לדפוס בלונדון ספר "הלכות אר"י" המ־יוחס לבעל הטורים, אולם הר"ם טוקצינסקי מפקפק בכך. ספר זה הובא שוב לדפוס ע"י רבי מרדכי גיפשטר ראש ישיבת טעלז, בבטאון הדרום ה"ד ואף הוא קובע ללא ספק שאין לייחס סדר זה להטור בגלל סתירות שמצא בין הנדפס כאן לדעת הטור במקומות אחרים.

רבי אשתורי הפרחי — ראש וראשון לבירור הלכות התלויות בארץ

לפני כעשרים שנה כאשר החוקר והביבליוגראף ר' מאיר ואנדר החל לאסוף ולכנס ברשימותיו את כל הספרים שחיברו בעניני שביעית, וקבע לעצמו כלל לא לכלול ברשימותיו אלא ספר או קונטרס שכולו או חלק ניכר ממנו עוסק בשביעית, הוא פותח בספר "כפתור ופרח" לרבי אשתורי הפרחי וכדבריו "ראש וראשון לחקירת ארץ ישראל הלכותיה". הלה שעלה לארץ הקודש התגורר בירושלים ובבית שאן, ומאז ועד עתה משמש ספרו יסוד ואבן פינה לכל העוסקים בהלכות התלויות בארץ. ובכללן הלכות שמיטה.

כמה פרטים על תולדותיו אנו מוצאים בהקדמתו, ומהם אנו למדים כי בשנות ילדות גלה יחד עם משפחתו מארץ מולדתו, ולאחר תקופת נדודים איזה למושב לו את הארץ הקדושה, ואנו מצטטים את לשונו: מבית הספר הרציאני, כותנתי הפשיטוני, כלי גולה הלבישוני, מעוצם למדי גרשוני, מבית אבי ומארץ מולדתי, ערום יצאתי, שולל הלכתי, נער הייתי, מגוי אל גוי וממלכה אל עם לא ידעתי את לשונו נידחתי, מנוחה לא מצאתי, עד כי הביאני חדריו המלך שהשלום שלו, משבי לארץ צבי, ארצו הק־דושה, לישב בצלו שם שם לי לקם חוק בצדקתו, על יד חכם מלך רב כמאורי, ועולם הצדיקים הראני בחיי".

בפרק נ"א, באותו פרק שבו הוא דן בחשבון שנת השמיטה הוא מזכיר "חורבן מקדש מעט, והוא חורבן בתי מדרשות ובתי כנסיות שבצרפת ובקצת פירנצא בזמני, ומן המערכה נסתי, והוא בעונותינו שנת ה' אלפים ס"ו, ומכאן ניתן לקבוע את תקופת חייו.

צרות ישראל מוכרות גם בפרק העשירי, ובאותו דיון בדבר הרוגי מלכות וגזירות השמד בתקופות שונות מובא קטע שלם למעמדו של משומד: "מה שקיבלתי מט־הור קדוש מה"ר אליעזר דשינן זכר קדוש לברכה בשם רבי יצחק אבוהם", ולאחר שהוא מסכם כי לגבי משומד "סבירא ליה שאין מועיל שליחות להלכה, הבאתי את זה מדברי רוח הקודש מורי, כי צגמה נפשי לקדושתו, ולנשר־פים בגדירתו על דבר אמת היתה שריפת גופו ונשמה קיימת, יום שני על הכסא אחוז פני כסא, היה בחטאינו מאד, מהרוגי לוד, קדו־שים כולם, מספר כולם צדיקים עושה שלום במרומיו יאמר די לצרותינו ושלום יעשה לנו.

איך זה מקום יחיד שהוא מזכיר את רבו זה, והוא מצטט אותו בכמה מקומות, ובין היתר גם תשובה שכתב אליו רבו זה. ההב־חה הכללית היא שרבי אליעזר זה הוא רבי אליעזר מקינון, מאחרוני בעלי התוספות, אשר נשרף על קידוש השם. ורשמי הקורות מחולקים על המועד המדויק של ההוצאה להורג על קידוש השם, בשנת פ"א או פ"ב, אולם כנראה שזה היה בימי שלטונו של פיל־פוס הרביעי שנודע ברשעתו.

התישבותו בבית שאן

בעליתו לאר"י חיפש רבי אשתורי הפרחי מקום להתבודד. כדבריו בהקדמתו "ידידות כרכים לשבת בצער עזבתי, עם שישבי־הם בחסידותם עונתם מועטים, ידעתי גם בגדולות ללכת בהם לא ניסיתי, בנפלאות ממני לא שאלה נפשי, ואליהם לבי לא הטה, ולא־פוקי נפשי מפלוגתא", ועל כן התיישב "בבית שאן למנשה ישיבתי בחורתי".

בימיו היו שטענו נגד מעמדה של בית שאן שהותרה בשעתו ע"י רבי (חולין ו' ע"ב) ועל כן הוא מציין בפרק השביעי "להודיע לבני האדם שהוא אר"י, ושהנודד בנדיד יכול לישב בו וכיוצא בזה בשאר הדינים, איני צריך לכשר אלא לסוסים ונמלים, אבל מה אעשה, הנה היום נמצאים פה אנשים מקרוב באו, מחזקים בידיעים, מניאים לב נשים ועמי ארץ לשבת שם, ואומרים להם שאינו אר"י במוחלט, אלא חוצה לארץ, ואילו אמרו שיש חילוק בחיוב תבואת ארצו מזולתו הוד־ראשי, על כן להאריך בזה הוצ־רכתי, להחיות לב נדכאים", ומא־ריך להוכיח שהיא ארץ ישראל.

בסיום דבריו הוא מסביר: "ומה שדרפתי אחר זאת החקירה, לא מפני שזיכני הקיל יתי לשבת בו לבד, אלא שלא למעט בגבול נחל־תנו, ממיעוט ירידה ומרצון, ושלא להקל במצוותיה. ולאחר זמן מרובה באו הנה האנשים ההם וחזרו בהם, ומה שאני משים לפני בית שאן, כנקודת העגלה, להוציא ממנה ההוראה אל כל המקומות, מפני שהיא באמצע ארץ ישראל בקירוב, שהרי היא דרומית לטב־ריה, שהיא בטבורה של ישראל כחצי יום".

הפרק השביעי מוקדש "לבאר שכבוש עולי מצרים וכבוש עולי בבל שוין בקדושה אלא שיש חיוב בזה שאינו ממין זה במצוות שהן חובת קרקע, הכרון קצת הלכות על אר"י הכרון תועלת ישיבתה", ואילו בראש הפרק הי"ב הוא מבאר "שיושבי אדמת ישראל הם המכובדים על כל יושבי הארץ זולתה, ואפילו על בני בבל כש־אוחזין מעשה הצדיקים בידיהם", ולכן "מי שבא תכנס לשבת בארץ הקדושה, שיכנס בקדושת דמים ובקדושת גוף, שיהא טהר ידים נקי כפים ובעל נפש" (סוף פרק מ"ב).

קביעת תחומי ארץ ישראל וגבולותיה

חשיבות מכרעת לחקירותיו של בעל "כפתור ופרח" על גבולות הארץ כדבריו של בעל תוספות יום טוב" "בחיפוש רב בדק המ־קומות עד שידע אנה הם אחת לאחת וכל דבריו ז"ל בחקירה רבה" (שביעית פ"ו מ"א) וכן קובע החיד"א בספרו "פתח עינים" (שביעית פ"ו מ"ב) "והוא השר מיצנו חידוש בזה אשר ממנו יותר להבין כמה ענינים בש"ס וספרא וספרי", ואין כל פלא בעקבות העמל העצום שבעל "כפתור ופרח" הקדיש לבירור הגבולות, וכך הוא פותח בפרק אחד עשר "כבוד אגלה הנעלם בדור הזה לשאינו יודע, מאר"י, מגבולי השבטים ועיירותיה כיד השם הטובה עלי, וכמו שהתנאתי בפתיחת הספר הזה, לתועלת שנודע מה' עברנו עליהם, כאן נעשה נס ופלא, תודה לק־ל עליהם", והוא ממשיך "זהו

מתוך חוברת קדמוניות (32)

כתובת הפסיפס בעניני שביעית וגבולות תחום בית שאן שנתגלתה בחפירות בית הכנסת ברחוב.

החפש חביב אצלי מחיפוש מקומות הכוכבים ברקיע. — — — העיירות ידועות בארץ ישראל, ובני אדם עוברים ושבים, עולים ויורדים, ולא ידעו דבר מזה, על כן באתי אני הדל, השפל, לספר לאחי ועמי, מה שמצאתי בזה המבוקש, ואין זה מיתרון השגתי על השגת מי שאינו מדבר בזה, אלא מיתרון חקירתי על חקירתו ותנועתי על תנועתו, הן הייתי כשני שנים בגליל, דורש וחוקר, ועוד חמש שנים בשאר ארצות השב־טים. לא מנעתי עצמי שעה אחת מרגל את הארץ, ברוך העוזר".

תקצר היריעה לפרט את הכר־עותיו של בעל "כפתור ופרח" בעניני גבולות אר"י, נסתפק בציון את הבירור בענין שטח נאות הכבר אשר ליד עמק הערבה, דרומית לים המלח, שלדעת בעל "משנת יוסף" הוא מחוץ לגבול אר"י, ועל סמך זה התיר הבד"ץ את גידוליהם מחיובי שביעית. (ס' מ"ד) אף בס' מ"ד כשהוא דן כמעמד רצועת עזה הוא, פותח בדבריו של בעל "כפתור ופרח".

בתשובתו למערערים מציין בעל "משנת יוסף" את היסוד להכר־עותיו: "לא הסתמכתי על חוקרי העמים ולא על שאר חוקרי עמינו, אלא בעיקר על חד מקמאי בעל "כפתור ופרח". במקום שקיצר ולא ביאר די צרכו כגון בגבול הדרום, הסתמך על שני חוקרים בדור האחרון, שהיו תלמידי חכ־מים ויראי שמים רבי יהוסף שווארץ בספרו "תבואות הארץ" ורבי יצחק גולדהאר בספרו "אדמת קודש".

בירור מעמדה של בית שאן וכתובת "רחוב"

גבולות שונים נקבעו לפי הכרעותיו של בעל "כפתור ופרח" אולם דווקא לגבי מקום מגוריו בית שאן אין בידינו הכרעה ברורה. גבולות תחום בית שאן מפורשים בירושלמי דמאי פ"ב (סוף הלכה א) אולם אין אנו מכירים כיום את היישובים המצויינים בירושלמי כגבולות התחום ואיננו יודעים באיזה כיוון הם נמצאים, ומה המרחק מבית שאן. אחד החוקרים בדור האחרון רבי יצחק גולדהאר, שעסק בבירור מקורות אלו, קבע שטח של 213 קי"מ מרובעים שהוא בתחום בית שאן המותר. הוא היה בטוח בגבולותיו אלו, עד שכתב שאם יוקמו מושבות באותו תחום יהיו פטורות ממעשר ירק ומשבי־עית.

"וכבר הורה מרן ה"חזון איש" שלא הניחו עולי בבל הכרכים שהניחו אלא הכרכים בתחומן ולא יותר, שבקושי הניחום, כדי שיס־מכו עליהם עניים בשביעית, ולא נהגו בזה מידת פזרנות, ולכך אין לנו אלא מה שאמרו בגמרא, "בית שאן" אבל לא שדות סביבותיה חוץ מתחומה, וכל שכן י"ב ק"מ מבית שאן שאינם בכלל זה — — — ותפשת מרובה לא תפשת, ואין לנו אלא בית שאן ותחומה וכו', וגם עיקר בית שאן אי אפשר לסמוך על השם, כי בהמשך הזמן נהרסו וחזרו ונתישבו, ופעמים נעתקו ממקומם הראשון, ופעמים נשתנו השמות". (הלכות שביעית ג' י"ס).

בינתיים נתגלו בשנת תשל"ד, בחפירות שנערכו בבקעת בית שאן, יסודות ביהכ"נ של העיר "רחוב" ובריצפתה נתגלתה כתובת פסיפס עתיקה, הכוללת רשימת פירות אסורים בבית שאן בשביעית וכן סימני גבולות ושמות עיירות. רבי יוסף ליברמן שהעתיק כתובת זאת ודן בעניני הלכה הכרוכים בה בספרו "משנת יוסף" (ח"א ס' נ) מציין כי כתובת זאת סותרת את השערותיו של הרי"י גאלדהר בעל "אדמת קודש", ושוב אין אנו יודעים את המרוחקים של המקומות הנ"ל מבית שאן, וכ־דבריו אין לנו מקור מוסמך להתיר שטח גדול המתואר על ידו כתחום בית שאן, ודבריו "קמה וגם ניצבה" הוראות ה"חזון איש" שאין לנו אלא הכרכים שהניחו הן תחומן ולא יותר" (משנת יוסף ח"א ס' נ"ב).

על גבולות ירושלים

אף בהלכות הנוגעות לירושלים בעל "כפתור ופרח" ראש וראשון הוא. בדיון על פדיון מעשר שני בזמן הזה, (פרק מ"א) הוא עוסק בבירור גבולות ציון וירושלים ומסביר את מנהגם של תושבי ירושלים בימיו: "עד היום האהל הזה [שהוקם בציון] עומד קיים כתחילת הייתו, והוא בכיפה, וכנגד הר המוריה לדרום, והכל קורין לו היכל דוד, ולפניו לצפונו מערבו רחוב, אין ספק שהוא מציון, וזה קרוב מאד אל בית הכנסת שהיא היום שם ואל הש־כונה, ואם כן נקל הוא להם להר לילך שם פירותיהם, וכבר יצאו מירושלים ויתקנום שם"...

"ואולי בית הכנסת והשכונה הכל בציון, אבל מה נעשה היום, שהרי דרכי ציון אבלות ומסילות ירושלים שוממות, ולא ניכר גד־ריהם בברור, שהיום תיראה העיר יותר גבוהה מהר המוריה, והכל שכן בית הכנסת והשכונה, ואולי היה זה מאשר נחרבה כמה כמה פעמים וחוזרים ובונים על ההרוס "— — — ואולם היה הר הבית גבוה בירושלים".

על יסוד דבריו של בעל "כפתור ופרח" פסק הרדב"ז עוד לפני 400 שנה: "יש תקנה למעשר שני בזמן הזה ע"י פדייה, שהרי לא קלטוהו מחיצות ירושלים, לפי שבית הכנסת ושכונת היהודים היא בכלל ציון ולא בכלל ירושלים, וכיון שהשכונה של ישראל היא חוץ לירושלים, יכול לפדותו כל אחד בביתו ואין צורך להוציאו, וכן העלה בעל כפתור ופרח". הרדב"ז מצטט את לשונו "אבל מה נעשה היום שהרי דרכי ציון אבלות ומסלות ירושלים שוממות ולא ניכר גדריהם בבירור" ומוסיף "וכבר אפשר לסמוך בזה על קבלת העובדי כוכבים, שקורין לכל שכנת הישראלים צהיון, ומפתח השוק הלאה קורין אל קודס, וקרוב הוא שעל זה סמכו הראשונים לפדות מעשר שני בבתיהם, ולא היו מוציאין את הפירות לחוץ".

בעל "הר הקודש" מאריך להביא הוכחות לכך בעמודים ל־לב, כדי לסכם שכן הוא דעת רבוותא ודלא כמו שכתב הרי"מ טוקצי־נסקי בספרו "ארץ ישראל" דציון בכלל ירושלים המקודשת, וכן הורה הלכה למעשה רבי ישראל זאב מינצברג לענין פדיון מעשר שני, דציון לא נתקדשה בקדושת ירושלים.

על גבולות הר הבית והכותל המערבי

בירושלים עסק רבי אשתורי הפרחי בבירור הלכות בית המקדש ובעקבות פוסקים לפניו הוא קובע בפרק השישי "הנכנס היום, שאנו טמאים למקום הבית חייב כרת", ולאחר דיון בשטח המקדש "מכל מקום אנו צריכים לדעת גדר וגבול מקום האסור (חיוב) להיכנס שם בבית הקדושי", הוא ממשיך לתאר את שטח חומותיו ולשכותיו, וביחוד מקומה של העזרה בהר הבית. "מכל זה — הוא מסכם — יראה כי מה שאנו רואים היום בזמננו זה, מהכותלים האלה מחומת הר הבית, עוד היום ניכר שער שושן במזרח, והוא סגור אבני בית, ואם תחלק זה הכותל לשלושה חלקים, יהיה זה הפתח בחלק הראשון מצד קרן מזרחי דרומי, וכן ניכרים שני שערי חול־דה לדרום, וכן ניכר שער הקיפונוס למערב" והוא מביא הוכחות שהם כותלי הר הבית.

בשעה שרבי ישראל משקלאב חיבר את ספרו "פאת השלחן" לעניני ההלכות התלויות בארץ ובירושלים כלל סעיף מיוחד לגבי הר הבית וכותלו המערבי, והוא ציטוט מלא מדברי בעל כפתור ופרח: "מה שאנו רואים היום בד־מננו זה מהכותלים העומדים במ־זרחה של ירושלים נגד הר הזיתים הם כותלי הר הבית" — וכן הוא מביא מדבריו על התפלה בימים ההם שהיתה נהוגה ליד שערי הרחמים.

דבריו של בעל "כפתור ופרח" משמשים יסוד לבעל "מועדים וזמנים" לערער על דעתם של רבים ובכללם גם פוסקים בדורות האחרונים, שאבן השתיה נמצא באותו מבנה על הר הבית הנקרא בפי הערבים "כיפת הסלע": "והנה הקדמון בעל כפתור ופרח מביא באריכות מצורת המקדש וכותלים, וכל מה ששמע בענין זה ולא הביא כלל דאבן שתיה נשאר לנו, ומשמע דבזמנו לא נתקבל שזהו מקום קדשי קדשים, ואדרבה ממשמעות דבריו נראה שאין הקדש קדשים למעלה במקום כיפת הסלע, רק למטה לדרומו קרוב לאל אקצה, והדבר צ"ע טובא, ולא יתבדר לן לאמיתו עד שנזכה בקרוב למשיח צדקינו", והדברים הובאו גם ע"י בעל "הר הקדש".

מהמשך דבריו של בעל "כפ־תור ופרח" משתמע כי בימיו לא היתה אפשרות גישה לכותל המ־ערבי והיו מתפללים ליד שערי רחמים במזרח, כדבריו "והיום שאנו בחטאינו מבחוץ, נוכל להת־קרב לענין תפילה והשתחויה עד אותם הכתלים, וכן עמא דבר, באים עד אותם הכתלים ומתפללים לאיל יתי לפני אלו שני שערים שהזכרנו, וכבר ביקש מהאיל יתי שלמה בתפילתו שתקבל תפילה המקום ההוא".

אין ערוך לחשיבות דבריו של בעל "כפתור ופרח" בכל עניני ההלכות הנוגעות התלויות בארץ ובירושלים ואין לך ענין מעניני הלכות ומצוות הנוהגות בארץ בזה"ז שאינן נידונות על ידו, בספרו.

כדוגמא בלבד נציין את דבריו בדבר השתטחות על קברי צדי־קים: "ששמואל בחסידותו היה מבקר תמיד במקומות שהיה בהם קדושה, כמו שכתוב "והלך מדי שנה בשנה וסבב בית אל והגלגל והמצפה, ושפט את ישראל וכו' ותשובתו הרמתה כי שם ביתו", וכן ראוי לסבב ולבקר אותם המ־קומות הקדושים אף בזמן הזה, שאין ספק שיש לעולם בהם ממין קדושתן הראשונה, וכדאמרינן וגם ציוני הצדיקים". (פרק י"א)

במסגרת מאמרנו זה נצטמצם באיזכור ארבעת הפרקים העוסקים בעניני שביעית: פרק מ"ז "לבאר קצת עבודת השביעית ודין פירות שביעית והספיחים, הכרון הארץ שכבש אדון הנביאים משה רבינו ע"ה (מדבריו בסוף הפרק "עכשיו באר"י שרוב פירותינו משל גויים הם" ואכמ"ל), פרק מ"ח מבאר ביעור שביעית, ופרק מ"ט בבאור השמטת כספים בשביעית בזמה"ז, ופרק נ בביאור פרוזבול.

רושמי הקורות מביעים את פליאתם כיצד עלתה בידי רבי אשתורי הפרחי להגיע ולהקיף את מאות הספרים שבהם השתמש לחיבור ספרו, שכן הדפוס נתחדש רק כמאה וחמישים שנה לאחר מכן והספרים שבכתבי יד היו מועטים ובידי יחידים. נוסף על רשימי ממראה עיניו, הוא מספר על סיוריו ברחבי אר"י "בפלגת אדמת ישראל בחסד עליון, עברתי עיירותיה מדינותיה וכרכיה, רובם דרכתי, הרי בשמים, כפרים עם נרדים ביניהם נמצאתי", וענין מיוחד בציטוט קטע מכתב יד שהיה לפניו לגבי תרומה בחו"ל "ומצאתי כתוב על רבינו אפרים ז"ל שהיה לו דלית מחצרו, והיה מוציא מינה תרומה ומשקה אותם לכהנים קטנים, וזה כולו ממדת חסידות והוא בחו"ל היה, מי יתן והיינו אנחנו, המתקבצים מקרוב לארץ ישראל, מתקנים פירותינו כלנו כהלכה". (פרק י"ג)

דבריו של בעל "כפתור ופרח" יסוד בבירור הלכות שביעית

עד כמה שהדבר יהא מופלא בידינו לא נדפס הספר אלא כ־80 שנה לאחר הופעת הדפוס העברי, אבל כי היה בכתבי יד בידי גדולי הפוסקים בדורות הבאים והם השתמשו בו והסתמכו עליו. המבי"ט מציין בתשובותיו ח"א ס' כ"א "כשע־ליתי לירושלים ת"ו בשנת הצר"ה מצאתי ביד השלם הר' לוי בן חביב ספר כפתור ופרח שמדבר בדיני ארץ ישראל". בין היתר הוא מספר על הגהה שבגליון הספר הסותרת את דבריו של בעל "כפ־תור ופרח" (שו"ת אבקת רוכל ס' כ"ב).

דבריו של בעל "כפתור ופרח" מובאים ע"י מרן רבי יוסף קארו ב"כסף משנה" לגבי דברי הרמ־ב"ם (בפ"ד הלכה כ"ט) לגבי "גוי שקנה קרקע באר"י חרעה בשב־יעית — פירותיה מותרין שלא גזרו על הספיחין אלא מפני עוברי עבירה, והגויים אינם מצווים על השביעית כדי שנגזור עליהם". בעל "כפתור ופרח" מקשה כמה קושיות על הרמב"ם אולם לדברי מרן "וכל דבריהם הם שלא בהשג־חה".

חילוקי הדעות ביניהן מתייח־סים לגבי כוונת הרמב"ם בפירוש המשנה "לא נאכל ולא נעבד" ומרן טוען כלפי בעל "כפתור ופרח" "אילו היה יורד לסוף דעת רבינו לא היה כותב כן, שפירוש דברי רבינו כך הם עכו"ם שקנה קרקע באר"י חרעה בשביעית פירותיה מותרים, כלומר מפני שהשדה של עכו"ם וגם לא נעשה בו עבירה ע"י ישראל הלכך מותרים, ומעתה אין שום פקפוק בדברי רבינו".

חילופי הדברים אלו משמשים יסוד לבירורי הפוסקים גם בענין קדושת שביעית בפירות נכרים. בתשובתו של רבי אברהם מיוחס מרבני ירושלים בספרו "שדה הארץ" (ח"ג יו"ד ס' כ"ט) הוא דן בשאלה שהוצגה לפניו "מה הדין בפירות הנקחים מן הגוי אם ינהוג בהם דין שביעית או לא — ואם יש בזה משום מנהג בעיר קדשנו מהרבנים שקדמונו". בת־שובתו הוא מזכיר את דעות המ־בי"ט ומרן שנחלקו בענין זה ומ־ציין כי "המנהג של עתה פה עיה"ק ירושלים תו"ב הוא כסברת מרן ז"ל בענין שלא לנהוג דיני שביעית, אבל לענין המעשרות אינם מעשרים בשנת השביעית, רק החרדים אל דבר ה'".

ענין מנהג ירושלים בפירות נכרים נידון ע"י הפוסקים האחרו־נים ועוד חזון לבירור בנידון, אך לפי שעה נציין כי בעל "מעדני ארץ" דן בענין זה בקונטרס הערות ס' ב', ולדבריו אפשר לצדד ולפטור לגמרי מתרומות ומעש־רות, "בזין דעיקר חיוב תרו"מ בזה"ז רק מדרבנן, ומצינו שהקילו בדאיכא תרי או תלת טעמי לפטור וכו'". בעל "משנת יוסף" המביא את דבריו (בח"ב, ילקוט תשובות ס' ב') מעיר "ומתוך הדברים האלה נוכל להבין דברי הרבנים הקדמונים ומנהג הקדושים הנ"ל לנקוט כחומרי קולי, לא לנהוג קדו־שת שביעית בשל נכרים, וגם לא לעשרם במירוח ישראל, — ואכתי יש לעיין".

בבירור ענין זריעת ישראל בשדה נכרי בשביעית ועשיית גוי מלאכה בשדה ישראל, נידונו דעותיהם השונות של מרן ובעל "כפתור ופרח". לשיטת מרן אין לפירות נכרים קדושת שביעית אולם לענין עבודת הארץ סבור גם הוא שאסור לישראל לעבוד בה מן התורה, שכן הקרקע לא נפקעה מקדושתה אף בעודה תחת יד הנכרים, ואף בחידושי רבינו חיים הלוי (הלכות ביכורים פ"ב הט"ו) הוא מסביר כוונת מרן לחלק בין הפקעת קדושת הקרקע להפקעת קדושה מן הפירות.

גם בתשובתו המפורסמת של הנצי"ב בספרו "משיב דבר" נגד היתר השמיטה, הוא מוכיח שלי־שראל אסור לחרוש אפילו בשל נכרי מן התורה, ואף ה"חזון איש" פסק כך להלכה בכמה מקומות, וכדבריו "הא דנחלקו חכמי צפת, היינו רק לענין קדושת שביעית, אבל חרישה וזריעה ושאר עבודות לכולי עלמא אין חילוק בין עובד בקרקע ישראל לעובד בקרקע נכרי, וקדושת הארץ לכולי עלמא לא פקעה" (בסוף ס' כ).

דבריו הנ"ל של מרן בויכוחו עם בעל "כפתור ופרח" כי לגבי נכרי ספיחין מותרין נידונו ע"י רבי יחזקאל אברמסקי ב"הוספות" לחזון יחזקאל, שנדפסו מכתב ידו בקובץ "דבריהם זכרונם". לאחר דיון בדבריו של מרן, הוא מעלה אפשרות לגבי היתר לישראל בשדה נכרים, אולם בעל "משנת יוסף" מעיר כי "דברים אלה לא נכתבו להלכה, ובכוונה לא הוכנסו ל"חזון יחזקאל" או שעל כל פנים מן השמים הסיבו לכך". אכמ"ל אלא הבאנו דוגמאות שחילופי הדברים של מרן ובעל "כפתור ופרח" משמשים יסודות לבירור הלכות שביעית בזמן הזה.

מרן מביא דבריו גם בספרו "בית יוסף". לדברי הטור בסי' של"א ששמיטה בזמן הזה "האידנא מדרבנן ואין בה תרומות ומעשרות" מעיר מרן ב"בית יוסף", "כלומר כיון שאין זורעים בה לא שכיחי בה תרומות ומעש־רות, אי נמי כיון שהדברים הצומחים בה הם הפקר והפקר פטור מתרומות ומעשרות — ומיהו אם נכרי מכר לישראל פירות בשביעית וגמר מלאכתן ביד ישראל, משמע דודאי נוהגים בהן תרומות ומעשרות, וכן כתב בספר "כפתור ופרח", וכתב שבמקום מעשר שני יפריש מעשר עני כדין עמון ומואב ששנינו בפ"ב דמסכת ידים".

ראה גם הבירור המקיף בענין תרומות ומעשרות בפירות נכ־רי בספרו של הרב כהנא "חקר ועיון", חלק חמישי, עמ' פ'.

מראה כללי של הכתובת ברצפת בית הכנסת

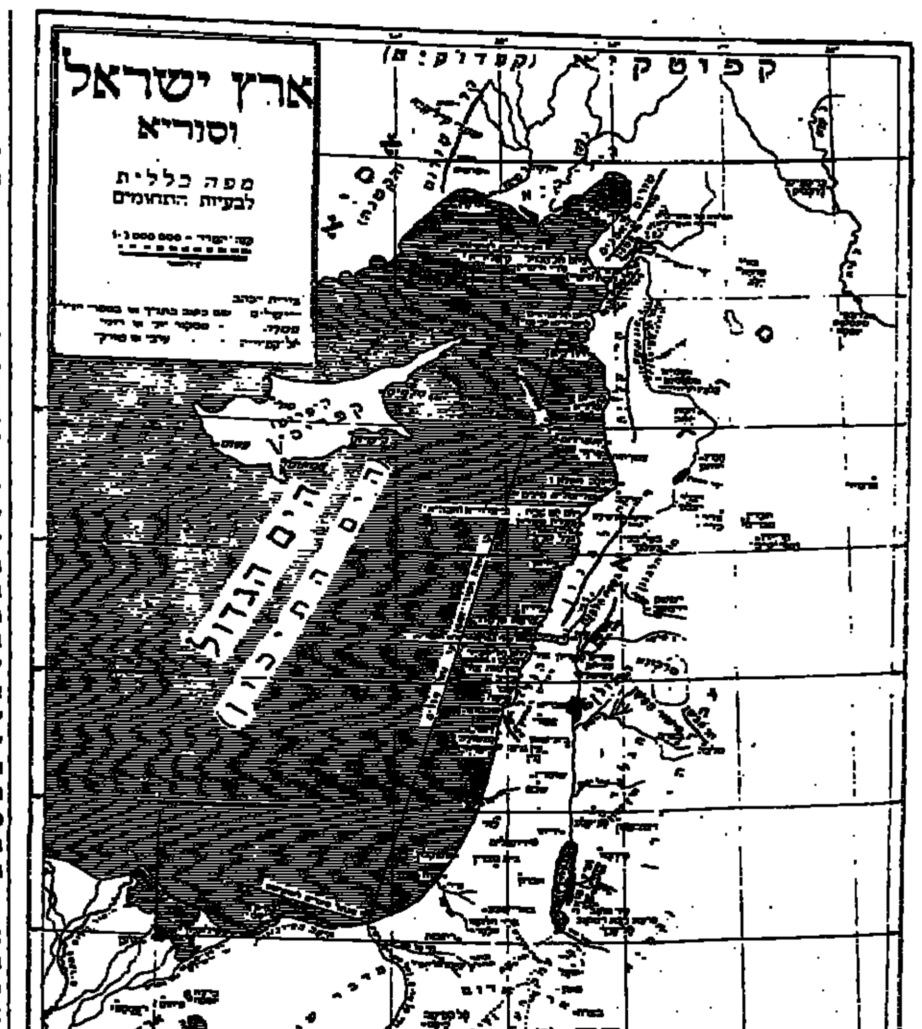

מפת ארץ ישראל וסוריה המצורפת למהדורת כפתור ופרח.

מתוך חוברת הלימודים בנושא השמיטה של החינוך העצמאי

דעת כפתור ופרח יסוד לתשובת בעל "נודע ביהודה"

במאמרנו בערב פסח, "בציפיה לבנין בית המקדש" במהרה בימי־נו, וכן במאמרנו האחרון לתולדות הרמב"ן הזכרנו את דבריו של בעל "כפתור ופרח" על חילופי הדברים עם רבי יחיאל מפריש בדבר הקרבת קרבנות בזמן הזה, ודבריו מבהירים את המניעים לעליית שלש מאות בעלי התוס־פות לפני כ־800 שנה. דבריו הנ"ל מובאים ע"י מהר"ם בן חביב בספרו "כפות תמרים" לסוכה ל"ד ע"ב.

אף בעל נודע ביהודה "מביא דברים אלה בבירור על דרכי הת־שובה והכפרה, בענין שנידון גם ע"י פוסקי דורנו עם התגברות תנועת התשובה למקור. הדיון הוא בדבר בעל תשובה שבמשך שנים נכשל באשת איש, היא חמותו, ועתה נתעורר בתשובה, ואשרי־שתורתו עמדה לו שלא ישתקע בטומאה, והשאלה היתה אם מותר לו לגלות הדבר לחותנו לפרוש או שתיקתו יפה, כי המה אנשי שם ויש להם בנים חשובים בתורה ומשפחה יקרה, ויש לחוש לפגם משפחה" האם משום כבוד הברי־ות הוא רשאי להיות ב"שב ואל תעשה" שלא להודיע לחותנו כלל.

בתשובתו דן בעל "נודע בי־הודה" עד היכן ניתן להתחשב בענין כבוד הבריות, שגם אם יש מקום לדחות משום כבוד הבריות, אינו נדחה אלא לשעה, אבל לא לכל הימים ולא לזמן מרובה וכו'.

ובהמשך הבירור ההוא דן בקשר לתשובה שלו ושל האשה ומביא את דברי בעל "כפתור ופרח", שאין בידינו להקריב קרבנות בזה"ז משום שאין אנו יודעים איזה כהן מיוחס. ומעתה — ממשיך בעל נודע ביהודה — כיון שעל כל פנים יש כהן מיוחס בעו־לם, ויכולה להקריב פסחים, ואם כן אשה זו בפסח יכולה לבוא בעזרה ולאכול פסח בטומאה, אף שהיא טמאה למת — ועדיין לבי מהסס בזה, וצריך עיון לדינא" (מהדורה קמא, או"ח, סוף ס' ל"ה).

מהדורות ראשונות ואחרונות

לאחר שיצא לאור הדפוס (מהדורא ראשונה ויניציאה ש"ו או ש"ט) נתקבל הספר בשמחה באהלי ספר. רבי חיים יאיר בכרך מציין (בספרו "חוות יאיר" ס' א): "והנה מקרוב נזדמן לי ספר קדמון, שמו כפתור ופרח, חיברו גדול ומופלג אחד מבני ארץ ישראל. והאריך מאד בעניני משקלות ומטבעות שבארץ פרו־ציה ופרובנציה, שהיה מבני גי־רוש".

כן מתפעל הימנו רבי יעקב עמדין הוא יעב"ץ (בשו"ת שאלת יעב"ץ ח"ב ס' ל): "ועכשיו זיכני הש"ית לראות שכיוונתי לדעת הגדולים הקדמונים, בשבוע הלז קנו לי ספר אחד ישן, נקרא כפתור ופרח, אשר לא ראיתיו עד הנה, וראות פניו לא פללתי — — — ובהיותי משוטט בו מרוב חשקי, כי חדות הוא לי וקדמון".

באחד מספרי הביבליוגרפיה הקדומים "שפתי ישנים" כותב רבי שבתי בס כי מחברו של הספר הוא רבי יצחק המכונה אשתורי, וטעות זאת נולדה מתוך איזכור שמו של רבי יצחק הכהן שולל בשער הספר. הלה כיהן כנגיד ליהודי מצרים, ובבית גנזיו נמצא כתב היד של "כפתור ופרח" שהימנו הובא לדפוס במהדורה ראשונה בויניציאה.

השלמת חיבורו של הספר היתה בשנת פ"ב, והבאתו לדפוס לרא־שונה בשנת ש"ט, אולם קרוב לשלוש מאות שנה היה הספר יקר המציאות, עד שהובא לדפוס ע"י עדעלמאן (ברלין תר"א). מהדורות צלום עם ציונים ומראי מקומות לבעל "תורת חסד" ולרש"א ורט־הימר — ע"י הרי"פ גרוסברג בשנת תשי"ט.

בשנת תרנ"ט-ס"א הובא הספר לדפוס ע"י א"מ לונץ, שהוסיף את ההערות והתיקונים ממהדורה הקודמת והוסיף מדליה ומשאר חכמי אר"י.

(חלק ראשון פרק א-ה עם ביאור גדול "פרחי ציון" מאת רבי ירוחם פישל פרלא. הובא לדפוס ע"י מוסד הרב קוק בשנת תש"ו).

להציב זכרון לאותו גאון נבא מדברי הרי"ל מימון במבואו למהדורה זו: "הרי"פ פרלא החל לחבר באור רחב לספר "כפתור ופרח" אבן על גבי אבן, נדבך על גבי נדבך, וכמו בביאורו לספר המצות של רס"ג, כך בבאורו זה התעמק ברוב עיון, כמעט בכל מלה של המחבר, דיכך וצירף וחיקק אותו, ככל אשר השיגה בקיאותו וחריפותו בספרי התלמוד וההלכה וחקירת הארץ, והיה ספר "כפתור ופרח" שעשועיו יומם ולילה עד פליטת נשימת אפו האחרונה".

בנו שהתגורר בפולניה הגיע לאר"י ומסר את הספר לדפוס לידי המדפיס ר' חיים צוקרמן, ולרגל היקפו הגדול של הספר החליט לחלק אותו לכמה חלקים. הוא מסר לידי המדפיס חלק מכתב היד על חמשת הפרקים הראשונים, ואת השאר נטל אתו לחו"ל, אך עם פרוץ מלחמת העולם השניה נפסק הקשר בין אר"י ופולניה.

כמובן שהמדפיס, שהחל להד־פיס את החלק הראשון, הפסיק וכמה גליונות אף הלכו לאיבוד, ורק לאחר חמש שנים, בשנת תש"ו, החליט מוסד הרב קוק להביא לדפוס את החלק שנשאר לפליטה מהדורה שניה, מהדורת צלום ללא שינויים. הופיעה בשנת תשמ"ו, והיא המהדורה האחרונה הידועה לנו.

ונסיים בדברי המחבר בסוף הקדמתו, להסבר שם הספר "כפ־תור ופרח" "נצר שורש ישי יצ־ץ ויגמול חסד עם עם עני כדבר א־לדינו, ימהר ויחיש פעמיו, תושע יהודה וישראל ישכון לבטח בימיו, כמו שהיא ההבטחה האמיתית, בימיו תושע יהודה וישראל ישכון לבטח, ברצון צורי ובעזרו יתעלה, נעשה ונצליח".

● לונדון — לוב תפסיק יבוא של נשק ממדינות אירופיות שתמכו בהחלטת העיצומים נגד סוריה, מסר רדיו טריפולי.

מן הסדרה: מרביצי תורה מעולם החסידות

אהרן סורסקי

הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל מלובלין מחולל ה"דף היומי" וראש "ישיבת חכמי לובלין"

ליום ההילולא: ז' חשון ובמלאות 100 שנה להולדתו: תרמ"ז-תשמ"ז

(המשך מגליון ער"ש שעבר)

מסאנוק נקרא רבי מאיר בשנת תרפ"ד לכהן פאר ברבנות ק"ק פיעטרקוב, מקהילות הקודש המיוחסות ביותר בפולין, שמה ישבו כסאות למשפט בכל הזמנים גדולי ישראל המפורסמים. הוא ראה כתפקידו הראשון להרים את קרן הדת, לדאוג לחינוך התורתי של הילדים והילדות בעיר, לבצר את חומות הקדושה. הוא התקין את העירובין, שכלל את המקוואות, הנהיג מערכת פיקוח יעילה על סידורי השחיטה והכשרות בקהילה, אך ראש־לכל פתח ישיבה לצעירים בביהמ"ד העירוני הגדול, הישיבה נקראה שוב בשם "בני תורה", וחינך בין כתליה את גדולי התורה של הדור הצומח ועולה בגולת פולין. הוא הצטיין ביחסים הנלבבים שהשכיל לרקום עם בני עדתו מכל חוג חרם. "מה אעשה ונפשי קשורה באנשי פיעטרקוב" כתב פעם באגרת לידיד.

מסופר, כי בבואו לפיעטרקוב פנה אליו אחד מזקני המרי"צים בעיר, שחלשה דעתו מן הכבוד הרב שחלקו יהודי המקום לרב הצעיר ממנו בהרבה שנים, וישאלהו: "לעתיד לבוא כשיקיצו לתחיה ויקומו כל הרבנים לעדתיהם, מה יעשה מר בקום רבני פיעטרקוב הקדמונים, למן הג"ר מאיר בעין זצ"ל בעל "מאירת עינים", הג"ר אברהם צבי פצנובסקי זצ"ל בעל "ברית אברהם", ועד להגרח"א וואקס זצ"ל בעל "נפש חיה", או רבה הקודם הג"ר מנחם דוד טמקין זצ"ל, איך ימצא מקום לעצמו במחיצתם? השיבו הגר"ם: "הלא גם העדות שלהם יקומו, כל רב עם בני עדתו שלו. ואין לחשוש". חזר הלה ושאל: "ומה יעשה מר כשלא יקומו"? "מפני רב שאינו מסוגל להקים לתחיה את בני עדתו, איני חושש" הפטיר רבי מאיר שפירא זצ"ל לעומתו.

אחת השאלות הראשונות שהופנו אליו ראשי הקהל, בבואו לפיעטרקוב, היתה קשורה בדיני קדושת בית הכנסת: היכל ביהכ"נ העירוני היה גדול מאד ורחב ידים, בימות החורף שלטה בו צינה ואנשים נרתעו מלבוא פנימה אל התפלה, האם מותר או אסור להתקין בביהכ"נ מערכת חימום מרכזית? הגר"ם השיב מיניה וביה, כי בהשקפה ראשונה נראה לו שאין היתר לכך, כשהוא תומך יתדותיו בהכרעת ה"מרדכי" שיש לביהכ"נ קדושת עזרה. (כידוע חיממו בביהמ"ק את רצפת העזרה ע"י היסק מתחתיה בבית־המוקד אך היה אסור להכניס עצים בעזרה פנימה ולהסיק בהן). אולם אינו רוצה להשיבם באופן מחולט עד שישאל את פי רבו האדמו"ר מטשורטקוב. רבי ישראל זצ"ל. אח"כ כשנסע לקראת "שבת חנוכה" לוינה, כדי להסתופף בצל הרבי, התעתד לשטוח בפניו את השאלה האמורה תיכף בבואו לקבל שלום, אך להפתעתו האדמו"ר הקדים ושאל אותו ראשון:

כ"יק האדמו"ר מטשורטקוב נואם בהנחת אבן הפינה ליח"ל

"מה נשמע בקהלתכם, היש בה בית כנסת גדול?" השיבו הגר"ם בחיוב. שאל הצדיק: "ואיך נוהגים שמה בנוגע לחימום? סבורני שאין היתר להסיק בפנים, מפני דעת המרדכי..." והמשיך לצטט אותה הכרעה שהגר"ם גופו הסתמך עליה כשפנו אליו הפרנסים בשאלה זו. התפעל הגר"ם וסח לרבו, כי אמנם כך הורה בעצמו, כשנשאל בדבר זה מפי ראשי הקהל, וכשיצא מעל פניו היה כולו נרגש ומלא השתוממות...

• אור המאיר

בתקופה ששימש ברבנות פיעטרקוב, כשעמד סמוך למפתן שנות הבינה, פירסם הגר"ם את ספר תשובותיו בהלכה "אור המאיר", יצירה מופתית, שעשתה בשעתו רושם כביר על למדני התקופה. הספר מכיל הן הכרעות בהלכה למעשה, מענינים חמורים שנשאל בהם והשתייכו לכל מקצועות השו"ע בד' חלקיו, הן הסברים ופלפולים שנועדו לזרוע אורה בסוגיות עמוקות או בענינים עמומים פה ושם בש"ס הגדול. ההכרעות נועדו לשואלים מחכמי הדור, רבנים ויושבי על מדין שנזקקו לקבל חוות דעתו בהיתר עגונה או בדיני ממונות וכיו"ב. החידושים האחרים נכתבו ע"פ רוב לתלמידיו, או לצורבים עמלי תורה שהיו חביבים עליו עד לאחת, השתעשע עמהם בפלפולי אורייתא.

יש בספר בירורים וחידושים שקלא־וטריא עם גאוני הדור כדוגמת ה"חפץ חיים" זצ"ל, הגאון רבי מאיר אריק זצ"ל, האדמו"ר מאוסטרובצה זצ"ל הגרא"ם שטינברג מברזה זצ"ל בעל "מחזה אברהם". או הגאון הליטאי רבי משה סוקולובסקי זצ"ל מבריסק בעל "אמרי משה". יש דברים שנכתבו על ידו בגיל י"ז שנה, כשעוד שהה בעיירת מולדתו שאץ, ומלאים המה טעם זקנים כדברי גאון ותיק מגדולי הדור, עד שהיו ראויים להיקבע בספר ביחד עם תשובותיו משנים מאוחרות. יש דברים מתקופת רבנותו בק"ק גליא, יש מתקופת סאנוק, וכן מפיעטרקוב. בסימן ס"ד הזכיר ענינים שנתחדשו לו כד הוינא טליא, כשגדל על ברכי זקנו הגאון ממונסטרישט, ומביא שמועות בהלכה ששמע מפי אביו רבי יעקב שמשון זצ"ל. פה ושם הזכיר דברים שחידש בספרו האבוד "אמרי דעתי" ונשתמרו בזכרונו. את התשובה בסימן ט"ו, היא משנת תרס"ח (ביום הפורים) בטרנופול, כתב לתלמידו בעת היא — כשהוא בן כ"א שנה —. שהוכתר אח"כ לרב בק"ק סטריזוב. גם באגרתו אל האדמו"ר מאוסטרובצה (סימן ה') לתרץ קושיא שלו אשר התפרסמה בקרב למדני פולין, היא משנת תרע"ד ערב פרוץ המלחמה העולמית הראשונה, מזכיר הגר"ם באחד מתירוציו "כבואי אל ביתי אמרתי לתלמידי החריפים יחי' לתרץ קושייתו זו בדרך היותר פשוט". אף בהקדמתו לספר הטעים ש"מיום עמדי על דעתי הי' המאור שבתורה אור לנתיבתי, חכיתי בדרך השם ללמוד וללמד, והעמדתי תלמידים הרבה גדולי התורה והיראה הי"ר".

בסימן י"א, המכיל תשובה למעשה מסתיו שנת תרע"ב בטרנופול, בענין "אם מותר לאיש ישראל למכור ביתו לעשות ממנו בית אלילים" מציין הגר"ם שלפי דעתו יש בזה לא פחות מארבעה איסורים: (א) נהנה מעבודה זרה. (ב) מהנה לעבודה זרה (ג) נותן מקום לעבודה זרה (ד) לפני עיור, ומפרט ראיותיו לכל אחד מהם. בסיום התשובה הוסיף בקשה לרב השואל, כי יאמר לאיש בעל הבית בשמו "כי ישמע נא לעצתו וירחיק את ביתו מן הכיעור והדומה לו, כי אבני ביתו וקורות ביתו של אדם המה מעידין עליו בעלמא דאתי, וגדול כוחה של מצוה זו להגן בעדו ובעד ביתו, וכמו שהבטיחונו רבותינו ז"ל כי המונע בזה מצליח". בשולי הסימן העיר כי "התשובה הזאת כתבתי בהיותי עוד בטרנופול, וכשנתקבלתי אח"כ לאב"ד בעיר גליא יצ"ו השואל הנ"ל הי' דר בגליל שלי, חקרתי עליו ונודעתי כי שמע לעצתי ונתעלה מאד בנכסיו, ברוך המשלם טוב לעושי מצוה".

בסימן ג' מביא הגר"ם העתק מכתב ששלח אליו ה"חפץ חיים" זצ"ל במענה להערות ששלח אליו על ספרו "ליקוטי הלכות" ומציין שמעתיק התשובה אות באות מפני שדברי החח"ח "יש להם ערך מיוחד בעולם היהדות לשעה ולדורות". החפץ חיים כותב בין השאר כי שמח מאד: "ברואי שאנשים גדולים כמוהו יעיינו בספרי, אשר תהי' לזכות גם לי..."

וכותב אחד מטובי הלומדים בהערכתו את יצירת הגר"ם שפירא בהלכה (ראה בספרנו הנ"ל חלק שני עמ' 228): "מי שלומד בספר אור המאיר מרגיש לראות באיזו גמישות אומנותית מעלה הגר"ם במצודתו תוספות ומכילתות, המודהגות אחדיו ומשתלבות בידי היוצר והיו לאחת, בלא להזקק לעזרתם של האחרונים. הבנאי הגאון הזה, בנה את בניניו המופלאים בתורה בהניחו אבן על גבי אבן, כשכל אחת מהן מהוקצעת למופת, מבלי שיצטרך לכסות על פנימותיהן בטיט... כל סברא דחוקה וכל הליכה בצדי דרכים לא נמצאת בחידושיו... הכל כה שקוף ובזיו, עד שהנך מתפלא, איך לא נאמרו הדברים ע"י קדמונים... גם אותם החידושים שלא נאמרו על ידו להלכה למעשה, אלא לחדודי בעלמא, כמו תירוצו המפורסם על קושיית הגאון מאוסטרובצה זצ"ל, שהרעישה בשעתו את עולם הלומדים (ראה "אור המאיר" סימן ה') שופעים חכמה ומאירים את העינים. בזיו ברקם... אם נאמר בזוה"ק "שקר ב"ה תרי בפלפולי דאורייתא" בודאי על פלפוליו של רבי מאיר שפירא זצ"ל נאמרו הדברים. כל מי שהתענג פעם מתורתו של רבי מאיר שפירא, אינו יכול להתעלם משיפעת ההשראה ששיטת פלפולו משפיע על הלומד, כשהיא מיישרת כל עקמומית שבמוח, ושומרת על הגמישות העדינה של ההגיון..."

בראשית "אגודת ישראל"

מהיום הראשון ליסוד "אגודת ישראל" העולמית, נמנה הגר"ם שפירא עם חלוציה הראשונים, אשר משאת־נפשם היתה להבטיח את קיומו של עם ה' בנסיבות התקופה. מול גיאות ה"השכלה" הלאומיות, היו רואים את הנולד, שאגו"י תציל את היהדות אף בדורות הבאים (ראה ויאור הרקע העיוני ב"פרקים בדברי הימים של אגו"י העולמית" מאת כותב השורות, ספר הכנה"ג, ירושלים תשי"ם). פעם שאל אותו אחד האדמו"רים שהתנגד לאגו"י: "האם לא די בכך שמתפללים אנו על מפירי־ברית בברכת "ולמלשינים", מה צורך יש בארגון מיוחד ללחום בפורקי העול?" השיבו הגר"ם: אילו היו הם מסתפקים בכך שיכונו עליו בברכת "על הצדיקים", ניחא, נכון, גם אנחנו עליהם ב"ולמלשינים" תצא ידי חובה... אבל במצב הנוכחי, כשהם לא מסתפקים בכוונות בשמונה עשרה, ומכנים אותנו בשמות אשר ראויים להם, אי אפשר לחשות מנגד...

עוד בימי חורפו, כשהתגורר בטרנופול, אירגן את הסתדרות החרדים "תפארת הדת" אשר הציבה לעצמה תפקידים דומים לאלו של אגו"י במעגל המקומי. עם כינון אגו"י העולמית, התמזגה הסתדרות זו בתנועה הקדושה, והגר"ם התמסר לפעול בעד הפצת רעיונה בכל חום לבו ונשמתו. לא ארכו הימים עד שנעשה רוח־החיים באגו"י הבריאה שלה.

הוא השתתף כנזכר למעלה עם המייסדים בועידת קטוביץ. הוא לא החסיר שום ועידה או כינוס ואספה בעלת משמעות כדי לתרום את חלקו בחיזוק הארגון שנוצר לעשות את כל יראי ה' אגודה אחת "לעשות רצונך בלבב שלם". מהרי"י רוזנהיים ז"ל מתאר בזכרונותיו את הועידה האגודאית שהתאספה בפפד"מ, אביב תרע"ח, בה השתתף לראשונה הגר"ם שפירא רבה של גליא ו"הקסים את כל שומעי דבריו בהברקת רעיונותיו". רבי יצחק מאיר לוין ז"ל סיפר בהלוויית הגר"ם בירושלים, אלול תש"ה, על הבשורה שהביאנו בשנת תרפ"א מרבי יוסף לענד ז"ל (מרבני חדשה, שליח אגו"י לגאליציה המזרחית) כי גילה באחת העיירות הקטנות, גליא, כח אגודאי מופלא המסוגל להפוך עולמות. ע"פ בקשת ראשי התנועה בא אז הגר"ם לשהות פרק זמן בורשה, כדי לסייע על ידם בקימום אגו"י חזקה, עם חידוש החיים החברתיים בפולין אחרי סיום מלחמת העולם הראשונה. למרות גילו הצעיר, יחסית, בן שלושים וחמש בלבד, צרפוהו גדולי הדור הישישים, שהתחבב עליהם, כחבר מן המנין ב"מועצת גדולי התורה". הוא נרתם מלא הקרבה בעול ההנהגה המעשית וכדברי הרי"ם לוין "הפיח והחדיר באגו"י את רוח לימוד התורה, את השמחה, ההתלהבות והבטחון העצמי, במאבקנו למען רעיוננו!"

בסדרת מאמרים נפלאים תחת הכותרת "הלנצח תאכל חרב?!" שפירסם הגר"ם בעתון האגודאי "דער יוד", חורף שנת תרפ"ב, מתגלית כלשהו רחבות האופקים שלו בכל הנוגע להנהגה ציבורית. הוא מבהיר באריכות, ביידיש עסיסית, את עמדת אגו"י בדבר התפקיד שממלא בעבודתה ענין ישוב א"י ועומד על המאחד והמבדיל בינינו ובין הציונות ו"המזרחי", תוך שמגלה פרטים בלתי ידועים על דיוני מועצגדה"ת בדבר ההצעות למצוא בסיס לשיתוף פעולה מוגבל עם המזרחי בעבודה הארצישראלית. בחתימת סדרה זו הקוראת את כל שומרי התורה מכל המפלגות לשלום ואחדות, מתאר הגר"ם את הועידה הארצית השניה של אגו"י בפולין שהצטיינה כמעמד של קידוש השם. "הועידה, עם אלף ומאתיים ציריה ועם מועצת גדולי התורה בראש, המחישה בפנינו בצבעים חיים: את היהדות הבלתי מנוצחת, את נצחיותה של דת קדשנו, ואת התגשמותן של מיטב התקוות היהודיות. שמענו בועידה זו את קול הכרוז "נעשה ונשמע" מהר סיני.

שמענו את קולות בנינו, הדור הצעיר, מכריזים בהגיגיות: "אבותינו לכו נא בטח. בניכם עמכם!" והדהדו דבריהם כאותה כשירת הים: "אלקי אבי וארוממנהו". מי שחזה בגופו את כל מהלך הועידה הזאת, זכה לראות בעיני בשר ממש את העתיד הנהדר הצפוי של היהדות המקורית, כי הנה מאיר ובא באופק עמנו שחר חדש, ורוח ישראל סבא תשרור בכל פינה בחיינו לפתור כל הבעיות והעולות על הפרק ברוח התורה והמסורה"...

במהלך הועידה הנזכרת הפציר הרבי מגור זצ"ל בעל "אמרי אמת" בהגר"ם שפירא, להתמנות במקומו כנשיא התנועה בפולין וכך כתב האדמו"ר באגרתו אל מהר"י רוזנהיים "מצב האגודה נצוב באופן נורא מאד... ובקושי גדול פעלתי אצל הרה"ג מפיעטרקוב, איש המוכשר לזה, לקבל רסן הממשלה בידו..." וכשהכריזו על כך במליאת הועידה עמדו על רגליהם כל 5,000 אורחיה וקידמו פניו בתשואות נלהבות. כפי שסיפר לי הרב פנחס לוין ע"ה, גיסו ובן אחותו של ה"אמרי אמת", נוכח הוא באופן אישי כאשר לפני שקיבל עליו את המינוי ירד הגר"ם לטבול במקוה. כדרך שנוהגים בדברים שבקדושה. משנכנס בתפקידו החדש הצמיח לאגו"י כנפים אדירות ועשאה לגורם המרכזי ביותר בחיי יהדות פולין. הוא התגלה כמנהיג בחסד עליון, מדרבנא דאומתיה, ועבר פעמים רבות לארכה ולרחבה של המדינה כדי להלהיב את ההמונים בקריאת "מי לה' אלינו!" ולזקוף קומתה של כנסת ישראל המושפלת עד שאול תחתיה. נהג היה, בגמר כל אסיפה, לרדת ישר מן הבמה אל תוך הקהל, ולהתוך את כולם לשירה וריקודים. מתרוה של שירים התענגה והצטלצלה מפיו ומנפשו הסוערת: "אשרי איש שלא ישכחך ובן אדם יתאמץ בך, אשרי אדם עוז לו בך". או "עוצו עצה ותופר דברו דבר ולא יקום כי עמנו א־ל", או "וטהר לבנו לעבדך באמת" וכן "ויעשו כולם אגודה לעשות רצונך בלבב שלם" ולכל שיר מנגינה מיוחדת שהלהיבו בעצמו. כשם שהחדיר בלב שומעיו את הגאון והעוז הדהדי, ויגבה לבם בדרכי ה', כן החדיר בקרבם את השמחה וההתרוממות — בחינת "עוז וחדוה במקומו".

בשנה הבאה, תוך תרפ"ג, הוטל עליו לייצג את אגו"י בבית המחוקקים (ה"סיים") הפולני. הוא התחנן על נפשו לבל יטילו עליו משרה זו. העשויה לגרום לו ביטול תורה, אולם חזקה עליו מצות רבו האדמו"ר מטשורטקוב רבי ישראל זצ"ל שנטה לחיוב. באגרת אל הגר"ם ביאר הרבי, שבכדי לדעת איזו תעודת אדם עלי ארץ, ומה ה' דורש ממנו, צריך להתבונן ולהכיר את כשרונותיו אשר חננו יוצר כל. "והנה ה' חנן את כהדר"ג בשכל חריף לצלול בים התלמוד ולשאוב משם פנינים נחמדים, ועוד יתר שאת לכבודו להזיל כטל אמרתו להבאים לקחת לקח מפיו ולהשקותם מבאר מים חיים, וכבר יצאו מבית מדרשו אברכים יקרי ערך — וקבלת משרה למועצת העם תפריע אותו ממלאכת הקודש — אמנם לעומת זה יוכל כהדר"ג להביא גם שם ברכה ופעולה טובה להכלל" אי לזאת הרבי מייעץ: "כהדר"ג בפני עצמו לא יעשה שום השתדלות, אולם אם ישתדלו ה"קאמיטע" מהאגודה שיקבל המשרה על שכמו, ויעשו סדר הבחירה שתהיה במהרה בחירתו — אז לא יסרב! והשם הטוב ינחהו בדרך הנכון הטוב, ויזכה ללמוד וללמד..." גם ה"חפץ חיים" באגרתו (משנת תרפ"ד) היה מעודד את פעילותו ב"סיים", שהאדירה את כבוד שמים והרימה קרן ישראל, בברכה שהעתיר עליו "שיחזקהו ה' לתורה ולתעודה לשבת במנוחה באהלי שם ללמוד וללמד את התוה"ק: ויאמצהו ה' לעבוד עבודתו באהלי יפת, לשמחת לב כל בני ישראל הנאנחים והנאנקים, כי מי יעמוד לימינם אם לא גדולי זמנינו מנהיגיהם?!"

אעפ"כ היה לבו דוי, שמתבטל מתורתו, ובלב מלא געגועים לאהבת התורה התחנן לקוב"ה "כי יחלץ גם אותו ממיצר טרדות הזמן, ועוד אזכה לשקוד על דלתי תוה"ק באמת ותמים, ולראות בכבוד התורה ולומדיה, כי ישובו בנים לגבולם" (מתוך הקדמתו לשו"ת "אור המאיר"). בלבו נרקמה מאז תכנית נהדרה להקים בפולין ישיבה עולמית שתרים קרנו של בן תורה ותחולל מהפכה במושגים של הדור אודות לימוד התורה. "אם ראיתם עין־בעין כי מאיר שפירא אחד מסוגל ליצור מהפכה גדולה" פנה יום אחד בהתרגשות לחבריו בהנהגת התנועה "העיתו לי ואהפכה כליל להרבצת תורה, ואעמיד לכם תוך שנים ספורות עשרות ומאות מאיר שפיראס המסוגלים לגדולות". ובאחד המכתבים ששלח מה"סיים" לביתו אנו קוראים: "על כל אופן הנני מתגעגע להישיבה ולהתלמידים בכלל, ולהחידוש ברמב"ם בפרט, מי יתן ואשובה ארצה צאני אשמר..." אחרי שנים אחדות, בתרפ"ח, סיים את תפקידו בסיים ולא שב יותר אליו. "פשטתי את כותנתי", הכתנת הפוליטית, אמר לשואלים, "איככה אלבשנה" מחדש...

בכנסיה הגדולה הראשונה

בשלהי שנת תרפ"ג, בהתאסף ראשי עם בכנסיה הגדולה הראשונה של אגו"י העולמית, ויהי בישורון מלך, מילא הגר"ם בקסמו האישי ובחן העילאי שהיה יצוק עליו משמים את תפקיד הכנור הראשון במעלה. כל הופעותיו חשמלו את אלפי הצירים והאורחים, הן כאשר נשא מדברותיו במעמד הפתיחה וכיוצא, או כשהקריא במעמד הנעילה בקולו הנעים והצלול את החלטות "מועצת גדולי התורה", הן כשהיה נותן באידיש קולו לתמוך ולשנות דבריהם של גדולי ישראל אשר מפאת חוד לשונם המופלגת וקולם הנמוך לא הצליחו רוב הנוכחים לקלוט את דבריהם. מסופר, שה"חפץ חיים" זצ"ל חייך ופניו זרחו מקורת רוח בעת ש"דף היומי" (כפי שנהג לכנותו בשנים הבאות) חזר בדייקנות מופלאה על דרשתו, והגאון רבי חיים עוזר זצ"ל מוילנא התבטא כשחזר הגר"ם על דבריו בשפה ברורה ובנעימה "לא ידעתי שאני כ"כ מיטיב לנאום..." רעד חלף באלפי הנוכחים כשעמד הגר"ם לחזור על דברי רבו האדמו"ר מטשורטקוב זצ"ל והכריז בהתרגשות: דער הייליגער טשאָרטקאָווער רבי זאגט..."

במעמד הפתיחה, ג' באלול, בא תורו לנאום מיד אחרי ה"חפץ חיים", כנציגה ונשיאה של אגו"י בפולין, שהיתה הגדולה ביותר מכל שאר ההסתדרויות הארציות ברחבי תבל. "כאן האמת חוגגת את נצחונה" קרא הגר"ם בהתרגשות לקול תשואות האלפים "כאשר ענקי הרוח של האומה יושבים בראש ומטכסים עצה כיצד להחזיר את העטרה ליושנה. אנו מצפים לקידוש השם בכנה"ג, להחיות מחדש את התורה בכל לב יהודי פועם, ברוך המקדש שמו הגדול ברבים".

במושב המיוחד לענייני חינוך, ד' באלול, דיבר הגר"ם באופן מעמיק ונוקב על המצב הקודר בחזית החינוך התורתי, עם שדיווח על ההצלחה היחסית בעבודה שהספיקה אגו"י בפולין לעשות מאז יסודה, הודות לטיפוח רשת ענפה של תת"ים ישיבות ובת"ס לבנות "בית יעקב" המונים יחדיו כשבעים וחמש אלף תלמידים ותלמידות. "מכור" הכריז בלהט "שכאשר ר' יוחנן בן זכאי קיבל רשות לבקש חסד לעצמו ולעמו לא ביקש רק "תן לי יבנה". יבנה היתה אתר עלוב, אבל את התורה טיפחו שמה יותר מבכל מקום אחר, ולכפר העלוב הזה העם היהודי אסיר תודה בעד קיומו... האנושות כולה חבה טובה ל"יבנה" עבור כל ההוד שספגה מן היהדות במשך אלפי שנים"...

למחרת, ח' באלול, כשהעלה נשיא הכנה"ג הגרי"ל צירלסון הי"ד מקישינב (בדיון הכללי) את ההצעה, שאגו"י תשתף פעולה בתחומים שונים עם מפלגות אחרות, קם הגר"ם שפירא להשיב על הצעתו בשם מועצגדה"ת והסביר שבמצב הנוכחי אין שום אפשרות לפעול במשותף עם איזושהי מפלגה. הוא גילה אז בפני הצירים את העובדה, שבהנחיית מועצגדה"ת ניהל הוא ואחרים מצמרת התנועה מו"מ עם נציגי המזרחי, אשר לא הביאו לידי שום תוצאה ממשית, מפני שהמזרחי לא קיבל אף אחד מהתנאים שלנו. "עמדתנו כלפי המזרחי היתה, שיהפוך לגוף עצמאי בלתי תלוי, כדוגמת אגו"י, ולא יוסיף להיות כפוף להסתדרות הציונית". אמרנו אליהם: "במקום ללכת לקונגרס של ויצמן באו לקונגרס של החפץ חיים" ובנקודה זו נקטע המשא־ומתן..." "יש לנו מנחה, יש לנו מעריב, בין מנחה למעריב הוא בין השמשות שהמזיקין נבראו בו — כזאת היא מפלגה, אשר אין לה עמדה ברורה, והיא פוחלת לכל הכיוונים.

ההכרזה ההיסטורית על תקנת ה"דף היומי"

עוד במושב המיוחד לענייני חינוך, שהוזכר למעלה, ד' באלול, השלים הגר"ם את נאומו באמירה, כי מן הראוי שהכנה"ג תחליט שהחל מראש השנה הקרוב, תרפ"ד, יש ללמוד מדי יום ביומו דף גמרא מסוים בתור שיעור יומי, ודף זה יהיה הסמל של כל חבר אגודאי. "מאחר ושנה זו היא שנת השמיטה" הוסיף "ובמוצאי שביעית בן דוד בא, נזכה בודאי לחגוג בעזה"י את סיום הש"ס בירושלים".

אולם ההכרזה בפועל של הצעתו באה רק לאחר יומיים, ט' באלול, במושב התשיעי של מליאת הכנה"ג אשר הוקדש לשמיעת סיכומים. אחרי שורה של נאומים חשובים, ובעקבות פירסום ההרכב הרשמי החדש של מועצת גדולי התורה, קם הגר"ם לדווח בפני הצירים על דיוני הועדה לחינוך וחיזוק הדת והקריא בין השאר את הנוסח המלא של החלטותיה, עשרים ושמונה במספר, העומדות עכשיו להצבעה. בכללן: החלטה נוספת להכיר בתנועה החינוכית "בית יעקב", כחלק בלתי נפרד ממפעלי התנועה. אחר הקריא את "המנשר לעם ישראל", העומד להתפרסם מטעמה של מועצגדה"ת, ובו קריאה להתחזק בשמירת התוה"ק ולהתאמץ בחינוך הבנים והבנות ברוח ישראל סבא. הצירים הקשיבו לתוכן המנשר בדריכות רבה, הכל עמוד על רגליהם לכבוד התורה, אך עם זאת "לא היה משהו חורג מן השיגרה באוירה ששורה באולם".

אך הנה לפתע התחיל קולו של הרב מסאנוק רוטט. הגר"ם איננו יורד מעל הדוכן. עוד לא השלים את דבריו. בהתרגשות עזה, כפי שניתן ללמוד מארשת פניו, הוסיף והכריז על החלטה שהוא באופן פרטי, לא בשם הועדה, מציע לקבל אותה. וזה דבר ההחלטה: "היהדות החרדית בכל העולם מקבלת על עצמה ללמוד בכל יום דף אחד ידוע מן הש"ס, החל ממסכת ברכות, מראש השנה תרפ"ד". אח"כ במשך שעה ארוכה עמד והסביר, כיצד ה' הטובה עליו, כמה מעלות טובות יש למצוא ב"דף היומי". מתוך השתפכות נפשית תיאר אז הגר"ם בציורות מרתקת נפלאה איך "דף היומי" מסמל את רעיון האחדות של אגו"י ותכליתה, השגיב פלאים את חשיבות הענין שבכל יום ויום יעלה השמימה דף גמרא הנלמד ע"י רבבות יהודים בארבע כנפות הארץ, והתנצל בענוה, שחשב מלכתחילה כי טוב הוא הרעיון להנהיג אותו בקרב הצעירים גרידא, אולם להפתעתו הגדולה נוכח בכנה"ג שהרעיון מתקבל על דעת כל חכמי התורה — לעשותו תקנה רחבה ומתפשטת בקרב כל ישראל עד סוף כל הדורות - אות הוא מן השמים שהאיר קוב"ה פניו אלינו לתת עכשיו מתנה טובה זו לכלל ישראל.

"שוו בנפשכם" הוסיף וקרא בעינים נוצצות "כמה נפלא הוא החזיון דף היומי לכשיתגשם. הנה מפליג לו יהודי באניה ונוטל בידיו מסכת "ברכות". נוסע הוא שבועיים ימים מארץ ישראל לאמריקה. מדי יום ביומו הריהו פותח את הגמרא ולומד את ה"דף", ובבואו לחופי אמריקה, הריהו נכנס לביהמ"ד בניו־יורק ומוצא לשמחתו עוד יהודים אשר עוסקים באותו דף שבו הנה היום... מצטרף הוא ללומדים בחדוה, מתפלפל עמהם, והם משיבים לו בשקלא וטריא... נמצא שם שמים מתאדר. מתגדל ומתקדש"...

"יהודי מארצות הברית שעקר לבראזיל בדרום, או ליפאן אשר בפאתי אסיה, הריהו סר בראש ובראשונה לביהמ"ד ומוצא את כולם עוסקים באותו דף שהוא עומד בו היום — היש לנו איחוד לבבות גדול מזה? ולא זאת בלבד: עד הנה נשארו מסכתות מיוחדות שציבור גדול לא למד אותן, רק יחידי סגולה חכלו עליהן, נו... והדף היומי יתקן את הכל"...

כמו זרם חשמל עבר בספסלי הצירים למשמע דבריו. ההתרגשות אחזה בכולם. אלפי הנוכחים מתפרצים בתרועות שמחה ותהלה ובמחיאות כפיים. הכל תומכים בהצעה - פה אחד: באותו רגע נולד ובא לעולם ה"דף היומי".

דבר ההחלטה הזכה גלים אחרי הכנה"ג. השמועה התפשטה במהירות הבזק. עוד נמצאו אנשים שלא האמינו, היססו, פיקפקו. אולם כשחלפו פחות משלושה שבועות והרבי מגור זצ"ל העיר למקורביו הנה חטופה לפני תפלת מעריב בליל ראש השנה תרפ"ד "אני נכנס ללמוד את ה"דף היומי" עבר רטט בין הראשים שהצטופפו בהיכלו. הכל מיהרו לחפש אחרי אקזמפלרים של מסכת "ברכות". מני אז, ועד עצם היום הזה, נלמד ה"דף היומי" כסדרו ע"י כל היהודים אוהדי התורה בעולם כולו — הן אלו המשתייכים לאגו"י והן אלו אשר עוד לא השתלבו בשורותיה — וכבר הספיקו ללמוד ולהשלים שמונה פעמים את כל ש"ס בבלי, וכבר הגבירו חילים לתורה וקבעו שיעור "דף היומי" אף בתלמוד ירושלמי.

"אשרי הדור שהגדולים נשמעין בו לקטנים" נהג הגר"ם להתבטא כשדיבר לפעמים בהצלחת הרעיון "דף היומי" שהיכה שרשים כ"כ עמוקים בחיי כלל ישראל. למעשה, אמר, מקופלת ברעיון זה השקפת־עולם נשגבה. לפנים בישראל היה מי שחשב, כי התפלה היא חובת גברא אישית גרידא, מצוה המוטלת על האדם כיחיד, עד שבא האריז"ל ולימד (בספר הכוונות) שקודם כל תפלה יקבל עליו מצות עשה של "ואהבת לרעך כמוך" ובמילא תיכלל תפלתו מכל ישראל ותקובל בתוך תפלות כלל ישראל — וענין זה נוגע שריר וקיים בנוגע ללימוד התורה. אם עד עכשיו למד כל יחיד דף גמרא משלו, האחד "ברכות" ומשנהו "כתובות" וכדומה, הנה מכאן ואילך יעסקו כולם באותו "דף יומי" שיהפוך לדף של כלל ישראל. אם אמרו בזוהר הקדוש, קוב"ה אורייתא וישראל כולהון חד, מה רב טוב הצפון בהתמזגות קוב"ה אורייתא וישראל בחדא מסכתא, בדף אחד, ביום אחד...

בראש השנה תרפ"ד התחילו לומדי ה"דף היומי" את הש"ס ובראש השנה לאילנות תרצ"א סיימו אותו פעם ראשונה. 2,702 ימים חלפו: ו־2,702 דפים נגללו מן הרישא עד לסיפא. "הדרן עלך כל הש"ס" שרו התלמידים ביח"ל יחדיו, והגר"ם השמיע את משאו המלהיב, שבסופו קרא: "הדרן עלך תינוקת וסליקא מסכת נדה", רבונו של עולם, כאשר תינוקות של בית רבן חוזרים אליך, אנא תסתלק כבר מתוכנו מסכת נדה גירושים וחרמים, ולא יוסיפו ישראל בני רחומיך לדאבה עוד.

הוא המשיל אז את הדף היומי לגשר של נייר, מעליו עובר כל איש יהודי על־פני האוקינוס האינסופי של סבל ותלאות, גשר איתן ויציב הרבה יותר מכל גשרי הפלדה המוצקים שבעולם. "דף" נזדמן לי וניצלתי, כך קרא התנא הקדוש רבי עקיבא, כשעלה לחיים מתוך שצף הגלים של הים הסוער. אף הוא הוסיף והכריז: אלפיים ושבע מאות ושנים דפי גמרא שנלמדו ברבים יעלו ביום זה השמימה, ולא אלפיים ושבע מאות ושנים כשלעצמם, אלא הכפל מספר זה באלפי רבבה יהודים שלמדו אותם... מליוני דפים גמרא... מליוני מליצים ישרים אשר ילמדו זכות לפני כסא הכבוד להחיש את ישועת ישראל.

הרב עם תלמידי ישיבת בני תורה בסאנוק

ותיצב אז הגר"ם ליד ארון הקודש הפתוח, השמיע את ה"קדיש דרבנן" כשהוא טובל בים של דמעות גיל ותוגה, כאילו ניבא לבו שזה לו הסיום הראשון והאחרון...

ישיבת חכמי לובלין

יצירת יח"ל היתה גולת הכותרת של חייו המבורכים אך קצרים מדי. משחר ילדותו כבר רקם בלבו את החלום, לכונן ישיבה מפוארת בממדים גדולים, שתשמש מרכז עולמי ללימוד התורה. עוד בשאץ, ערש ילדותו, נצבט לבו למראה בני גילו ילדים עניים שניחנו בכשרונות עילויים, אבל בצוק העתים לא עמד בהם העוז הנפשי להיצמד אל התורה. חרפת "ישיבה בחור" בימיו, שנאלץ לעסוק בתורה מתוך הדחק וההשפלה, לאכול "ימים" על שולחן זרים ולישון בחנויות כשומר, הדריכה את מנוחתו.

לפנים בישראל, היה טוען, התייחסו ללומדי תורה ביראת הכבוד, זבולון התחלק בלחמו עם יששכר, כאשר הבין את הענין לאשורו, כי שותף שווה הוא יששכר בעסקיו, הרי גם לו לזבולון, יש חלק וזכות בתורתו של יששכר. לא כן בדורות המאוחרים, שכבוד התורה ירד פלאים וכתרה מתאבק בעפר. לומדיה ועמליה אין דורש ומבקש להם, עד כי יגוללו בעפר קרנם מבויישים ונכלמים רחמנא ליצלן. אתה מנסה לדבר אל בעלי היכולת, שיהיו מחזיקין דאורייתא, והם משיבים לעומתך במשנה "מפורשת" כביכול: "כך דרכה של תורה, פת במלח תאכל... ועל הארץ תישן... ובתורה אתה עמל". אמר רבי מאיר שפירא: אני אפרש, ולי נאה לפרש, לא בניחותא כ"א בלשון תימה גדולה "כך דרכה של תורה?!" וכי זו הדרך להפקיר לאנחות את הלומדים, וכי "פת במלח תאכל" ותו לא? ו"מים במשורה תשתה" ולא יותר? ו"על הארץ תישן?" לא, אין זו דרכה של תורה, ומה אעשה כדי לשנות את המצב? אלך ואבנה פלטרין של תורה שלא היה כמותו לגודל ולגדולה מיום שחרב בית המקדש, אושיבה בתוכו תלמידים המצויינים בהלכה מכל המדינות, ואפקיד עליהם אלופי תורה ורישי מתיבתא לחכמם ולנהגם במסלת ישרים

(המשך בעמוד י"ד)

שאו שערים ראשיכם

אחרי קרוב לשבע שנות עמל יסורים ותלאה, חבלי לידה וחבלי יצירה התנוסס בנין יח"ל על תלו: בית מפואר רב־מדות, שמעטים כמותו בעת ההיא בפולין, ומתנשא לגובה שש קומות גדולות היכל מרכזי רחב ידים ואולמות לימודים, עשרות חדרי פנימיה מרווחים. הדר ומסעדה משוכללת, מכבסה ומאפיה מודרנית, מקוה טהרה ובית אולפנא לסופרי סת"ם, אולם מיוחד ובו תבנית ביהמ"ק לעזר בלימוד סדר "קדשים", בית עקד ספרים ענקי, עם סידורי הסקה והימום מרכזיים בכל האגפים. בחזית הבנין האיר באותיות זהב הפסוק "לכו בנים שמעו לי יראת ה' אלמדכם".

"שמח לבי ותגל נפשי למראה התמונה ההדורה של ישיבתכם הקדושה" כתב אל הגר"ם רבה של ירושלים הגרי"ח זוננפלד זצ"ל "אשרי עין ראתה כל אלה, בית שמגדלים בו תורה ויראה בני לתלפיות... אני מקוה שהבית הזה יהיה מקום הכשרה והכנה להקמת בית אלקינו במרום הר ציון"...

מכל רחבי פולין הגיעו אז צורבים, בהרים למאות ולאלפים, שהשתוקקו להתקבל כתלמידים מן המנין. אולם הגר"ם, שידע כי אין אפשרות כרגע לקלוט את כולם, קבע תנאי יסודי להתקבל בישיבה: על התלמיד לדעת על בוריים כמאתיים דפי גמרא בע"פ, חיש מהר נתגלתה המכשלה, נבחנו ואושרו שבעים התלמידים הראשונים, אשר הגיעו אח"כ ללובלין ביום פתיחת הישיבה: כ"ח בסיון תרפ"ט. לפני הפתיחה אמר לו רבו האדמו"ר מטשורטקוב זצ"ל: אולי מוטב לפתוח את הישיבה בחשאי, שלא תשלוט בה עין הרע. הרי מצינו בלוחות הראשונים שניתנו בקולי קולות ונשתברו? נטל הגר"ם רשות מרבו והשיב כהאי לישנא: ורבש"ע הלא ידע מראש שהקולות יזיקו והלוחות ישתברו, למה נתנם בקולי קולות? אלא שבאותם הימים לפני מתן תורה היה העולם שקוע בבערות ובעבודה זרה, ואם יינתנו לוחות בחשאי מהיכן ידעו הבריות כי יש מנהיג לבירה, איככה ישמעו את הקול יוצא "אנכי ה' אלקיך"? אמר בביטול הקב"ה, ישתברו הלוחות אחר כך, ובלבד שישמעו כולם כי ה' עוז לעמו יתן. אף אנו כעת, השאון והפומביות מסביב לפתיחת הישיבה יודיעו את העולם, יתקדש על ידו שם שמים, תרום קרן התורה.

הסכים הרבי לדברי הגר"ם ניתן האות לחגיגה. "אני מוסר את הבן יחיד שלי לכלל ישראל" בישרה באותו יום כותרת המנשר לאומה שפירסם הגר"ם בהזהיבו מעל דפי העתון האגודאי "דאס יודישע טאגבלאט".

שוב נראו זרמים ללובלין רבבות אלפי ישראל שנקבצו ובאו מקרוב ומרחוק לראות בכבודה ובזיוה של תורה. פתח הגר"ם בדברי משיח אלקי יעקב נעים זמירות: "יהמה בעני הכינורי בית לד' צבאות". הספיד בתפלה חכה "בורא עולם בקנין השלם זה הבנין", השלם לשון תשלומים ופרעונות, שנוכל לשלם ולפרוע את כל החובות. אח"כ עמד ובתך האדמו"ר מגור זצ"ל, שהבית יהיה גדול, מקום שמגדלין בו תורה ויראה בהדא מתתא. ושיצליחו התלמידים שיתגדלו פה. הוסיף אמרים האדמו"ר מטשורטקוב זצ"ל, שהכריז כי רק עכשיו מתחיל הבנין האמיתי של יח"ל. הבנין הרוחני. התורה הקדושה הוגנת בהיכבנה לשכון בבית הרם. הרבי מתכבד לקבוע את המזוזה בהיכל הישיבה, והגר"ם מוסר באותה שעה לידי הצעיר שבתלמידיו את מפתח הזהב שיפתח בו את שערי הישיבה. כשהוא קורא בקול רם: "כשם שנפתחו שערי הישיבה למטה, כך אתה רבון העולמים תפתח למעלה שערי ישועות ונחמות לישראל" ויענו כל העם ויקרא אמן ואמן.

למחרת כ"ט בסיון, עמד הגר"ם להשמיע את שיעורו הראשון "בישיבת חכמי לובלין". נאספו ובאו כל התלמידים, האורחים באלפיהם, וסתם יהודים כלובלין ובנותיה שגדשו את ההיכל עד אפס מקום. עלה הגר"ם אל דוכנו בגילה ורעדה. בקול רעד שפך צקון לחשו בתפלת רבי נחוניא בן הקנה: "שלא אכשל בדבר הלכה, וישמחו בי חברי... והצילני מכל מכשול וטעות, הן בהוראה הן בלימוד... גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך"...

והנה מצטלצל בהיכל הצעקי קול הערב: "שבעת ימים קודם יום הכפורים"... ההוא מביט נפלאות בעבודת השם ומחדש בקדשים, קדושת עזרה וקדושת הר הבית, וקדושה ראשונה שקידשה גם לעתיד לבוא. מכח הוראה זו, הכריז, קובעים אנו שקדושה ראשונה שנתקדשה להיכל היתה ג"כ לשעתה ולעתיד לבוא, ואף שזה מאות בשנים נדם פה קול התורה וחוזר עכשיו לשרות בה קדושתה הראשונה. פתח בקדושה וסיים בדבר חינוך לתלמידים, בהדגית דברי רש"י הקדוש בפסוק "וירק את חניכיו". כל חינוך שבמקרא לשון התחלת כניסת האדם או כלי לאומנות שהוא עתיד לעמוד בה, וכן חנוך לנער, חנוכת המזבח, חנוכת הבית. והיינו: עיקר החינוך הוא שאותו דבר שמתחנכין בו יעמוד לעולם, כמו חנוכת הבית, קדשה לשעתה ולעתיד לבוא, חנוכת המזבח. אבניו אין להם פדיון עולמית, חנוך לנער, גם כי יזקין לא יסור ממנה. "יהא רעוא, בנים אהובים, שכל התורה והיראה אשר תספגו אל תוככם פה ביח"ל יעמדו בכם לעולמי עד, הקדושה תפעפע בכם לשעתה ולעתיד לבוא".

בחנוכת הבית של יח"ל, האדמו"רים מגור ומטשורטקוב מראשים על המרפסת

בשדה חינוך

שמשון לרנר

חינוך לשאילת שלום

אחד הדברים הנפלאים שיצר הקב"ה בעולמנו הוא: הקשר ה־בין־אנושי, ואין לך ברכה גדולה מזו, וכאשר נתבונן בפלאי הבריאה נראה, כי ללא הקשר שבין אנשים, לא היה עולמנו מתקיים. קשר זה נוצר בדרך כלל באמצעות הפה, הדיבור, המאפשר לבני האדם ללמוד זה מזה ולהיעזר זה בזה.

ומאחר והקב"ה נתן לאדם מתנה כה יקרה, ששמה חוש הדיבור, הוטלו עליו תפקידים רבים, שבעזרת הדיבור יוכל לבצעם. הן בעניינים שבין אדם למקום — ללמוד ולהתפלל ולב־רך ברכות הנהנין וכדומה, והן בין אדם לחבירו. המלמד מורה לתל־מידיו באמצעות חוש הדיבור, הרופא מדריך ומרפא את החולה, ע"י הסברים והוראות, שמקורן בחוש־הדיבור וכן הלאה. ובא־מצעות הדיבור ניתנת לבני אדם האפשרות ליצור ביניהם אהבה ואחוה ושלום ורעות, שבאמצעו־תם יכול האדם להנות מעולמו של הקב"ה.

בספה"ק מובא רבות על נושא זה, וכולם כתבו באותו סגנון, שאין לך חומר־נפץ יותר גדול מהפירוד והמחלוקת, ואין לך דבר המביא תועלת כה מרובה כה־אחדות ואחוה. ובספר הזוהר (פ' נח) בפרשת דור ההפלגה, מובאים שם דברים מזעזעים שכאשר יש אח־דות, אין מדת הדין יכולה לשלוט, ולכן נאלץ הקב"ה לרדת ולבלבל את שפתם — לשבור את מדת האחדות העצומה שהיתה ביניהם, שאל"כ לא יכלה מדת הדין לשלוט בהם, וכמ"ש ועתה לא יבצר וכו'. ומסיים שם, שאם באומות־העולם כך, בדין אחת כמה וכמה.

אחד הדברים שנוצרו למטרה זו — להרבות שלום ואחוה בעו־לם, הוא: שאילת שלום! ענין זה מהוה תורה שלימה בעם ישראל. הלכות שונות הקשורות בשאילת־שלום, נקבעו ע"י חכמינו ז"ל, וכגון: לפני התפילה וכדומה וחכמינו ז"ל ראו ענין זה כדבר כה גדול. עד שהתירו להפסיק בקריאת שמע לשאילת שלום (בין הפרקים, או באמצע, מפני היראה ומפני הכבוד, מר כדאית ליה ומר כדאית ליה) למרות שהחמירו מאד לגבי שאר ההפסקות באמצע קריאת שמע, ואם אין בזה די, רצוי שנעיין במשנה האחרונה שבמס' ברכות, ונראה שחכמינו ז"ל התקינו לש־אול בשלום חבירו בהזכרת שם שמים. שוו בנפשכם, כאשר ציוה הקב"ה את עמנו — במעמד הר סיני — לא תשא וכו', נזדעזע העולם ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה (לגודל חומרת עוון הזכרת שם שמים לבטלה) ואעפ"כ התירו לשאול שלום חבירו בהזכרת שם השם, וחכמינו ז"ל למדו זאת מהתנהגות בועז, שאמר לקוצרים ה' עמכם, ובמס' מכות (דף כ"ג) אמרו ע"ז חז"ל, שענין הזכרת ה' בשאילת שלום, הוא אחד משלשה דברים שב"ד של מטה התקין וב"ד של מעלה הסכים על ידו.

בועז, אשר נחשב ע"י חכמינו ז"ל כאחד השופטים המזהירים של עם ישראל, ושפט את ישראל שבע שנים תמימות, והוא נכנס לשדהו, מקום שבו שהים עובדיו (המרויחים ממנו כסף) ואעפ"כ אין הוא ממתין שהם יאמרו לו תחילה שלום (כפי ששורת הדין היתה מחייבת, אלא הוא מקדים באמירת שלום, ובהזכרת שם ה',

אחד הגדולים אמר פעם:

המס' הראשונה עוסקת בעניני ברכות, ופותחת בדיני ק"ש, דהיי־נו, קבלת עול מלכות שמים, ומס־יימת בענין שאילת שלום, ומהו הקשר בין שאילת שלום לעשיית ברכה? זאת ועוד,

במשנה האחרונה, תחילה מביאה המשנה, שהיו נהגים לומר עד העולם, ורק לאחר שראו שהאפיקורסים טוענים שיש רק עולם אחד, הורו לומר: מן העולם ועד העולם, ומיד לאחר אימרה זו מסמיכים חז"ל אימרה נוספת — לשאול בשלום בני אדם בצירוף הזכרת שם ה', ומהו הקשר?

ואולם, חז"ל באו ללמדנו, שלא נזלזל בדברים שבין אדם לחבירו, ולבל נחשוב שיש רק "עולם" אחד (בין אדם למקום) ולכן הורו — לומר שלום בהזכרת שם ה', ללמדך שהקב"ה מעוניין בשאילת שלום — להרבות אהבה ואחוה בין בני ישראל.

ובמס' דרך־ארץ־זוטא (בפרק השלום) נאמר: ששאילת שלום היא כמו ה... מזבח, כשם שהמז־בח, למרות שאינו אוכל ולא־שותה ולא מריח, ואעפ"כ הוא מכונה שלום, והוא מכפר, כן מי שמקדים שלום לחבירו ומשיב שלום עא־כו"כ.

במס' ברכות (דף י"ז) מובא, שהעידו על התנא הגדול רבן יוחנן בן זכאי, שלא הקדימו אדם (בא־מירת) שלום מעולם, ואפילו הנכרים שבשוק. התנא הגדול הזה, שהיה מתלמידי הלל ושמאי, זכה לחיות מאה ועשרים שנה, ותל־מידיו כינוהו בתוארים: נר ישראל, עמוד הימיני (עיין שם ברש"י — ברכות כ"ח, דהכוונה — עמוד הימיני של ביהמ"ק) פטיש החזק, ובמס' סוכה (דף כ"ח) מונין חז"ל את גדולתו בכל שטחי התורה, שלא היה דבר שלא שלט בו (עיי"ש) ואדם גדול זה, אין ספק שהתמדתו היתה על־אנושית, ולא ביטל שניה אחת מלימוד התורה, ואעפ"כ — בלכתו לרחוב — מצא לנחוץ להפסיק מדי פעם מלימודו (שאין כל ספק, שגם בלכתו ברחוב, קיים מצות לימוד התורה — ובלכתך בדרך) ולמה הפסיק? בכדי לומר, שלום, ולמי? לא רק ליהודים, אלא גם לנכרים, והוא לא המתין שיאמרו לו תחי־לה, אלא הוא היה תמיד ה...רא־שון.

ואין פלא, ר' יוחנן בן זכאי למד זאת מ־רבו, מהלל הזקן, שחז"ל כה הפליאו בתאור מדותיו (ואכ"מ להאריך) ולכן, הוא לא חשש (לגבי שאילת שלום) לאיסור של דברים בטלים, או — ביטול תורה, או "להשפלת כבוד התורה" (ע"י שהוא יהיה הפותח באמירת שלום) והיה תמיד ראשון בזה, ומה נענה אנן אבתריה?

— יכולנו להאריך ולהביא ראיות נוספות — מדברי חכמינו ז"ל — בגודל מעלת שאילת שלום, אך דומה כי די במעט מן המעט שהבאנו.

מחובתנו להדריך את ילדינו להקפיד על שאילת שלום, ואין זה משנה אם מדובר באדם צעיר או קשיש, צריך להתרגל לומר שלום ליהודי, כשפוגשים אותו ברחוב.

ועאכו"כ כאשר באים לבית הזולת, כשנכנסים לשם צריך לה־תנהג בדרך־ארץ, ולפעמים זה עוד גובל חיו בחילול השם, שהרי פלוני... יכול לומר: ראו נא, פלוני למד תורה, וכיצד הוא מתנהג?...

ועל אחת כמה כשמדובר בכ־ניסה לבית ההורים, או ביציאה מן הבית, — חייבים לחנך את היל־דים שיאמרו שלום (או צפרא טבא וכדומה) בהיות ענין זה קשור גם במצות כיבוד הורים.

במס' אבות (פ"ד) הורונו להקדים בשלום כל אדם, ורבינו יונה מוסיף ע"ז שם שלש תיבות בלבד: — והוא מדרך המוסר!

הרגל אמירת שלום, קשור הרבה בהכרת ערכו של יהודי, וכמ"ש חביב אדם שנברא בצלם, וכשמעריכים יהודי — מכבדים אותו! ואם ר' יוחנן בן זכאי (שבודאי ספר ומנה כל תיבה שיצאה מפיו) ראה לנחוץ לומר שלום לכאו"א, למרות שבצאתו מביתו, בודאי נפגש עם אנשים רבים, ואעפ"כ — לא ראה את ענין אמירת שלום כדבר חסר־ערך... עאכו"כ שלנו אסור לזלזל בזה.

החורבן האיום והנורא, אשר את "פירותיו" אנו אוכלים עד היום הזה — נגרם בגלל שנאת חנם, אם יש דברים שהם גורמים את ההיפך — אהבה אחוה ורעות, מחובתנו להקפיד עליהם. וכאשר

(המשך בעמוד י"ד)

משה מיכאל צורן

תלמוד תורה חדש במסגרת החנוה"צ פותח את שעריו לבני עדות המזרח

פתרון ראשון לבעיית קליטתם של תלמידים מבני עדות המזרח העולה בתחילת שנה"ל הנוכחית בבני ברק עם ייסודו של תלמוד תורה על טהרת הקודש, ובמסגרת הפיקוח של החינוך העצמאי. יוזם הרעיון הוא הרב דוד שניאור סגן ראש עיריית בני ברק אישי החינוך ביהדות התורה תולים תקוות רבות במוסד זה, כשיותר מכל משמחת העובדה שבכך תבוא על פתרונה בעיה מציקה וכאובה

מעולם לא התעלמו אנשי החינוך ביהדות החרדית מבעיית "התאקלמותם" של בני עדות המזרח במוסדות החינוך. כמו בכל מיגזר חינוכי אחר, גם בתלמודי התורה וב"חדרים" של יהדות התורה קיימות בעיות אלו או אחרות. הטלית היא כולה של תכלת, זה פשוט, אך שלבי אריגתה עדיין לא הושלמו.

הכלל הראשון בחינוך הוא לא לברוח ולחמוק מבעיות אלא לידע כיצד להתמודד עמהן, ובצורה היותר טובה.

הבעיה היתה והינה חמורה, ובסממניה אפשר להוכח בכל תחילת שנה. הורים מעדות המז־רח, נותרים בחוסר אונים. משפחה חרדית למופת, הבעל, בן תורה ולומד בכולל "כמו כולם", הרעיה מחנכת חשובה, או עקרת בית למופת, הבנים והבנות הסמוכים על שלחנם מתנהגים כדבעי, ומ־שום מה לא הסכימו לקבל את בנם הקטן בן ה־3 ל"חידר".

לא נכנס ברשימה זו לעילות שבפי מנהלי המוסדות שבגינן אינם מקבלים את התלמידים הללו. — רק להצביע על העובדות בשטח, באנו. עובדות ידועות לכל.

★ פתרון מוצלח מאין כמוהו שיפתח את הדרך לכל בני התורה מבני עדות המזרח

הפתרון הראשון המסתמן באופק, יצא דווקא מבני ברק. עיר מליאה בחכמים ובסופרים, ש"חדרים" ותת"ים פרוסים כמעט בכל רחוב בה, שהמוני ילדיה בלעה"ר הם־הם תפארתה ומקור גאוותה. בעיר זו, חמורה הבעיה שבע שבעתיים עקב העובדה שהמוסדות החינוכיים עמוסים בתלמידים ומנהליהם נאלצים לבצע סינון. יש מוסדות המשת־ייכים רק לענף זה או אחר, מבחינה מפלגתית רעיונית, חצר חסידית מסויימת וכדומה.

ואם בציבור האשכנזי מסתפים מוסדות החינוך פחות או יותר לזרמים ולגופים, הרי שגם בציבור הספרדי קיימת בעיה דומה. יש ציבור המשתייך, ל"חידר" מסוים ומקומו מובטח לו שם מראש, אם זה בגלל עדה או מוצא, או כל סיבה אחרת.

הורי התלמידים הללו מסתפים פחות או יותר לאותו מוסד ואצלם הבעיה איננה קריטית.

אך מה יעשו אותם אברכים בני תורה ספרדים שאינם משייכים את עצמם לכל גורם שהוא? — מי שמודע לבעיה מקרוב, יודע שהיא מטרידה אנשי חינוך.

לפתרון המוצלח שנמצא בבני ברק, תרם הרב דוד שניאור, דמות מפורסמת וידועה, שידיו רב לו בכל שטחי החינוך והפעלתנות גם יחד. מנהל בית ספר של החינוך העצמאי ברמת השרון, היה בין מקימי סיעת חי"ב בבני ברק, לאח־רונה נתמנה גם כסגן ראש עיריית בני ברק, ואלה רק התפקידים הרשמיים כשאליהם נילווים עש־רות רבות של פעילויות מתחת לפני השטח. איש נעים־שיחה ויודע לתמרן עצמו מכל מצב שהוא.

"מזה שנים רבות שאני כואב את הכאב הזה עמוק־עמוק בתוך כי", הוא אומר לנו השבוע בדירתו ברחוב רשב"ם בבני ברק. "מי שלא ראה את ההורים הללו עולים במר נפשם אל מרן הגרא"מ שך שליט"א, ראש הישיבה, ושופכים לפניו את מרי שיחם אינו יודע עד כמה חמורה הבעיה", מתנה הרב שניאור, שהוא גם חבר הועד הפועל העולמי של אגו"י וחבר שאר מוסדותיה הרשמיים. "מפתן ראש הישיבה היו הולכים ההורים אל מנכ"ל החינוך העצמאי הגר"ש גרוסברד שליט"א וגם שם היו מתארים את חוסר האונים בו הם מצויים.

לפעמים היו מצליחים לשכנע את מנהלי המוסדות לקבל את הילד, וגם זה לא תמיד בהצלחה אך ברור שהבעיה נותרה במלוא חומרתה. אומר הרב שניאור: "הלחצים היו עצומים, ומכל הכי־וונים, עד לשלב של התפרצצות. חיפשנו בכל כוחנו דרך אפשרית שתפתור את הבעיה, ואכן עוד לפני שנתיים נתתי את ליבי לענין והחלטתי שהדרך הטובה ביותר היא לנסות לפתוח תלמוד תורה לבני עדות המזרח, במסגרת הפי־קוח של החינוך העצמאי, אך שהלימודים בו יהיו על טהרת הקודש, דהיינו בדוגמת ת"ת זכרון מאיר בניהולו של הרב שלמה קרלנשטיין (בנו של המנהל המח־נך הוותיק הרה"ג ר' יותם קרלנשטיין שליט"א), בו לומדים כיום בניהם של מאות אברכים בני תורה במסגרת החינוך העצמאי, והלימודים מתקיימים במתכונת של חידר רגיל".

ת"ת זכרון מאיר בניהולו של הרב שלמה קרלנשטיין

★ מלמדים יראי שמים; הלימודים — על טהרת הקודש

ת"ת שכזה מסוגל להביא את הבעיה אל פתרונה. תלמוד תורה רגיל בלא השתייכות לחוג כלשהו. הרב שניאור מספר שעוד לפני שנ־תיים עמד הגרעין הראשון לפני יסודו, אלא שברגע האחרון, מחוסר איתור מבנה מתאים, נדחה הענין.

עם מינויו לתפקיד הבכיר של סגן ראש העיר בבני ברק, הכניס איש שיחנו את עצמו אל תוך עובי

(המשך בעמוד י"ד)

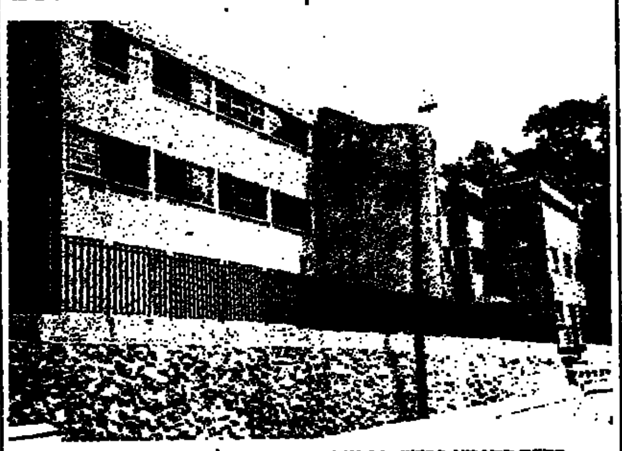

הת"ת הספרדי החדש, בתמונה נראים גם המלמדים והרב שניאור

ספרים חדשים
חומת אש
לדמותו של מרן בעל קהילות יעקב ז"ל

בעטרות הרבה נתעטר בעל קהלות יעקב זי"ע, במשך שנים עשר החודשים מאז נסתלק מאתנו ונתבקש לישיבה של מעלה ספדו ספדניא ומנו את גדולתו, קדושתו, וטהרתו במשך שמונים ומעלה שנות חייו עלי אדמות. שכן, מימיו עמד על דעתו שקד על התורה ולא פסק משקידתו עד ימיו האח־רונים.

לא בעבר הרחוק היה מרן זי"ע, דמותו אינה קשורה במסורות מפי זקנים. בימינו ולימינו היה הצדיק, ובתוכנו התהלך "אביר הרועים", שהוכיח כי גם ילוד אישה יכול לקדש את עצמו ולהתעלות למע־לות נשגבות, במידה שילוד אשה יכול לעלות אליהן. כל שנות חייו שקד טרח ועמל על התורה ולא הסתפק בידיעותיו הוא, אלא נשא את עיניו והשקיע מאמצים מרובים בחיבור ספריו להאיר עיניהם של לומדי תורה ולעודד אותם במ־אמציהם לעלות ולהתעלות במע־לות התורה.

זכינו, ובימינו האיר עמוד האש, ובידינו להצביע בעיני בנינו ובנו־תינו "כזה ראה וקדש", וסייע לנו בזה הרב סופר, שהגיש לנו את שני ספריו "חומת אש" ובהם מסופרת, בעשרים ושמונה פרקים, פרשת חייו הברוכה, החל מצעדיו הראשונים בימי בחרותו, בהם שקד על התורה ועמל בה במסירות כבר מנעוריו.

יחד עם המחבר בידינו לעקוב אחר דרך התפתחותו ועלייתו המתמדת משנות בחרותו כאריה שבחבורה בישיבת נובהרדוק. גבורה וקידוש השם בצבא האדום, כמרביץ תורה, גאון ואדיר המגביה מעופו בתורה וביראה, אשר גם בשנות זקנה ושיבה לא חדל מלעמול בתורה לחדש בה ולזכות בה את הרבים. לעתים התרגשנו, והוא בשנות השיבה הגבוהות, כאשר התמיד על התורה בקול כבחור צעיר ולמוד בהתלהבות. וזהו רק אחד הפרקים במסכת חייו, ויש לצרף אליהם את. מסירותו לקיום המצוות למהדרין מן המ־הדרין, לכל פרטיהן ודקדוקיהן, ולמעלה מזה, יחד עם אהבת ישראל שאפיינה את מגעיו עם כל אחד ואחד, ותקצר היריעה מלפרט את שבחיו המרובים.

במקום הקדמה הקדים המחבר פואימה "שה פזורה אנו משלים", ולפנינו משל על כבשה שאבדה את דרכה, תעתה בדרך, ותוך כדי חרדה ורעדה גילה הרועה הנאמן את מקומה ונשא אותה על ידיו, כאשר ישא האומן את היונק ולך ממשיך המשורר לתאר את דרכו הבוטחת של הצאן הצועד אחר הרועה, ואילו הוא הרועה הנאמן מזהיר ומתריע מפני כל סכנה אורבת ומיישר לפניהן כל שביל עקלתון, וכך יעץ לנו גם החכם מכל אדם "אם לא תדעי לך — צאי לך בעקבי הצאן ורעי את גדיותיך על משכנות הרועים" ורש"י מפרש "הסתכלי בפסיעות דרך שהלכו הצאן, והעקבים ניכרים, התבונני בדרכי אבותיך".

בלשון נמלצת מתאר המחבר את העדרים שהיו גומעים מים מהמעיין המרענן, וכמוהם המאות והאלפים שהיו מתרפקים על אותה הדלת ברחוב רשב"ם בו התגורר הצדיק הקדוש אליו נשאו את עי־ניהם להדריכם בדרך ישרה והוא נענה לפניות וכרועה עדרו ינהל, וכך עמד על משמרתו, סעד רגלי רבים שלא תמעדנה, ואמנם כל מי שהלך בעקבותיו ידע כי דרכו מובילה אל דרך עץ החיים.

המחבר מוביל אותנו בדרך חייו של מרן הגרי"י קנייבסקי, ומתאר כרועה העדרים בעשור שנות הו־ראתו בישיבת "בית יוסף" נוב־הרדוק אשר בפינסק, ורואים את דמותו המאירה והמזהירה של האברך הצעיר, המפליא בחידושיו ובשעוריו הגאוניים השווים לכל נפש. אנו עוקבים אחר עליתו לארץ ישראל, וגם כאן הוסיף לשקוד על התורה כבשנות נעוריו, אם כי הכירו בגדלותו התעטר בענוותנותו ולא ראה את עצמו אלא כאחד מבני התורה המצווים להוסיף ולשקוד על התורה.

בספרו "חיי עולם" מדגיש רבינו את גדולתה של מידת הענו־וה, והאדם המגיע למידה זו מרגיש שהכל אינו שלו, כי אם שאול נשאל לו, רק לזמן קצוב מאת השי"ת אשר עשהו — ולבנו נשבר באמת, מיד שורה עליו רוח טהרה ואמונה, רוח דעת ויראת ה', ואמנם הצטיין רבינו בענוו־תנותו, ובפרקו של הספר: "וענותך תרבני" אנו למדים כיצד הגיע לע־נותו ולמדרגה של התפשטות הגשמיות, ולא ראה את העולם הזה אלא כפרוזדור לחיי עולם, וכל שנות חייו התקין את עצמו לקראת עולם שכולו טוב.

הרב מ. סופר מתנע מאתנו את ההוד האמיתית אולם סקירתו על משנתו של מרן בעל ה"קהלות יעקב" ועל מדרשתו התורנית מוכיחה כי שורשיו באהלי תורה ולא יצא ממנה.

תולדות הישמח משה באידיש

בעל ה"ישמח משה" היה אחד מגדולי החסידות, שהתבלט גם בין גדולי התורה, ובחילוקי הדעות שהתלבטו כבר בימים ההם בקשר לשינוי הנוסח, רבי משה טייטל־בוים בתשובתו הכלולה בספרו "השיב משה" התייצב והתיר להולכים בבתי החסידות להתפלל בנוסח האר"י אם כי אבותיהם ואבות אבותיהם התפללו בנוסח שונה, לעומת ה"חתם סופר" שהתנגד בצורה נמרצת לשינוי הנוסח מטעמים הלכתיים.

מאה וארבעים שנה מאז הסת־לק אותו צדיק לבית עולמו ועדיין זכרו מוסיף לשמש כדוגמא לשומרי אמונים הן בדרכי הלימוד והן בדרכי העבודה, והוא שיסד את אותה שלשלת קדושה ומ־פוארת סיגט-סאטמאר — שבניה הנהיגו בעשרות השנים שלפני השואה, את רבבות אלפי היהודים ללכת באורחות חיים, וגם לאחר מכן מכוונים ממשיכי דרכו של בעל "ישמח משה" ועומדים בראש שומרי החומות הדואגים לביצור חומת היהדות בפני פורקי עול המנסים לערער את יסודותיה.

ממקימי עולה של תורה היה רבי משה טייטלבוים, מגדולי הפוסקים ומאבות החסידות ופרשת חייו תוארה ברוב רגש תוך שילוב מסורות וסיפורים נאמנים ע"י ר' מנחם מנדיל, אחד מתה"ח הירו־שלמים, שזכה לרכוש עולמו באהלי ספר, ואם כי מספר הספרים שהוציא מתחת ידו, הן בלשון הקודש והן בשפה המדוברת "אידיש", מגיע לעשרות, הוא עדיין מתעטר בענוותנותו ורצונו של אדם - כבודו.

הסיפורים והמסורות ממקורות נאמנים של בעל "ישמח משה" שימשו בידו כאבני יסוד לתיאור בנין תולדותיו בעשרים ושנים פרקים, החל משנותיו הראשונות עלי אדמות, כאשר התבלט מנעו־ריו במנהגי יהדות החסידות עד התקרבותו לחסידות, על ידי תל־מידיו של החוזה מלובלין, כאשר הפך להיות אחד ממניחי היסוד לחסידות הונגריה.

פרק מיוחד מוקדש לקשרים הנלבבים בינו ובין ה"חתם סופר", יהודי עמוד בקשרי הלכה, ויחדיו גם פעלו להחזקת ישוב ארץ ישראל על טהרת הקודש, ששניהם ראו את הצורך להחזיק את יראי ה' היושבים על התורה ועל העב־ודה בארצות החיים, והכירו בצורך לסייע בידם למען יוכלו להגשים את רצונם אשר התוו להם.

פרקים מיוחדים כוללים סיפו־רים והיאורים על כוחו הגדול של "ישמח משה" בשמים ובארץ, שכן יחד עם מאמציו להעלות את רמתם הרוחנית של המוני בני ישראל, לא חסך עמל כדי לסייע בידם מבחינה גשמית , ולעודד אותם. וכוחו היה גדול בשמים ובארץ, כדי לסייע לרבבות אלפי ישראל שבזכותו להיכלל לרוות ממ־עין המים החיים.

לספר נלוו תמונות ותיאורים מחיי העיירות, בהן התגורר אותו צדיק, ולפנינו בעמוד תמ"ב תמונת האוהל על הציון ועל פתחו חרות את הפסוק "ומשה יקח את האוהל ונטה לו אל מחוץ למחנה והיה כל מבקש ה' יצא אל אוהל", ושם גם נוסח המצבה על ציונו של אותו צדיק "צדיק יסוד עולם מופת הדור שומר הברית והחסד, המאיר לארץ ולדרים עליה".

עשרות שנים היו אלפי יהודים משתטחים על קברו ביום השנה, וגם בתנאי המשטר הקומוניסטי כאשר השלטונות הצוררים ניסו לפגוע בקבר הופנו מאמצים לש־מור על האוהל בו טמון אותו צדיק שהגן על דורו וזכותו מגינה לדורות הבאים.

בית הכנסת צעירי אגודת ישראל בית אליהו
רחוב הרב שפירא 15 שכון ה' בני ברק
בש"ק פר' לך לך י"ג חשון תשמ"ז בשעה 4 אחה"צ בבית הכנסת
מסיבת סעודה שלישית
וסיום מסכת ביצה
במלאות שלושים ושלוש שנה להסתלקות
מרן בעל "החזון איש" זצוק"ל
יסיים המסכת:
הרב מאיר מרגלית הי"ו
מגיד השעור
ישא הדרן:
הרב איסר בועז ליברמן הי"ו
חברים ואוהדים מוזמנים

הס' צעירי אגודת ישראל בא"י
סניף חיפה רח' ביתר 1
בש"ק פר' לך לך במלאות שלושים ושלוש שנה להסתלקות
מרן בעל ה"חזון איש" זצוק"ל
ישא דברים לזכרו:
במסיבת סעודה שלישית
הרה"ג ר' גדליה אקסלרוד שליט"א
הרב שרגא ויס
בשעה 4.30 תפילת מנחה

מזל טוב באסותא
מרדכי ואילנה שטיין בן
אבנר ואורית סלנט בת
עוזי וחוה ברק בן
יואב ודינה גבעון בן
אלמר ורחל לנביץ בן
יהודה וויוי מזרחי בת
שלמה ולאה אהרון בת
בני ורבקה בן עזרא בן
זכריה ואילה אהרון בת
חיים וריקי יהודה בת
אליעזר ואילנה אבינדב בן
אליהו ויעל דהן בת
ישראל ושלי וישליצקי בן
יורם וגילי נגלר בן
דוד וריסה פרץ בת
יאיר ושרה כהן בן
קיון ודבורה לובלס בן
חיים ומרית גרין בת
אפרים ואביגיל כהן בת
ג'ילברט ועדנה כהן בת
יעקב אליעזר ומלכה רוטנברג בן
שלמה ומנית רואימי בן
דניאל ורות אפלברג בת
פנחס ויפה בן דוד בן
דן ואמירה רחי בן
שמואל ומירי הורביץ בן
מיכאל ומרינה יעקובזון בת
רפי ואווה אוחנה בת
אילן ודורית לוריא בת
אלכס ורות פלשנברג בן
ולדמיר וסוזנה פרידין בת
מרדכי ושולמית בקאי בן
מיכאל וסיגל יפרח בן
משה ובני בן אלעזר בן
שמואל ותמר אריג'אס בן
יששכר ואסתר שטיינהרטר בת
רפי ודינה סמט בן
שמואל ואסתר זילברברג בן
אלכסנדר וענת גורפל בן
יצחק ורבקה פלובצ'יק בן
יצחק ונעמי רגב בן
יורם ומיכל רוזנברג בן
אברהם ודבורה קריבוס בן
גם לך מגיע אסותא
220 155

מישור
ר' עקיבא 124 ב"ב
טל: 783703
חדש
א תקון קוראים לוקס
ב בני יששכר ב"כ
ג פנים יפות ה"כ
ד יין הטוב על התרגומים ד"כ
ספרי קודש זה מישור

בס"ד
חדש
יצאו לאור
סדרת קלפים חינוכיים — לימודיים
בשם "ערכים"
בנושאים: ★ שבת
★ מצוות בין אדם לחברו.
★ פורים
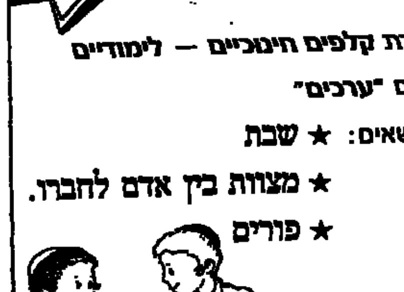
ופלקטי המחשה — על שמיטה
במקביל לקלפים יוצאים לאור גם משחקים שאליהם מצורפים חוברות שאלות ותשובות. כדי להחדיר את דיניהם לתודעת הצעיר תוך שעשוע במשחק.
★ כל חומר הדינים עבר תחת שבט הבקורת של רבנים חשובים ובהסכמתם.
להשיג במכון מרדכי טל: 03-784752
וכן בכל חנויות צעצועים

רהיטי טרקלין
בא ישר אל המקור ותחסוך את פער התיווך
לרגל החלפת תצוגת הסלונים מכירה מהמלאי — במחירים מדהימים

כונניות
גימור מעולה
ציפוי מלמין
— קנטים
פורמייקה ניתן לחלוקה ולהתאמה לפי הצורך. למתקן ספריה, ולריהוט משרדי
השובע במבצע ב־2 תשלומים
דגם 24 רק 138.– ש"ח × 2
דגם 84 רק 90.– ש"ח × 2
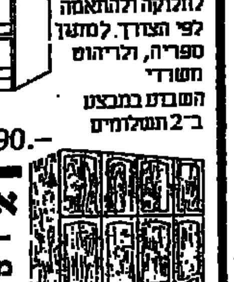
ארונות 4/4 דלתות — ב־3 תשלומים
מלמין עם קנטים פורמיקה מגוון צבעים ואפשרויות חלוקה במידות נוחות.
רק 155.– ש"ח × 3
סטנדרט רק 330.– ש"ח × 3

שידת טיפולים
במבצע 150.– ש"ח בלבד
ריפודים ללא חשש שעטנז
מכירה מיוחדת במוצ"ש
פתוח חצי שעה לאחר צאת השבת
רהיטי טרקלין טל. 715075—02
רח' פייר קניג 37 א.ת. תלפיות ליד ההיפרכל

חנוכה „למחתרת"
בס"ד
הופעה ראשונה משותפת של שני ענקי הזמר:
★ מרדכי בן דוד
★ אברהם פריד
י"ב כסלו בשעה 8.30 בערב בהיכל הספורט תל אביב
★ תזמורת בת 15 נגנים בניצוחו של המלחין החסידי משה לאופר
כרטיסים ניתן להשיג:
ירושלים:
פירסום "אקספרס" רח' הישיבה 2, גאולה
"גל־פז" רח' מלכי ישראל 15
חכל לבית שאולזון 31 הר נוף
סנמון ושי הפיסגה 10 בית וגן
מן המוכן קקי"ל 19 רחביה
תל אביב:
"מרתף הבירה" אלנבי 46
מסעדת "ניו יורק" דיזנגוף 164
"בשר תל־אביב" יהודה הלוי 52
בני ברק:
"A.&G." חנות בגדים רבי עקיבא 46 (פינת הרב קוק)
קונדיטוריה בני ברק ר' עקיבא 134
"מרכז הסנדוויץ'" ר' עקיבא 111
קונדיטוריה בני ברק ר' עקיבא 4
קונדיטוריה בני ברק ר' עקיבא 58
קונדיטוריה בני ברק ר' עקיבא 71
★ מקומות ישיבה נפרדים
ההכנסות קודש למען אסירי ה"מחתרת"
ישראל גולדברג

הלהבה החסידית הבוהושית מתלקחת ומתלהבת

מאת עתיאל כספהר

הלהבה הבוהושית אינה מת־חילה ואף לא מסתיימת בהצתת בית הכנסת בבוהוש, ביום כ״ד בתשרי תשמ״ז, ע״י פורעים אנ־טישמיים, היא התחילה כבר שנים רבות קודם. לכן, מאז נוסדה השושלת הקדושה בהנהגת האדמו״ר הראשון לבית בוהוש, רבי יצחק זצוק״ל.

בעיירה סדיגורה ששון ושמחה, ביום ה׳ לחודש כסלו בשנת תקצ״ה נולד בן בביתו של האד־מו״ר הראשון לבית סדיגורה. הוא ניהו מרן הרה״ק רבי שלום יוסף זיע״א, בנו בכורו של האי סבא קדישא, קדוש ישראל ותפארתו מרן רבי ישראל זיע״א מרוזין. שם הילד נקרא בישראל יצחק, מייסד השושלת לבית בוהוש המעטירה.

הילד גדל והתחנך בעיירה סדיגורא על ברכי האב הגדול והקדוש, רבי שלום יוסף, שהחדיר בו תורה, יראת שמים וחסידות צרופה, כפי שקיבל מאביו הקדוש מרן רבי ישראל מרוזין. והיו הכל מעידים עליו כי לגדולות ונצורות נולד בכרם בית ישראל סבא.

רבי יצחק הכיר עוד את סבו הקדוש, רבי ישראל מרוזין. ביקר אצלו פעמים רבות ואף היה חוזר לפני חסידיו את ששמע מפי קדשו ביחידות, ובקהל רב. ואולם, עם הסתלקות הסב הגדול (ביום ג׳ מר־חשון תרי״א) התקשר בכל לבו ונפשו אל אביו הצדיק הקדוש רבי שלום יוסף. שהשפיע הרעיף עליו טללי תחיה, ואף הנהגות טובות בקודש היה מעביר אליו ומצווה עליו לדבוק בהם. יסופר, רבי שלום יוסף היה ממעט באכי־לה והיה מסתגף ומתעבד רצה, כל פעם היתה בתו הצדקת מרת לאה מכניסה אליו את הארוחה על מגש, ואולם, קרה ופעמים רבות היה כל האוכל נשאר על המגש בלי שהרבי יגע בו כלל, באחת הפעמים בראות הבת את האוכל על השולחן החולה למרר בבכי, משראה זאת רבי שלום יוסף החל להרגיעה ואמר: "מדוע תבכי בתי? האם את חושבת כי אם איני אוכל אזי כחי הולך ונחלש? לא ולא!"

באומרו זאת ניגש לכסא גדול וכבד שעמד בחדר, הרימו והחזיקו ב־ב׳ אצבעות בלבד והלך סבב עמו בחדר, לאחר מספר דקות הניח את הכסא ואמר לבתו: "דעי לך בתי, שאם נותן אדם להנשמה כל צורכה, אפשר לו להיות חזק גם בלא אכילה"... — מיני אז ואילך הפסיקה הבת לבכות וכבר לא חששה לכחו של אביה הקדוש.

סיפור זה היה רבי יצחק רגיל לספר. ואח״כ היה מוסיף: "ממעשה למעשה, פי׳ עצם המעשה של אי האכילה הראה לי כי למעשה לא צריכים לאכול וכי אוכלים עבור הכלל, מעשה זה למדני פירוש חדש כבאמר — ישראל מכניסים כח בפמליא של מעלה, שכן כל האכילה היתה עבור הכנסת הכח למעלה. וכי למטה בלא העבודה העליונה לא היינו צריכים לאכול כלל"...

בכל ד״ה, בעל עריכת השולחן היה רבי יצחק רגיל לספר מעשה נפלא מאת אביו וכך היה אומר: "ואם רצתכם לידע מהו שנאמר ובשופר גדול יתקע וקול דממה דקה ישמע. ואעפ״כ ומלאכים יחפזון, הסכיתו ושמעו, אבי הק׳ היה רגיל להתפלל. בלא קול, בלא תנועה, ואף בלא רקיעת רגלים כמנהג חסידים הרבה: פעם נעמד אחד מן החסידים מאחורי דלתו בשעה שהתפלל ולא שמע מאומה. הוא שמע רק את צעדי הרבי כש־הוא מהלך בחדרו הנה והנה, לאחר התפילה נכנס המשמש והוציא מן החדר כותנת לחה ממש מזיעה ורטיבות הניחה להתייבש. תמה האיש ואמר אל המשמש: היתכן? המשמש משיב: "אין בכך כל חידוש. שכן בכל יום הנני מוציא מן החדר כתונת שכזו"... אותו איש. נזדמן פעם אצל הרה״ק רבי לייבוש מטומשוב וסיפר לו את שראה אצל רבי שלום יוסף מסדי־גורא. הגיב רבי לייבוש ואמר: זהו מה שכתוב בקדושת כתר בר״ה "יועצת בלי לאות מחיל כסא"... הוא שנאמר — סיים רבי יצחק ואמר, ובשופר גדול יתקע וקול דממה דקה ישמע. ואז אפי׳ ומ־לאכים יחפזון וחיל ורעדה יאחזון. מכיון וגם הם יראים ומתפחדים מחיל כסא.

בית המדרש הגדול של הרבי מסדיגורא רבי שלום יוסף זיע״א בן רבי ישראל מרוזין

על ברכיים קדושות אלו נתחנך הרה״ק רבי יצחק, אבי השושלת המעטירה בוהוש. בהגיעו לפרקו נשא לאשה את בתו של הרה״ק רבי דוד האגר זצ״ל מזבאלטוב, בנו של הרה״ק רבי מנדל מקוסוב — אבי השושלת קוסוב־וויזניץ, שגם היא פעלה ברומניה.

עם הסתלקות אביו, רבי שלום יוסף, ביום י״א לחודש אלול בשנת תרי״א, החל רבי יצחק להנהיג כרבנות ובאדמורו״ת, בתחילה נהיה לרב ואב״ד בעיירה איזמאיל בחבל בסרביה, המונים נהרו אליו לשם, ואילו בשנת תרכ״ו כספה, (לפני מאה ועשרים שנה) עבר לגור בעיירה בוהוש שברומניה. שם החל להפיץ את החסידות ברומניה כולה, וגליליותיה. המונים נהרו אליו ובעקבות זאת נהיה לאדמו״ר מפורסם בכל הסביבה כולה, נודע כפועל ישועות שאין

רבי משה יהודא ליב מפאשקן
בן רבי יצחק מבוהוש

דלתו נסגרת בפני אדם מישראל, הוא היה מקבל כל אדם בסבר פנים יפות ואף הרבה בתפילות ובבקשות עבור צרות ויסודי הכלל והפרט בכל עת.

בדיוק מ״ה שנים ישב על כס האדמורו״ת והרבנות, בהגיע יום י׳ לחודש אלול תרנ״ז, נצחו אראלים את המצוקים ונפל נשמתו הקדושה בסערה השמימה ואין שנות חייו מגיעות אלא לכדי ס״א שנים בלבד, קברו נכרה בביה״ע בבוהוש, ומשמש עד היום כמקום לשפוך צקון לחש סוד לפני קדם אבהון דבשמיא בתפילות ובתחנונים עבור כלל עם ישראל.

האדמו״ר השני: רבי ישראל שלום יוסף מבוהוש זצ״ל

ממשיך שושלת הקודש, הוא האדמו״ר רבי ישראל שלום יוסף זצ״ל, בן בכורו של האדמו״ר רבי יצחק זצ״ל מבוהוש. הוא נולד

בית הכנסת המפואר של הרבי, שנשרף לאחרונה

לאביו בעיירה פאסיק בשנת תרכ״ג (גירסא אחרת אומרת בשנת תרכ״ז), ואף גדל ונתחנך על בר־כיו. שמו נקרא ישראל שלום יוסף ע״ש שני סביו הקדושים, הרה״ק רבי ישראל מרוזין זיע״א, והרה״ק רבי שלום יוסף מסאדי־גורה זיע״א, תמיד הסתופף בצל אביו הקדוש, ואולם, משנסתלק האב לא חפץ לקבל עליו את עול האדמורו״ת. (מפני אחיו שהחל לנהוג באדמורו״ת בעיירה אדזאד) ואף לא קיבל חסידים, אולם הח־סידים הפצירו בו, עד כי בשנת תרנ״ט נעתר לבקשותיהם והחל לנהוג את עדת החסידים באדמו־רו״ת כממשיך שושלת הקודש בעיירה בוהוש הרומנית.

הוא היה חתנו של האדמו״ר הרה״ק רבי משה אברהם מראש־קוב זיע״א ואף לאחר שהיה לאדמו״ר (בגיל ל״ו־ל״ב שנים) ביקר פעמים רבות בהיכל הקודש אצל חותנו זיע״א.

המונים נהרו אליו, בעיקר היה מפורסם בתואר פניו היפות הא־צילות ביותר, מסופר, כי כאשר ביקר בקרלסבאד הולך ברחוב העיר נעצרו אנשים רבים (ואף שאינם בני ברית) להסתכל ולהביט בהתפעלות בתואר זיו פניו, שהשרה על הכל אוירה וקדושה וטהרה.

ומשם יפרד, שושילתא דדהבא

כמיוחד היה בקי גדול בדפר־אות, הוא היה רושם בעצמו מרשמים רפואיים לאנשים שבאו בצילו, והיו כל הרופאים מתפעלים מרשמים מדוייקים אלו — שאף הצילו אנשים רבים. כעשרים וארבע שנים ישב על כס האדמו־רו״ת, עד הגיע יום כ״ג בניסן תרפ״ג, בו ניצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון האלוקים, ומנו״כ ליד אביו בביה״ק בבוהוש.

בנים וחתנים נוספים היו לו להרה״ק רבי יצחק מבוהוש זיע״א, אבי ומייסד השושלת, בנו השני. הרה״ק ר׳ אברהם יהושע העשיל זיע״א, היה חתן דודו הרה״ק ר׳ נחום זיע״א משטעפענעשט, בשנת תרנ״ו נהיה לאדמו״ר באדזאד שברומניה, ממנה עבר מאוחר יותר לעיירה גאלאץ הרומנית, בווי״ש היה חתנו של הרב ר׳ זלמן הור־נשטיין מעשירי רוסיה, מ״ד שנים נהג באדמורו״ת, נסתלק ביום ט״ו אלול ת״ש בעיירה גאלאץ ושם מנו״כ.

בנו השלישי, הרה״ק רבי משה לייב זיע״א מפאשקאן, היה חתנו של דודו זקינו הרה״ק ר׳ נחום דוב מסדיגורה, בנו של רבי ישראל זיע״א מרוזין. ייסד את החסידות בעיר פאשקאן ונמשכו אליו חסי־דים רבים. הוא היה בעל הדרת פנים, ואף השפיע רבות על החו־סידים בתורה וביראה, בקדושה ובטהרה ובחסידות צרופה, התו־פלפל בלימוד עם רבים מבין גדולי דורו, והיה מפורסם בלמדנותו ובחכמתו הרבה. לאחר מלחמת העולם השניה — ממנה ניצל בנס, עבר לעיר הבירה הרומנית בוק־ארשט, ושם המשיך להנהיג את החסידים שנותרו לפליטה מזוועת האימה, נסתלק ביום י׳ אלול תש״ד באותו תאריך בדיוק בו נסתלק אביו הק׳ רבי יצחק, נ״א שנים לאחריו.

בנו הרביעי, רבי דוד זיע״א, היה חתנו של האדמו״ר רבי אברהם יהושע העשיל ממדיבוז׳, ואולם שלא כאחיו, לא הנהיג עדת חסידים, אולם, חסידים רבים באו לקבל את ברכתו, הוא היה בעל ידיעות רבות בקבלה, ואף אמר שיעורים רבים בתורת הנסתר ההח״ן לכי שהיה ראוי לכך. נסתלק על פני אביו. ה׳ שבט תרמ״ד.

חתנו, הרה״ק רבי שלום מהאסלוי, זיע״א, נולד בבאהדישטשוב בשנת תרט״ז. משנה תרנ״ז. עם פטירת חותנו נהיה לאדמו״ר בראדוקאנץ שבפלך מולדבה, ממנה עבר בשנת תרס״ט לעיר האסלוי, ושם הנהיג את עדת החסידים. הוא היה בעל התמדה מאין כמוהו, עד כי למד והגה בתורה 18 שעות ביממה ברציפות, וכן היה חרוץ ובעל זכרון עצום שהדהים עין כל רואה, בר בבר היה מרדן בכל עיני העולם. נסתלק כ״ד מנ״א ת״ש.

חתנו השני, רבי מרדכי זוסיא זיע״א מיאסי. נכדו של הרה״ק רבי אברהם זיע״א מטריסק, בת־חילה היה לאדמו״ר בעיירה הצאליס, ממנה עבר לעיירה יאסי הרומנית ושם הנהיג את עדת הח־סידים שהסתופפה בצילו הקדוש עד ליום הסתלקותו, כ״ז אדר תרצ״ס.

האדמו״ר השלישי: רבי מנחם מנדל מבוהוש זצ״ל

ממשיך שושלת הקודש בעיירה בוהוש המעטירה, נולד לאביו הקדוש, רבי דוד זיע״א שהיה בנו הרביעי של הרה״ק רבי יצחק זיע״א — מייסד השושלת. בהגיעו לפרקו — פרק האיש מקדש — נשא לאשה את בת דודו הרה״ק רבי ישראל שלום יוסף זיע״א מבוהוש. הוא היה מפורסם בפק־חותו הרבה, עד שחותנו הקדוש העיד עליו בזה״ל: "מיישוב הדעת שלו יש ללמוד"...

בשנת תרנ״ז. עם הסתלקות סבו הרה״ק רבי יצחק זיע״א מבוהוש. נתנו בו מקצת מן החסידים את עיניהם, ואולם הוא לא רצה לנהוג באדמורו״ת מכיון וחותנו נהיה לאדמו״ר. בשנת תרס״ח החליט כי צריך להפיץ את אור התורה ברומניה. הוא הקים ישיבה ברומ־ניה ביחד עם בן דודו הרב ר׳ דוד סברסקי זצ״ל (בן הרה״ק רבי מרדכי זוסיא זיע״א מיאסי), בה למדו רבים מרבני רומניה. הוא השמיע שעורי תורה בישיבה. זאת החזיקה מעמד שנים רבות לתפא־רת.

בשנת תרפ״ג, עם הסתלקות חותנו הרה״ק רבי ישראל שלום יוסף מבוהוש זצ״ל, קיבל עליו את עול ההנהגה והחל לנהוג באדמורו״ת כממלא מקום חותנו, חסידים רבים נהרו אליו והוא קיבל את כולם כשסבר בידו, בכך הורה לכולם כי יתנו את לבם ואת מוחם כגמרא ויתעלו בתורה ביגיעה ובהתמדה. הכל העריצו אותו ואף היו באים לשאול בעצתו, הן ברוחניות והן בגשמיות, והוא —

רבי ישראל מבוהוש
בן הרה״ק רבי יצחק מבוהוש

משיב על הכל בסבר פנ״י. בימי מלחמת העולם, חלה קשות. ואולם, על אף החולי לא הורשה ע״י הגרמנים לנסוע לבוקרשט לשאול ברופאים, מחלתו התגברה עליו וכתוצאה מכך, נסתלק לישיבה של מעלה למחרת יום הכיפורים ביום י״א בתשרי בשנת תש״ג לפ״ק.

קברו נכרה בסמוך ממש לקבר סבו הקדוש הרה״ק רבי יצחק זיע״א בביה״ע בבוהוש, והיו זקני החסידים רואים מופת בכך שנשאר מקום פנוי ליד הסב משך מ״ז שנים...

ברצינא קדישא: רבי שלום יוסף משפיקוב זצ״ל

אחיו של הרה״ק רבי מנחם מנדל מבוהוש זיע״א, היה האד־מו״ר הרה״ק רבי שלום יוסף זיע״א, בן הרה״ק רבי דוד, בן הרה״ק רבי יצחק מבוהוש זיע״א — מייסד ואבי השושלת. נולד בשנת תרל״ז לאביו הרה״ק רבי דוד. בהגיעו לפרקו נשא לאשה את בתו של הרה״ק רבי מרדכי סברסקי זיע״א משפיקוב. לאחר נישואיו המשיך להסתופף בצל סבו הקודש הרה״ק רבי יצחק זיע״א שהרעיף עליו טל של תחיה בתורה ובעבודה. עם הסתלקות סבו הקדוש, בשנת תרנ״ז קיבל עליו את עול האדמורו״ת והוא החל להנהיג את העדה, ושלא כשאר בני המשפחה הנהיגם ברו־סיה, בעיירה שפיקוב שהיתה מלאה בחכמים ובסופרים. רבים מחסידי רוזין ברוסיה נהרו לבית מדרשו.

זיו תואר קדושתו היתה לשם דבר, הכל חפצו לראות את פניו הקדושות שחן של הוד והדר היו עליהם כיאות לצאצאי בית רוזין המעטירה, שעות רבות היה מקבל את החסידים ואף פעם לא התלונן על כך, בהקשר היה אומר: "שמי הינו שלום יוסף, הריני חייב איפוא להוסיף שלום, אהבה ואחוה אצל כולם, בכלל ובפרט"... כעשרים ושלוש שנים ישב על כס האדמו־רו״ת, ובהגיע יום חג הפורים, י״ד באדר לשנת תר״פ נשבה ארון הקודש ונסתלקה נשמתו הקדושה בסערה השמימה.

רומניה היהודית, בגיא ההריגה...

אדמו״רים גדולים, ידועי שם פעלו ברומניה של פעם, שושלת רוזין־בוהוש לצד שושלת קוסוב־וויז׳ניץ, שושלת סאטמר לצד שושלת מתקאטש, הרי שגם מספר היהודים היה גדול במדינת

התמונה היחידה של הרה״ק רבי שלום יוסף משפיקוב

רומניה לפני שנות דור. עד שגם עליה נחתה יד הכורת הנאצי.

היהודים התיישבו כבר ברומ־ניה עוד בימי המלך דיצ׳אבל, עוד בתקופת שבט הדאקים. ואף הקימו ישובים מספר כדוגמת די־דובה, דידוביציה, אדזיד, — שמות שהם בעל צליל יהודי המורה כי יהודים ייסדו אותם עוד בשנים ההם.

ביום כ״ב מר־חשון תש״א, הצטרפה רומניה לארגון "מדינות הנאצי־פאשיסטי" שהיו תחת שליטת גרמניה ואיטליה, מיני אז החל ברומניה שלטון "משמר

(המשך בעמוד י״ד)

כ״ק האדמו״ר מבוהוש שליט״א בחדר ביהמ״ד שנשרף עתה, בעת מביקוריו הספורים במקום.

המודיע הצעיר

פרשת נח
גליון 38

ביָמים

אַתֶּם בְּוַדַּאי זוֹכְרִים, שֶׁמֹּשֶׁה רַבֵּנוּ נִבְחַן דַּוְקָא בַּצֹּאן. כְּשֶׁרָאָה הַקָּבָּ״ה אֶת מְסִירוּתוֹ, אֵיךְ רָדַף אַחַר גְּדִי צָמֵא לַמַּיִם, נְשָׂאוֹ בְּחֵיקוֹ וְהוֹבִילוֹ לָעֵדֶר — הֶחְלִיט שֶׁהוּא מַתְאִים לִהְיוֹת מַנְהִיג.

כֵּן! הַיַּחַס לַקְּטַנִּים, לָרַכִּים, לַחֲלָשִׁים מֵאִתָּנוּ — מֵעִיד הַרְבֵּה מְאֹד עַל אִישִׁיּוּתֵנוּ.

וַאֲנִי מִסְתַּכֶּלֶת מֵחַלּוֹן בֵּיתִי, אוֹ בַּשְּׁכוּנָה וּבַגִּנָּה, וְרוֹאָה יְלָדִים וִילָדוֹת שֶׁנּוֹהֲגִים בַּקְּטַנִּים מֵהֶם — בְּצוּרָה כָּל כָּךְ לֹא יָפָה. מַכִּים בָּהֶם, צוֹעֲקִים עֲלֵיהֶם, לוֹקְחִים מֵהֶם. גַּם לוֹעֲגִים וְגַם מַעֲלִיבִים. לֹא מַקְשִׁיבִים וְלֹא מִתְחַשְּׁבִים.

עַל שׁוּם מָה? הַאִם אַתֶּם רוֹצִים שֶׁכָּךְ יִנְהֲגוּ בָּכֶם הַמְבֻגָּרִים מִכֶּם? וַאֲפִילוּ אִם תַּעֲנוּ לִי — הֵם בֶּאֱמֶת נוֹהֲגִים כָּךְ לִפְעָמִים, זוֹ עֲדַיִן אֵינָהּ תְּשׁוּבָה. אִם מִישֶׁהוּ גּוֹרֵם לִי עָוֶל, זֶה מַתִּיר לִי לִגְרוֹם עָוֶל לְאַחֵר?

הָעֻבְדָּה שֶׁיֵּשׁ בְּיָדֵינוּ כֹּחַ יוֹתֵר מֵלַאֲחֵרִים — אֵינָהּ מַתִּירָה לְהָצִיק לָהֶם. אַדְּרַבָּא, עָלֵינוּ לִסְעֹד אֶת הַקְּטַנִּים בְּחָכְמָתֵנוּ וּבַהֲבָנָתֵנוּ. וְ״אֶת הַקְּטַנִּים״ — אֵין פֵּרוּשׁוֹ תָּמִיד דַּוְקָא בַּגִּיל, נָכוֹן?

עַד כָּאן בֵּינְתַיִם,
חני.

ספור

הַמִּשְׁפָּט שֶׁאָזְנֶיהָ שֶׁל אֶסְתִּי הִרְבּוּ לִשְׁמֹעַ יוֹתֵר מִכֹּל, הָיָה "אֶסְתִּי, אֶסְתִּי, לָמָּה אַתְּ לֹא כְּמוֹ זְהָבָה?"

הַשּׁוֹאֲלִים הָרִאשׁוֹנִים הָיוּ אַבָּא וְאִמָּא. בְּכָל פַּעַם שֶׁאֶסְתִּי חָזְרָה עִם מִבְחָן, עֲבוֹדָה אוֹ תְּעוּדָה, הָיְתָה אִמָּא נֶאֱנַחַת וְאוֹמֶרֶת: "לְעֻמַּת הַצִּיּוּנִים שֶׁל זְהָבָה שֶׁלָּנוּ... לָמָּה אַתְּ לֹא לוֹמֶדֶת כָּמוֹהָ?" גַּם בְּבֵית סֵפֶר, הָיוּ הַמּוֹרוֹת חוֹזְרוֹת עַל הַתְּלוּנָה, מִדֵּי פַּעַם מֵחָדָשׁ. הַמּוֹרָה לְטֶבַע אָמְרָה "אֲנִי מִתְפַּלֵּאת עָלַיִךְ, וּבִמְיֻחָד — כְּשֶׁהָיְתָה לָךְ אָחוֹת כְּמוֹ זְהָבָה!" הַמְּחַנֶּכֶת הָיְתָה לְעִתִּים קְרוֹבוֹת מְצַיֶּנֶת, חֲצִי בִּשְׁאֵלָה וַחֲצִי בִּקְבִיעַת עֻבְדָּה: "וְאַתְּ אָחוֹת שֶׁל זְהָבָה?!"

גַּם הַמּוֹרוֹת הָאֲחֵרוֹת לֹא טָמְנוּ יָדָן בַּצַּלַּחַת. זוֹ שָׁאֲלָה כָּךְ, וְזוֹ הֵעִירָה אַחֶרֶת — נוֹסְחִים שׁוֹנִים לְאוֹתוֹ תֹּכֶן: לָמָּה אֵינֵךְ כְּמוֹ אֲחוֹתֵךְ? וְאָמְנָם, הָעֻבְדּוֹת — לִכְאוֹרָה — דִּבְּרוּ בְּעַד עַצְמָן. זְהָבָה הָאָחוֹת הַגְּדוֹלָה, הָיְתָה תַּלְמִידָה מְצֻיֶּנֶת, מְצֻיֶּנֶת מַמָּשׁ. טִפּוּס שֶׁל צִיּוּנֵי מֵאָה אָחוּז וְלֹא פָּחוֹת. עֲבוֹדוֹת מֻשְׁלָמוֹת. פְּרָסִים בְּחִידוֹנִים. תְּשׁוּבוֹת מַבְרִיקוֹת. תַּלְמִידָה שֶׁהַמּוֹרוֹת רָווֹת מִמֶּנָּה נַחַת. וְאִילּוּ אֶסְתִּי — אֶסְתִּי הָיְתָה אַחֶרֶת. לֹא עַצְלָה, אַךְ גַּם לֹא חָרוּצָה. טִפּוּס שֶׁל תַּלְמִידָה בֵּינוֹנִית, שֶׁאַף פַּעַם אֵינָהּ מִתְאַמֶּצֶת יוֹתֵר מִדַּי, בְּקֹשִׁי מַה שֶּׁמֻּכְרָחִים. הָיָה נִרְאֶה שֶׁהִיא מֻכְשֶׁרֶת לֹא פָּחוֹת מִן הַגְּדוֹלָה, אַךְ מִשּׁוּם מָה לֹא הָיָה חָשׁוּב לָהּ לַעֲבֹד. אִילּוּ לֹא הָיְתָה אָחוֹת שֶׁל אֲחוֹתָהּ, הָיוּ מַנִּיחִים לָהּ. תַּלְמִידָה רְגִילָה, בֵּינוֹנִית, כְּמוֹ רַבּוֹת אֲחֵרוֹת. אַךְ מִכֵּיוָן שֶׁהָיְתָה אָחוֹת שֶׁל זְהָבָה — לֹא הִסְכִּימוּ לְהַשְׁלִים עִם כָּךְ. לָמָּה, לָמָּה, אַתְּ לֹא כָּמוֹהָ?!...

בְּכָל אֲסֵפַת הוֹרִים הָיְתָה הַמּוֹרָה אוֹמֶרֶת זֹאת. אִמָּא שֶׁל אֶסְתִּי הִתְרַגְּלָה לַשְּׁאֵלָה, שֶׁגַּם הִיא שְׁאֵלָה — לְלֹא מַעֲנֶה. גַּם אֶסְתִּי כְּבָר הִתְרַגְּלָה לַתְּלוּנָה הַקְּבוּעָה. וּבְעֶצֶם, לֹא רַק שֶׁלֹּא הִתְאַמְּצָה יוֹתֵר — אֶלָּא אֲפִילוּ פָּחוֹת. וְכָךְ חָשְׁבָה בְּלִבָּהּ: כְּמוֹ זְהָבָה — הֲרֵי אֵינֶנִּי, לְהֶשֵּׂגִים שֶׁלָּהּ לֹא אַגִּיעַ. נוּ, אָז מָה כְּבָר חָשׁוּב צִיּוּן יוֹתֵר אוֹ פָּחוֹת? בִּלְאו הָכִי כֻּלָּם יֹאמְרוּ שׁוּב וָשׁוּב — לָמָּה לֹא כְּמוֹ, וְלָמָּה לֹא כְּמוֹ..."

כָּךְ נִמְשְׁכוּ הָעִנְיָנִים, וְכָךְ הָיוּ בְּוַדַּאי מַמְשִׁיכִים הָלְאָה — אֶלָּא שֶׁפַּעַם אַחַת, בְּכִתָּה ד׳, חָלְתָה אֶסְתִּי בְּצַהֶבֶת. הָרוֹפֵא קָבַע שֶׁעָלֶיהָ לִשְׁכַּב כִּשְׁלֹשָׁה שָׁבוּעוֹת וְצָרִיךְ לְהִזָּהֵר מְאֹד מֵהִדַּבְּקוּת. אֶסְתִּי קִבְּלָה עָלֶיהָ אֶת הַדִּין.

בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לְמַחֲלָתָהּ, יָרְדָה אִמָּא בַּבֹּקֶר לַמַּכֹּלֶת. כָּרָגִיל הָיָה זֶה תַּפְקִידָהּ שֶׁל אֶסְתִּי. וְהִנֵּה, הִיא פּוֹגֶשֶׁת שָׁם אֶת גְּבֶ׳ גְּרוֹס, אִשָּׁה מְבֻגֶּרֶת מִקּוֹמָה שְׁלִישִׁית. גְּבֶ׳ גְּרוֹס שָׂמָה בִּכְבֵדוּת אֶת הַמִּצְרָכִים בַּסַּלָּה, הֵרִימָה אוֹתוֹ וְנֶאֶנְחָה. "הוֹי, זֶה קָשֶׁה כְּשֶׁהַבַּת שֶׁלָּךְ חוֹלָה. כְּבָר שְׁנָתַיִם שֶׁלֹּא בִּקַּרְתִּי בַּמַּכֹּלֶת". — "מָה פֵּרוּשׁ?" — הִתְפַּלְּאָה אִמָּא שֶׁל אֶסְתִּי. — "מָה, אֵינֵךְ יוֹדַעַת?!" — שָׁאֲלָה גְּבֶ׳ גְּרוֹס בִּפְלִיאָה. "בְּכָל בֹּקֶר מְבִיאָה לִי אֶסְתִּי שֶׁלָּךְ לֶחֶם וּמוּצְרֵי־חָלָב מִן הַמַּכֹּלֶת, הִיא בְּעַצְמָהּ הִצִּיעָה לִי אֶת זֶה. וַאֲפִילוּ תּוֹדָה הִיא לֹא מַרְשָׁה לִי לוֹמַר". אִמָּא שֶׁל אֶסְתִּי חִיְּכָה בַּהֲנָאָה. מְעַנְיֵן, אֶסְתִּי אַף פַּעַם לֹא סִפְּרָה לָהּ עַל כָּךְ!

הַהֶמְשֵׁךְ הָיָה בַּבַּיִת, בְּדִיּוּק בִּשְׁעַת הַלַּחַץ — כְּשֶׁצָּרִיךְ לְהוֹרִיד אֶת הַבָּנִים, לְחַכּוֹת לַסַּנְדָּר. יוֹסִי בֶּן הָאַרְבַּע סֵרֵב בְּכָל תֹּקֶף לָלֶכֶת. "אֲבָל מָה פִּתְאֹם, מָה קָרָה לְךָ?" — רָגַז אַבָּא. "כִּי אֶסְתִּי חוֹלָה". "נוּ, אָז מָה, לָכֵן אֵינְךָ יָכוֹל לָלֶכֶת לַחֵדֶר?" — שָׁאַל אַבָּא בְּכַעַס. "כֵּן!" — עָנָה הַקָּטָן בְּדִמְעוֹת. "אֶסְתִּי בְּכָל בֹּקֶר מְסַפֶּרֶת לִי סִפּוּר קָטָן, וְחוֹזֶרֶת אִתִּי עַל מָה שֶׁלָּמַדְנוּ, וַאֲפִילוּ נוֹתֶנֶת לִי נְשִׁיקָה לִפְנֵי שֶׁאֲנִי יוֹצֵא..."

עֲדַיִן לֹא נִגְמְרוּ הַהַפְתָּעוֹת. לְגַמְרֵי לֹא. אַחֲרֵי הַצָּהֳרַיִם, הָיוּ שׁוּב וָשׁוּב נְקִישׁוֹת בַּדֶּלֶת. חֲבֵרוֹת מִן הַכִּתָּה. "אֲבָל צַהֶבֶת הִיא מַחֲלָה מִדַּבֶּקֶת מְאֹד!" — אָמְרָה אִמָּא שׁוּב וָשׁוּב. "אֵינֶנִּי חוֹשֶׁבֶת שֶׁכְּדַאי לָכֶן לְהִכָּנֵס". — "בְּכָל זֹאת נֵשֵׁב רָחוֹק, רַק לְכַמָּה דַּקּוֹת" — בַּקָּשָׁה אַחַת, וְעוֹד אַחַת, וְעוֹד אַחַת. — "לָמָּה זֶה כָּל כָּךְ חָשׁוּב לָכֶן?" — נִסְּתָה אִמָּא לְהָבִין. — "כִּי עוֹד לֹא הָיָה אַף פַּעַם, שֶׁהָיִיתִי חֲסֵרָה יוֹמַיִם — וְאֶסְתִּי לֹא בִּקְּרָה אוֹתִי" — הָיְתָה הַתְּשׁוּבָה.

כְּשֶׁתַּמּוּ הַבִּקּוּרִים, בִּקְּשָׁה אֶסְתִּי שֶׁהָיְתָה חַלָּשָׁה מְאֹד, אֶת מַכְשִׁיר הַטֶּלֶפוֹן לְיַד מִטָּתָהּ. אִמָּא הֶאֱזִינָה לַשִּׂיחָה. אֶסְתִּי — חִיְּכָה... הִיא לֹא הִתְעַנְיְנָה בַּמֶּה שֶׁלּוֹמְדִים. (וְאִמָּא כְּבָר לָחֲשָׁה — לֹא כְּמוֹ זְהָבָה...) הִיא רַק בִּקְּשָׁה, בְּקוֹל חַלּוּשׁ, שֶׁרוּתִי תָּשִׂים לֵב מָחָר לַסֶּוֶדֶר הֶחָדָשׁ שֶׁל חַנִּי. לְחַנִּי כִּמְעַט לֹא קוֹנִים בְּגָדִים, וְהַפַּעַם קִבְּלָה סֶוֶדֶר מְיֻחָד, הִיא תִּשְׂמַח מְאֹד אִם מִשֶּׁהִי בַּכִּתָּה תָּשִׂים לֵב. אִמָּא לֹא הִצְלִיחָה לְהִתְאַפֵּק. "מִנַּיִן אַתְּ יוֹדַעַת עַל כָּךְ, אֶסְתִּי?" — "סְתָם כָּךְ," — אָמְרָה. — "יֵשׁ לִי תַּחְבִּיב כָּזֶה, לָשִׂים לֵב גַּם לִבְגָדִים הַחֲדָשִׁים שֶׁל הַבָּנוֹת שֶׁבַּצַּד, גַּם הֵן רוֹצוֹת לִשְׁמֹעַ — תִּתְחַדְּשִׁי, זֶה יָפֶה. לֹא רַק הַבָּנוֹת שֶׁל הַצַּמֶּרֶת".

* * *

"פָּשׁוּט לֹא הִכַּרְנוּ אֶת הַיַּלְדָּה!" — אָמְרָה אִמָּא לְאַבָּא. "אֲנִי מִדֵּי רֶגַע מִתְפַּתַּעַת מֵחָדָשׁ — יַלְדָּה כָּזוֹ, וְלָמָּה אוֹ לְמִי הִיא לֹא שָׂמָה לֵב? אֵיךְ לֹא גִּלִּינוּ אַף פַּעַם אֶת תְּכוּנוֹת הַזָּהָב הַלָּלוּ?"

אַבָּא נֶאֱנַח בִּכְבֵדוּת. "כִּי הָיִינוּ מִדַּי עֲסוּקִים בַּשְּׁאֵלָה, לָמָּה אֵינָהּ כְּמוֹ זְהָבָה. עַכְשָׁו אֲנַחְנוּ יוֹדְעִים שֶׁגַּם זְהָבָה אֵינָהּ כְּמוֹ אֶסְתִּי..."

"לְפָחוֹת בְּמַה שֶּׁנּוֹגֵעַ לַבַּיִת שֶׁלָּנוּ", חִיְּכָה אִמָּא. "מוֹחֲקִים אֶת הַמִּלָּה "כְּמוֹ" מִן הַמִּלּוֹן".

גַּם אֲנַחְנוּ מַמְלִיצִים.

פינה בעתון

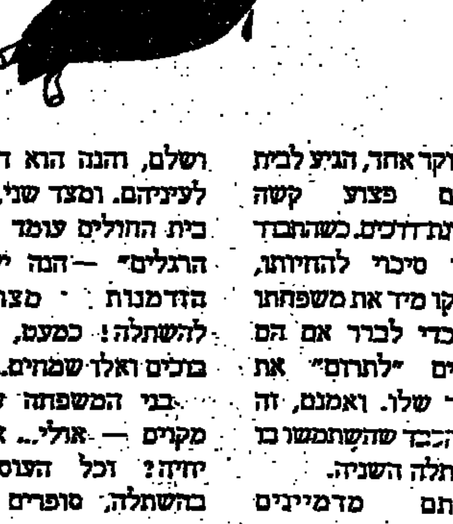

מה עוד לא נאמר על הכבד־ים המושתלים? אתם כבר, בודאי, יודעים הרבה. יודעים עד כמה הניתוחים הללו קשים ויקרים. יודעים שהניתוחים יוצרים בעיה הלכתית קשה מאד: את הכבד צריך לעקור מאדם שליבו — עדין פועם. כל עוד שהלב פועם, נחשב האדם חי — על פי תורת ישראל. פרושו של דבר, שיש כאן הריגה של אחד — כדי להציל את חיי השני.

אבל אנחנו רצינו לשוחח אתכם על פינה אחרת, הקשורה בנושא הכבד. פינה קטנה — אך נוגעת מאד ללב. קראנו, שבבוקר אחד, הגיע לבית חולים פצוע קשה מתאונת דרכים. כשהתברר שאין סיכוי להחיותו, הזעיקו מיד את משפחתו — כדי לברר אם הם מוכנים "לתרום" את הכבד שלו. ואמנם, זה היה הכבד שהשתמשו בו בהשתלה השניה.

אתם מדמיינים לעצמכם מעמד כזה? מצד אחד, עומדים בני משפחה המומים וכאובים. רק הבוקר יצא יקירם מן הבית, בריא ושלם, והנה הוא דועך לעיניהם. ומצד שני, כל בית החולים עומד "על הרגלים" — הנה ישנה הזדמנות מצוינת להשתלה! כמעט, אלו בוכים ואלו שמחים...

בני המשפחה עדיין מקוים — אולי... אולי יחיה? וכל העוסקים בהשתלה, סופרים על השעון: כמה עוד יחיה? תקווה שהם לא שואלו: ושמא לא ימות?

פינה לא מוצלחת, של מפגש בין חיים למות.

בפרשת שבוע

לך-לך

"לך לך" (י״ב, א׳)

פעמים רבות אנו מתלוננים שאיננו מסוגלים. למה? לכל מיני דברים הנדרשים מאיתנו. למשל — אינני יכול לשבת ולעמוד, כי אין לי ראש כמו של זה, או אין לי כחו התמידה כמו של אחר. או — איני יכולה לעזור הרבה בבית כי אינני כל כך זריזה כמו זו. וגם — איני מסוגל להתפלל כשורה, כי אינני בעל נפש כמוהו, אין לי היכולת להתרגש כמו אחר.

כל הטענות הללו אינן נכונות. לגמרי לא. לא דורשים מאיתנו להיות כמו אף אחד אחר. רק כמו אנחנו עצמנו. כל אחד קיבל מהשם סגולות יקרות המותאמות לו, ובכוחן הוא יכול לעבוד, לעמול ולהתקדם. מי ביקש ממך ללמוד כמוהו? לעזור כמוהו? להתפלל כמוהו? מבקשים ממך לעשות כמו עצמך. אבל כמו שאתה מסוגל לעשות. בשמים לא ישאלונו למה לא הגענו למדרגות אחרים, אלא למה לא הגענו אלינו, למה שיכולנו.

זה שאומר הכתוב "לך לך" — לך עד שתגיע לך, למדרגה שאתה יכול וצריך להגיע אליה — היה אברהם!

* * *

"אל נא תהי מריבה... כי אנשים אחים אנחנו". — אל נריב, כי אחים אנחנו. וכשהריב הוא בין אחים, קשה מאד להתפייס...

המודיע — השבוע לפני 30 שנה

פר' לך — וירא; י"ג־י"ט מרחשון תשמ"ז

יום החודש	יום השבוע	מר־חשון	עלות השחר	עטיפת הטלית	נץ החמה	סו"ז קר"ש להמג"א	סו"ז קר"ש להגר"א	סו"ז תפלה להמג"א	סו"ז תפלה להגר"א	חצות היום והלילה	מנחה גדולה	מנחה קטנה	פלג המנחה	שקיעת החמה
יג	ו	לך לך	4.32	5.11	6.03	7.57	8.42	9.04	9.38	11.22	11.52	2.34	3.38	4.44
יד	א		4.33	5.12	6.04	7.58	8.44	9.06	9.36	11.23	11.53	2.34	3.38	4.43
טו	ב	תענית ב' בתרא	4.34	5.13	6.05	7.59	8.44	9.06	9.36	11.23	11.53	2.34	3.38	4.43
טז	ג		4.34	5.14	6.06	7.59	8.44	9.06	9.37	11.23	11.53	2.33	3.37	4.42
יז	ד		4.35	5.15	6.07	8.00	8.45	9.06	9.37	11.23	11.53	2.33	3.36	4.42
יח	ה		4.36	5.16	6.08	8.00	8.45	9.06	9.37	11.23	11.54	2.33	3.36	4.41
יט	ו		4.37	5.17	6.09	8.01	8.46	9.08	9.38	11.24	11.54	2.33	3.36	4.41

מתוך: לוח דבר יום ביומו

לפי אופק ירושלים

סיעת אגו"י הגישה הצעת חוק למניעת נתוחי מתים שרירותיים

ירושלים, יום ד' (מאת סופרנו בכנסת) — הצעת חוק לתיקון חוק האנטומיה והפ־תולוגיה למניעת ניתוח גופות מתים הוגשה ע"י סיעת אגודת ישראל לנשיאות הכנסת והיא תובא כנראה בקרוב לדיון בכנסת כהצעה לסדר היום.

בדברי ההסבר להצעת החוק שהוגשה ע"י סיעת אגו"י נאמר כי המציאות הראתה שבתי החולים אינם מודיעים על מות אדם לאלה שרשאים לדרוש את הגויה, ומנתחים אותה עוד לפני שהקרובים מספיקים לד־רוש את הגויה בהתאם לאמור־תם.

סיעת אגודת ישראל תובעת להכניס את התיקון לפיו יש להודיע על המות למי שרשאי לדרוש את הגויה תוך הזמן והדרך שנקבעו בתקנות וימסרתו לו לפי דרישתו.

בסעיף נוסף מבקשת סיעת אגו"י למנוע ניתוחי גופות של מתים שלא במקרי מוות טבעי או לצורך רפוי אדם אחר, שלא בהסכמה בכתב של האדם עצמו, או בהסכמת הקרובים.

כן יש לחייב את הרופאים לנמק בתעודה את הסבה להי־תר הניתוח ולהגדיר את האבר הנחוץ לניתוח.

האדמו"ר מבלז חזר לתל־אביב

ירושלים, יום ג' (מאת סופרנו) — האדמו"ר מבלז העתיק את משכנו מביתו בירושלים, למשכנו הקבוע בתל־אביב.

המוני חסידיו נאספו ובאו לביתו בשכ' קטמון ומכאן יצאה השיירה בדרכה לתל־אביב. בשכונות החרדיות בה עברה שיירת הכבוד הצטופפו מאות יהודים שנפרדו מהרבי וכך המשיכה השיירה את דרכה לתל־אביב.

מאות נאספו במוצא אשר בדרך ירושלים לקבל את ברכת הפרידה ואוטובוסים מספר אף המשיכו את דרכם עם האדמו"ר עד לתל־אביב.

בתחנת הרכבת ברמלה הצטופף קהל רב מת"א בני ברק וכו' שקיבלו את פני האדמו"ר בשירה ובזמרה, ומכאן המשיכה השיירה את דרכה עד לתל־אביב.

יש לציין כי בנין ישיבת בעלזא בירושלים הגיע לשלב הגמר ויש לקוות כי בקיץ הבא אי"ה יקבע האדמו"ר את ביתו במעון החדש אשר הותקן לו בסמוך להיכל הישיבה הקדושה.

שני יהודים נרצחו ע"י מסתננים מירדן

תל אביב, יום ג' (מאת כתבנו הצבאי) — מעשה רצח שפל ואכזרי, שבוצע ע"י מס־תננים ירדנים שחדרו לשטח מאוכלס בשפלת החוף, אירע היום לפנות ערב.

שני פועלים שעבדו בפרדס בסביבות אבן יהודה נרצחו היום לפנות ערב ע"י מסתננים, שבאו כנראה משטח ירדן, וחדרו עמוק לתוך שטח ישראל.

ההרוגים יחיאל פינארי, בן 33, נשוי ואב לשני ילדים, וחנ־ריה שרעבי, בן 28, נשוי ואב ל־4 ילדים שניהם תושבי אבן יהודה ופועלי הפרדסים בסבי־בה.

התוקפים לא הסתפקו במעשה הרצח, אלא גם התע־ללו בקרבנם וקטעו את אזנו השמאלית של ההרוג.

פועל שלישי שעבר במקום נורה אף הוא ע"י המסתננים אולם הוא לא נפגע.

הרב נחום אפנדי בארמונו של נאצר

קהיר יום ד' — הרב הישיש חיים נחום אפנדי, רבה הראשי של יהדות מצרים שחזר מאירופה לאחר טפול רפואי, ביקר בארמון הנשיאות וחתם את שמו בספר האורחים.

בשיחה עם עתונאים הביע הרב את הוקרתו לראש הממשלה הקולי נאצר על חופש הדת במדינה וציין כי אין כל הפליה נגד היהודות במצרים.

כן הביע את תודתו על היחס המיוחד של השלטונות המצריים שהעניקו לו דרכון שרות וסיפקו את ההוצאות להוצאות נסיעתו.

בתשובה לשאלה הכריז כי יהודי מצרים תומכים בהלאמת התעלה.

נפתחה הישיבה בקרית צאנז

קרית צאנז נתניה יום ה' — דלתות "ישיבת צאנז" נפתחו שלשום בערב לפני עשרות תלמידים מכל חלקי הארץ, בקרית צאנז בחגיגה צנועה שהתקיימה במקום.

עוד בטרם הושלם בנין הישיבה נפתחה הישיבה בקומת הקרקע באחד מבניני המשתכנים בהתאם להוראת האדמו"ר מקלויזנבורג אשר ביקש לפתוח את הישיבה עוד החורף.

הנואמים והמברכים העלו על נס את העובדה כי המתישבים הראשונים בישוב החדש ההולך ומוקם לתפארת היתה דוקא הישיבה — היכל ה'.

השלמת הבנין הראשון מבין שרשרת בניני קרית צאנז הולכת ומסתיימת ובשבועות הקרובים יכנסו בהם המתישבים הראשונים.

הפגנה רבתי בבוסטון נגד הופעתו של אגרון

בוסטון, יום ג' (מאת סופרנו) — הפגנה רבת רושם נערכה אתמול כשמר אגרון הגיע לבוסטון למען מלוה העצמ־אות. אנשי משמרות (פיקטים) עם שלטים עמדו כל הזמן והפגינו זעמם נגד בקורו של האיש אשר העמיד צלם בהרי־פורים בירושלים והודד את המשטרה אחרי ההפגנה שה־ביאה למותו של ר' פנחס סגלוב ז"ל.

כל העתונים שברחובי המ־דינה, גם שרותי הרדיו ואף בטלביזיה מסרו כל פרטי הה־פגנה שעשתה רושם כביר.

סופרנו מציין כי מיד לאחר שנודעה תכנית משרד מלוה העצמאות לשגר את מר אגרון לבוסטון נשלחו מברקים מכל הארגונים והמפלגות הדתיות לבטל בקורו, מאחר שמשרד מלוה העצמאות לא שם לב לפניותיהם הכריזו כל הרבנים בבוסטון אחרי קריאת התורה להחרים כל אספה ומסיבה, בה ישתתף מר אגרון.

אגרון יופיע רק במסיבות פרטיות

מניו יורק נמסר כי לאור הזעם הגדול ההולך וגובר נגד בקורו של מר אגרון החליטו ראשי משרד מלוה העצמאות לבטל כל ההופעות הפומביות של מר אגרון ולשמור בסודיות על תכנית בקוריו.

אף במקומות שיבקר ישתתף רק במסיבות פרטיות בבתים פרטיים.

ראשי משרד מלוה העצמ־אות הביעו כאן בשיחותיהם עם ראשי הארגונים הדתיים את צערם הגדול לביקורו של מר אגרון והם מסירים מעצמם האחריות לתוצאות מאחר שהודיעו על כך למפרע למ־משלה בישראל.

גם המפלגות הדתיות במונט־ריאול דורשות ביטול בקור אג־רון.

"הפועל" מארגן חילול שבת פומבי

ירושלים, יום ב' (מאת סופר־נו) — התמרמרות רבה בקרב הצבור החרדי עוררה הידיעה שפורסמה בעתונות על מירוץ אופנועים שיתקיים בשבת הבאה.

כפי שנודע יערך המרוץ בשבת בבקר ורוכבי האופנועים יצאו מתל־אביב מבית "הפועל" ויתחרו בריצה עד לפתח תקוה לאורך מסלול של 12 קילומטר המרוץ נערך על ידי "הפועל" ובבצועו משתפים פעולה גם המשטרה ושרותי מגן דוד אדום.

מטעם מרכז אגודת ישראל בארץ ישראל נשלחה פניה דחופה לחברי הכנסת הדתיים ולרבנים הראשיים לא לחסוך כל מאמץ ולפעול לבטול תכנית זו של חלול שבת בקנה מדה נרחב כל כך.

18 הרוגים ו־12 פצועים בפשיטה גדולה של צה"ל על מרחב קלקיליה

ירושלים, יום ה' (מאת כתבנו הצבאי) — קרוב למאה ירדניים נהרגו בפשיטת צה"ל על מרחב קלקיליה, כתות צה"ל שפשטו על המוצבים הירדנים הצליחו לגרש את האויב ושלטו בשטח של עש־רות קילומטרים עד אשר פי־נוהו לפנות בוקר.

אבדותינו בקרב זה היו 18 הרוגים מהם שנים שהיו נעדרים וגופותיהם החזרו היום בצה־רים לידי נציגי ישראל במעבר מנדלבוים.

היתה זו ההתקפה הגדולה ביותר שבוצעה ע"י חילינו מאז מלחמת 1948 ואם כי האויב התכונן לקרב וביצר היטב את עמדותיו, הצליחו חילינו לה־שתלט על שטח עצום, ושליט־תם היתה מלאה ללא הפרעה.

12 פצועים מיחידת צה"ל הועברו לבי"ח צבאי.

גדוד שלם של הלגיון עמד מול יחידת צה"ל שפשט על בנין משטרת קלקיליה. הירדנים החישו תגבורת עצומה אולם חלק מתגבורות אלו עלו על מארבים שהוצבו על ידינו ואבדותיהם היו מרובות.

בוטלו שני צוים על תנאי שהוצאו לבקשת מגדלי חזירים

ירושלים, יום א' (ע) — שני צוים על תנאי שהוצאו נגד שר הבריאות ומנהל לשכת הבריאות המחוזית בתל אביב על סירובם לאשר מתן רשיו־נות לניהול שני דירי חזירים באזור בוטלו היום על ידי בית המשפט הגבוה לצדק.

המבקשים, אהרון יחזיא ויעקב דקלו, הקימו דירי חזירים באזור ללא רשיון מוקדם. הם פנו למועצה המקומית לתת להם רשיונות לניהול הדירים על פי פקודת הסדר המלאכות והתעשיות. המועצה אשרה את בקשותיהם אולם לשכת הברי־אות המחוזית סרבה לאשר את הרשיונות.

פרקליטם של המבקשים, עו"ד י. בן ישי טען בפני בית המשפט הגבוה לצדק כי המ־בקשים, בתורת מגדלי חזירים, מופלים לרעה לעומת בעלי רפתות בקר אשר קבלו רשיונות לניהול הרפתות אף שגם הם לא קבלו רשיונות להקמת המבנים לרפתות.

עתירתם נדחתה.

ערד — עיר בזכות עצמה

כשהוקם הישוב החרדי בערד הדרומית, לפני שש שנים, היה אולי צורך בתמריצים כדי לבוא ולהתיישב בה. כיום, ערד היא עיר ואם בישראל שיש בה כל הנדרש ליהודי חרדי לקיים אורחות חייו. זאת בתוספת היחוד המיוחד המאפיין את העיר

ההתרגשות הזו אינה באה ליטול מערד ותושביה החרדיים את המ־גיע להם על שהיו שותפים למעשה רב־השראה רב־פארות. היא גם לא מופנית אל הגורמים המופקדים לעזור ולסייע למוסדות התורה והישוב. היא לא באה לומר שצרכיה הקיומיים של ערד מולאו עד תום.

אבל היא באה לומר לתושבי ערד החרדיים, לבוניו של הישוב החרדי במקום: עשיתם בשש השנים האחרונות את מה שלכ־אורה סברנו שייעשה במשך שנים ארוכות בהרבה. ערד, מה שהיתה בעבר "אי־חילוני" מובהק שאין בו זכר ליהדות חרדית, שוב איננה כזאת.

עמל שש השנים האחרונות, הביא לכך, שערד הינה עיר קיץ בעלת אקלים מיוחד, שגם יהודי חרדי יכול להתגורר בה ללא ספר־ים. יש בה כל מה שנדרש ליהודי כזה: חינוך לבנים ולבנות, החל מגיל הפעוטון ועד לכולל האבר־כים; מוסדות צבור דתיים; בתי כנסת ובתי מדרש; צרכניה המ־ספקת מזון כשר למהדרין מן המ־הדרין; חיי קהלה תוססים; אתג־רים רוחניים וכל שאר המרכיבים הבסיסיים העושים מקום ישוב למקום ישוב.

אם לפני שש שנים, כאשר נוסד ישוב ערד ע"י כ"ק מרן אדמו"ר מגור שליט"א ובהוראתו הגיעו התושבים הראשונים לעיר, היה צורך להיות חדור בתודעת השי־ליחות והחלוציות, הרי שהיום, לגור בערד, זהו צעד מחושב, רגיל ומובן, הגיוני ופשוט, של מי שמבקש לרכוש דירה בתנאים נו־חים ולגור במקום של תורה ויראה.

בעבר, היה שמה של ערד, זר ומנוכר משהו, ללקסיקון הישוב החרדי. היום, שש שנים מאז הר־חיבו גבולי הקדושה לראשונה בעיר זאת, יש ישוב חרדי בירוש־לים; יש בבני ברק; יש באשדוד; יש בחיפה; יש בבת־ים; יש בתל־אביב — ויש גם בערד. הצד השוה, הוא זה שמעיד כי מת־יישבי ערד הראשונים, עשו והצ־ליחו. הקימו עיר ואם בישראל.

הוספת נדבכים דקדושה

הגענו אל ערד, הפעם, לא כדי לציין את מלאות שש השנים הראשונות לקימום הישוב החרדי־חסידי בה. הגענו אליה מאחר והיא מציינת בימים הללו הוספת נדבך נוסף אל נדבכי הווך והזוהר הקיימים בה: נפתחה בה ישיבה חדשה לצעירים מצויינים דחסידי גור.

הישיבה החדשה, שהשבוע פגשנו את 60 תלמידיה הראשונים, המאכלסים את שני השעורים הראשונים של הישיבה — מת־וספת על מוסדות התורה בערד ואל אחותה הגדולה ממנה, הי־שיבה הגדולה שבראשית הקמתה, לפני שש שנים, היתה סניף לישי־בת חידושי הרי"ם בתל־אביב.

גם ישיבת חידושי הרי"ם, שבחוה"מ סוכות האחרון ציינה מלאות 50 שנה ליסודה בשנת תרצ"ג ע"י כ"ק מרן אדמו"ר בעל ה"אמרי־אמת" מגור זי"ע, היתה בראשית דרכה "סניף" לישיבת "שפת אמת" בירושלים. כעבור שנים מספר, הפכה וקיבלה מעמד עצמאי משלה.

מסתבר שבברכתו של אותו צדיק, היתה ישיבת חידושי הרי"ם ל"טופח על מנת להטפיח". 44 שנים לאחר שנוסדה, זכתה והצי־בה גם היא סניף, שלוחה מרחוק: הישיבה הראשונה בערד, העיר שבה הקימו האבות הקדושים את ישיבתם. כיום, הישיבה הגדולה בערד קנתה לה מקום ומעמד בז־כות עצמה; אך לא זו בלבד, אלא שהשנה, נפתחה בה כאמור ישיבה נוספת, ישיבה לצעירים מצויינים הרוכשת בצעדים מבטיחים מוני־טין וכתר תורה.

המבט לאחור — מעודד

נעים מאד, בערד, לעצור רגע ולהתבונן לעבר שש השנים האח־רונות שחלפו. בחודש מר־חשון תשמ"א, לאחר שהר' הר' פרימן ז"ל נכנס לקודש פנימה לכ"ק מרן אדמו"ר מגור שליט"א וביקש לקרב את בנין ביהכ"נ "עטרת צבי" מיסודו צבור ישיבת גור, ביקש הרבי שליט"א מהרה"ג נחום קר־נבייסר ומראשי ישיבת חידושי הרי"ם לפתוח ישיבה במקום.

שעור ד' של ישיבת חידושי הרי"ם, בתוךי עדית המייגעים עצמם בעמלה של תורה לפום משנתה של חסידות יוקדת, נבחרו להיות הנחשונים, היסוד לישיבה בעיר בה קיימו אבותינו ישיבה. עמם מגיע לערד, מי שישמש הרב וראש הישיבה לקהלה הגדולה, הגאון רבי מרדכי חיים וולקביץ המצורה בכל חייה הרוחניים של העיר.

הראשית — היתה מצער. הב־חורים מתגוררים בדירות שכורות. לא פעם הם נאלצים להקשיב דומם להתרסות ולקינטורים, לשמוע מראשי העיר הזו שהם בכלל "אורחים בלתי רצויים" וכמעט שלא מצאו למי לומר: "איננו אורחים כאן, אנחנו תושבי קבע".

מחצית השנה, הם עושים במ־קום, כמעט כבודדים מן הישוב החרדי. כעבור תקופה זו, הם כבר רואים את התגברות שקיבלו: 7 אברכים מצויינים, חובשים את ספסליו של הכולל, מיסודו של הנדיב יצחק דוד טייטלבוים.

בני הישיבה, שבעת האברכים, מספר תושבים מבוגרים ועמהם חסידים העולים ובאים למקום עת שוהה בו כ"ק מרן אדמו"ר שלי־ט"א, יוצקים את תוכן הישוב. ברכתו של צדיק ועידודו המה הצנור לסייעתא דשמיא הנראית ממש בעליל.

הקינטורים וההתרסות, שאולי עוד נותרו עד עצם היום בחלתם של כאלו מסויימים, מפנים מקומם להערכה, לפעמים הוקרה ולפע־מים אפילו הערצה. הישוב החרדי בערד, כיון אם ישנם כאלו שלא מוכנים לקבל זאת כעובדה, הוא חלק בלתי נפרד מן העיר והוא אחד ממאפייניה. ערד, כבר לעולמים לא תוכל להכתיר עצמה "כאי חילוני". יש בה חילוניים והם הרוב המכריע בה. אבל יש גם חרדים. שווי זכויות, בעלי הכרה ורצון, האוהבים ושמחים במקום מגוריהם.

התפתחות צוברת שיאים

המבט לאחור מגלה, שקצב ההתפתחות של הישוב החרדי בערד, מדהים ממש. הוא מגלה שהעסקנים המקומיים, הראויים לכל שבח ותהלה, לברכה ולעידוד, להושטת יד אחים תומכת ומסיי־עת, הקימו מערכת עניפה של מוסדות תורה, חינוך, חסד וקהלה.

2 כתות יש בפעוטון העירוני. 3 כתות גני ילדים. 4 כתות בחיידר. ישיבה גבוהה למצויינים, ישיבה לצעירים. כולל אברכים נחלת יצחק, מיסודו של הנדיב יצחק דוד טייטלבוים וכולל האברכים בבית "יום־טוב ליפמן" — ובהם 98 אברכים.

כל הכבודה הזו, שלידה קיים ישוב של משפחות בעלי־בתים ומפרנסים, עושה קניותיה בצרכ־ניה הגדולה למהדרין מן המהדרין, המספקת גם מוצרי מזון לאורחים הרבים הפוקדים את העיר אם לנופש או מטעמי בריאות.

ספריה תורנית משוכללת, בה אוצר ספרי קודש, חוברות ומאס־פים בכל תחום ונושא, קלטות ואפילו משחקים חינוכיים. רשת מועדונים. רשת עניפה ומפוארת של שעורי תורה בעיר ובסביבותיה — לצד פעילות מבורכת בתחום "מבצע שבתות".

הרה"ח משה גלובינסקי, מראשי הקהלה ומפרנסיה, צוות אברכים עסקנים בעלי מרץ ויוזמה, בצוותא עם הרה"ג נחום קרנבייסר

(המשך בעמוד י"ד)

שוב מכתב, והפעם מאמא של אלי. "אלי הוא ילד ככל הילדים" כך כותבת האמא, "אלא שיש לו מום מלידה הקרוי חך ושפה שסועים". אולי, לפני שאנחנו ממשיכים בספור של אלי, נבין מהם "חך ושפה שסועים".

חך הוא יזיד של חניכיים (מקום מושבן של השיניים), וכשמדברים על חך שסוע, מתכוונים לחתך חלקי, או מושלם, בשריר המפריד בין חלל הפה לחלל האף. שפה היא השריר המפריד בי השפתיים לאף. אחד מכל אלף ילדים נולדים כששפתם העליונה חתוכה, ושוב, באופן חלקי או מושלם. ישנם ילדים שנולדים עם שני הפגמים כאחד. כזהו הוא אלי. אתם שואלים — מדוע הוא נולד כך? הרופאים אומרים שזה משום שהחך והשפה שלו לא התאחו, כמו שצריך, לפני שהוא נולד. (וזה לא קורה בד"כ) אבל אלי יודע את האמת, הוא נולד כך משום שכך הקב"ה רצה! אולי זה מפני שאלי הוא ילד חזק והוא מסוגל להתגבר על הבעיה, ואולי זה מפני שהקב"ה רצה לנסות את חבריו לכתה, איך יגיבו? האם יצחקו ויציקו? אולי, אנחנו באמת לא יודעים.

אלי נותח מיד לאחר הלידה כדי לתקן את השסע בשפה. נשארה צלקת קטנה והוא נותח שנית. (נתוחים אלו נקראים נתוחים פלסטיים) השסע בחך פנימי ואינו נראה לעין. גם אותו נסו לאחות ע"י נתוח, אבל בתום תקופת האשפוז התברר שלאלי נשארה בעיה. אלי אינו מצליח להגות אותיות מסויימות כמו שצריך. האויר "בורח" לו מחלל הפה אל חלל האף דרך השסע, כדי ללמוד לדבר למרות הבעיה שלו, מבקר אלי אצל מרפאת דבור המדריכה אותו.

אלי הוא ילד ככל הילדים: שמח ועצוב, לומד, חושב ומרגיש כמו כולם, ואולי יותר מכולם. הוא לא אוהב שאומרים לו "איך שאתה נראה?"... "מה קרה לך, קבלת מכה?"... "אני לא מבין חצי מילה!" הוא לא נעלב, אבל כואב לו שמסתכלים בקנקן, ולא במה שיש בו...

מענה - תשובות לילדים

ליוצרים צעירים — אם אתם שולחים שיר או קטע קצר, המתאימים דווקא למועד מסוים — שלחו אותו לפחות חודש לפני התאריך המתאים. החומר עובר דרך ארוכה מאד עד לדפוס. יש בידינו יצירות רבות יפות מאד בחלקן, ששלחתם לחגים, אך הן הגיעו מאוחר מדי — חבל!

לכל הקוראים שאמהותיהם מתלוננות בכתב ובעל פה על שהם קוראים את העיתון ביום שישי, בטרם סימו לעזור — אנא, ילדים, אל תגרמו לנו להרגיש לא נוח. העיתון נועד לחנך, ואם הוא מפריע לכם להתנהג כשורה — הרי שיוצא שכרו בהפסדו. הוכיחו לעצמכם שאתם מסוגלים להתאפק ולחכות.

לרב פריזנד — אמנם, לתופעה שצוינה לא היתה הכוונה שיוחסה לה, ובכל זאת — לקחנו את ההערה לתשומת לבנו. תודה.

למרים אפלולו, טבריה — תודה מיוחדת על היצירה הספרותית והגרפית גם יחד לקראת ראש השנה. שמחנו איתה כעם מתנה אישית.

לגבי שלו — תודה לך, ואנו מכינים כתבה בנושא שביקשת.

לחנוך מתל אביב, שפרה מצפת, ילדי כהן מירושלים ורבים אחרים — היינו שמחים להוסיף את המדורים שאתם מבקשים, אולם צר המקום. מה לעשות?

שלא לבייש

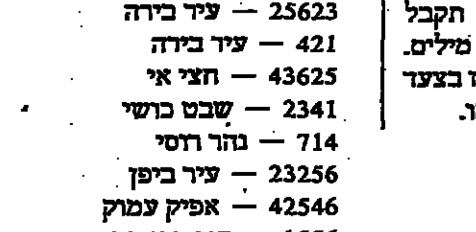

רַבִּי שְׁמוּאֵל מַגִּיד, רַבָּהּ שֶׁל טרסטנה, הָיָה גַּם שַׁמָּשׁ בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ!

פַּעַם אַחַת בְּדִמְדּוּמֵי הַבֹּקֶר, הִסִּיק אֶת הַתַּנּוּר בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ, וְהָאֵשׁ לֹא בָּעֲרָה כִּתְקוּנָהּ. הִכְנִיס רַבִּי שְׁמוּאֵל אֶת רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ לְתוֹךְ הַתַּנּוּר כְּדֵי לְהַעֲלוֹת אֶת הַשַּׁלְהֶבֶת.

בְּאוֹתָהּ שָׁעָה נִכְנַס אֶחָד מִבַּעֲלֵי הַוָּתִיקִין לְבֵיהַכְנ"ס, וְרָאָה אָדָם מוּטָל וּפָנָיו לְמַטָּה. מִתּוֹךְ קַלּוּת רֹאשׁ טָפַח לוֹ עַל גַּבּוֹ.

כְּדֵי שֶׁלֹּא לְבַיֵּשׁ אֶת הַטּוֹפֵחַ, הִשְׁהָה רַבִּי שְׁמוּאֵל אֶת רֹאשׁוֹ בַּתַּנּוּר, וּפָנָיו כְּלַפֵּי הָאֵשׁ הַבּוֹעֶרֶת. וְלֹא הוֹצִיא רֹאשׁוֹ עַד שֶׁהִרְגִּישׁ, שֶׁעָקַר הַלָּה אֶת רַגְלָיו וְהָלַךְ.

המודיע הצעיר — אנו מבקרים במפעלי המים בישראל

מספרת שולמית

גם אצלכם ריח משכר של גשם והרבה רננה בלב...? גם אצלנו, בימים גשומים שכאלו א"א שלא להזכר במפעל המים הארצי, או "המוביל" כפי שהוא נקרא. זהו מפעל שתוכנן ונבנה במשך 11 שנה ומטרתו היתה, ועודנה, להעביר מים מצפון הארץ לדרומה. בצפון מרוכזים כ־80% מן המים וכ־40% מן החקלאות, ואלו בדרום — כ־20% מן המים וכ־60% מן החקלאות.

בנוסף על כך, שותה הארץ הקטנה שלנו למטר השמים, כך שכמות המים בה משתנה משנה ומעתה לעתה. 70% מן הגשמים יורדים בשלושה חודשים ויתר החודשים יבשים כמעט לגמרי. אגירת מים, איפוא, היא צורך הכרחי.

בפועל, קצת קשה לבקר במפעל המים הארצי. מדי פעם יש להשאב או לטוס במנהרה חשוכה וארוכה, לזרום בנחת בתעלה או לנוח ימים ארוכים באגם גדול ועמוק, בקצור, זו דרך שמתאימה לטיפת מים יותר מאשר לילדים... ואף על פי כן כדאי שנכיר את המסלול המעניין. תחנת המוצא של "המוביל" היא הכנרת, גובהה ביחס לפני הים 210- מ', בעוד שהמים צריכים להגיע, במקומות מסויימים, לגובה של 500+ מ'. כדי להתגבר על הבעיה נבנו 2 תחנות, תחנת ספיר ותחנת צלמון. בתחנת ספיר שנקראת גם אשד כנרות מותקנות 3 משאבות המרימות כ־20 מ"ק מים בשניה. מן המשאבות נכנסים המים אל צנור לחץ לא ארוך בס"ה ניתן לומר שהמים הגיעו בקפיצה אדירה מ־210- מ' ל־41+. מכאן מובילה אותם תעלת הירדן בשיפוע קל אל מאגר ושמו "צלמון". מאגר זה עוזר לווסת את המים המגיעים מן הכנרת. מכאן שוב קפיצה אדירה והפעם אל מנהרת עילבון אורך המנהרה 850 מ', ומכאן ואילך המים בכוון ירידה, עוד תחנה מענינת היא מאגר "אשכול". במאגר אשכול עוברים המים תהליכי נקוי, ונכנסים בחגיגיות אל צנור המוביל הארצי. לתחנת אשכול תפקיד נוסף: היא משמשת מאגר ענק לקליטת המים. לשם מה? רבים מן הטיולים לצפון עוברים דרך תחנת אשד כנרות. אלו מביניכם שראו את התחנה חשבו בודאי, שהתחנה מושבתת כבר עשרות בשנים, ואני לא מתפלאת, תמיד כשעוברים שם־שקט. תמיד? זה לא מדויק. בלילה, כשהאורות בבתינו כבים, מתחילה התחנה לעבוד, רשת החשמל הארצית לא מסוגלת לעמוד בעומס רב של המשאבות, בשעות היום והערב. ורק מאוחר בלילה היא מתפנה לטפל בעניני המים. הבעיה היא שאת המים אנחנו צורכים ביום כמו בלילה. מאגר אשכול מכיל כמות מים המספיקה ל־3־4 ימים, וע"י כך מתגברים על הבעיה. ממאגר אשכול יורדים המים לראש־העין בצנור שקוטרו 2.7 מ'. (זהו גובה ממוצע של חדר בדירתכם!). הדרך הארוכה הזו כוללת בתוכה 3 מנהרות: מנהרת שומרון, מנהרת מנשה א' ומנהרת מנשה ב' בראש־העין מתחלק הצנור לשני קוים: קו הירקון המזרחי המספק מים לישובי השפלה הפנימית, וקו הירקון המערבי המספק מים לאזור אשדוד־אשקלון.

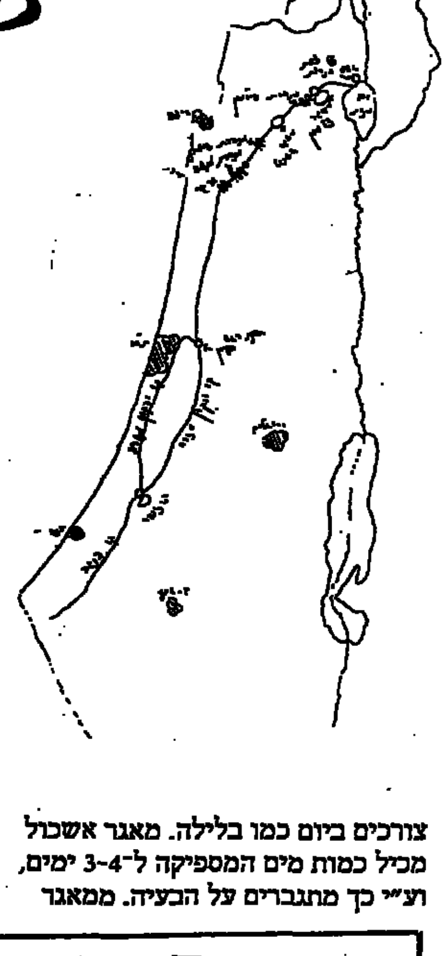

ליד מאגר זוהר נפגשים שני קוי הירקון וממשיכים את דרכם אל הנגב הצחיח. הנקודה הדרומית ביותר היא "שדה בוקר", משם נכנסים המים אל קו נפט, שאינו בשמוש כבר שנים רבות. הוא נוקה היטב, ועכשיו, זורמים בו מים חיים ומגיעים אפילו למצפה רמון הדרומי. האם בבנית "המוביל הארצי" נפתרה בעית המים שלנו? בכלל לא. אנחנו זקוקים לגשמי ברכה באותה מידה שהדורות הקודמים הזדקקו להם, אלא שהברז בביתנו מטעה אותנו, נדמה לנו שלעולם ועד יזרמו ממנו מים, והוא, בעצם, מאד תלוי — בנו, בתפילותינו, במעשינו — אנחנו חושבים על כך?

רגע, חושבים! 39

חשבו, פתרו, ושלחו למערכת "המודיע" רחוב יהודה המכבי 5, ת.ד. 1306 עבור "רגע חושבים" בין הפותרים נכונה יוגרלו פרסים.

1. לפניכם מלים, מפרשת השבוע שבכל אחת מהן הוחלף סדר האותיות. בנוסף לזה, לכל אחת מן המילים יש בפרשה צמד — מן הרשימה שאחרי המילים.

סדרו את האותיות והתאימו צמדים.

המילים המוחלפות: רכוש, חלם, מוסד, בזה, קרב.

הצמדים: כסף, יין, עמורה, צאן, חוט.

2. מעלה ומטה

תאר לך, שלפניך 5 סרטי נייר הנתונים במסגרת. אפשר להזיז כל סרט בנפרד, כלפי מעלה או כלפי מטה. אם תזיז את הפרטים בדרך הנכונה, (אפשר להעתיק ולגזור — למי שמתקשה לדמיין) תקבל ב"חלונות" של המסגרת סיסמה בת 4 מילים.

רמז: את הסרט הראשון יש להזיז בצעד אחד כלפי מטה כדי להביאו למקומו.

3. אותיות במקום ספרות

בחידה הבאה, יש להציב אותיות במקום הספרות, לפי המפתח הבא:

425 — מדינה
46532 — מדינה
25623 — עיר בירה
421 — עיר בירה
43625 — חצי אי
2341 — שבט כושי
714 — נהר רוסי
23256 — עיר ביפן
42546 — אפיק עמוק
1556 — עיר ברוסיה

לפי נתונים אלה, איזה מקצוע תקבל, אם תציב את האותיות הנ"ל כסדרן, כלומר: 7654321?

פתרונות לרגע חושבים 34

ציור 1־100, ציור 2־2, ציור 3־4, ציור 5־1,4,6, ציור 6־10.

פרס ראשון	חני בוקסבוים נחמיה 23 בני ברק	"בדרכי אבותינו"
פרס שני	מרמרוש עזרת תורה 25 ירושלים	"סבא שמעון מספר"
פרס שלישי	צביה קוקוס נחמיה 14 בני ברק	"אוצר אגדות"

קצת חובות ועולם הבא

מרים: כבר חודשים שבעלי אינו מקבל משכורת, בהנהלת התי"ת פושטים ידים בתנועת יאוש — "אין לנו כסף" טוב שבעלי החנו־ת מכירים אותנו אחרת לא היה כאן מה לאכול כי מנין אקח עוד הלוואות?

נאוה: לפני החגים היו חסרים לי כאלף שקל להוצאות השוטפות בעת חסרים לי שוב אלף שקל כי כולם צריכים השלמת בגוד, זה מעיל חושני נעלים והשלישי מנ־עלים ושלוש גרביונים וחלק — לבני החוף מנין אקח זאת?

חנה: אני סוחבת את החובות המצטברים מתקופת חגים אחת עד לשניה, ואם אני מצליחה לשלם הכל לפני החג הבא — טוב לי, אוכל שוב ללוות בלב קל.

רות: החודש קיבלתי העלאה של פחות מעשרה אחוז אבל העזרה שלי בקשה העלאה של שלושים ושלושה אחוז — משמע שקלים לשמונה ועוד נחמה אותי שמקבלים היום כבר עשרה שקלים לשעת עבודה.

כל אחד לפי אפשרויותיו וצרכיו מתקשה היום לגמור את החודש. ור שרגילה לעזרת בכל שבוע מתקשה לעמוד בפיסודיה כמו האחרות שאין לה מספיק כדי לכ־סות את החוב שבמכולת. אצל רוב המשפחות שלנו שקועים בחובות, קלים בדרך כלל, כבדים — כשמשיאים ילדים, כשיש יל־דים עוזר לפעמים "הבטוח הל־אומי" להשאיר את הראש מעל למים לעוד כמה ימים בשליש השלישי של החודש, אבל כמעט לכל משפחה יש בסוף החודש שבוע (ויותר) חנוק, בלי טיפת חמצן, דהיינו — מזומנים.

ובכל זאת לא כדאי שנרחם על עצמינו, בחשבון סופי נח לו לאדם טוב לה, למשפחה, שמצוינת להשאר בסטטוס של "בני תורה" להיות שקועים קצת בחובות.

טוב? אבל מדוע?

משום שלצרכים אין גבול, קנית שלושה גרביונים לילדה ורק אז מרגש המחסור של עוד שנים, רכשת פאה לעצמך ואז הרגשת כמה שהמשומשת בלה, ושבעצם את שוב נשארת עם אחת, קנית מעיל לילד ואז מתברר שיש עוד שלושה בתור קנו מגפים לחלק

מאת: שוש

מבני המשפחה הגשמים מזכירים שגם מגפים חסרות לכמה וכמה מהם.

"מי שיש לו מאה רוצה מא־תיים" הכלל העתיק הזה נעשה אקטואלי ככל שהוא מזקין, מי שיש לו קצת חובות לא מעניין להכפיל את הכמות שלהם וכך הוא מצליח לשמור על "העולם הזה" שלו, שתמיד מנסה להתרחב ולהתפרץ, בתוך גבולות מתקבלים על הדעת.

ונשאר לו קצת פנאי לעולם הבא.

וקצת חובות.

ספר חדש לילדים

ספרית "זרקור" מחנכת למידות ויראת שמים

כמה ספרים חינוכיים לילדים הוציאה כבר הוצאת "זרקור"! — מן הסתם אין בית חרדי אחד שאין בו לפחות אחד או שניים מספריה. בימים אלה ראו אור 3 ספרים חדשים של "זרקור"

כל ספר חדש היוצא לאור עולם בהוצאת "זרקור" הוא פנינה נוספת שיש בה את הטוב והיפה, תוך חינוך ליראת שמים צרופה. הס־פורים הארוגים בעלילות מרתקות, מעשי ידי אמן של סופרים וסופרות בני דורנו, מהוות יחודיו פרקי יה־דות ואמונה, ומצטיינים במלאכת התיאור, בהבנה פסיכולוגית עמוקה של תיאור העניינים.

המושך בחוטים ועורכו של השבועון "זרקור" מזה 16 שנה (העיתון עצמו מופיע כבר למעלה מ־25 שנה רצופות) הוא שמואל דוד־ארגמן בוגר ישיבת פוניבז', שכבר מקטנותו נמשך לכתיבה. שיחה מקרית עם עורך "זרקור" דאז, משה בן ישר, הביאה אותו לעבודה במערכת, בתחילה ככתב, ולאחר מכן כמנהל המערכת. ספורו הראשון היה "הילדה שברחה מהמנזר".

מספר כללים מלווים את הסופר לכל אורך כתיבתו. "בספרות טובה הינך חייב לדאוג שהגיבור יהיה מציאותי, ולא רק הגיבור אלא כל העלילה חייבת להיות מציאותית. אחרת הפסדת את כל הקלפים שבספור", אומר לנו שמואל דוד. ברור מאליו שמטרתו העיקרית היא להוסיף תורה ויראת שמים בלבבות הדור הצעיר וזו הסיבה ארגמן מקפיד מאוד על העשי־רת לשונו הספרותית של הילד בביטויים חדשים, אך לא גבוהים מדי, ע"מ שגם ילד בגיל רך יוכל להבין היטב את הנאמר בסיפור. מקפיד מאוד על כללי התחביר והדקדוק, ולעיתים נאלץ לכתוב ולמחוק עשרות פעמים עד אשר יוצא התוצר המוגמר. המעיינים בסיפוריו יכולים גם לקנות ידיעות כלליות רבות.

רפרטואר חינוכי מאלף

3 הספרים החדשים שיצאו זה עתה לאור עולם, הם רק המשך להסטוריה מפוארת זו של הוצאת "זרקור".

"הגוזלים חוזרים אל הקן" — זה שמו הציורי של ספרה השני מפרי עטה של הסופרת הדסה ארשת. ספר זה כקודמו, ("אזעקת אמת") מכיל מבחר מספוריה, שהתפרסמו בשנים האחרונות בעיתון "זרקור". ב־14 הספורים המנוקדים, שהראשון בהם הוא "הגוזלים חוזרים אל הקן" שע"ש קרוי הספר, ימצא הקורא את עצמו כחלק בלתי נפרד מן המסופר, שכן מרבית הספורים לקוחים מן ההווי היומיומי של הילד, הבית, המשפחה, השכונה, החברים. עם זאת, השכילה הסופרת לשלב את הווי זמננו עם מאורעות שהתרחשו בעבר בצורה מעניינת וטבעית, המחדירה בקורא הצעיר את הקשר הרצוף והמשכיות היהדות בעם ישראל.

"ברוגז מכתבים" — גם מחברת ספר זה מוכרת בקרב הקוראים הצעירים, מספריה הקודמים "משקפים של סבא", "הפתעה שכזאת", והן מספוריה מעל דפי "זרקור". והוא מיועד לגילאי 12-8; גם מורות בסמינר יכולות להעזר בו כהדגמה ותוכחה. לא נגלה את תכנו של הספר, נשאיר את ההתרשמות לכם. נציין רק שהתוס המרכזי המשותף לכל הספורים הוא לוותר, לציית, לחיות בשלום עם האחים והחברים.

"טובות הארבע מן האחת" — הוא ספרה ה־3 של לאה פריד כשכל ספריה מהווים למעשה סדרה אחת, גם מפני שהם השת־לשלות ארועים אחת הממשיכה מספר לספר, אך גם ובעיקר משום היותם בנויים על עקרון אחד, כוחה של הידידות והאחווה, כחום של הרבים המתאגדים יחדיו לבצע ולהגיע להשגים שאין בכוחו של היחיד לבצעם. המחברת ממחישה רעיון זה ע"י תיאור התלכדותן של 4 בנות לחבורה אחת בעלת מטרות חיוביות המצליחות לשפר את עצמן ולהיטיב עם זולתן.

הכשרון הפורה, הסגנון, מכ־ניסים אותם לרשימת הסופרים המעולים המשמשים את היהדות הנאמנה בסגולותיהם הברוכות.

מבצע פאות

First Lady

רק בחודש חשון

במחיר 75 ש"ח

להשיג בכל הסלונים בארץ

יבואן ישיר **הפאה** בני־ברק

ר' עקיבא 65, טל. 788110-790089

לנוחות תושבי בית וגן: רח' מיכלין 22, 02-421872

מפעלי השתלמות ורווחה של נשי אגודת ישראל

פתח תקוה

הננו שמחות להודיע על פתיחת פעילויות החורף!

סדרה בת שני שעורים מרוכזים

בהלכות שביעית

הקשורות מעשית לעקרת הבית

ע"י הרב י. הלברשטט שליט"א

השעור הראשון יתקיים בס"ד ביום שני ט"ו בחשון בשעה 8.00 בערב בבית הכנסת "מקור חיים" ברח' פרתקפורטר לאחר השעור שאלות ותשובות, דמי כניסה סמליים לכיסוי ההוצאות 1 שקל חדש בלבד

★ שעור קבוע ביהדות יתקיים אחת לשבועיים, ביום שלישי בשעה 8.00 בערב בבית נשי אגודת ישראל רח' פרתקפורטר 13

השעור הקרוב יתקיים בס"ד בכ"ג חשון

חוגים: הנחיית הורים, כלכלת בית, בישול ואפיה (הכנה וטעימה במקום) תפירה, לפי בחירה (בוקר או ערב) התעמלות, אנגלית למתחילות ומתקדמות (בוקר) עבודות גזי הדישות, ציור

ההרשמה ופרטים אצל 9223566 בשעות הערב עד מוצש"ק כ' חשון

★ תיקון בגדי ילדים עבור משפחות ברוכות ילדים יתקיים ביום שני בין השעות 4.00-6.00 אחה"צ בבית נשי אגודת ישראל פרתקפורטר 13

בברכה ולהתראות **המארגנות**

מפעלי השתלמות ורוחה של נשי אגודת ישראל

בני ברק

נשים יקרות

לרגל יום פטירתו של מרן החזון איש זצ"ל

תתקיים הרצאה ע"י הרב י. יוספי הי"ו

קוים לדמותו של גדול הדור

ההרצאה תתקיים בס"ד ביום ראשון י"ד בחשון בשעה 8 בערב, בבית הספר בית יעקב ברמת אלחנן.

צבור הנשים מוזמן

לאחר ההרצאה יערך רשום לחוגים. כמו כן ברצוננו להזכיר לצבור הנשים את מועדי הרשום לחוגים

בני ברק מרכז — ביום שני ט"ו בחשון לאחר ההרצאה

בני ברק מרכז בעלי מלאכה ביום ראשון י"ד בחשון

וביום רביעי י"ז בחשון בין 10.30-12.00 לפנה"צ

וביום שני ושלישי ט"ו וט"ז בחשון

בין השעות 8.30 10.00 בערב

הרשום בבית הספר בית יעקב בהנהגן ברח' עוזיאל

בני ברק רמת אהרן — ביום ראשון ושני י"ד וט"ו בחשון בין השעות 7.00-8.00 בערב, בבית הספר בית יעקב ברמת אהרן

בברכה

מרכזת הפעילות

אם את מעונינת

לרזות ולהשאר רזה

בצורה קלה ונעימה, מרעננת ומרגיעה

את מוזמנת להצטרף

לחוג להרזיה נכונה

יפה קליין

יועצת לתזונה נכונה

טל. 03-786096

הבית שלנו

ש. נר

בת תחילה — סימן לבנים!

על המדרגות בכניסה לבנין חיכו לי שתי שכנות מברכות — "מזל טוב! מזל טוב!" הן בירכו ועיניהן מאירות, "איך רבר שרה, העיקר שהיא בריאה", הוסיפה אחת מהן ואני לא ניחשתי אז שבמשפט נחמה זה פתחה את מסלול הניחומים אותו אאלץ לעבור.

בת רביעית באה לנו! בת אחרי שלש בנות.

בת נולדה לנו, לאחר תשעה ירחי לידה קשים ומפרכים.

בת גדולה נולדה בלידה קשה ומפרכת.

בת בריאה נולדה לאחר פחדים וחששות והרבה תפילות.

בת נולדה לנו לשמחה ולששון, רכה חמימה ומתרפקת.

בת נולדה — למזל טוב ולברכה!

הברכות — אכן החלו לזרום.

בשיחת הטלפון שהה לי חברתי הטובה — "שרה, בעלך נשמע כה עצוב כשבישר לנו על הלידה"

— "סליחה???" תמהתי "הרי הוא עצמו סיפר לי עד כמה התרגש וכיצד מרוב התרגשות של שמחה לא יכול לעצום עין כל הלילה"

— "לא ולא!" התעקשה חברתי "אפילו שחתי על כך לאמי. ואני שואלת אותך שרה, למה הוא עצוב, אז מה אם נולדה עוד בת, נכון???"

— "אבל לא היה זה כך" ניסיתי, להעמיד דברים על דיוקם "אני יודעת ובטוחה שבעלי כלל וכלל אינו עצוב ולא היה עצוב!"

אלא שמעבר לקו נאטמה כבראה אפרכסת השמע, והקול המשיך בשלו — "שרה, אינכם צריכים להיות עצובים, עליכם לשמוח, כה' שנולדה בת בריאה — נכון?"

— "נכון" הסכמתי קצרות נואשת מהויכוח העקר.

"אז צריך להסתכל רק כך על הדברים, עליכם לשמוח ולא להצטער!" המשיכו העצות לזרום, ורק לאחר שהבטחתי חזור והבטח שאכן רק כך אסתכל על "הדברים" נרגעה חברתי וסיימה את השיחה. שהיתה רק דוגמא להרבה שיחות טלפון מעין אלו "צריך לשמוח" היה המסר שלהן, "והעיקר שהיא בריאה!"

ובמסתרי עזרת הנשים שם — בין תפילה לקריאה בתורה — ליחששה שאלה מכרה — "שרה, אז — איך הגבת?" נו, איך הגבתי, על מה? רק לפי המבט הקורץ והמרמז בעיניה הבנתי שהכוונה היא לענין תגובתי על לידת הבת, וכי מה אומר — האם תאמין לי אם אספר, שככל לבי הודיה ושבח על כך שאני כבר מסוגלת לעמוד כאן בעזרת הנשים???

אח"כ יצאנו לסיבובי הופעות — דוחפים את אוצרינו הנתון בתוך עגלת שכיבה חדשה "אז מה, קניתם לה עגלה חדשה? ושמיכה חדשה? רציתם להראות שלא איכפת לכם, אה?!" אמר המכר שהוא תמיד תמיד מתבדח.

אנשים רציניים יותר שלא אמרת בזק מתוך אוצרות החוכמה והידע שצברו במשך השנים, כך שמענו על:

"בת בבית — אור בבית!"

"בן יוצא מהבית — בת מביאה בן הביתה" (הכוונה לחתן!)

"בת תמיד נשארת לאמה"

"בת היא העזרה הכי גדולה בבית"

"בת זו ברכה"

"העיקר — לשמוח!"

"בת תחילה — סימן לבנים"

וכמובן את האמרה הידועה "והעיקר שהיא בריאה!" ומידי פעם — כך בזהו בזהות, דוחק בי שהוך קטן לשאול ולתמוה — לו הייתי יולדת בן — ההיו אומרים "העיקר שהוא בריא?" או שמא אצל בן לא העיקר שהוא בריא? האם בן אינו אור בבית? האינו ברכה בבית? אך אלו הם — כמובן — שברירי מחשבות החולפות בראשי ברגעי זמן נדירים של הפוגה בין חיתול ושיחוק בין כביסה והנקה, כי שם, בעריסה מונחת בתי הרביעית צורחת ותובעת את כל זמני ויודעת שהיא נאהבת פי ארבע! ויום אחד, כשתבין, יתגלה לה בודאי סודי שלי, סוד היותי בת רביעית, שנולדתי להורי לאחר שלש בנות ושלעולם הייתי מצטערת לולא נולדתי בת שהרי אז מעולם לא הייתי חשה בחוויות הולדתה. בפלא בריאתה, ובנס קיומה של חמודתי מספר ארבע.

הולך כלעומת שבא

התנהגות הילד חשובה יותר ממידת חומו, שברוב המקרים חולף מעצמו

לאה עמדה בחזית האוטובו־סים חוורת ותשושה כידה, היה זה הבכור, ואפשר היה להבחין ממרחק שהיא חרדה לו.

מה קרה, לאן את ממהרת בקור הזה?

לרפי יש חום ואני נוסעת לרו־פא.

כמה חום? ממתי?

לפני שעה גיליתי זאת, שלושים ותשע, נורא, אני ממש רועדת.

"וכבר את רצה לרופא? מה הוא יוכל לעזור לך אחרי שעה של חום? תני לעניינים להתפתח כדי שיראה הכיוון — נסינה או דלקת החמרה" היא אפילו לא הקשיבה. כי ברגע זה הגיע האוטו.

* * *

רחל הפקידה את שמעון הקטן ביד המטפלת, הוא היה חיוך בר־גיל, והיא גם כן כרגיל, "טסה" לעבודה, השעה היתה עשר וש־לושים בבוקר.

בשלוש כשחזרה מן העבודה עמדה המטפלת חורת ליד הדלת: "אני מאוד מודאגת, שמעון החל לפתע, כעבור שעה אחרי שהלכת, להקיא. הוא כבר הקיא ארבעה פעמים, הוא חוור, אפטי ונדמה לי שיש לו קצת חום".

רחל נגשה אל שמעון, הוא היה ילדה הרביעי, נסיונה אמר לה שהענין רציני, הילד נראה כאלו ירד במשקל בבת אחת בכמה קי־לוגרמים היה שקט במוגזם, היא מדדה את חומו, שלושים ושמונה בקושי, החום אינו מדאיג, אבל הילד... "הילד"... צלצלה למונית וחשה אתו אל רופא הילדים, למחרת, אושפז שמעון בבית החולים — האבחנה — חשש לדלקת קרום המוח.

* * *

כל רופא רציני יאמר לכן שחום אין בו כדי להזיק. להפך, הוא סימן לגוף בריא הנלחם במחלה, רוב מעלות החום חולפות מאליהן, בלי שום טפול, אצל יל־דים. אקמול, דהינו, התרופה הנ־קראת פרצטמול ולה שמות מסח־ריים שונים (לבמול, אלדולול, אקמול טילנול, אבירול) במנון מתאים לגיל ושתיה רבה, הם הטפול היחיד, ברוב המקרים מסרבים הילדים אפילו לשתות במיטה, כשהחום עולה מעל לש־לושים ותשע וחמשה פסיקים, יש להטביל את החולה באמבטיה של מים פושרים למחצית השעה, (כדי לשמור על חם המים מוסיפים להם מפעם לפעם מים חמים).

חשוב לשים לב להתנהגותו של הילד, תינוק מתחת לגיל שלושה חודשים מחייב בדיקה מי־דית במקרה של חם, ילד גדול יותר שחומו אינו עולה במיוחד, אין צורך שיעבור בדיקה רפואית לפני שיעברו שלושה ימים של חם, אם זה חם הבא מחמת נגיף — וירוס בלעז, הוא יחלוף מעצ־מו, אבל יש לשים לב לתלונות הילד, בכי בלתי פוסק, של ילד שאינו יודע לדבר או תלונות על כאב אזנים, גרון בטן, כאבים בשעת הטלת שתן, פרפורים וה־תכווצויות הקאות, שעול נבחני, צפצופים בנשימה או סתם נשימה כבידה הם איתותים ברורים — אפילו אם לא מלווה אותם חם.

המדחום המקובל העשוי זכו־כית טעון זהירות רבה בעת הש־מוש בו, יש להוריד החולה מתחת ל־36.1 מעלות, אבל אין צורך ל"תפוס" מהר את הרגע כדי לק־רוא בו, משום שברגע שהכספית מפסיקה לעלות היא נתקת מה־כספית שבתחתית המדחום ונ־שארת במקום המקסימלי שהגיעה אליו, מחירו של מדחום כזה הוא כארבעה שקל, היום ניתן להשיג בבתי המרקחת מדחום דיגיטלי דהינו — ספרתי, עשוי פלסטיק החום מסומן בו בספרות, הוא אינו שבור ומחירו כחמשה עשר שקל.

הפסנס שהופץ בעבר הלא רחוק — "מדחום על המצח" אינו מדויק ולכן לא אמין.

אין למדוד חום לילדים עד גיל 5-6 במדחום זכוכית — בפה, הם עלולים להפצע מרוב התלהבות, (לנשוך בטעות) יש למדוד בפי הטבעת בעומק של 2.5 ס"מ, במשך לא יותר משלוש דקות, יש המודדים חום מתחת לבית השחי, במדידה זו, המתאימה לילדים גדולים יותר, יש להקפיד שקצה המדחום ישאר מתחת לזרוע ולא יבלוט החוצה. מומלץ לנקות את המדחום מיד לאחר השמוש בו, כדי שלא יהיה מוקד להדבקה.

חשוב שתמיד יהיו בבית טב־ליות להורדת חם, בתקוה שלא נשתמש בהם. יש ילדים רבים המתקשים בבליעת טבליות אפילו כשהם גדולים (יש מבוגרים רבים שלא לומדים זאת לעולם, ואפילו עד זקנה ושיבה) להם יש להכין תמיד סירופ של אקמול או־פתי־לות, אם אין דבר כזה והחום עולה כותשים את הטבלית ממתיקים ושותים יחד עם כוס שתיה חמה, גם סירופים יש בטעמים שונים, פטל, תות, קקאו ואולי עוד, אל תופתעי אם ילדך יקיא את הסירופ בגועל, משום שהסירופ מתוק והוא חולה ולכן מתעוררת בו בחילה לטעמו. לשם כך יש פתי־לות.

בסך הכל החום, כשאינו עובר גבול, דורש סבלנות, פינוק, תזונה קלה, שתיה מרובה, לא להכביד בלבוש, כי חם גם בלי זה מצוי במידת האפשר — והנה — הוא חלף ואיננו.

שו"ש

תשבץ/ מס' 39

פרשת לך לך

מאת **אבינועם שולב**

בין הפותרים נכונה יוגרלו פרסים. על הפתרונות להגיע למערכת תוך שבוע. המען למשלוח פתרונות: "המודיע" — תשבץ מס' 39, ת.ד. 1306, ירושלים 91012.

מימין לשמאל:

1. מערי כבר הירדן; 4. מלך עמורה; 7. לשד העצמות; 8. מערי כבר הירדן; 11. מהעמים שנלחמו בישראל; 12. אצל, בסמוך אל; 13. מבעיר באש; 16. אדם מאומן ומלומד לתפקיד מסוים; 18. כלי מיתרים וקשת הדומה לכנור; 20. משנים עשר המזלות; 21. יען; 22. גוש עפר; 24. לחוץ נוגש; 26. פרסה; 28. מלת שלילה; 30. נתן, מסר; 32. במקום זה; 34. האף של הפיל; 36. אויב, שונא; 38. עיף, נלאה; 39. דגל; 41. ריק, עזוב; 45. אמצע, מרכז; 47. מלך צבוים; 50. חבק בגרונו; 53. מבעלי ברית של אברהם; 54. נרגז ועצוב; 55. קניה, קנין; 57. צמח בר קוצני; 59. קיטור; 60. ממלכת תרעל; 61. מהעמים שהוכו ע"י ארבעת המלכים.

מלמעלה למטה:

1. עמק המלך; 2. מרכז העצבים; 3. סוד; 4. שריד, קצה של דבר מה; 5. מרכיב סמי רפואה לחולים; 6. מלכי צדק (ע"פ מדרש אגדה); 8. נבהל, פחד; 9. מלך שלם; 10. רצועה לקשור בה דבר מה; 12. ממלכת כדרלעמר; 14. אות הנצחון; 15. מי שהצליח לנוס ממערכה או מסכנה; 17. תל, קיר; 19. מכשף; 22. מהעמים שהוכו ע"י ארבעת המלכים; 23. אליל בבל; 25. קליפת הענב; 27. נוע, התוקרם; 29. תנור; 30. כנוי לעבד; 31. עוף דורס; 33. ר"ת של אחד מסוגי כלי הרכב הצבאיים; 35. שאינו עבה; 37. עני; 40. תגר; 42. קרס; 43. מורשה, מיופה כח; 44. אדם שלא מן הישוב, פרוע בהתנהגותו; 46. באופן זה; 48. מאותיות הא-ב; 49. תבואה; 51. גופני, גשמי; 52. מבעלי הברית של אברהם; 56. הצד שלפנים, חזית; 57. שנים; 58. בתוכו; 59. יבשה מוקפת ים.

סלון רחל — ישא ברכה 4

סלון לעצוב שער ופאות

מודיע על יציבות המחירים — אצלנו המחירים לא עלו שרות אדיב, מודרים עצמיים

לשרותכם

סלון רחל, טל. 827158

כדאי לדעת

דוד על הגג מנירוסטה

המידע הזה נועד לירושלמיות שאינן "מחוברות" עדין ישירות לרשת המים העירונית, כלומר יש להן דוד על הגג. אם הדוד שלכן נוטה להחליד ולדלוף לע־תים קרובות כדאי שתדענה, פר־סים תברורנה כבר בעצמכן, שיש היום דודים מנירוסטה שאינם מחלידים וגם יקרים יותר, בהתאם.

עתונים ונעלים רטובות

הילד הגיע הביתה ונעליו רטו־בות מים כי לא התאפק ונכנס לש־לולית, ראשית — הזכרי בעצמך בגילו — כיצד את התנהגת? אולי זה יעזור לך לא להתרגז אלא להסביר בניחותא — אך למעשה מה לעשות עם הנעלים כדי שיתייבשו כמה שאפשר מהר יותר לשמוש?

למלא אותן היטב, דחוס, בניר עיתון, להחליף כעבור שעה ולמ־לא שוב, אם בפעם השניה הניר לא לח למגע אפשר להשאיר מספר שעות ואז רק להחליף, בפעם השלישית משאירים את הנעלים עם הניר הדחוס למשך כל הלילה, ברוב המקרים הנעלים ראויות למחרת לשמוש.

אבל — הקדימו רפואה למכה וביום גשום הנעילו לו מגפים עם שני זוגות גרבים.

סלסלה במגוון צבעים

נצלי כעת את שפע הגונים הי־רוקים, הצהובים והכתומים של התפוחים והקלמנטינות הגונים האלה יעלמו חיש מהר ובמקומם יופיע הצבע האחיד — כתום! ובכן הזדרזי להנות ביופים העכ־שוי של הפירות, וקשטי בהם את השלחן במטבח, בפינת האוכל בסלון, סלסלת קשוט נאה מלאה פרי הדר ורבנני יפה מכל פרח. ונותנת לכל חדר כתם צבע עליז שאינו עולה לך פרוטה.

קמח במקום חול

אין הכוונה לעוגות שהילדים עושים אלא למקרה, שלא יקרה, שפורצת במטבח שריפה קטנה. אם לא משתלטים עליה מיד, הסכנה גדולה, בהוראות להש־תלטות על שרפות אומרים לך לזרוק חול על מוקד השריפה כדי לחנוק את האש, נו, אולי תספרי להם, לנותני ההוראות שבמטבח סטנדרטי אין חול, אפילו לא לר־פואה, או זכרי, ושלא תצטרכי, שקמח חונק שריפה בדיוק כמו חול, והכונה לאותן התלקחויות פתאומיות של מחבת שהשמן נשפך ממנו, או למגבת שנתחכה לאש בלי כונה והתלקחה.

במקום לולאות וכפתורים

אם את מאלה שנהנות לנצל כל דבר עד תומו ולא לזרוק משהו בלי מחשבה הנה רעיון: בחלוקים יש היום כפתורים שהם לחצניות גדולות, גזרי פס של לחצניות מחלוק שהתבלה, והשתמשי בו במקום רוכסן או כפתורים בצפה או צפיה שאת תופרת משאריות או מתקנת.

מבחר חדיש ביותר של

כובעי נשים

עזרא 40 ב"ב 783861

בימים א'-ד' מ־9.00-1.00 לפנה"צ

ב' ג' ה' מ־4.00-6.00 אחה"צ

סדר ברית מילה ופדיון הבן?

הזדמנות מיוחדת מאנגליה

מכירה חד פעמית

של בגדי חורף ממיטב היצרנים

סריגים, פיג'מות, חליפות ומעילים, מבחר שמלות, סווטרים ופריטים נוספים לילדים

ותלאי מצומצם של בגדי נשים ועוד...

הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל

(המשך מעמוד ט')

עד שתימלא הארץ דעה את ה' ותורתו.

ובהתאסף בכנושה העידה הארצית השלישית של אגו"י בפולין, שנת תרפ"ט, עמד הגר"ם והתריע על עלבונה של תורה במ־לים הבאות: "אותו נער אשר ביישנו אותו, כאשר נאלץ לישון בחנות, שומר מפני הגנבים, הוא רועד כולו מפחד ומקור — הוא שעליו להיות מורה הוראה בי־שראל? ממנו דורשים אנו כי יקיים את האזהרה "לא תגורו מפני איש"? עליו מוטל להנהיג את עדתו ביד רמה? עליו יהיה להורות ולגזור ואליו צריכים לשמוע?! מה פלא אם בגלל התנאים הגרו־עים שבהן הישיבה חי בהם נשבר עוזו: לא כל אחד מסוגל לעמוד בנסיון. לא כל אחד רוצה להקריב את חייו, "להשחיר" את שנותיו היפות ביותר, שנות העלומים, באכילת "ימים" של בזיון ובלינה בחנויות... בואו תחזיק טובה לגנבים, שאלמלא הם לא היו בחורי הישיבות מוצאים מקום ללינה"...

"בישיבה שלי" הסביר "לא יסבול עוד התלמיד מנחיתות דרגה, לא יגור במחסן ולא יאכל נהמא דכסופא כקבצן המחזר על הפתחים, אלא יזכה לתנאי רווחה מועדפים כיאות למעמדו — בן מלכים! שוב לא ייקרא "ישיבה בחור" כי אם "בן הישיבה" ויורגיש אצלנו כמו בבית ממש. הדבר יחולל שינוי ומהפכה. הכל ירוצו ללמוד תורה. התואר "בן ישיבה" יחשב מחדש למעמד אצולה רם ונישא, יתרכזו, איפוא, אצלנו כל החרש והמסגר, מיטב הכשרונות של הנוער היהודי יוקדשו לתורה וכמו בעבר ב"סורא" וב"פומב־דיתא" יצא מפה דבר השם לכל האומה. כל המתחנך בישיבה זו ייאמר עליו "אשרי יולדתו".

כזה היה תמצית חלומו של הגר"ם. הוא שאף גם לייצב את הישיבה במשטר לימודים בריא ומועיל שינתב את החניכים לאר־מיתה של תורה. הוא התכוון עוד שהישיבה לא תהיה סתם "בית אלפנא" כי אם בית יוצא לטיפוס האידיאלי של בן תורה ספוג יראת שמים וחסידות. כבר קמו בימיו מספר ישיבות ראויות לשמן, בעיקר במחוזות השפעתו של הגר"א מוילנא — בארץ ליטא — עם מסגרת מלאה של תורה ואוירה חינוכית, ברוח בעלי המוסר וכיו"ב. אבל הגר"ם הש־תוקק לברוא יצירה חדשה, ישיבה לבעלי תריסין משופרא דשופרי, הממזגת את העמל בתורה עם החינוך לעבודת שמים בדרך הבעש"ט (כה התבטא בשיחה עם הגה"צ רבי משה מידנר זצ"ל כשביקר אצלו בברנוביץ לפני פתיחת יח"ל).

ופעם בשיחה אמר בבדיחותא: רצונכם לדעת מה בין תלמיד ישיבה חסידית לאחרים? הנה ישבו ולמדו בצוותא שני בחורים, ואחד מהם חסיד, במסכת סוכה: "אמרו עליו על יונתן בן עוזיאל, בשעה שהיה יושב ועוסק בתורה, כל עוף הפורח עליו מיד נשרף". מיד נשתתקו שניהם ושקעו במח־שבות. שאל בן הישיבה המתנגד את החסיד: במה הנך מהרהר? השיב: "בגודל קדושתו של התנא יונתן בן עוזיאל, אש אוכלה, ראה עד היכן מסוגל ילוד אשה להת־רומם"... "ואני" החזיק אחריו חברו "מהרהר הייתי בצד ההלכתי שבדבר, מה היה דינו של יונתן בן עוזיאל כשהעוף שייך למישהו, האם חייב היה לשלם נזקו מדין אשו משום חיציו או פטור"...

אחרי שהלך וקיבל הסכמה לתכניתו מגאוני וצדיקי הדור, וגם בועידה הארצית השניה של אגו"י בפולין נתקבלה החלטה רשמית ברוח זו, נתן דעתו לכונן את הי־שיבה בעיר העתיקה והמיוחסת לובלין, היא "ירושלים דפולין". מקום מושבו של "ועד ארבע אר־צות", שהיתה מרכז התורה בארץ זו לפני כאלף שנים כשבאו אליה היהודים המגורשים מאשכנז וב־טוניה. היא עירם של רבותינו מהרש"ל, מהר"ם, הגאונים רבי יעקב פולאק ורבי שלום שכנא זצ"ל, היא עירו של החוזה הקדוש ותלמידיו אדירי החסידות, בצירוף המיוחד במינו הזה נתגלמה כעין בבואה חיה של הרעיון המזוקק אשר הגה בלבו, ישיבה שממזגים בה את הלומדות ברמה גבוהה עם הלהט והאור של החסידות. "שני המאורות הגדולים שזרחו בלוב־לין, המאור הנגלה שבתורה מזה, והאור הגנוז של החסידות מזה, יוצרים כמו תופת־ענן המסוככת על ההורי העילאי ביח"ל העתידה לקום" היה אומר.

ומשמים זימנו לו את הנגיד ר' שמואל אייכנבוים ע"ה, יהודי אציל נפש וחובב תורה, אשר תרם למטרה זו מגרש רחב־ידים מר־כושו הפרטי בתוככי לובלין ברח' לוברטובסקא 57. מסופר, שבעת החגיגה לכבוד הנחת אבן הפינה לבנין יח"ל (ראה להלן), פנה אל הנדבן הרבי מטשורטקוב רבי ישראל זצ"ל באמירה: "מקנא אני במר", "איני מקנא בו על שהק־דיש את המגרש, הלא זו מצוה בפרהסיא הגוררת כבוד... מקנא אני בעיקר על המצוה בצנעה שעשה קודם לכן, ובוראה בלי פניות על אותה מצוה גוררת מצוה שהביאתו לתרום את המגרש"...

אמרו: כחמישים אלף יהודים השתתפו באותה חגיגה, ביום ל"ג בעומר תרפ"ד, שהפך ליום־טוב של יהדות פולין כולה. כל הדרכים הוליכו אז ללובלין. מוינה בירת אוסטריה ליוו רבים את האדמו"ר מטשורטקוב, שטרח לעשות דרך ארוכה כדי להשתתף ביסוד יח"ל, ולהאדיר את כבוד התורה. מן הע־יירה גור יצא בשמחה האדמו"ר בעל "אמרי אמת" זצ"ל, ראש גולת אריאל, בבשורה "אני נוסע ללובלין" ותיכף נתמלאה מסלת הברזל מורשה ללובלין אלפי חסידים. "מה נורא המקום הזה" קרא הצדיק מטשורטקוב במעמד המרומם "העיר לובלין ספוגה קדושה מימי קדם, אין זה כי אם בית אלקים, אין עלינו כי אם לה־פוך אותה עכשיו לבית אלקים, למרכז התורה".

רבי לייב בעל היסורים

(המשך מעמוד ז')

כהוייתן, כבבואי העירה חשבתי להשתטח קודם אצל כל הציונים האחרים בית העלמין ורק לבסוף לילך לקברו של רבי לייב בעל היסורים, ואולם, בעת הגיעי לבית העלמין עלתה בי המחשבה כי אלך קודם לקבר רבי לייב, היה זה כקול פנימי שהניע אותי לילך לקברו הקדוש. עשיתי איפוא כן ונגשתי קודם לקבר רבי לייב, בהגיעי שמה ראיתי להפתעתי את מורי ורבי שליט"א כשהוא ניצב ליד הציון. בראותו אותי פנה אלי ואמר: טוב שפגשתיך בכאן, שכן זקוק אתה לדבר ישועה ורחמים, הבה נתפלל יחדיו, כאן, במקום קדוש זה, וגדולה היא זכותו של הצדיק הטמון בכאן שתגן עליך ותושע בכל טוב"...

* * *

המסתורין כהוותו של הצדיק רב על הגלוי, הוא היה מתושבי חברון. (כפי שנכתב על המצבה) ואולם, מה היה מעשהו, מה הם תולדותיו, מהו יחוסו וכדו'. — סתום ונעלם! ואולם, מפה לאוזן נמסר, מאיש לאיש וממשפחה למשפחה כי צדיק וקדוש הוא, זאת ועוד, המסורת יודעת לספר כי בתקופת שבתו בחברון פעל רבות למען היתר ליהודים להתפ־לל במערת המכפלה. על אף הק־שיים המרובים שעמדו באותם שנים ליהודים מצד הערבים. בהתאם לכך — מוסיפים ומספ־רים — נכתב על מצבת קברו כי היה מחברון, שכן שם פעל רבות בעבור המוני העם בצדקותו וב־דבקותו באלוקים בכלל ובפרט.

קדושתו ופרישותו נעלמים אף הם מעין כל, הפרט העיקרי הידוע עליו ההוא — כי היה בעל יסורים, בנוסף לזאת משמש הפרט בנוגע ליום הסתלקותו. הוא נסתלק בא־מור ביום ט"ו חשון תקצ"ו, באותה שנה חל תאריך זה ביום רביעי בשבוע, על יום זה אומרים חז"ל: "יהי מארת כתיב, חסר ו"ו, על שהוא יום מארה ליפול סכרה בתינו־קות, הוא ששנינו בר"י היו מתענים על אסכרה שלא תיפול בתינוקות: היו איפוא כאלו שהוסיפו ואמרו: רבי לייב נפטר ביום רביעי בשבוע, ביסוריו שלו הגן על היום הזה, על יסורי האחרים שלא יפלו מח־לות ויסורים בעם ישראל. ועל כך כבר נאמר כי יסוריו של אהבה הם.

* * *

לא רק המוני העם מתרפקים ומשתטחים על קברו הקדוש, גם צדיקים ואדמו"רים מדורות עברו, וכ"ש בדורנו אנו נוהגים להשתטח ולהתפלל על קברו הקדוש בבי־הע"ע בצפת. זכיתי פעמים רבות לראות בבוא אדמו"רים רבים שר־נים להתפלל על קברו ושם הריהם מברכים את חסידיהם בדבר ישועה ורחמים, איש איש בכל הצטרכו־יותיו שלו.

ויהי רצון כי יהיה למליץ יושר בעבור הכלל והפרט, ויסוריו שלו שסבל הוא יגנו על כל יסורי העם כולו להושע בדבר ישועה ורחמים מן קדם אבוהון דבשמיא, אמן.

ומוצא שפתי

(המשך מעמוד ד')

כהשתתפות בהוצאת הספר, כדי שיהיו להם ידים חפשיות לסילוף ההיסטורי שלהם ולכתוב על אישיותו של רבי ישעיה כראות עיניהם.

האם זה מצדיק את הסילוף? בהיסטוריה שלנו סבלנו הרבה מהצנזורים הגויים (בש"ס, תפלות וכדומה) אבל לא היינו יכולים לעזור בזה. אבל מנין לוקחים לעצמם יהודים את הסמכות והרשות הזו לבצע "תיקונים" קר־סמטיים" בהיסטוריה יהודית, ועוד במעטה של "צדקות"?!

אבל אם תרצו, הרי שכתיבה כזו על הגאון והצדיק ר' ישעיה פירסט זצ"ל רק פועל־יוצא מסילו־פים היסטוריים אחרים שכבר נעשו בעבר, כמו למשל, "תיקון" תש־ובה של מרן החתם־סופר זצ"ל, מפני שהיא לא התאימה למנהג ולמסורה של החוג שאליו משת־ייכים המחברים...

סילופים דומים בוצעו גם ע"י אחרים מפני שדרכי אבותיהם או רבותיהם אינן מתאימות לשיט־תיהם החדשות... במצב כזה של חוצפה ואשליה, כי רק הדרך שלי או של החוג שלי היא היחידה הנכונה, אין אולי להתפלא שמישהו מסתכן בהעזה לסלף אפילו היסטוריה כה קרובה וש־זכרה עודנו שמור חי בלב אנשים לא מעטים.

אני מאמין לכן, כי מחאה כזו על סילוף הביוגרפיה של הגה"צ רבי ישעיה פירסט היא במקומה. אולי היא תעזור לעתיד, כי יתייחסו בדרך־ארץ גדול יותר לגדולים מחוגים אחרים ביהדות התורה, ובודאי לגדולים מהדורות הקוד־מים.

עלינו להרגיש את עצמנו מאושרים על כך שהתחנכנו על ברכי אגודת ישראל, בה לימדו אותנו אחרת. הרב מלובלין הוכיח זאת באומו בכנסיה הגדולה, בה הוא, חסיד טשורטקוב, הדגיש איך כלל ישראל התורתי מורכב מעדות ומסורות שונות, כאשר על כולם לכבד זה את זה, וכי כל עדה מסוגלת ללמד משהו לחולתה.

הדור הצעיר שלנו (ובתוכו גם המבוגרים שהיו אז צעירים למדי) עוד יש לו הרבה ללמוד ממנהיגי הדור הקודם, אלה אשר חיו לפי האידיאל של "אלו ואלו דברי אלקים חיים".

העילוי רבי אליעזר זוסמן

(המשך מעמוד ו')

גיות שבספר: דבר שאין מתכוון, גרופה וקטומה, משהה חמץ ע"מ לבערו ועוד, בין מכתבי התורה: שבות כבין השמשות, סיכה כש־תיה, רדית הפת ועוד. פעמים שמתוך הסוגיא גולש המחבר לדברי אגדה בדרך פילפול, וכך בסימן ג' מפרש מדרש פליאה "שאלו את רבי מקושש מי היה, אמר להם מה עשה, אמר להם תולש היה, אמר להם מקושש זה צלפחד" ומפרש בשלשה דרכים הקשורים ביסודות הלכות שבת, בדרך פלפול נפלא. כך שלפנינו ספר נפלא על סוגיות נכבדות בסדר מועד. הדן בבהירות ובבקיאות עצומה והכל בשפה ברורה ונעי־מה.

מן הענין לצטט שורות אחדות ממכתבו של הגאון רבי בצלאל שטרן שליט"א בעמח"ס שו"ת בצל החכמה שכתב בזה"ל: "בע־יוני בספר התפלאתי על עוצם בקיאותו ורוחב בינתו ועומק עיונו בפלפול ובסברא בגיל צעיר כזה וכו'".

כולם הזכירו שמו בתהלה וה־גידו תהילתו הן בנוגע לשקידתו וידיעתו בתורה, הן בנוגע לצדקותו והתנהגותו בקדושה ובטהרה". הגאון רבי יוסף דוד קליין שליט"א [הי"ת ישלח לו רפו"ש בתוך שח"י] רב בביהמ"ד "מחזיקי תורה" במונטריאל כותב בזה"ל: "יראה לעין כל שהיה מתיגע בלימוד תוה"ק ויורד לעומקה של הלכה לברר וללבן דברי חז"ל בסוגיות עמוקות ולעשות ציצים ופרחים לתוה"ק וכו' עוד לא מש מזכרוני איך שהמחבר הצדיק הזה מעולם לא ראינו אצלו שהרים עיניו להסתכל חוץ מד' אמות שלו וכו' התלהבותו ודביקותו בשעת התפילה היתה עד להפליא וכל זה מתוך ענוות יתירה".

תיתי לו לאחי המחבר שליט"א שטרח לברר מקחו של אחיו הצ־דיק ועשה בזה חסד עם המתים ועם החיים להגדיל תורה ולהא־דירה, וברכתינו שלוחה לו שימ־שיך בעבודת הקודש להדפיס את שאר החידו"ת אשר המה בכתובים לתועלת הרבים.

אחד מן התלמידים

חינוך לשאילת שלום

(המשך מעמוד ...)

הילדים קטנים, הרבה יותר קל להרגילם לכך.

המציאות מוכיחה, שלא פעם נגרם כעס ורוגז וטינה־בלב, בגלל אי אמירת שלום, ואפי' לא יגרום הדבר רוגז, מוטל עלינו חוב לחנך את ילדינו בדבר שחז"ל הרבו כ"כ לדבר בשבחו, ויש הלכות רבות הקשורות לנושא זה.

והדרכינו, מחובתינו להדגיש, כי ההתנהגות האישית מהוה גורם גדול בחינוך, וכאשר הילדים רו־אים שההורים מקפידים על אמירת שלום, יש סיכויים רבים שהם ב"כ יתנהגו כן, משא"כ כאשר ילד (ההולך ליד אביו) רואה, שאביו, לא די שאינו אומר שלום, אלא שאף אינו טורח לנענע ראשו (וא־פילו בלא מקל) מדוע שהבן ייטיב את דרכו יותר מהוריו?

הבה נקוה, שכאו"א מאתנו יעשה כל מה שביכלתו — להר־בות אהבה ואחוה ושלום ורעות בין יהודים, ובזכות זו נזכה לביהמ"ק השלישי שיבנה בב"א.

הלהבה החסידית

(המשך מעמוד י"א)

הברזל", שלטון זה היה ידוע באנטישמיותו ובפרעותיו. שני פוגרומים ערכו בעלי השלטון בקרב יהדות רומניה, הראשון, ביום כ"ב בטבת תש"א, בו נערך פוגרום בקרב יהודי עיר הבירה בוקארשט, מספר הנרצחים הגיע לכדי 150 נפש, אנשים, נשים וטף.

הפוגרום השני, שהיה חמור יותר נערך ביום ד' בתמוז תש"א בקרב יהודי יאסי, אז נרצחו בעיר 11,500 יהודים, (מהם תשעת אלפים גברים) — ה' יקום דמם.

חלפו כמה חודשים, ביום כ"א מר־חשון תש"ב (שנה בדיוק לאחר הצטרפות רומניה לארגון הנאצי) התבצע גירוש המוני בקרב יהודי רומניה לעבר מחנות העי־נויים באיזור טראנסניסטריה, מעבדו השני של הנהר דניסטר, רבים מהם מתו בדרך כתוצאה מחולשה כללית ורבים מהם הו־עבדו בפרך ובכפיה במחנות העינויים עד שנפטרו.

גם יהודי בהוש נמנו בין המ־גורשים, מתוך 50 אלף יהודים בכל הסביבה (בעיירה בהוש עצמה היתה קהילה בת 25 אלף תושבים) גורשו רבים, עונו, הומ־תו, ונהרגו.

על סף מלחמת העולם השניה נאמד מספרם של יהודי רומניה בכ־850 אלף בערך. עם שחרור המדינה ע"י הצבא האדום נאמד מספרם בכ־320 אלף, קרבנות היהודים שנהרגו, למעט אותם שהצליחו להמלט ואף מהם שהצליחו לעלות לארץ ישראל נאמד בכ־425 אלף יהודים הי"ד. שחרור המדינה מידי הנאצים קרה ביום ד' אלול תש"ד, או אז נשמו הכל לרווחה בשמחה.

ועדיין... לא נותקה השושלת

כל זאת באתנו ולא שכחנוך... על אף כל זאת. על אף ההריגות והמיתות המשונות — לא כבתה הגחלת, ממשיכה הלהבה לעלות ולפרוח מעלה מעלה כאן בארץ הקודש. כ"ק מרן האדמו"ר שלי־ט"א מבוהוש־פאשקאן. שבתחי־לת שנותיו הנהיג את העדה בעיירה בהוש עצמה — בשנת תר"צ. לאחר שנתיים עבר לבוק־ארשט ושם המשיך להנהיג את עדת החסידים, בין זקני האדמו־ר"ים ברומניה, בנו של האדמו"ר רבי שלום יוסף משפיקוב זיע"א, חתנו דודו הרה"ק רבי מנחם מנדל מבוהוש זיע"א.

בשנת תשי"ג נהיה לממלא מקום חותנו ברומניה היהודית, לארץ עלה בשנת תש"א, ומני אז הוריהו ממשיך להנהיג ברמה את עדת החסידים כאן בארץ ישראל, עשה רבות למען פליטי השואה בפולין וברומניה ואף דאג לקליטתם בארץ, דלתו אינה נסג־רת, מקבל כל אדם מישראל ואף מחזיר רבים בתשובה בצל כנפי השכינה.

יד הפורעים המציתים האנ־טישמיים אמנם הצליחה להגיע אל בית הכנסת בעיירה בהוש הרומנית, ואולם הבערה לא כבתה, הלהבה העזקית והעצומה ממש־כה לבעור ולהתפס כאן בארץ ישראל, מרומניה ועד ישראל לא נותקה השושלת. בבחזי והדר הביעי ישובב הנה, "וכחית צדיקים יעמוד" לעולם ועד.

ערד — עיר

(המשך מעמוד י"ב)

— נושאים בעול קיום הישוב המפואר הזה, הזקוק למשאבים רבים ולסיוע רב כדי שיוכל להת־קיים, להתבסס ולהתרחב.

הנחשוניות ותנועת השליחות שהיתה יסוד מוסד לכל הישוב המפואר הזה — הם שהובילו לשיאים האמורים. הם שהפכו השתוקקות הססנית משהו, שלא ידוע עד היכן תשכיל ותזכה להי־תפתח — לישוב פורה המעניק אפשרויות קוסמות ונדיבות לכל זוג צעיר ולכל זוג הורים המשיאים בניהם, פתרון נפלא שכבר היום אינו דורש הקרבה.

אם בעבר — נתנו תושבי ערד לעיר ולקהלה, הרי שכיום המצב הפוך: ערד נותנת להם מה שישוב חרדי נותן למי שגר בו. ירושלים או בני ברק, שני המרכזים העיק־ריים של היהדות הנאמנה — אינם מעבר לים. להגיע אליהם אין צורך בטיסה או בהפלגה. נסיעה סבירה, בתנאים נוחים.

הוסף לכך את העובדה שבעבור יש הכל — וישנם כל הנתונים להתפתחות מרשימה ונוספת — והרי לך המקום האידיאלי למגורים, ששכרו בצידו: באתגרים הרוחניים מחד ובתנאי האקלים והאוירה המיוחדים מאידך.

אשריכם ישראל

פניה של ערד לקראת העתיד. מה שגוללנו עד הנה, הינם חלק מרשמיו של מבקר שביקש להביט לעבר העבר ולבחון מה אירע במהלכו. עסקני ערד וראשי הישוב במקום, בברכת הקודש המלווה אותם, אינם עוצרים בדרכם. פניהם ודאגתם נתונים לעתיד.

ערד, כבר היום, היא עיר ואם בישראל העומדת בפני עצמה.

אין לנו ספק שהעיר הזו עוד תתפתח ותשגשג.

השנים הראשונות מלמדות שכאן הכוונות רציניות. כה יתן וכה יוסיף להם השי"ת זכות וברכה להרבות חיל להגדיל תורה ולהא־דירה.

תלמוד תורה חדש

(המשך מעמוד י')

★ בשנה"ל הבאה תפתחנה 4 כיתות והעיריה כבר הקציבה מבנים לכך

הקודה ואכן בשנה זו נפתח הת"ת עם 2 כיתות, מכינה וכיתה א', והוא שוכן לעת עתה בדירות שכורות ברחוב אלישע 2 בביתו של האדמו"ר מלובלין.

גם לאחר ההחלטה העקרונית לייסד את התלמוד תורה, לא היתה הדרך סוגה בשושנים. בתחילת השנה לא היה ריהוט מתאים אך במהלך השבועות הראשונים השלימה העיריה את חלקה, דאגה לציוד חדש לחלונות, צבעה את המבנה מבפנים ומבחוץ, ביצעה בדק בית יסודי במקום, התקינה משחקים חדשים בחצר ועוד.

הלימודים הם כאמור על טהרת הקודש. המלמדים שהתקבלו לתלמוד תורה ידועים ומפורסמים כאישי חינוך. הרב יוסף מאיר הפמן והרב אבנר אנגל, שניהם בני תורה שהופקדו על 2 הכיתות. בראש הת"ת עומדת ועדה רוחנית שמתפקידה לכוון את ההנהלה לאפיקי החינוך הרצויים. בראש הוועדה עומדים גדולי תורה ידו־עים.

מטעם הפיקוח של החינוך העצמאי ביקרו במקום הרבנים יהושע שקלאר ומנחם לוי, ועמדו על עצם הרעיון המוצלח שבהקמת תלמוד תורה שכזה. ב־2 הכיתות לומדים 20 תלמידים, כשהסיבה למספר זה נעוצה בחוסר מודעות של ציבור האברכים הספרדיים לעובדת קיומו של התלמוד תורה. ההחלטה על פתיחתו נפלה כאמור ברגע האחרון, כך שהרבה בני תורה ספרדים לא ידעו על כך.

עקב קרבתו הגאוגרפית של התלמוד התורה החדש לת"ת זכ־רון מאיר ברח' האדמו"ר מגור ניאות מנהלו לקבל את הניהול גם של הת"ת הספרדי אם כי אין כל קשר בין 2 המוסדות. חשוב רק לציין שהתלמוד תורה הספרדי מתנהל בדיוק כפי אותה מתכונת של התלמוד התורה זכרון מאיר שכידוע נוחל הצלחה מרובה והרמה החינוכית והלימודית בו ידועה לשם דבר.

לקראת שנה"ל הבאה, מציין הרב דוד שניאור, תפתחנה בת"ת בעז"ה 4 כיתות, והעיריה כבר ניאותה להקציב למוסד את המב־נים הדרושים לכך.

עצם הקמת הת"ת גרמה לקורת רוח מרובה בכל שכבות הציבור, ובעיקר בקרב ציבור בני התורה הספרדים שלפניהם אפשרות מצויינת לשלוח את ילדיהם למוסד על טהרת הקודש בפיקוח החינוך העצמאי, ששעריו פתוחים לפניהם בכל עת.

משדרי מצוקה לקשישים בעפולה

משדרי מצוקה הקשורים למוקד מרכזי המוקם בבית מד"א מותקנים בימים אלה בבתי קשי־שים בשכונות עפולה.

עד כה הותקנו 11 משדרי מצוקה כאלה שנרכשו בכספים שנאספו בידי ועדה ציבורית, תורמים פרטיים וגופים כלכליים.

בהגרלה שנערכה בין פותרי תשבץ מס' 36 זכו:

1. בן ציון פוגל — בני ברק
2. דניאל הרטמן — חיפה
3. זילברברג — בני ברק
4. ספר — פתח תקוה
5. אריה מרק — אשדוד

הפרסים: קלטות מתנת **רפאלי** — המרכז הגדול לקלטות, צרכי צילום, מכשירי חשמל ותקשורת ותכשיטים — רבי עקיבא 115, בני ברק. הודעות ישלחו לזוכים.

פתרון תשבץ מס' 36

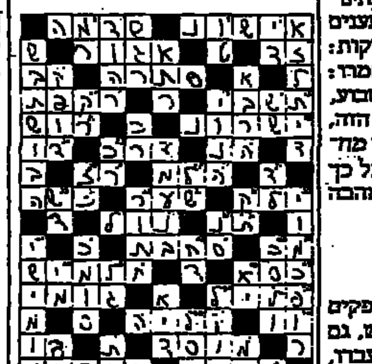

שיפוצים כלליים
★ ביצוע עבודות
★ שיפוצים כלליים
★ תוספות בניה והרחבה
★ מטבחים וצבע כללי
★ צוות מקצועי ★
כל עבודות הבניה באחריות
ספול ברטיבות בחומרים מיוחדים ואסום גגות
טל. 24 שעות ביממה
02-234454

דובר משרד החינוך:

השמירה בבתי הספר תעבור בהדרגה מההורים לתלמידים

השמירה ברוב בתי הספר תעבור בהדרגה החל מהחודש, מההורים לתלמידים. הבהירות על כך פירסם מנכ"ל משרד החינוך והתרבות ד"ר שמשון שושני בחוזר שהפיץ במוסדות החינוך.

הנחיות החדשות מבוססות על המלצות ועדת החינוך והתרבות של הכנסת ותואמו עם גורמי הבטחון.

דובר משרד החינוך, שמסר על כך, ציין כי תקנות שעת חרום להבטחת מוסדות החינוך לא בוטלו ונשארו בתוקפן וזאת כדי לאפשר לקרוא להורים באותם בתי ספר שגורמי הבטחון קבעו שלא ניתן בשלב זה לוותר בהם על שמירת הורים, לאפשר לקרוא ולחייב הורים, מורים ועובדי מוסדות חינוך לבצע סריקות בוקר וכן לאפשר להחזיר את ההורים לשמירה במקרה הצורך.

במסגרת השינויים בסדרי השמירה נדרשו מנהלי בתי הספר לדאוג כי שערי מוסדותיהם יהיו סגורים ויבוצע פיקוח על הנכנסים. בכל בית ספר יוקמו משמרות בטחון שיורכבו מתלמידי הכיתות הגבוהות באותו בית ספר ויבצעו את המוטל עליהם כאשר חלק מהמשימות יהיו בסיוע מבוגרים.

מבצע לאיתור קשישים בודדים בירושלים

מבצע יד ליד לזקן, מבצע הנועד לאיתור קשישים בודדים ולסייע להם, נפתח בירושלים. את המבצע עורכת המועצה הציבורית למען הזקן, בראשות רעית ראש המ־משלה שולמית שמיר שהגתה את הרעיון בשיתוף היחידה להתנד־בות והשרות לזקן במשרד העבו־דה.

כוונת המבצע היא לאתר קשישים בודדים מבחינה אישית וחברתית כאחד ולהצמיד להם מתנדבים מתאימים שישמשו להם כחברה ויסייעו להם.

המבצע יפעל בשני שלבים: בשבוע הקרוב ניתן יהיה לפנות ל־4 מוקדים ולמסור על קשישים בודדים. כמו כן מוזמנים מתנדבים להתקשר. בהמשך יעשה מיון של הפניות לפי אזורים ומארגני המבצע ינסו לשדך בין מתנדבים לקשישים. ניתן יהיה למסור מידע על קשישים בודדים גם לאחר תום השבוע לשירות למשרדי המועצה למען הזקן.

להלן הטלפונים של המוקדים: ירושלים — 02-244242 חיפה 04-674243 באר שבע — 057-313331, 057-33111 תל אביב — 438750, (03)438494 המועצה הציבורית למען הזקן: 02-719149 02-719081, שלוחה 263.

חצאיות צמר, שמלות אלגנטיות
ב־85 ש"ח
במוצש"ק 7.30-9.30
נחום 4 ב"ב ק"א

מכירות
תופרת מנוסה
מקבלת הזמנות במחיר מיוחד
כמו כן
מכירת בדים מרהיבים
במחיר הזדמנותי
במוצש"ק ובכל ערב רבי עקיבא 10 ק"ב בני ברק 03-700640

חד פעמי
מכירה של
שמלות הריון
במבחר עשיר הגרפיות ולמעבר
תוצרת חוץ

ברמת אירוסין ונישואין?
פרחים בעבור אהרון

טופז
ר' עקיבא 9 ב"ב
מבצע חרף
25%
הנחה
על כל
מלאי
השרשרות
וכן הנחות גדולות
להתראות

ק"ק האשל ברמה
רמות ג' ירושלים
הננו להודיע לציבור הנשים הרחב בשכונתינו על פתיחת סדרת הרצאות לנשים בנושא
הליכות חיים בבית היהודי
ע"י הרבנית רחל ליכטנשטיין תחי'
השיעורים יתקיימו בימי ראשון בשעה 8.15 בערב בדיוק בביהכנ"ס המרכזי ברמות ג' (במבנים החדשים)
בברכה המארגנות

"מאמא בלו"
בית חרושת ליצור בגדי הריון
רח' הרצל 78 ק"ב תל אביב טל. 837969
להשיג את מיטב תוצרת
"מאמא בלו" בני ברק
אופנת "דחוה" רח' ירושלים 18
אופנת "פנס" רח' ר' עקיבא 129
אופנת "מאמי" רח' ר' עקיבא 137

למשרד ותיק, מבוסס
בהנהח"ש בירושלים
יש אפשרות לקבל מספר מצומצם של
לקוחות חדשים
טל. 02-248488

אך ורק ברשת
חנויות יוסקה

לוח המודיע

דירות ובתים

ירושלים

למכירה

★ ברמות ג' (החדשה) 3 חדרים + מחסן + ארונות 53,000 "עם־גר" 02-816833

★ בהר־נוף דירת 4 חדרים מקום מצויין כניסה מיידית 02-660947 02-234217

★ בחנה 2½ + הול + מרפסות ק"ב + דוד"ש 56,000$ "נאמן" 02-287461

★ 4 חדרים בשמואל־הנביא יפהפיה משופצת מטבח אמריקאי דוד"ש ועוד 02-825130

★ בהר־נוף 5 דרומית נוף פתוח + מחסן גימור מעולה כניסה מיידית "אורטל" 02-288588 02-287973

★ בהזדמנות!!! בשמואל־הנביא 3½ משופצת + אפשרות לבניה לרציניים בלבד 02-817777

★ במקור־ברוך 2 חדרים + פ"א + חצר 45,000 דולר "עם־גר" 02-816833

★ בהזדמנות!!! בפאג"י פנטהאוז + שיכלולים חדש וחדרי נוח להתחברה ולקניות 02-824845

★ בבוכרים 3 + (גג שימושי) + קומת מחסנים 45 מ"ר תוך הזהב 827427

★ ברמות א' 3 חדרים ק"ב משופצת 45,000 דולר "עם־גר" 02-816833

★ בהר־נוף 4 מרווחת דרומית + סוכה + נוף "אורטל" 02-288588 02-287973

★ 3 בסנהדריה ק"ק חדשה כוונים 55,000 "המתווך" מלכי ישראל 6 1־10, 5־7.30

★ דירה בגוף רמות ליפשיץ ק"א 4½ חדרים 135 מ"ר טל (02)286563 בין השעות 19.00-22.00

★ ברחוב מאה־שערים, דירת 3, מרווחת, ק"ב דרומית, מיידי, "שאל" 02-226919

★ בקמניץ כניסה נפרדת 4 שלב ג' + 3 מרפסות דרומית ללא תוך 02-856808

★ גבעת שאול 3 + הול גדול מטבח משוכלל 02-536991 18.00-21.00 בערב

★ בדיקה הנדסית לפני קניית דירה דו"ח מהנדס קביל בבית משפט מיל"ב 02-224388

★ 3 משופצת + דוד"ש + פלדלת, סורגים, בשמואל הנביא בבית — 813983 בעבודה — 287158

בדמ"פ

★ 3 + סוכה גדולה + גינה + מרפסת כניסה פרטית החשמונאים 380512 11

קבלנים

★ "פס בנין" מציע בהר נוף (במשקלוב 11) דירות מפוארות, פנטהוזים, 4־5 חדרים במצב מתקדם פרטים במקום ובטלפונים 02-660139 02-664724

חנויות

★ להשכרה בבוכרים חנות פינתית 80 מ"ר למגדניה / לסופרמרקט תוך הזהב (02)827427

להשכרה

★ בבית־וגן לתיירים 4 חדרים, מרוהטת חלקית ק"ב 02-433105 רק ביום

★ בנחמיה דירה 3 חדרים גדולים — לתקופה קצרה טל 382368 — 226581

ביקוש דירות

★ דרושה דירה לקניה באזור סנהדריה 4/3 חדרים מיידית 02-827688

★ דרושה דירה לקניה באזור אנטדורף 4/3 חדרים מיידית 02-823875

עבודה

★ דרושים מועמדים מתאימים שיוכשרו כסוכני ביטוח חיים בס־ניף של חברת ביטוח בירושלים 02-226251/2.

★ דרושה מוכרת ללבני נשים מ־18-10 מקוה ישראל 4 תל אביב מטלון.

★ את מגנגת, ומעוניינת לרכוש מקצוע הריתמיקה בעז"ה נפתח קורס 02-811680.

★ דחוף! מנה"ש מוכשר עם נסיון של שנה מחפש עבודה 02-868338.

★ דרוש מטפל לנכה לשעות 6-14 בבני ברק טל. 03-785522.

★ דרושים סוכנים לעבודה בש־עות הערב באזור בני ברק תנאים טובים 776227.

★ למשרד תווך ותיק דרוש סוכן מכירות תנאים טובים לפרטים 02-816833.

מטפלות

★ דרושה מטפלת בבשר החיים ל־4 ימים + עבודות קלות 02-380693.

★ דרושה בחורה לעזרה עם יל־דים לאחה"צ עם אפשרות לינה רצוי דוברת אנגלית בערב 02-633282.

שעורים

★ מורה לאנגלית מוסמכת ומ־נוסה מוסרת שעורי עזר למתחילים ולמתקדמים 03-780390.

חוגים

★ כל אחת יכולה להצליח!!! אצל "רינה" חוגים לקרמיקה לנ־שים ונערות 03-792710.

קורסים

★ הרגע האחרון ב"מתניה", נותרו 2 מקומות למגמות, פימו (גילאי 7-5 גשים) ציור (13-11) כל הקודמת זוכה 02-526512.

★ גרפיקאי מקצועי ביותר מורה חרדית מוסמכת א. רובינשטיין טל. 03-292182.

מכירות

★ בגדים תוצרת חוץ במצב חדש, בראשון ושני מ־20.00-22.00 סנהדריה המורחבת 104/16.

★ בגדים קונים ב"ברכה" יונה ירושלים 20 א'־ה' 5-8 ב' 1-10.

הלבשה

★ בגדי הריון, לחרדיות, יבוא מאירופה, "הלבשה מלכה" המלך ג'ורג' 14 ירושלים.

2 חדרים במרכז
2½ גדולים כמו 3 חתם
סופר 3 חדרים פרל
4 + 1 גג ע"י ויזניץ
5 חדרים ע"י ויזניץ
תווך
"מזל וברכה"
ר' עקיבא פינת רש"י 2 ב"ב
טל. 03-780060

בני ברק

למכירה

★ 4 מפוארת + פ"א + מרפסות, גדולה ומרווחת ע"י חזו"א־צפניה 02-382042

★ בדיקה הנדסית לפני קניית דירה דו"ח מהנדס קביל בבית משפט מיל"ב 02-224388

★ 3 חדרים כ־4 בגני־גד מטופחת ק"א על עמודים טל: 03-702241

★ בבן זכאי דירות מפוארות ומרווחות 5 חדרים + פ"א + מעלית + תוספות 03-791592

★ 2 בשכון ו', ק"ב, בני־ברק, פינוי מיידי, 30,000 דולר. 03-357008

★ במרכז בני ברק חדשה 4 חדרים ק.ב. שרותים כפולים וסוכה מעלית טלפון 03-718473 02-523776

ביקוש דירות

★ דרושה דירה מרוהטת באזור ויזניץ לתקופה ממושכת 02-823875

בערי הארץ

אשדוד

★ הזדמנות נדירה! באברמסקי 3 חדרים כותים טובים, פינוי מיידי 02-810043

עמנואל

★ בעמנואל, בוילות הטוריות 4 וחדרון אפשרות למרפסת גג, מיידית 069-73482

שידוכים

★ משרד לשדכנות לשם מצוה עם השתתפות בהוצאות לכל הע־דות והגילים וייס אברהם 03-794719.

עסקים

★ חנות כלי בית ומתנות למכירה, החנות בשכ"ח טלפון 02-521603 מ־20.00.

חם בחרף!
בבית האופנה
"בתיה"
רח' ירושלים 52 בני ברק
מבצע מיוחד לילדות
★ סרפנים ב־20 ש"ח!
★ גרבונים מאקרילן ב־6.30 ש"ח!
רק השבוע 15%
הנחה לסריגים
תוצרת חוץ לילדים
מיוחד!
חצאיות לנשים 35 ש"ח
להתראות
בתיה

בכנ"ס חניכי הישיבות — צעירי אגודת ישראל
"חזון יוסף"
ע"ש רבי יוסף ש. כהנמן גאב"ד פוניבז' זצ"ל קרית הרב אברמסקי אשדוד
בליל ש"ק פר' לך לך בשעה 8.00 בבית הכנסת קרית הרב אברמסקי, אשדוד
כנס זכרון והתעוררות
לזכר מרן בעל ה"חזון איש" זצוק"ל
במלאות שלשים ושלש שנה להסתלקותו
ישאו דברים:
הגאון ר' צבי דרבקין שליט"א ראש ישיבת גרודנא
הגאון ר' דב צ. קרלנשטיין שליט"א ראש ישיבת גרודנא

בס"ד

מרכז מוסדות נדבורנה באוה"ק
מוסדות של כ"ק מרן אדמו"ר מנדבורנא זצוקללה"ה • בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
ברכות נאמנות לידיד מוסדותינו הנכבד
הרופא הדגול ברוך הכשרון
ד"ר ר' ליפא בודנר הי"ו
לרגל פתיחת המרפאה בבני־ברק
ברח' רש"י 3
לרפואת הפה והלסת
יהי ד' עמו ויזכה להיות שליח נאמן לרפואת חולי ישראל וכל אשר יעשה ישכיל ויצליח
ההנהלה

לוח המודיע

דירות ובתים

ירושלים

למכירה

★ ברוממה, (המ"ג), לרציניים! 3, מטופחת ק"א.+ תוספת בבניה 431228 535049

★ ברוממה רחוב זכרון־יעקב 3 חדרים ק"ג, 41,000 מיידי 635073 ,537870

★ בסנהדריה 3 חדרים + מחסנים בקרקע (המשמשים כדירה) (02)868222 $85,000

★ ברוממה חייבת להמכר 3 + פ"א + מחסן + מרפסת + דוד"ש משופצת (02)343853

★ 3 בגאולה וגינה 68,000; 3½/4 בגאולה ק"ב 99,000 4½ בסורוצקין ק"ו 85,000; למוכרים "בלעדי" ולמשכירים תווך חינם "אבן־פינה" מלכי ישראל 26 9.30-14.30 (02)380518

★ הזדמנויות! 5½ בסנהדריה ★ 3½ בסנהדריה המורחבת ★ 3 בתל ארזה 4 ★ 2½ בזוגה. עו"ד על חשבוננו! "מן" (02)286355

★ ברמות א', מציאה אמיתית!!! 4 חדרים, גדולה + שפוצים. לא להאמין!!! רק 58,000 272710

★ ברמות א' 3 חדרים (ק"א) + מרפסת פתוחה רק 48,000 272710

★ ב"פרסום־חביבה" שטראוס 1: מבחר דירות למכירה בדמ"פ ושכ"ח בכל האזורים והגדלים!!! בלי תווך!!!

★ בהר־נוף!!! 4, מיוחדת, כיו־נים טובים + מרפסות + גינה, ק"א. (02)865248

★ באנסדורף 3 ופ"א ק"ג (לא אחרונה) מעלית 79,000 (גמיש). 4 בצאנז ק"ב כיוונים 85,000. "המתווך" רח' מלכי ישראל 6 5-7.30 10-1 (02)273355

★ ברמות החדשה 4 חדרים $76,000 ר"ב 5 חדרים $81,000 (תווך) (02)861180 (02)866690

★ 4 בסנהדריה המורחבת 4½ דרום מערב. נוף מטבח גדול (תיווך) (02)813854

★ בסנהדריה המורחבת 3 + פ"א ק"א ־ דרום. מזרח (02)813854 (תיווך לנרמן)

★ ברמות 04 דירות בנות 3-4-4½-5 לחלק מהוידות וחצרות פרטיות ללא תיווך ישרש חוגג"ץ 3 ירושלים (02)224778

★ ברמות 04 3 ח' ק"ג חדשה מיידי 53,000 ישוש (02)224778

★ 3 והול גדול בבוכיה + הסקה ביתית + מרפסות בין 13-14 (02)824572

★ בבניה בנוה־צבי 4½ ק"א 18 מדרגות, כיוונים 85,000, 4 ק"ב כיוונים 80,000 "אבן ־ דנך" (02)380662

★ בבוכרים חד קומתי 3 + מחסנים + גינה 250 מ"ר + 3 תפוסים 115,000 בבוכרים 3 דהומיה 40 מדרגות גג פרטי + 50 מ"ר מחסן־משופץ 82,000 "אבן דנך" (02)380662

★ ברמות 3 42,000; ברמות 3½ + מרפסות 51,000; ברמות 4½ 63,000 "יגור" 249141

★ באנסדורף 4 + מרפסות סגו־רות שירותים כפולים, נוף נפלא, ק"ד 8-10 1-3 (02)815026 ובערב

★ למכירה ברמות פולין 3 + נוף, כיוונים טובים, מסודרת (02)863314

★ בסורוצקין 3 ק"ק + גינה, 4 ק"א, 3 ק"ב, פנטהאוז + מעלית "מוטי קרצר ושות'" (02)225588 (02)247937

★ בבית וגן 3 והול גדול מרפסות דוד"ש גינה 55,000 (02)434242

להשכרה

★ בגאולה, 7 חדרים, ק"א ניתן לחלוקה ל־2 דירות נפרדות 700 (02)536307

★ משרד 2 חדרים בשכונת אר־נסדורף גם למרפאה (02)811136

★ באבוב ליד רמות פולין 5 לת־קופה ארוכה $280 (תווך) (02)861180 (02)866690

★ 2 חדרים + שרותים, ללא אמבטיה $150 שלמה פרישטיק חברת ש"ס 7 שוק מאה־שערים

★ 3 דרום מלא + הסקה, להקר־פה ממושכת, בסורוצקין 25 (02)827408 (02)825315

★ בסנהדריה המורחבת 3 מרחוס וחצר, ק"ג נוף דרום (02)813854 (תיווך)

★ ברמות (קרית משכנוב) 3 חד־רים (02)868091 (057)89753 בשעות הערב

★ לחרדים!! בגאולה מהודרת ומסודרת לתקופות קצרות בכל ימות השנה (02)825891

מגרשים

★ מעונין לקנות מגרש ★ גג לבניה ★ בית ישן לשפוץ (02)382102 (02)272433

בדמ"פ

★ הזדמנות! דירה בדמי מפתח בשיכון חסידי בקטמון 3 חדרים + צדדים טובים, ק"ב + דוד"ש + הסקה פרטית + מרפסות מטבח גדול. מיידי (02)668344

ביקוש דירות

★ דרושה דירה 4 חדרים דתית בהר־נוף קומה אמצעית להתקשר בשעות הבוקר (03)613082

★ מעונינים לקנות בנין/חלקי המכיל אולם 100-150 מ"ר, אולם של 70/50 מ"ר + כמה חדרים באזור דתי בירושלים (02)526969 (02)420546

"ישר בבית" שרותי מידע (אינפורמציה) לדיור באזורים הדתיים • מאות הצעות

מציע דירה!

קניה • השכרה

עשרות מבקשי דירות מחכים לדירתך

ללא דמי תיווך

מאגר הדירות הגדול ביותר באזורים הדתיים גאולה, לבוש מרדכי 8

02-285476, 282770, 282282

★ מבוקשת דירה 3-3½ גדולים דרומית קומה נוחה + סוכה עד 70,000 ללא תווך (02)536718

★ דרושה דירה 2½ — 3 חדרים באזור רח' פינס בירושלים טלפן 247336

★ לקניה 160 מ"ר + אפשרות בניה מקור־ברוך זכרון־משה (02)822069

קראתי מודעתך

ב"המודיע"

גם אני

וגם אני

אין תחליף

לעוצמת הפרסום

ב"המודיע"

★ מעונין לשכור דירת 3 מרוהטת + טלפון!!! לחודשים, מדצמבר־פברואר 87 רצוי באזו־רים הדתיים (02)221967

★ דרושה לקניה דירה גדולה ברמות החרדית מ־4 חדרים ומע־לה (02)863314

בני ברק

למכירה

★ פנטהאוז בשלבי גמר 3 + 2 בגג + מעלית תוספת בהזדמנות (03)704386

★ באזור הרצל־חבקוק 3 חדרים ק"א ע"ע חזית דרום מערב צפון "המצליח" 798367

★ בנחמיה 4 + חדר על הגג חזית + מעלית בבנין מפואר "המצליח" 798367

★ למכירה 2 חדרים ק"ג חזית 706212 ,794836

★ 3 גדולים בחזו"א + הול + שרותים ומטבח אמריקאי + סוכה + דוד"ש (03)707785

★ בהזדמנות! 3½ גדולים כ־110 מ"ר ק"א חזית במרכז בני ברק 780310

★ בעצמון בבניה 4 מפוארים + חדר נוסף ק"ב כיוונים מצויינים + מעלית (03)795931

★ ברמב"ם, חזו"א, מרכז ושקט 3 + חצי ק"ג מרוחת ומושקעת (03)793059

★ בעוזיאל־קרון גלויות בבניה הרשה 4 מפוארים חזית כוונים מצויינים ק"א - 72,000 ק"ב - 75,000 ק"ג + גג 80,000 799929

★ 4 חדרים גדולים + תוספות באדמו"ר־מגור ק"א ע"ע חזית 3 כ"א כניסה מיידית "המצליח" 798367

★ 2½ + הול שימושי נאה ומ־סודרת במרכז מערב צפון מזרח 781586

★ למכירה בב"ב דירת 3 חדרים מפוארת ק"א ע"ע מאחה"צ (03)708287

★ 3 בפרל 23, מטופחת ויפה, ק"א ע"ע, כיוונים מצויינים (052)39148

ביקוש דירות

★ דרושה דירה 2 חדרים + טל־פון בסביבת רמת־אהרון בשכ"ח בערב (03)708411

ערי הארץ

קרית ישמח משה

★ למכירה בקרית ישמח־משה 4 חדרים גדולים מרוהטים 130 מ"ר מסודרת ארונות־קיר חזיתית 3 כ"א (03)357595

עבודה

★ אשה + המלצות לעבודות משק בית קלות + טיפול בילדים, ברובע היהודי, 287564־02

★ דרושה רצינית לניקוי ושקילת יהלומים תנאים טובים תוך כדי לימוד, תפקיד ניהולי למתאימה 784371־03

★ מקבלת הדפסות בעברית במעבד תמלילים. לאילנה לפנה"צ 233706־02, 13.30 228374־02

★ דרוש מלמד לכתה א' בת"ת התפוצות הר ציון 720395־02

★ כתבנית מנוסה + מכונת כתי־בה חשמלית BROTHER מקב־לת עבודות באנגלית 823275־02

★ דרוש/ה עובד/ת מנוסה לסדר צילום לשעות אחה"צ (02)819937 או (02)243560

★ מתפנה אברך בעל נסיון בסדר־צילום ובמחשבים (כולל תכנות) (02)381405

★ ב"פרסום חביבה" שטראוס 1 מקבלים הצעות עבודה למקצוע־יים/ות ובלתי!!! בלי תווך!!!

★ לרשת שעורי תורה לנוער בא־זור הצפון דרוש מרכז (067)91989, (067)20125

★ שליח/פנסיונר עם או בלי רכב למשרד בב"ב לעבודה חלקית טלפון 789974־03

★ למספרה הדשה בבני־ברק דרושה ספרית מעולה לפאות תנ־אים מיוחדים 703218־03

★ מתפנה טבח מקצועי ופותח להצעות רציניות טל. (03)797680

★ בנגריה באזור פתח תקוה דרושים נגרים בתנאים טובים לפ־נות 909584

★ תורני מסור לטיפול בקשיש בשעות הלילה. טלפון בשעות הערב (03)702994

מטפלות

★ מטפלת חוזיקה מקבלת בביתה בנחמיה בתנאים נוחים (ואש"ל מלא לתקופה) (03)700306

★ דרושה מטפלת חרדית ומנוסה ל־2 ילדים לפנה"צ בסנהדריה המורחבת (02)825011 אחה"צ

מכירות

★ מבצע השבוע!!! שקי שינה ביג בן, מחסן מכירות עמוס 8 ירושלים

★ מכירה מיוחדת לחלוקי קטיפה במוצש"ק מ־ 8-10 דסלר 14 ק"ב ב"ב

★ מכירה חד־פעמית חליפות נשים מיוחדות 46 — 38 במוצש"ק פרנק 30 ק"ק 8 — 10.30 ירושלים

★ חלוקים כתנות לילה, כלי מיטה מחו"ל במוצש"ק 10 — 8 שאולזון 28/5

★ בגדי הריון במחיר הקרן ומא־גליה ז'קטים אוף ודים טיוט וב־סלדרסים מוצש"ק 7.30-10 מלכי ישראל 14 ק"ב

★ תנור בישול ואפיה, מכונת כביסה אמקור 2,000 + ביטוח טלפון 863207־02

מכוניות

★ טרנספורטר, 1984, יד ראשו־נה, 60,000 ק"מ (02)823185

מבצע לחורף 87

לרגל פתיחת המדרחוב

הנחות מיוחדות

ובשני תשלומים

עד 45 יום

מעילי צמר, ז'קטים, שמלות, מעילי גשם, חליפות, ובלזרים, במבחר עשיר עד מס 52

ללא חשש שעטנז

"שיק פריז"

רח' נחלת בנימין 16 תל אביב טל. 655087

שעורים

★ מורה מוסמכת לאנגלית באזור גאולה לשעורים פרטיים למבוג־רות ולצעירות (02)537132

★ אברכים מעוניינים לתת שעורי־עזר ללימודי קודש במחיר נוח 820942־02

שונות

★ מכונות כתיבה חשמליות בעברית ובאנגלית באחריות בהז־דמנות! 350 ש"ח (02)245741

אבידות

★ נאבד שעון זהב לגבר בד' בחשוון בסביבות חזו"א רבי עקיבא 747940־03

"גוש אמונים" מבקש לחדש ההתנחלויות

מאת סופרנו המדיני

ראש הממשלה יצחק שמיר, שנפגש עם ראשי "גוש אמונים", שמע מפיהם את בקשתם לחדש את תנועת ההתנחלויות, להגביר את רכישת הקרקעות ביהודה ושומרון, לאחר הפסקה שחלה בתקופת כהונתו של פרס כראש הממשלה, וכן להקים את הישובים שהוכבו בהסכם הקואליציוני.

לאחר ששמע את בקשותיהם חזר שמיר והודיע כי למרות אהדתו לישוב יהודה והשומרון הרי ההסכם הקואליציוני כובל אותו ולא ניתן לבצע דבר ללא הסכמה עם המרכיב השני בקואליציה — המערך. הוא ביקש מאם את התוכניות מפורטות וכן אודות שניתן לרכוש בהם קרקע.

הפיעו!!!

הספר שרבים ציפו לו על

משמעות המספר 6 כפי שמשתקף מפרשת נח

מאת הרב מתתיהו גלזרסון

מספרים מספרים

סוד המספר שש

ישראל־פתח תקוה

המפיצ

ישעיה בן דוד סאלם

רח' יפו 108 ים

02-538176

המפד"ל מבקשת להקים מדרשה ציונית־דתית מול המגמה החרדית

מאת כתב "המודיע" בכנסת

סיעת המפד"ל קיבלה אתמול בישיבתה השבועית בכנסת המלצה אקפואלית במגמה לבלום את "האויב המסוכך": התחזקות המגמה החרדית בתחום החינוך במדינה. ההמלצה משקפת, על פניה, את החרדה הפוקדת את המפד"ל עקב כשלון החינוך.

בהודעה לעתונות, שפורסמה והופצה בכנסת, נאמר: "הסיעה ממליצה בפני המזכ"לים ומזכירות התנועה להקים מדרשה ציונית־דתית לאומית להעמקת החינוך למשנה תורה ועבודה לחיזוק המחנה הציוני־דתי מול התחזקות המגמה החרדית".

הודעה זו מצורפת להודעה אחרת בדבר מצבן הקשה של ישיבות ההסדר, שבה נאמר כי הוטל על שרי המפלגה, זבולון המר ויוסף שפירא, לבוא בדברים עם ראש הממשלה וממלא מקומו ושר האוצר בענין זה. מסתבר, כי לא רק מצבן הכספי קשה אלא תחום נוסף: החינוכי.

קטין בן 17 מרעננה נתפס כשהוא משדר ממכשיר קשר לא חוקי

משרד התקשורת הביא לל־כידתו ולחליטות (החרמה) ציוד קשר של קטין כבן 17 מרעננה, אשר הפעיל בניגוד לחוק מכשיר קשר. תפיסתו נתאפשרה, בעקבות תלונה שהוגשה על ידי תושבי הסביבה בה מתגורר הקטין, על הפרעות בקליטת שידורי הטלוויזיה.

● ביירות, — דמשק ביקשה מטהראן לסלק כמה דיפלומטים המוצבים בביירות סוריה

מעוניינת

לקבל לביתה

תינוק/ת

לתקופות קצרות

לרגל נסיעת הורים לחו"ל

וכדומה

טל. 826240־02

"יד לשבים"

מציע עובדים במגוון מקצועות

באזור ירושלים

להלן רשימה חלקית:

★ פקידות — יהודית טל. 861917 עבוד תמלילים, הדפסה, הגהה, עריכה

★ תפירה — אתי טל. 273215 (עבור אתי) תופרת מודליסטית 10 שנות נסיון

★ קוסמטיקה — רחל טל. 765974 יעוץ והדרכה חינם, איפור לכלות

★ איור ספרי ילדים — אוהד טל. 826144

★ צילום — מרים טל. 816608 חתונות (עזרת נשים) כלות, גני ילדים, וכו'

★ אחזקה ושפוצים — משה טל. 244474

★ הנהלת חשבונות סוג 2 — אורנה טל. 430878

★ מכירה — מלכה טל. 827027 נסיון במכירה ברשתות שווק גדולות

★ נהיגה — יעקב טל. 863767 בעל רכב פרטי, הסעות לכל חלקי הארץ

שערים יציגים במטבע חוץ

יחידות המטבע	השער בשקלים
טל	1.4940
דולר ארה"ב	1.4924
לישט	2.1170
מרק גרמני	0.73.87
פרנק צרפתי	0.2257
גולדן הולנדי	0.6541
פרנק שויצרי	0.8897
ין יפני (100)	0.9290

לוח היום

בס"ד יום ו' ערש"ק פ' לך

י"ב מרחשון תשמ"ז

הדף היומי בבלי: בבא קמא נ"ג

ירושלמי: יבמות מ"ג

משנה יומית: פרה א' ג־ד

הלכה יומית: או"ח רמה, ג־ה

סוף זמן

קריאת שמע 7.57

תפילת השחר 9.04

4.44

זמן

4.32

6.03

קול הדף

לשמיעת השעור בדף היומי טל. 243121־02 — 241112־02. השעור מתחיל בכל תחילת שעה.

תורנות בתי מרקחת

ירושלים: ליל שבת — והבטה, רח' המ"ג 28. שבת — הר הזיתים, רח' הר הזיתים, מוצ"ש — הרמה, רח' הנביאים...

תל־אביב: ליל שבת — דיבונה, רח' דיזנגוף 16 ...

[illegible]

תורנות בתי חולים

ירושלים: ...

המודיע

עתון יומי — ירושלים

המו"ל: הסתדרות אגודת ישראל העולמית — הועד הפועל

העורך הראשון: ר' י' ל' לוין ז"ל

•

איזור התעשיה מקור ברוך

רח' יהודה הסבבי 5

טל' 539255-8 • ת.ד. 1306

•

דפוס "הדר", בע"מ

•

סניף ת"א: אלנבי 132, ת"ד 1869

טלפון 624353

בשעות הערב: טלפון 614950

•

אין המערכת אחראית לתוכן המודעות וסגנונן

•

נציגות בארצות־הברית:

R. LICHTENSHTEIN

324 Ave. I

Brooklyn, N.Y. 11230

U.S.A.

ממיטב תוצרת ארה"ב

במחירים מפתיעים

שמלות, סרפנים, חצאיות, מכנסים, ועוד לילדים

במוצש"ק ובימים א'־ב' 10-8 בערב

עזרא 18 ירושלים

חוגים לבנות ונערות

עבודות ניי

קרמיקה קרה, עבודות זכוכית, רקועי נחושת, פימו.

ברמה גבוהה ע"י מורה מוסמכת

לפרטים טל. 789790

נפתח מחדש

הנהלה חרדית

מסעדת חבורה

רח' מטולה 2 מאחורי דן פנורמה

שכונת נוה־צדק ת"א

● מאכלים תימניים, מזרחיים, פיקנטיים ביותר

● שיפודים על האש

● מרקים

● גריל פחמים

לשומרי שמיטה למהדרין־ הירקות מועדת השמיטה

גלאט כשר למהדרין

ניתן להזמין ארועים עד ל־70 איש טל: 653655

מחלקת השמיטה

קהל מחזיקי הדת

המרכז לשיווק ארצי

הודעה חשובה

לבעלי חנויות ומוסדות

המעונינים להזמין טלפתית

סחורה בהשגחתינו יפנו

לטלפונים — 523630־02

242575־02

"מכון חן" (חרדי)

טל. 738491־03

מקרוב נפתחים בע"ה בני ברק

קורסים לנשים

הנהלת חשבונות סוג 1 + 2, 3

כולל הנה"ש ממוחשבת

תעודת גמר למסיימות

אגודת מעגלי חסד למשפחות ברוכות ילדים

ירושלים אלשיך 18 ירושלים — בני ברק הרצל 6 ק"ב

הגיעו הסידשע שטיול (עד לברך) עם פרווה

פתוח 5.00-8.00 אחה"צ

(הכמות מצומצמת)

האם בקרת כבר?

הגיעו דגמים חדשים גם לאור יום מיוחדים לנשים ולנערות ב... 1.

הכל תוצרת אנגליה

שעות הפתיחה: ימים א' וג' מ־10-12 לפנה"צ

ובכל ערב מ־7.30 עד 10.00

רותיס' מיכלין 14 בית וגן ד"ם 02/418940

רותיס' הכתובת שלך לטעם טוב

"ויסעו ויחנו"

הסעות וטיולים

מיניבוסים חדשים

עד 12־10 איש

לכל מטרה שרות 24 שעות

טל: 9220838־03

9234162־03

חוג לציור

ע"י ציירת מעלה

לנשים ולנערות

טל. 868312־02

ברכת המזון וברכות הנהנין?

למכור או לקנות לשכור או להשכיר

דירה ללא דמי תיווך

שרותי עו"ד ומשכנתאות

"מעון": רח' פינס 9 ק"ב 233266 ,233913

חולצות לפי מידה

★ לנשים וגברים.

★ תיקוני חולצות.

★ החלפת צווארונים

★ מומחים למידות גדולות

אריסטובולוס 4 (ליד הכנסת) ירושלים

הננו שמחים להודיע לצבור הרחב שנפתחה מחדש ההרשמה

לבית הספר החרדי ללמוד אורגן לבנים ולמבוגרים

לפרטים

"נבל וכנור"

יחזקאל 8 ירושלים

272802־02

מכירת בדים מרהיבים

כמו"כ מתקבלות הזמנות לתפירה

ר' עקיבא 90 ק"ב ב"ב

סטודיו לציור

גיטה שטרן

חוגים ללימודי ציור, אמנות, תאוריה בשיטה אקדמאית

ילדות, נערות, נשים, השתלמויות

שמחים להודיע כי נפתח סניף בירושלים ע"י מורה מוסמכת לציור.

ניתנים גם שעורים בגרפיקה לנערות

בבני ברק נותרו מספר מקומות בחוגי ההשתלמות למורות לציור

מורות מוסמכות

מורות בשנת שבתון מקבלות החזר ממשרד החינוך

הרשמה ופרטים:

ירושלים: טל. 820949־02

בני ברק: טל. 798514־03

כתובת: ראב"ד 5 ב"ב

דרוש

מקום לחנות ברח' ר' עקיבא בני־ברק מעל 50 מ"ר בשכירות.

קרקע, מרתף או קומה על עמודים

702925־03

בהר נוף למכירה!

★ בהר נוף 4 חדרים מ־$ 77,000

★ 5 חדרים חזית, נוף מקסים

★ פנטהאוז ק"ב

★ דירות + גינות

מתאים לאברכים ולכל אדם

השקעות החל מ־$200

ועד $10,000

משאות רווחים נהדרים, לתקופות קצרות וארוכות

טל. 700186־03

בשעות 9.00-13.00

אמבסדור

AMBASSADOR

בית גבור 116 ת"א

משלוח חפצים אישיים לחו"ל מדלת לדלת

★ אריזה ★ עמילות מכס ★ ביטוח

● העברת דירות בארץ עם אריזה

● העברת משרדים

טל. 03-650039

עולם הפלא

עוד יומיים

בעולם הפלא

מכירת סוף עונת הקיץ

בפחות מ־50% הנחה

עד הפריט האחרון

המכירה מתקיימת ביום ראשון ושני י"ד־ט"ו חשון בין השעות 9 בבוקר עד 4 אחה"צ

המכירה מתקיימת אך ורק במפעל ברח' יהודה המכבי 5 ירושלים

נותרו חלוקים לבנות ושמלות לבנות ועוד דוגמאות

חיכיתי עד "בוש"

קנה עכשיו ותחסוך 150 ש"ח

מבצע חסר תקדים

הגיע אל יאקאב חשמל

מיקסר "בוש"

3 תשלומים

שקליים שווים וללא הצמדה

אספקה מיידית ובמחיר מדהים

בלעדי

יאקאב חשמל, יחזקאל 2, 273675־02 ירושלים.

BOSCH

מיקסר "בוש"

דרוש בוש

5 חלקים

בלנדר, מטחנת בשר, מערבל, מקצפים, מסחטת מיצים

חוברת הוראות הפעלה בעברית

מבצע מדהים השבוע! לרגל פתיחת חנות ספרי "חורב" —

ירושלים, רח' שטראוס 23 (טלפון זמני 813577־02)

ולרגל הופעת תלמוד בבלי, ירושלמי ורמב"ם עם מפתחות בפורמט אחד בהוצאת "חורב"

7 תשלומים שקליים שווים ללא הצמדה וריבית על כל סט!

21 ש"ח × 7 תשלומים

(התשלום אחרון אחרי פסח)

ל־9 כרכים: בבלי, ירושלמי ורמב"ם

המתנה המושלמת ביותר לכל בן תורה! בכל שבוע מבצעים מפתיעים!

עקבו אחרי הפרסומים בעתונים בואו להנות מהשידות של צביקה שעבר לחנותנו

חורב

חברי משלחת השמאל לרומניה נחקרו במשטרה

רק שנים השיבו לשאלות החוקרים

ארבעת חברי משלחת השמאל לרומניה נחקרו אתמול במטה מחוז המרכז של המשטרה ברמלה.

רק שניים מהם הסכימו להשיב על כל שאלות החוקרים. בצאתם מבניין המשטרה מסרו הארבעה, שהם חתמו על ערבות עצמית בסך 500 ש"ח, כדי להבטיח את הופעתם להמשך החקירה. אם היא תדרש.

"החקירה נסובה בעיקר על פרטי המפגש שהיה ברומניה", אמרו.

"פעלנו במסגרת החוק עפ"י ייעוץ משפטי. הכל התנהל בגלוי ובנוכחות הרומנים" — אמר אחד מהם. הוא קרא בפני העתונאים שהיו ליד בניין המשטרה נוסח מברק ששלח לראש הממשלה יצחק שמיר ובו מחאה חריפה על התבטאותו של שמיר, שבה נאמר לטענתו כי חברי המשלחת כונו "בוגדים". (עתי"ם)

מאסר עולם למחבל שרצח נהג האוטובוס חתוכה הי"ד

רוצח נהג האוטובוס סלומון חתוכה הי"ד הורשע אתמול בבית הדין הצבאי ברמאללה ונידון למאסר עולם.

סאלח מחמוד יוסוף חריז, בן 26, הורשע ברצח נהג אוטובוס "אגד" בקו 468 סלומון חתוכה, בחודש אפריל השנה, בצומת הכפר דיר אבו משעל שבשומרון. ידה הנאשם ירות מנשק אוטומטי לעבר האוטובוס, כתוצאה מהירי נפצע הנהג קשה ומת מפצעיו. כמו כן נפצעו אחדים מנוסעי האוטובוס.

נעצר לימָמה כחשוד במעורבות ב"פרשת ח"כ עמר"

יורם בן עמי (48) ממטולה נעצר אתמול לימָמה אחת כחשוד במעורבות "בשינוי גירסתו" של אלברט אזולאי שהעיד נגד ח"כ שלמה עמר בנושא שוחד, כדי להשתחרר משירות מילואים בלבנון.

התעשיינים בפגישה עם שמיר:

ירידה גדולה ברווחיות היצוא

— מאת כתבנו הכלכלי —

ראש הממשלה, יצחק שמיר, יקיים בימים הקרובים שורה של התייעצויות בנושאי כלכלה. אתמול נפגש עם ראשי התאחדות התעשיינים בישראל, מהם שמע על הירידה הגדולה ברווחיות היצוא ועל הקשיים של היצואנים להתחרות בשווקים בין לאומיים.

התעשיינים, בראשות דב לאוטמן, נשיא התאחדות התעשיינים, ביקשו מראש הממשלה לסייע ליצוא, להפחית את עלויות המעבידים ולהעניק הקלות לעובדי התעשיה. שמיר הבטיח לבדוק את הנושא.

היום יפגש שמיר עם נגיד בנק ישראל, פרופ' מיכאל ברונו.

בשבוע הבא תדון הממשלה בתקציב המוסדות להשכלה גבוהה ושמיר ביקש מעוזריו, כי יכינו לו חומר רקע בנושא.

ראש הממשלה גם מבקש לשמוע משר האוצר על התפתחויות בגיבוש תקציב המדינה לשנה הבאה.

שוד זהב בבנק כללי

תל אביב, — מטילי זהב נשדדו אתמול מסניף בנק כללי בשדרות רוטשילד בתל אביב.

עובד הבנק ירד אחר הצהרים לחדר הכספות של הבנק, כדי לבצע פעולה מסויימת. כאשר פתח את הדלת הוא הופתע על ידי שני אלמונים. השודדים הורו לו לפתוח את הכספת ולאחר מכן פקדו עליו לשכב על הריצפה. הם שדדו מן הכספת מטילי זהב בכמות טרם ידועה. משקל כל מטיל הוא קילוגרם אחד.

השודדים נמלטו והמשטרה שהוזעקה מינתה צוות חקירה מיוחד. (עתי"ם).

היום עליה לציונו של הגה"ק אבי נחום משאדיק זי"ע

היום יום הזכרון של הגה"צ רבי נחום משאדיק זצ"ל תתקיים עליה לציונו בהר הזיתים.

המוני בני ירושלים, צאצאיו ומוקיריו זכרו יעלו לציונו ויפילו תחנונים לישועת הכלל והפרט, תחבורה מיוחדת אורגנה על ידי צאצאיו.

"ניו יורק טיימס":

ארה"ב מתכננת עיצומים כלכליים נגד סוריה

ניו יורק — ארצות הברית מתכננת להטיל עיצומים כלכליים מסויימים נגד סוריה — כתב אתמול העתון האמריקני "ניו יורק טיימס".

בצטטו את דבריהם של פקידי ממשל עלומי-שם מוסר העתון, כי האמצעים הללו נועדו להפגין את מורת רוחה של ארה"ב ממעורבותה של סוריה במעשי טרור, ולהביע סולידריות עם בעלות בריתה המערביות באירופה. לדברי העתון יפורסמו האמצעים הללו עוד לפני ביקורה הצפוי של ראש ממשלת בריטניה, מרגרט תאצ'ר בארצות הברית בסוף שבוע זה.

לדברי העתון הומלצו הללו בתוקף על ידי שר החוץ האמריקני מר ג'ורג' שולץ. אולם האמצעים שבהם דובר אינם מרחיקים לכת באותה מידה כמו אלה שננקטו על ידי בריטניה, אשר ניתקה את היחסים הדיפלומטיים עם סוריה בשל מעורבותה בנסיון לפוצץ מטוס של אל על. (ע"ר)

● תל אביב — עדותו של סגן שר הבטחון מיכאל דקל במשפטו של סוחר הקרקעות שמואל עינב, שהיתה אמורה להישמע היום — נדחתה. לאחר שנמסר לבית המשפט, כי דקל לקה בלבו.

דובר ממשלתי בפאריס:

צרפת לא הסכימה לוויתורים לסוריה

פאריס — צרפת לא ויתרה ויתורים כלשהם לסוריה תמורת שיחרורם של שני בני ערובה צרפתיים בתחילת השבוע — זאת הדגיש אתמול בפריס דובר מטעם ראש ממשלת צרפת, ז'אק שיראק.

הדובר מסר בתידרוך לעתונאים, כי צרפת לא העבירה לא כלי-נשק ולא כספים לדמשק, כדי לזכות בשחרור של קאמיל זונטאג ומארסל קודארי, שחזרו שניהם לצרפת ביום ב', לאחר שהיו שבויים זמן ממושך בלבנון.

סגן נשיא סוריה, עבד אל-חאלים חדאם, שיבח בראיון העומד להתפרסם ביום ד' בעתון הפריסאי "נובל אובסרווטר" את ממשלתו של שיראק, והדגיש כי צרפת מיטיבה להבין את המזרח התיכון יותר מכל מדינה אירופית אחרת. כן ציין כי צרפת פתוחה יותר ממדינה אירופית אחרת לקשרים עם העולם הערבי.

"עבורנו ועבור העולם הערבי, צרפת היא ארץ ידידותית", הוסיף חדאם. (ע"ר)

● לוד — משפטם של רוצחי החייל משה תמם הי"ד, התנהל אתמול בבית הדין הצבאי בדלתיים סגורות. אמו של החייל, שלושה מבניה וקרובת משפחה, ערכו הפגנה נרגשת במעלה הדרך אל בית המשפט, בדרישה להטיל עונש מוות על רוצחי בנה. (עתי"ם)

ראשי הרשויות מאיימים להשבית מערכת החינוך

אם משרד החינוך לא יעביר את כל התקציב

ראשי כל הרשויות המקומיות החליטו אתמול בישיבת חרום, להשבית את כל מערכות החינוך החל בראשית החודש הבא, אם נפח תקציב משרד החינוך שנקבע בחוק כי הממשלה לא יועבר אליהם במלואו.

כן החליטו ראשי הרשויות לעמוד בתקיפות על ההסכם שנחתם עם משרד החינוך, בדבר השירות העצמי בבתי הספר. "כיוון שארגוני המורים אינם משתפים פעולה בנושא זה, בתי החולים בבתי הספר מלוכלכים", הם אמרו.

מרכז השלטון המקומי הודיע לכל הגיזברים ברשויות המקומיות, שעליהם להפריד את משכורות עובדי מערכת החינוך מאלה של שאר העובדים ברשויות ואת כהכנה למאבק בראשית החודש הבא. (עתי"ם)

הבוקר הערעור על שחרור מנכ"ל "דובק"

מנכ"ל דובק, זרח גהל, ישאר במעצר עד הבוקר. מועד שבו ידון בית המשפט העליון בבקשת הפרקליטות על ההחלטה לשחררו בערבות.

שופט בית המשפט העליון השופט משה בייסקי החליט אתמול, לאחר שקיבל לידיו את נוסח ערר המדינה, לקבוע את הדיון בפניו להיום בשעה 8.15 בבוקר ועד אז ישאר במעצר. (עתי"ם).

תדהמה בצבור הדתי בחיפה מהשתתפות רב העיר בארוע ב"בית הגפן"

מאת סופר "המודיע" בחיפה.

הציבור הדתי בחיפה קיבל אמש בתדהמה את הידיעה על השתתפות רב העיר, הרב שאר ישוב כהן, בקבלת פנים שקיים "בית הגפן" בעיר, הנציג המצרי, באסיוני.

כידוע משמש המקום מרכז לארועים משותפים לנוער יהודי וערבי, בנושאי תערובת והתבוללות ועד כה לא הדרכה רגלו של אף יהודי חרדי במקום זה.

● עמק בית שאן, — מזכ"ל ההסתדרות, ח"כ ישראל קיסר, הודיע על כוונתו למנות ועדה בודקת בפרשת "מפעל אליאנס". (עתי"ם).

עליה לציונו של כ"ק האדמו"ר מטשורטקוב זצוק"ל

לרגל יום ההילולא של כ"ק האדמו"ר רבי שלמה מטשורטקוב זצוק"ל בט"ו במר-חשון, תערך ביום א' בערב בשעה 8 סעודת הילולא בביהמ"ד "עזרת ישראל" חסידי טשורטקוב בשכונת מאה שערים בירושלים. העליה לציונו הק' בבית העלמין בנחלת יצחק ת"א תערך ביום ב'. נפגשים בשעה 3.00 אחה"צ ליד שער בית העלמין.

בית החולים בקור חולים ירושלים
ברכות מזל טוב
להולדת הבנים/הבנות

אזולאי אברהם ושולה	בת	לוי אברהם ועדנה	בת
אייזנברג ברוך ואסתר	בן	מזרחי עובד ומיכל	בת
אורבך איתמר וניצה	בן	מושקוביץ חיים ופנינה	בת
אסיה נחום ויפה	בת	מזרחי אברהם ולאה	בן
בן דוד חביב וסימה	בן	נסימיאן ניסן ליליאן	בן
בוסקילה דניאל ומיכל	בת	נעים שאול ושושנה	בת
ביק מאיר ומלכה	בן	נפש שלום ואילנה	בת
בן דוד חיים ותקוה	בן	סלמן גבריאל ורונית	בן
בן משה יורם ושושנה	בת	פיירשטין אשר וברכה	בן
גרוסמן שניאור וחיה	בן	פרץ אלחנן ולאה	בן
גוטקוביץ אריה וסול	בן	צרפתי אליהו ותמר	בת
דיסקלוביץ ישראל ורחל	בת	קצבורג ירמיהו ולאה	בת
דרויש דני ואסתר	בן	קריספין יוסף ויפה	בת
חרוב דן וסימה	בת	קובלסקי משה ורבקה	בת
חכימה יואל ואביגיל	בן	קניפלמכר חיים וצלומה	בת
טחן יצחק ורחל	בן	רוזנפלד משה וגיטל	בת
יהושע הרצל ותמר	בן	רחמי שמעון וורדה	בת
יצחק יהודה ואיריס	בן	רוס יהושע ומינדל	בן
יעקב דוד ושולה	בת	רחמים רחמים ומרים	בת
כהן מרדכי ואהובה	בן	רבימביץ ברוך וריצה	בת
כהן יוסף ויפה	בת	רבן אורי ומרים	בן
לבדאו יוסף וחנה	בן	ששון עובדיה וזהרית	בת
לוק יעקב ואפרת	בן	שגב אילן ועמירה	[illegible]
לויאני חנוך ושושנה	בן	שמעיה זאב ופנינה	בן
לוין יצחק ומרים	בת	שיף מרדכי ולאה	בת
		שפייב דוד ויפה	בן

יזכו ההורים לגדלם לתורה לחופה ולמעשים טובים

ועד נשים למען ישיבת
"אור יעקב" ירושלים
אנו מודיעים לציבור הרחב על מכירה ענקית של "בגדי חורף" ממיטב תוצרת חוץ
המכירה תתקיים אי"ה במוצש"ק פר' לך לך י"ג חשון תשמ"ז בשעה 10 — 7 וביום א' י"ד חשון בשעה 10 — 7 בערב
ברחוב קאפח 2 שכונת שערי-פינה
ליד דאר "מאה שערים"
במכירה תמצאי
● שמלות לילדות בכל הגילים ● חליפות לבנים וזקנים
● תצאיות וחולצות ואפודות ● סנרי-סוט, וכובעי תינוקות
● בגדי תינוקות וגרביונים ● חלוקים
● סוודרים לכל הגילים ● בגדי הריון
● שמלות לנשים ונערות ● "מבחר ענק של צעצועים"
● בליזרים מלונדון ● מעילי חורף לכל הגילים
ההכנסות קודש להחזקת הישיבה
התבורה קוים: 40, 11, 3, 1.
"מבצעים מיוחדים"..! "יומיים מכירה"...!
בברכה מרובה
ועדת נשים

אגודת "אחי ורעי"
רח' גשר החיים 6 ירושלים
הודעה חשובה
החל מיום א' פר' וירא יהיו זמני המכירה בצרכניה כדלהלן:
גברים —
יום א' מ־ 8 — 5.30 אחה"צ
יום ג' מ־ 8 — 5.30 אחה"צ
יום ה' מ־ 8.30 — 5.30 אחה"צ
נשים —
יום ב' מ־ 7.30 — 4 אחה"צ
יום ג' 1 — 10 לפנה"צ
יום ד' 7 — 4 אחה"צ
החל מיום א' מתבקשים צבור לקוחותינו לפנות למשרד ולהצטייד בכרטיסי חבר
02-245044 — מרכז

הודעה
המחיר המירבי לגזר ההולנדי
שהובא במיוחד לשומרי שמיטה
עד 1.80 לק"ג
מועצת הכשרות
של אגודת ישראל
מחלקת השמיטה

בס"ד
גן אורנים
מטבח גלאט כשר (חלק) למהדרין
אירועים לקהל החרדי בגן אורנים, מטבח גלאט כשר למהדרין מן המהדרין תחת הנהלה חרדית עם צוות משגיחים יר"ש ומנוסים.
בוא ליהנות מאירוע בלתי נשכח שיערך בגנים המפוארים או באולמות הטרופיים המיוחדים.
גן אורנים
המקום היפה ביטראל
לשמחות לאירועים משפחתיים ולחגיגות ציבוריות - אולמות, גנים טרופיים, אולמי קונגרסים.
גני התערוכה שד' רוקח ת"א 422171.

מנגו
אופנה בעיצוב בלעדי
מבצע
★ מעילים
★ ז'קטים
★ שמלות
★ חולצות
★ ותצאיות
למביא מודעה זו
10% הנחה
בצלאל 6 טל. 233303 ירושלים

כולל "חבת ירושלים" רבי מאיר בעל הנס
לעדת גאליציה
רח' מאה שערים 120 ירושלים
ברכת מזל טוב
שלוחה בזה בשם קהל עדתנו הקד' לידידנו הדגול והנעלה רב הפעלים והמעש עסקן מסור ונאמן למוסדנו
הרה"ח ר' דוד בעק שליט"א
מחשובי גבאי כוללנו בציריך
ומשפחתו הכבודה הי"ו
לאירוסי בתו מרת רחל תחי' עב"ג החתן
הרב אריה בהרה"ח ר' יחזקאל רכר שליט"א מלונדון
יהי"ר קמי שמיא שיהיה קשר של קיימא והזיווג יעלה יפה ויזכו ההורים לרוות מכל יוצ"ח מלא חופנים נחת כל הימים
כברכת
הנהלת הכולל

חגיגת צמר
ב"בית-הבד"
לאור הצלחת המבצע החד־פעמי החלטנו להרחיב אותו לכל סוגי אריגי־הצמר
במחירים ללא תקדים:
20 ש"ח - 11.5 ש"ח
במקום: 28 ש"ח - 15 ש"ח
בית-הבד,
מדרחוב נחלת בנימין 14, ת"א
טל. 656803.
פתוח ברציפות: 19.00 - 9.00
כולל יום ג'

לא שעטנז — בשני תשלומים
שיק מודל
בית חרושת למעילים וז'קטים
חליפות צמר ומעילי גשם לנשים
גם במידות גדולות
ניתן להזמין לפי מידה
תל-אביב רח' קלישר 46 ליד מגדל שלום
טלפונים: 03-657186, 03-659118

אופנת
אילה
מבצע!
רח' מלכי ישראל 1 ירושלים
אנחנו יוצאים השבוע
במבצע ענק
של הנחות על כל המלאי!!!
★ שמלות נשים ★ חצאיות ★ חולצות ★ סריגים לנשים וילדים ★ מכנסיים ★ חולצות ★ סודרים לגברים ולבנים ★ חליפות צמר מאנגליה ★ מעילים ★ פיז'מות ★ דובוני שינה ★ כתונות לילה לבנות ★
היכנסו והוכחו
להתראות ב "אילה"

ועד ביהכנ"ס "בושאיוף"
מודיע על
פתיחת כולל אברכים לעדה הלובית
בחודש כסלו
אברכים המעונינים
יפנו לטלפון 787237

תבל להתמיץ!
אצלנו תמצאי:
לנשים: חולצות אקרילן, מעילים ועוד... ועוד...
לילדים/ות: סוודרים, גרביונים, תשמלות אקרילן
במחירים נמוכים מאד
ולתינוקות: מעילי דובון וחליפות
הכתובת: יואל 7 ק"ב
במוצש"ק 10-8, וביום א' 12-9 בבקר 10-8 בערב

פנסטסיק פלסטיק
שמירת הריהוט לשנים
ציפויי ניילון
לספות, כורסאות וכסאות
עבודה מומחית
02-810072
02-525701

בס"ד
גופיקאי
בן־ציון שטייף
הרעיון שמאחורי העפרון
המנות לשמחות
גרפיקה
סדר ממוחשב
ציורי שמן
מקוריים
רח' נורוק 7, (פינת ויגריב)
בני־ברק טל. 704969

לדתיות בלבד!
גרפיקה
ברמה גבוהה
לומדים רק בסטודיו של צ.מרקוביץ
בני ברק.
781454,794319
בני־ברק, בן זכאי 49
אחרי חנוכה יפתחו אי"ה קורסי ערב ובוקר נוספים
נסיון והוניטין מ־1964

דרוש לתלמוד תורה ליטאי בב"ב
★ מלמד לגמרא לבוקר
★ מלמד לא"ב לשעה 8 עד 9 בלבד
תנאים טובים למתאים
טל. 708373 בשעות הערב

תורה ובית
אגודה לפיתוח והתיישבות דתית בזכרון יעקב
הזדמנות חד פעמית
בשכון חזון איש בזכרון יעקב בתנאי תשלום יוצאים מהכלל. מחיר הקוטג' — $45,000
קוטג'ים בני 4 חדרים
בשכון חזון איש בזכרון יעקב בתנאי תשלום יוצאים מהכלל. מחיר הקוטג' - $54,000
תנאי תשלום:
לבעלי זכאות $10,000 במזומן + $35,000 משכנתא
בלי זכאות $20,000 במזומן + $25,000 במשכנתא
כל הדירות גמורות ומוכנות לכניסה מיידית
בדבר פרטים ותיאום ביקור במקום אפשר לפנות ת.ד. 18 זכרון יעקב
טלפון: 03-709231, 063-96203, 063-90102

למרדכי מזרחי ושות'
(פירות וירקות)
דרוש מוכר
(רצוי בעל נסיון)
לפנות 02-321391/2/3
מרדכי או חנניה

תלמוד תורה אור תורה
ת.ד. 7 טבריה
דרוש מלמד
לכתה ג'
תנאים טובים לפנות טל.
067-20813, 067-20368

האב שואל והבן משיב
מפרשת השבוע
בחומש "מאירת עינים"
המבואר המצוייר והמומחש

זמירות ירושלים

כל מה שלא מצאת בברכון
יש בזמירות ירושלים...
סדרון זמירות הכולל: קידוש לשבת וג' רגלים,
זמירות שבת ומוצאי שבת וברכת המזון. סדר -
נישואין, ברית מילה ופדיון הבן
ערוך ומסודר מחדש באותיות מאירות עינים בעטיפה
אומנותית, מתאים למזכרת נאה לכל אירוע.
עולם ספר התורני
רח' הנביאים ירושלים טל. 422186—02

מיחמים
לבית ולמשרד לחול ולשבת
במחיר עלות
המזרח החיצון
חזון איש 2 ב"ב

מהיר ירושלים
מאי"ש 83 285103-4
נסיעות ליום שני ט"ו חשון ההילולא של ר' לייב בעל היסורין:
1. מירון, צפת, טבריה, עמוקא והסביבה. בשעה 8.15
2. צפת, מירון ב־12.00
ההרשמה במשרד פתוחה גם במוצש"ק

ההלת השבונות והכתבות לומדים
ב"מחשבת"
בי"ס חרדי לפקידות
ב"ב: ר' עקיבא 56 טל. 03-702864
ירושלים: צפניה 41 טל. 02-821311
חיפה: רמת ויז'ניץ טל. 04-661534

דרושה דירה
2 חדרים (והול) קומת קרקע או קומה ראשונה
באזור רמת אהרן
לפנות טלפון 03-791852

לא
למליונרים!!!
ראה
עמוד ה'

"ונשמרתם לנפשותיכם"
חוגים בקבוצות נפרדות לשמירת המשקל והתעמלות
בבקר 03-702864
אחה"צ 02-821311

רח' רבי עקיבא 48, ב"ב.
03-783724
לתושבי פ"ת בני ברק וירושלים
הנסיעה הקבועה ל"יחמי עין גדי"
בימי שני — לנשים בלבד
בימי שלישי — לגברים בלבד
היציאה בשעה 14.00
פרטים במשרדנו
ההרשמה חובה
והשבוע שי יקר חינם לכל נוסע

"סלע" —
הובלת מזקים, רשיון משרד הבריאות 197 עם ריח ובלי ריח ללקוחות ללא הוצאת כלים
03-494836

הנגר שלך!
מבצע
בנגרית "האחים הרוש" בצע ארונות מטבח, חדרי שינה, חדרי ילדים ומזנונים
העבודה באיכות מעולה
אזור התעשיה תלפיות
רח' חרשי ברזל 1
אולם 15 טל. 02-711691

חדש ב"כלבותיק"
צמר! צמר! צמר!
"כלבותיק" מפתיע שוב!
והפעם...
צמר! צמר!
צמרים קלסיים ואופנתיים מקסימים מבית פולגת, מבחר מרשים! מחירים זולים!
הכנסי לכלבותיק, מלבד צמר, מסרגות והוראות סריגה
תוכלי למצוא גם מבחר תיקים, ארנקים, חגורות, מטריות, כפפות, מזוודות, תיקי נסיעות ועוד ועוד
ועכשיו כדאי במיוחד!
להתראות בכלבותיק
רח' הישיבה 4 גאולה
(מול המדרגות)